

Betænkning

vedrørende

ændring af reglerne for uddannelsen til børneforsorgspædagog

ex. 2

BETÆNKNING NR. 653

1973

Indholdsfortegnelse.

	Side.
Indledning	7
I. Optagelsesbetingelser	10
1. Aldersbetingelser	11
2. Skolekundskaber og andre forudsætninger	11
3. Erhvervserfaringer	12
4. Koordination mellem de forskellige seminarier af behandlingen af ansøgninger om optagelse på grunduddannelsen	14
II. Grunduddannelsen	
Indledende bemærkninger vedrørende teoriundervisningen	16
A. Undervisningen på grunduddannelsen	18
a. Teoriundervisningen på den almene linie	18
1. Den 2-årige teoretisk-praktiske uddannelse	18
Generelle betragtninger	18
Timetal og fagfordeling	22
Fagenes indhold	23
Den pædagogisk-psykologiske faggruppe	24
De sociale fag	25
Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin	25
Aktivitets- og beskæftigelsesfag	25
Orienteringsfag	26
Rådighedsfag	26
Tilvalgsfag	26
Speciallæsning	26
Uddannelsens afslutning	26
Afsluttende bemærkninger	28
2. Den 1-årige teoretiske uddannelse	28
b. Den teoretiske uddannelse på småbørnslinien	29
Generelle betragtninger	29
Timetal og fagfordeling	29
Fagenes indhold	31
Den pædagogisk-psykologiske faggruppe	31
Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin	32
Aktivitets- og beskæftigelsesfag	32
Sociale fag	32
Orienteringsfag	33
Rådighedsfag	33
Tilvalgsfag	33
Speciallæsning	33
Uddannelsens afslutning	33
Afsluttende bemærkninger	33
c. Praktikundervisning på den almene linie og småbørnslinien	34
B. Den 1-årige uddannelse til barneplejerske	38
C. Grunduddannelsen fælles med andre forsorgsgrene	39

	Side.
D. Regler vedrørende overgang til og fra beslægtede områder.	40
E. Overvejelser om differentiering af uddannelsen.	42
F. Efteruddannelse.	44
1. Almene efteruddannelseskurser.	45
2. Opskolingskurser.	45
3. Specialkurser.	45
4. Planlægnings- og forskningskurser.	45
III. Den videregående uddannelse.	47
Undervisningens omfang og fagfordeling.	48
Fagernes indhold.	49
Pædagogik.	49
Psykologi.	49
Psykiatri.	49
Socialmedicin.	49
Orienteringsfag.	50
Regnskabsføring og driftsøkonomi.	50
Foredrag, institutionsbesøg m. v.	50
Specialer.	50
Årsopgave.	51
Behov for pladser på fortsættelsesseminariet.	51
IV. Behovet for børneforsorgspædagoger i de kommende år.	54
Daginstitutioner.	54
Døgninstitutioner.	55
Mulighederne for at få dækket det beregnede behov for socialbørneforsorgspædagoger ...	55
Den planlagte optagelseskapacitet i 1973.	55
V. Økonomiske forhold under uddannelsen.	57
a. Gældende regler.	56
b. Statens Uddannelsesstøtte.	57
c. Overvejelser om overførsel til Statens Uddannelsesstøtte.	60
d. Betaling for kost og logi.	60
e. Tilskud til dobbelt husførelse.	61
VI. Økonomiske konsekvenser af den foreslåede udvidelse af uddannelsen til børneforsorgs- pædagog.	62
1. Økonomiske konsekvenser specielt vedrørende den almene linie.	62
2. Økonomiske konsekvenser specielt vedrørende småbørnslinien.	63
3. Økonomiske konsekvenser fælles for den almene linie og småbørnslinien.	64
4. Udvidelse og etablering af seminariernes undervisningslokaler.	66
5. Oversigter.	68
a. Antal undervisningstimer pr. hold.	68
b. Resumé vedrørende merudgifter og besparelser.	68
VII. Udkast til bekendtgørelse om uddannelsen til børneforsorgspædagog.	70
VIII. Sammendrag.	81

Bilag.

1. Børneforsorgens Samvirkes forslag til uddannelsesskitse af 12. april 1967.
2. Dansk Barneplejeråds skrivelse af 2. februar 1968 vedrørende uddannelsen til børneforsorgspædagog af S-linien.
3. Børneforsorgens beskæftigelseshold.
4. Ekspeditionssekretær N. Østergaard-Hansens analyse af funktioner på børne- og ungdomshjem samt vuggestuer (december 1969).
5. Forstanderenqueten.
6. Mindretalsudtalelse fra Danske Børneforsorgsarbejderes Sammenslutnings elevkreds' repræsentant i skoleudvalget vedrørende børneforsorgsseminarieme.

Indledning.

I det pædagogiske nævns møde den 27. oktober og i skoleudvalgets møde den 15. november 1966 blev det besluttet at nedsætte et arbejdsudvalg med det formål at foretage en gennemgang af reglerne for uddannelsen til børneforsorgspædagog med henblik på at få belyst:

1) i hvilket omfang reglerne må anses for utilstrækkelige,

2) om eventuelle mangler ved uddannelsen kan og bør afhjælpes ved en forlængelse af uddannelsestiden, og

3) på grundlag heraf at fremkomme med en motiveret indstilling til brug ved skoleudvalgets videre overvejelser om det rejste spørgsmål.

Uddannelseskommissionen for det sociale område har i skrivelse af 5. februar 1968 anmodet skoleudvalget om en udtalelse om børne- og ungdomshjemmenes personaleuddannelsesbehov.

Kommissionen har på baggrund af en analyse af de i institutionerne beskæftigede personalekategorier udbedt sig oplysning om eventuelle ønskelige ændringer i personale-sammensætningen.

Kommissionen har endvidere udbedt sig en bedømmelse for hver personalegruppe af eventuelle kvantitative og kvalitative mangler ved disse uddannelser og afhjælpning af manglerne, set i forhold til målsætningen for for sorgen nu og i en overskuelig fremtid, såvel i henseende til grunduddannelse, efteruddannelse (supplement og ajourføring), videreuddannelse til speciale eller lederfunktioner, f. eks. gennem udvidelse af uddannelseskapa-citeten eller forbedring af uddannelses-midlet indhold og struktur.

Bedømmelsen er ønsket for børne- og ungdomsforsorgens egne uddannelser, især børneforsorgspædagoguddannelsen, for andre sociale uddannelser og for mere almene uddannelser. Specielt for så vidt angår uddannelsen til børneforsorgspædagog ønsker kommissionen en bedømmelse af den linie-

delte uddannelse på baggrund af en beskrivelse af børneforsorgspædagogernes nuværende arbejde og det arbejde, det er ønskeligt at tildele dem i fremtiden, derunder arbejde af mere behandlingspræget art end nu, og arbejde i andre institutioner end anerkendte børne- og ungdomshjem og daginstitutioner for spæde børn. Vedrørende andre uddannelser har kommissionen alene ønsket oplysninger om kvantitative og kvalitative mangler og behov uden angivelse af forslag til ændringer.

Arbejdsudvalget fik følgende sammensætning:

Direktør *H. Horsten*, Socialstyrelsen (formand)

konsulent *P. W. Perch*, Socialstyrelsen

konsulent *P. V. Bentsen*, Socialstyrelsen

ekspeditionssekretær *Otto Sørensen*, socialministeriet

overlærer *Jørgen Christiansen*, Danske Socialpædagogers Landsforbund

forstanderinde, frk. *Erna Dinesen*, Danske Socialpædagogers Landsforbund

forstander *Gunnar Andersen*, Børneforsorgs-seminariernes Samvirke

rektor *H. C. Rasmussen*, Jægerspris børneforsorgsseminarium

rektor *P. B. Johansen*, Bagsværd børneforsorgsseminarium.

Ekspeditionssekretær *Otto Sørensen* er den 13. september 1968 udtrådt af, og ekspeditionssekretær, fru *T. Loft*, socialministeriet, indtrådt i arbejdsudvalget. Fru Loft afløstes som medlem af arbejdsudvalget den 1. november 1969 af fuldmægtig *Jens Wandall*, der den 1. september 1970 afløstes af ekspeditionssekretær *Anders Dybdal*.

Efter at konsulent *P. V. Bentsen* er fratrådt sin stilling i socialstyrelsen er konsulent *K. Steinov* indtrådt som medlem af arbejdsudvalget.

I arbejdsudvalgets drøftelser har endvidere deltaget ekspeditionssekretær *A. Toft*, socialministeriet, der er sekretær for uddan-

nelseskommissionen for det sociale område, forretningsfører *Jorgen Andersen*, Danske Socialpædagogers Landsforbund, og personale inden for børne- og ungdomsforsorgen samt hospitalsvæsenet i det omfang, drøftelserne vedrørende enkelte spørgsmål har givet anledning hertil.

Skoleudvalgets daværende sekretær, ekspeditionssekretær *H. Winther*, arbejds- og socialministerierne, har fungeret som sekretær for arbejdsudvalget. Udvalget, der har holdt 30 møder, har drøftet følgende spørgsmål:

I. Optagelsesbetingelser.

1. Aldersbetingelser (grænse opad og nedad).
2. Skolekundskaber og andre forudsætninger.
3. Erhvervserfaringer.
4. Koordination mellem de forskellige seminarier af behandlingen af ansøgninger om optagelse.

II. Grunduddannelsen.

A. Er den *nuværende grunduddannelse tilstrækkelig* under hensyn til kravene til arbejdet på børne- og ungdomsinstitutionerne for så vidt angår:

- a) *teoriundervisningen* på den almene linie,
- b) *teoriundervisningen* på småbørnslinien,
- c) *praktikundervisningen* på den almene linie og småbørnslinien.

B. *Den etårige uddannelse til barneplejerske.*

C. *Grunduddannelse fælles* med andre sociale forsgsgrene.

D. Regler vedrørende *overgang til og fra beslægtede områder.*

E. *Overvejelser om differentiering af uddannelsen.*

F. *Efteruddannelse, og supplerende uddannelse* for personale ved børneforsorgen, der ikke har børneforsorgspædagoguddannelse.

III. Den videregående uddannelse.

IV. Behovet for børneforsorgspædagoger i de kommende år.

V. Økonomiske forhold under uddannelsen.

VI. Økonomiske konsekvenser af den forelåede udvidelse af grunduddannelsen.

Arbejdsudvalgets drøftelser er foregået bl. a. på grundlag af forskelligt materiale, som er indhentet fra institutioner, organisationer m. v.

Som værende af særlig betydning for udvalgets arbejde skal nævnes Børneforsorgsseminariernes Samvirkes forslag af 12. april 1967 til uddannelsesskitse, der er optaget som bilag 1, og Dansk Barneplejeråds skrivelse af 2. februar 1968 vedrørende uddannelsen til børneforsorgspædagog af S-linien, optrykt som bilag 2. Endvidere kan det nævnes, at ekspeditionssekretær N. J. Østergård-Hansen, socialstyrelsen, i efteråret 1969 har udført en omfattende analyse af fonnål, opbygning, funktioner, personale og uddannelse i forbindelse med de forskellige typer af institutioner inden for børne- og ungdomsforsorgen, idet han dog kun har medtaget de typer på hvilke børneforsorgspædagogerne har deres naturlige arbejdsplads.

Analysen er udført uafhængigt af arbejdsudvalgets arbejde, og arbejdsudvalget har ikke taget stilling til de synspunkter, som ekspeditionssekretær Østergård-Hansen fremsætter, ej heller til den fremgangsmåde, der er anvendt ved dets udarbejdelse.

Materialet har imidlertid for arbejdsudvalget dannet en god baggrund for en justering af en række opfattelser, man var nået frem til, og udvalget mener, at også andre kan have udbytte af at sætte sig ind i denne beskrivelse af personalets aktuelle arbejdssituation, hvis de vil have en fyldigere baggrund for at forstå uddannelsesforslagene i betænkningen, også selv om udvalget ikke har taget stilling til dens indhold og konklusioner.

Analysen er optrykt som bilag 4 til betænkningen.

Det bemærkes, at arbejdsudvalget ikke har set sig i stand til fuldt ud at behandle de drøftede spørgsmål ud fra den af uddannelseskommissionen for det sociale område ønskede bredere synsvinkel.

Det bemærkes videre, at arbejdsudvalget ikke inden afgivelsen af nærværende betænkning har kunnet nå til enighed om et forslag til ændring af reglerne for den 1-årige uddannelse til barneplejerske eventuelt i forbindelse med etablering af en korttids-

uddannelse. Arbejdsudvalget vil derfor fortsætte sit arbejde vedrørende dette problem. Der henvises til afsnit II B.

Det bemærkes endelig, at arbejdsudvalgets overvejelser om optagelsesproceduren ved børneforsorgsseminarierne ikke er afsluttet. Arbejdsudvalget vil derfor fortsætte sit arbejde vedrørende dette problem. Der henvises til afsnit I 4.

Arbejdsudvalget har den 31. marts 1971 afgivet sin betænkning til skoleudvalget, som i et møde den 25. maj 1972 med visse ændringer har tilsluttet sig arbejdsudvalgets synspunkter.

Nærværende betænkning med de ændringer, som yderligere er foretaget på grundlag af senere forhandlinger om det som afsnit VII optrykte udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog, giver herefter udtryk for skoleudvalgets opfat-

telse. Man henviser dog til den som bilag 6 optrykte mindretalsudtalelse.

Det pædagogiske nævn har behandlet spørgsmålet i 8 enkeltmøder, ligesom det har været drøftet i et fællesmøde den 28. maj 1971 mellem det pædagogiske og det økonomiske nævn.

Om afgivelsen af nærværende betænkning og det som afsnit VII optrykte udkast til bekendtgørelse om uddannelsen til børneforsorgspædagog er der i nævnets møde den 25. maj 1972 opnået enighed.

Man skal indstille, at en ny bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog søges gennemført snarest muligt med ikrafttræden pr. 1. september 1973.

Endvidere skal man indstille, at fortsættelsesseminariets kapacitet, der nu er på 3 hold, fra 1. september 1973 at regne udvides til 4 hold.

København den 25. maj 1972

Gunnar Andersen.

Jørgen Christiansen.

Erna Dinesen.

Anders Dybdal.

Holger Horsten
(formand).

P. B. Johansen.

Poul W. Perch.

H. C. Rasmussen.

Kristian Steinov.

H. Winther.

I. Optagelsesbetingelser.

Ifølge socialministeriets bekendtgørelse af 1. juni 1964 om uddannelsen til børneforsorgspædagog skal ansøgere for at kunne optages på uddannelsen på den almene linie og på småbørnslinien opfylde følgende betingelser, jfr. § 4 og 18:

1) have en sådan alder, at pågældende ved uddannelsens afslutning vil være fyldt 21 år og højst 32 år.

Personer, der er ansat i normerede stillinger inden for børne- og ungdomsforsorgen, kan dog optages indtil deres fyldte 40. år. Personer i normerede stillinger over denne alder kan kun under særlige omstændigheder optages.

2) fremlægge tilfredsstillende vidnesbyrd fra de arbejdssteder, hvor pågældende har været beskæftiget i de senere år, samt tilfredsstillende attestation af sin almindelige vandel.

3) ved en ikke over en måned gammel helbredsattest, herunder attest for tuberkuloseundersøgelse, godtgøre ikke at lide af nogen sygdom eller legemlig mangel, der gør vedkommende uskikket til at være leder eller medarbejder ved en anerkendt børneforsorgsinstitution, eller som bevirker, at han kan smitte eller skade andre elever på seminariet. Fremlæggelse af sådan helbredsattest kræves dog ikke, såfremt pågældende er ansat i offentlig stilling og ved sidste ansættelse har forelagt fyldestgørende attest.

4) normalt have gennemgået en faguddannelse eller en almen uddannende undervisning, der ligger ud over den almindelige folkeskoleuddannelse såsom folkehøj skoleophold af mindst 5 måneders varighed.

Studentereksamen, realeksamen, statskontrolleret prøve efter 9. eller 10. klasse eller anden anerkendt afgangsprøve giver adgang til optagelse uden yderligere betingelser i den her omhandlede henseende.

5) For optagelse på *småbornslinien* er det udover de under 1)-4) nævnte betingelser en forudsætning, at ansøgeren har gennem-

gået en ét-årig barneplejeuddannelse, herunder samariterkursus, med et tilfredsstillende resultat.

6) For optagelse på den *étårige uddannelse* er det udover de under 1)-4) nævnte betingelser en forudsætning, at pågældende har udøvet virksomhed af mindst 2 års varighed i anerkendt opdragelseshjem eller på anden måde udført pædagogisk arbejde, der kan ligestilles hermed.

7) Uddannede *sygeplejersker* kan optages til den afsluttende teoretiske undervisning på småbørnslinien i sidste kursusperiode, når pågældende forinden har haft mindst 6 måneders praktik på en af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen dertil godkendt institution for spæde børn eller en dertil godkendt børnehave.

8) *Uddannede diakoner* kan opnå eksamen som børneforsorgspædagog, når de under ledelse af et børneforsorgsseminarium har haft mindst 6 måneders praktik på en af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen dertil godkendt institution og gennemgået et særligt 5-måneders teorikursus på seminariet. (På grund af for ringe tilslutning til denne uddannelsesretning er uddannelsen af diakoner til børneforsorgspædagoger blevet tilrettelagt således, at deltagelse på det nævnte 5-måneders teorikursus erstattes af deltagelse på afsluttende 6-måneders teorikursus på den 2-årige kombinerede teoretisk-praktiske uddannelse til børneforsorgspædagog efter den almene linie).

Arbejdsudvalget har drøftet ændring af optagelsesbetingelserne på følgende punkter:

1. Aldersbetingelser (grænse opad og nedad).
2. Skolekundskaber og andre forudsætninger.
3. Erhvervs erfaringer.
Herudover har udvalget drøftet:
4. Koordination mellem de forskellige seminarier af behandlingen af ansøgninger om optagelse.

ad 1. **Aldersbetingelser** (grænse opad og nedad).

For at kunne optages på uddannelsen skal ansøgeren have en sådan alder, at pågældende ved uddannelsens afslutning vil være fyldt mindst 21 år og højst 32 år.

Personer, der er ansat i normerede stillinger inden for børne- og ungdomsforsorgen, kan dog optages indtil deres fyldte 40. år. Personer i normerede stillinger over denne alder kan kun under særlige omstændigheder optages.

I uddannelsesbekendtgørelsens § 53 er der givet skoleudvalget adgang til at dispensere fra optagelsesbetingelserne, derunder aldersbetingelserne.

Der er i udvalget enighed om, at en aldersgrænse *nedad* må anses for at være af ringe betydning, hvis der som foreslået nedenfor under 1.2. normalt stilles krav om realeksamen eller tilsvarende skolegang som betingelse for optagelse.

Hvis den nuværende uddannelsestid bibeholdes, vil et sådant krav betyde, at de studerende på småbørnslinien altid, og på den 2-årige kombinerede teoretisk-praktiske uddannelse på den almene linie, og på den 1-årige teoretiske uddannelse på den almene linie, der er under afvikling, som regel vil være fyldt 21 år ved afslutningen af uddannelsen.

En ophævelse af den nuværende aldersgrænse vil således ikke få nævneværdig betydning. Dette vil så meget mere være tilfældet, hvis der sker en forlængelse af uddannelsestiden, jfr. nedenfor under II A. a og b.

En ændring i kravene til de studerendes erhvervserfaringer, som foreslået nedenfor under I 3, vil for småbørnslinien dog betyde, at de vil kunne blive færdige med uddannelsen inden det 21. år, medens den foreslåede ændring for studerende på den 2-årige teoretisk-praktiske uddannelse på den almene linie vil betyde, at uddannelsestiden forlænges, således at de studerende ved uddannelsens afslutning nærmer sig 21 år.

Under hensyn til foranstående samt til at det ved optagelsen af studerende altid vil stå skoleudvalget frit for om fornødent midlertidigt at afvise helt unge ansøgere, har arbejdsudvalget anbefalet, at aldersgrænsen nedad ophæves.

Ved sagens behandling i det pædagogiske nævn er der imidlertid givet udtryk for be-

tænkelighed ved at opgive den nedre aldersgrænse, hvorved uddannelsen vil ækvivalere realeksamen. Fastsættelse af en nedre aldersgrænse på 18 år - eventuelt med en dispensationsadgang - må forekomme mere realistisk i relation til ønsket om, at ansøgerne er i besiddelse af de nødvendige forudsætninger for at gennemføre uddannelsen.

For så vidt angår aldersgrænsen *opad* er det af nogle af udvalgets medlemmer blevet anført, at grænsen bør ophæves dels under hensyn til, at der ifølge skoleudvalgets praksis i vidt omfang dispenseres fra grænsen i tilfælde, hvor ansøgeren skønnes egnet til uddannelsen, og dels til, at dette vil være i overensstemmelse med det almindelige synspunkt i uddannelseskommissionen vedrørende det sociale område, hvorefter det i almindelighed vil være ønskeligt at ophæve aldersgrænserne for uddannelser under det sociale område.

Fra anden side er der i udvalget blevet henvist til, at en bibeholdelse af den omhandlede aldersgrænse med dispensationsadgang for skoleudvalget vil gøre det lettere for seminarierne at afvise uegnede ansøgere til uddannelsen. Det er dog samtidig erkendt, at dette hensyn er mindre tungtvejende end de foran nævnte hensyn.

Der er i udvalget opnået enighed om, at aldersgrænsen opad bør ophæves, dels under hensyn til de i uddannelseskommissionen anførte synspunkter og dels til skoleudvalgets dispensationspraksis med hensyn til aldersbetingelserne.

ad 2. **Skolekundskaber og andre forudsætninger.**

Det har i udvalget været drøftet, om det af hensyn til de studerendes muligheder for at gennemføre uddannelsen vil være rimeligt at stille større krav til skoleuddannelse som optagelsesbetingelse end den foran side 10 anførte. Det har herunder været drøftet, om der bør stilles krav om *højere forberedelseseksamen*, svarende til de krav, der fra Danmarks sociale højskole stilles som optagelsesbetingelse på socialrådgiveruddannelsen.

Det er over for udvalget oplyst, at det er en erfaring fra flere børneforsorgsseminarier, at studerende med mindst realeksamen har bedst mulighed for at følge den teoretiske undervisning.

Under hensyn hertil er der i udvalget enighed om at foreslå, at der som betingelse for optagelse på børneforsorgspædagoguddannelsen stilles krav om, at ansøgerne normalt mindst skal have realeksamen eller tilsvarende baggrund. Udvalgets medlemmer er ligeledes enige om, at der bør være mulighed for, at skoleudvalget kan dispensere fra dette krav i tilfælde, hvor forholdene taler herfor.

Dette kan f. eks. være tilfældet, hvor ansøgeren af seminariet anses som egnet til uddannelsen ud fra en helhedsbedømmelse af den pågældendes personlige egenskaber og af hans muligheder for at gennemføre den teoretiske del af uddannelsen.

Ved bedømmelsen af sidstnævnte område vil gennemførelsen af en faglig uddannelse og/eller af en omfattende supplerende almen uddannelse ud over folkeskoleundervisning være af særlig betydning.

Det har været anført, at forskelligartede skolemæssige forkundskaber vil vanskeliggøre undervisningen på seminarierne. Hidtidige erfaringer, hvor man har undervist f. eks. studerende fra 9. kl. sammen med studenter, peger ikke i den retning. Uanset skolegang vil de fleste studerende være ret ukendt med de vigtigste fag, i hvilke der undervises, og individuelt anlagte undervisningsformer vil afbøde virkningerne af skolegangens varierende længde og niveau. Det er imidlertid af betydning, at den studerende kan lade sig undervise på et niveau, der svarer til det, som en realist med en rimelig eksamen lader sig undervise på.

Af de studerende, som seminarierne optager for tiden, har 60-75 pct. realeksamen eller anden højere eksamen. Man kunne i disse år sammensætte klasser, hvor alle studerende havde gode eksaminer.

Udvalget har særligt drøftet, om deltagelse i *socialt orienteringskursus* skal kunne kvalificere en ansøger til optagelse på uddannelsen.

Socialt orienteringskursus tilsigter at give eleverne et vist kendskab til det sociale, socialpædagogiske og sundhedsmæssige område i videste forstand med henblik på at uddybe deres forståelse for de problemer, der er forbundet med arbejdet med børn, ældre og vanskeligt stillede. Endvidere tilsigtes det at give eleverne bedre mulighed for at be-

dømme egne forudsætninger og interesser i relation til dette område.

Kurset er som en forsøgsordning etableret flere steder i landet, f. eks. på Toftevangsskolen i Birkerød og på forsøgscetret i Rødovre.

Kursets varighed er foreløbig fastsat til 150-200 timer, og det søges tilrettelagt således, at det kan indplaceres i undervisningen i folkeskolens 10. klasse, efterskoler, husholdningsskoler, højskoler, ungdomsskoler, aftenskoler, forsvarets civilundervisning samt skoler for ikke-faglærte. Emneområdet er bl. a. børns og unges udvikling, ældres problemer, handicappedes og udviklingshæmmedes problemer og sundhedspleje.

Der er i udvalget enighed om, at gennemgang af socialt orienteringskursus ikke i almindelighed skal kunne kvalificere en ansøger uden realeksamen til optagelse på uddannelsen til børneforsorgspædagog, men at det ved afgørelsen af spørgsmålet om dispensation fra de almindelige optagelsesbetingelser vil kunne tages i betragtning, om ansøgeren har deltaget i socialt orienteringskursus.

ad 3. Erhvervserfaringer.

For at kunne optages på uddannelsen på *småbørnslinien* skal ansøgeren have gennemgået en et-årig barneplejerskeuddannelse med et tilfredsstillende resultat, jfr. uddannelsesbekendtgørelsens § 18, stk. 2. Ifølge bekendtgørelse af 10. oktober 1951 af regler angående barneplejerskeuddannelsen, er det, jfr. direktoratet for børne- og ungdomsforsorgens vejledning af 26. juni 1964 vedrørende den et-årige uddannelse til barneplejerske, en betingelse for at gennemgå barneplejerskeuddannelsen, at ansøgeren har deltaget i husligt arbejde uden for hjemmet i ét år.

For optagelse på den 2-årige *kombinerede teoretisk-praktiske uddannelse på den almene linie* stilles i uddannelsesbekendtgørelsen ingen krav om erhvervserfaring, idet der dog er en vis tilbøjelighed til at lade ansøgere med praktisk erfaring gå forud for ansøgere uden sådan erfaring, når der som nu kun findes et begrænset antal pladser på seminarierne i forhold til antallet af kvalificerede ansøgere.

Optagelse på den 1-årige *teoretiske uddannelse på den almene linie* er ifølge ud-

dannelsesbekendtgørelsen betinget af, at ansøgeren har udøvet virksomhed af mindst 2 års varighed i anerkendte opdragelseshjem eller på anden måde udført pædagogisk arbejde, der kan ligestilles hermed.

Drøftelserne i udvalget om, hvilke krav til erhvervs erfaringer der bør stilles som betingelse for optagelse på børneforsorgsseminarierne, har været koncentreret om, 1) hvorvidt kravet om 1 års husligt arbejde bør opretholdes som betingelse for optagelse på småbørnslinien, og om 2) hvorvidt der ved uddannelserne bør kræves en vis forudgående institutionspraksis (forpraktik).

Ad 1). Kravet om 1 års husligt arbejde i fremmede hjem, fortrinsvis med børn, samt en vis huslig uddannelse som betingelse for optagelse på *småbørnslinien* er begrundet med ønsket om at give de unge piger indtryk af livet i en anden familiekonstellation end deres hjemlige. Udvalgets medlemmer er imidlertid enige om, at dette krav ikke bør opretholdes, idet der ofte under arbejde i 1 år i huset ikke foregår en egentlig huslig uddannelse, og idet de hjem, der beskæftiger en ung pige, er ganske atypiske. Det er i øvrigt i praksis ofte vanskeligt at afgøre, om betingelsen er opfyldt.

Ad 2). For så vidt angår spørgsmålet om forudgående institutionspraksis for studerende på *småbørnslinien* er det udvalgets opfattelse, at to til dels modstridende hensyn gør sig gældende, nemlig hensynet til driften af vuggestuer og spædbørnshjem og til forpraktikanternes uddannelse.

Det pædagogiske arbejde på vuggestuer og spædbørnshjem kræver som minimum to medarbejdere pr. gruppe. De bør begge af hensyn til børnene være fuldt uddannede socialpædagoger. Indtil videre må det på grund af manglende uddannet arbejdskraft og utilstrækkelig uddannelseskapacitet accepteres, at den ene medarbejder ikke er fuldt uddannet, men enten er forpraktikant, seminariepraktikant eller er ansat med en begrænset uddannelse. Seminariepraktikanterne skal følge de regler, der er indeholdt i direktoratets cirkulære vedrørende praktikanterundervisning.

Det foretrakkes at beskæftige personer med uddannelsesmæssigt sigte som hjælpepersonale, selv om dette kan medføre vanskeligheder som følge af for stor fluktuation,

fremfor et nødtørftigt uddannet hjælpepersonale.

Hidtidige erfaringer har ifølge det for udvalget oplyste vist, at udbyttet af arbejdet i institutionerne i visse tilfælde har været ret begrænset for forpraktikanterne, idet disse i en del tilfælde har været anvendt som arbejdskraft til ikke-pædagogiske formål i småbørnsinstitutionerne. Herved er uddannelse med henblik på optagelse på et børneforsorgsseminarium i nogen grad blevet tilside-sat. Dette uheldige forhold har bevirket et ret stort frafald af egnede ansøgere til uddannelsen som børneforsorgspædagog. Det må endvidere antages, at et ret stort antal unge kvalificerede har afholdt sig fra at tage plads som forpraktikant med henblik på uddannelsen til børneforsorgspædagog. Som følge heraf har den nuværende form for forudgående institutionspraksis efter udvalgets opfattelse ikke den værdi for uddannelsen, som den burde have. Udvalget har derfor overvejet, om det vil være rimeligt at frafalde kravet om forudgående institutionspraksis og alene kræve, at ansøgerne har de nødvendige skolemæssige forudsætninger og en vis modenhed, eventuelt opnået gennem erhvervsarbejde.

Udvalget har ikke ment helt at kunne afvise, at forudgående institutionspraksis kan have værdi for uddannelsen, f. eks. derved, at ansøgerne allerede inden optagelsen på uddannelsen vil have en rimelig mulighed for at tage stilling til, om deres valg er rigtigt, og at en periode med institutionspraksis kan muliggøre en vis frasortering af uegnede ansøgere.

Det vil desuden være vanskeligt under de nuværende beskæftigelsesforhold at drive vuggestuerne og spædbørnshjemmene uden ikke-uddannet personale.

Udvalget finder derfor, at forpraktikken ikke bør gøres obligatorisk.

Institutionernes personaleproblemer bør imidlertid snarest løses gennem normering af et tilstrækkeligt stort uddannet personale.

For så vidt angår spørgsmålet om forpraktik for studerende på den 2-årige *teoretisk-praktiske uddannelse på den almene linie*, bemærkes, at disse studerende som anført i begrænset omfang i praksis har haft ansættelse under børneforsorgen som forpraktikanter.

Udvalget finder, at der ikke bør ske æn-

dringer i de gældende regler, hvorefter forudgående institutionspraksis på den omhandlede uddannelse ikke kræves, men at de synspunkter, der gør sig gældende for småbørnsliniens vedkommende, gælder tilsvarende her.

ad 4) Koordination mellem de forskellige seminarier af behandlingen af ansøgninger om optagelse på grunduddannelsen.

Optagelse på børneforsorgsseminariene af elever til uddannelsen til børneforsorgspædagog af småbørnslinien og den almene linie (den 2-årige teoretisk-praktiske linie) forgår for tiden typisk på følgende måde:

Ansøgningen indgives til det seminarium, på hvilket pågældende ønsker optagelse. Efter udløbet af ansøgningsfristen gennemgås ansøgningerne af seminarieret, der for så vidt ansøgerne opfylder de formelle betingelser for optagelse eller det med rimelighed kan antages, at de vil kunne opnå dispensation fra betingelserne i uddannelsesbekendtgørelsen, tager personlige samtaler med disse. Samtalerne foregår dels med de enkelte ansøgere og dels i form af gruppesamtaler, der af hensyn til ansøgerne og omkostningerne ved gennemførelsen af samtalerne afholdes forskellige steder i landet. På grundlag heraf meddeler det enkelte seminarium skoleudvalget, hvilke ansøgere der ønskes optaget på uddannelsen eller eventuelt optaget på venteliste, og hvilke ansøgere der må afvises for tiden på grund af manglende kvalifikationer eller manglende modenhed, eller afvises endeligt på grund af uegnethed for uddannelsen. Herefter træffer skoleudvalget den endelige afgørelse af spørgsmålet om eventuelle dispensationer fra uddannelsesbekendtgørelsens regler om optagelse og af spørgsmålet om økonomisk støtte til den enkelte studerende.

Som regel optages studerende til ét hold ad gangen på vedkommende seminarium, men således at der på venteliste optages et passende antal ansøgere, som uden yderligere procedure kan optages i tilfælde af afbud fra optagne studerende. Optagelse på venteliste medfører som regel, at pågældende ansøger optages på det efterfølgende hold.

I de senere år er det på enkelte seminarier, hvor et stort antal kvalificerede ansø-

gere søger optagelse, blevet praksis at optage studerende til et hold udover det førstkomende hold i tilfælde, hvor der er ret kort tid (op til Vi år) mellem de to holds begyndelse.

Da der over for skoleudvalget er rejst spørgsmålet om, hvorvidt den nuværende ordning giver garanti for, at de optagne er de bedst kvalificerede af ansøgerne til samtlige børneforsorgsseminarier set under ét, har udvalget drøftet spørgsmålet om, hvorvidt optagelsesproceduren bør ændres.

Det er skoleudvalgets opfattelse, at optagelsesproceduren bør tilrettelægges således, at der opnås den bedste garanti for, at man ud fra den samlede ansøgermasse optager de bedst kvalificerede, at ansøgerne undergives en ensartet bedømmelse, at ansøgerne får en vis frihed i valget af seminarium, og at ansøgere, der er endeligt afvist af et seminarium, ikke optages på et af de øvrige seminarier.

Det har særligt været drøftet, om optagelsen af studerende tilstrækkelig sikkert kan foregå alene ud fra en bedømmelse af de oplysninger, der foreligger om ansøgerne i ansøgningsskema, eksamensbeviser, samt dokumentation for forudgående beskæftigelse, således at personlige samtaler med ansøgere ikke længere skal finde sted.

Der er i skoleudvalget enighed om, at hovedkriteriet for, om en ansøger skal optages, fortsat må være de i sagen foreliggende dokumenter. Den personlige samtale skal alene tjene til at bestyrke eller afkræfte de indtryk, man har fået af ansøgeren gennem bedømmelsen af sagens akter. På grundlag af de personlige samtaler vil der således være mulighed for at udskille enkelte uegnede ansøgere, som man ellers ville have optaget på grundlag af sagens akter, og at overveje optagelse af ansøgere, som man på grundlag af de foreliggende akter ville have afvist uden den personlige samtale. Skoleudvalget finder derfor, at optagelsen af ansøgere fortsat bør foregå både på grundlag af de i sagens akter foreliggende oplysninger og i nogle tilfælde på grundlag af personlige samtaler med ansøgere.

Det har endvidere været drøftet, om det vil være praktisk at etablere en ordning, hvorefter ansøgningerne om optagelse indsendes til ét sted, f. eks. socialstyrelsen, og at ansøgningerne derefter fordeles til de enkelte seminarier efter geografiske retningsli-

nier med henblik på gennemførelse af de personlige samtaler på den måde, at seminarierne gennemfører personlige samtaler med ansøgere inden for hvert sit geografiske område uden hensyn **til**, på hvilket seminarium ansøgeren i givet fald skal optages.

I den tid, udvalget har arbejdet, er der i børneforsorgsseminariet sket en udvikling i opfattelserne vedrørende optagelserne i retning af at tillægge samtaler med ansøgere for at vurdere deres holdning og motivation aftagende betydning, selv om det stadig fastholdes, at de i en del tilfælde kan være af betydning.

Samtidig er der i stigende grad på seminarierne ønsket om at fritage seminarierne for de stærkt lokalt prægede optagelsesprocedurer og finde frem til en mere generel ordning.

På et møde, hvor alle seminarier var repræsenteret, enedes man om at anbefale en ordning, hvor ansøgningsskemaer fås på de enkelte seminarier, men hvor de udfyldte ansøgningsskemaer fremsendes til undervisningskonsulenten i socialstyrelsen. Ansøgeren skal angive, på hvilket seminarium pågældende primært ønsker sig optaget, ligesom der angives et sekundært og et tertiært ønske. Undervisningskonsulenten kvitterer skriftligt for modtagelsen af ansøgning. Alle ansøgninger, der er indkommet inden ansøgningsfristens udløb, overdrages til et optagelsesudvalg. I dette udvalg, som nedsættes af socialstyrelsen efter indstilling fra skoleudvalget, og hvis formand er socialstyrelsens undervisningskonsulent, skal være repræsentanter for socialstyrelsen, seminarierne, rektorer og fast ansatte lærerkræfter, de studerende samt eventuelle andre sagkyndige med særlige muligheder for at bedømme ansøgere og egnethed for uddannelsen. På grundlag af ansøgningerne opdeler udvalget ansøgerne i tre grupper:

- a. De der kan optages uden personlig samtale,
- b. De med hvem man ønsker en optagelsesamtale, inden afgørelse om optagelse træffes. Til samtalen kan knyttes en erhvervsvejledning.
- c. De om hvem man på grundlag af kend-

skab til ansøgningernes helhed kan skønne, at de ikke vil have mulighed for optagelse.

Gruppe b-ansøgerne indkaldes i nærheden af deres bopæl til samtale med interviewere udpeget af optagelsesudvalget. Herefter træffer udvalget afgørelse vedrørende fordelingen af de studerende på de enkelte seminarier. Denne fordeling skal forelægges for skoleudvalget. Et seminarium bør i særlige tilfælde kunne forhandle med optagelsesudvalget om, at en tildelt studerende flyttes til et andet seminarium.

I den nuværende bekendtgørelses § 3 står, at uddannelsens fire første måneder kan gøres til en prøvetid for en studerende. Når uddannelsen forlænges, vil det være naturligt, at den studerende får længere tid til at vise sine iboende muligheder. Det foreslås derfor, at seminariet senest efter et studieforløbs første år for alle studerendes vedkommende skal tage stilling **til**, om de er studieegnede med henblik på fortsatte studier. Menes det ikke at være tilfældet for en studerendes vedkommende, drøfter repræsentanter for lærerpersonalet spørgsmålet med pågældende, og seminariet tager derpå endelig stilling til, om pågældende kan fortsætte. En beslutning om, at en studerende skal opføre sig, skal kunne indkomme for socialstyrelsen.

Fristen for indsendelse af ansøgninger foreslås derfor fastsat til 1. oktober for hold, der begynder i forårssemestret, og til 1. februar for hold, der begynder i efterårssemestret. Der bør mindst være 3 måneder imellem det skoleudvalgsmøde, hvor optagelserne m. v. drøftes, og det tidspunkt hvor undervisningen på seminariet påbegyndes.

Den foran nævnte af seminarierne anbefalede ordning svarer stort set til den ordning vedrørende børnehave- og fritidspædagogseminarierne, der er gennemført ved bekendtgørelse nr. 585 af 22. december 1969. I medfør af denne bekendtgørelse er der nedsat et fordelingsudvalg bestående af repræsentanter for direktoratet for folkeskolen og seminarierne og for rektorer, lærere og studerende ved børnehave- og fritidspædagogseminarierne.

II. Grunduddannelsen.

Indledende bemærkninger vedrørende teoriundervisningen.

1. Uddannelsen af medarbejdere ved børne- og ungdomsforsorgens institutioner er oprindeligt i vidt omfang søgt løst fra privat side. Allerede i 1934 oprettedes en højskole med den særlige opgave at holde højskolekurser med børneforsorgsarbejde for øje, Hindholm højskole, også kaldet »Barnets højskole«. Den blev oprettet ved privat indsamlede midler på initiativ af Ludvig Beck, der var skolens første forstander. På denne højskole har gennem årene mange medarbejdere ved opdragelseshjem fået inspiration til arbejdet blandt børnene. Skolen afholdt oprindeligt kun 3 og 5-måneders almindelige højskolekurser.

2. I en betænkning af 31. maj 1939 fremsatte et af socialministeriet i 1936 nedsat udvalg forslag om en uddannelse af ledere og medarbejdere til opdragelseshjem.

Forslaget hvilede på en forudsætning om, at der skulle etableres en uddannelse, der indeholdt

1) de fordringer det offentlige fremtidig måtte kræve for at antage en person til deltagelse i det opdragende arbejde i et opdragelseshjem, og

2) en supplerende uddannelse for dem, der allerede deltog i dette arbejde.

Under hensyn hertil foreslog udvalget en opdeling af uddannelsesstoffet i en række obligatoriske grundfag og nogle valgfri supplerende fag. Undervisningen i obligatoriske fag skulle udgøre i alt 590 timer foruden 1 dag ugentlig til institutionsbesøg og miljøforskning. De supplerende valgfri fag skulle udgøre i alt ca. 650 timer, hvori der var medregnet 54 timer til frie foredrag.

Udvalget foreslog uddannelsestiden fastsat til 7 måneder eller 30 uger, hvoraf 3 uger fragik til ferier m. v., således at der blev 27 fulde arbejdsuger à 6 dage. Lørdagene foresloges anvendt til institutionsbesøg og miljøforskning, således at hver uge blev på 5

læsedage à 6 timer eller 30 timer; herefter blev hele uddannelsestiden 810 timer foruden lørdage. Til rådighed for supplerende fag var ifølge forslaget således 220 timer.

På grund af den 2. verdenskrigs udbrud kort efter betænkningens afgivelse blev uddannelsesplanen ikke gennemført på daværende tidspunkt.

3. Et i 1947 nedsat udvalg vedrørende uddannelse af ledere og medarbejdere til børneforsorgens institutioner afgav i 1948 indstilling om godkendelse af en foreløbig *uddannelsesplan for barneplejersker*.

Planen godkendtes af arbejds- og socialministeriet den 6. april 1948, og i 1950 nedsattes under udvalget et arbejdsudvalg med den opgave på grundlag af erfaringerne siden 1948 at fremkomme med forslag om eventuelle påkrævede ændringer.

På grundlag af arbejdsudvalgets indstilling af oktober 1951 udvides denne uddannelse med yderligere 2 års praktik kombineret med 100 timers aftenskoleundervisning placeret efter en fuld arbejdsdag i praktik. Der henvises herom til arbejds- og socialministeriernes bekendtgørelse af 10. oktober 1951 af regler angående barneplejerskeuddannelsen.

Udvalget afgav sin betænkning i 1952, hvori det foreslog uddannelsen (*bortset fra uddannelse af barneplejersker*) delt i en grunduddannelse og en videregående uddannelse.

Teoriundervisningen på grunduddannelsen foresloges gennemført på 5 måneder og opdeltes i obligatoriske grundfag og valgfri supplerende fag. Undervisningen i obligatoriske fag skulle udgøre i alt 500 timer, hvortil kommer institutionsbesøg og frie foredrag m. v. De supplerende valgfrie fag skulle udgøre i alt mindst 160 timer.

Denne uddannelse blev gennemført ved socialministeriets bekendtgørelse af 8. marts

1952 angående en særlig uddannelse af ledere og medarbejdere til opdragelseshjem.

4. Efter at bekendtgørelsen af 8. marts 1952 havde været i kraft i nogen tid, nedsattes et arbejdsudvalg med den opgave på grundlag af de indvundne erfaringer at fremkomme med forslag om eventuelt påkrævede ændringer i bekendtgørelsen samt i øvrigt fremkomme med forslag vedrørende uddannelsesmæssige problemer inden for børneforsorgen.

Endvidere nedsattes et arbejdsudvalg med det formål at fremkomme med forslag til udvidelse af barneplejerskeuddannelsen samt udarbejde planer for gennemførelsen af supplerende kurser i henhold til § 28 i bekendtgørelsen af 10. oktober 1951 af regler om barneplejerskeuddannelsen for uddannede barneplejersker, som efter barneplejerskeuddannelsen har haft mindst 3 års praktisk arbejde i spædbørnehjem, vuggestuer eller børnehaver bl. a. med henblik på overtagelse af stillinger ved opdragelseshjem for større børn eller som ledere af institutioner for spæde børn.

5. Udvalget afgav i 1955 betænkning nr. 128, hvori foreslås en udbygning af *barneplejerskeuddannelsen*, derunder en væsentlig forøgelse af antallet af undervisningstimer og ændring af fagområdet. Som en overgangsordning for tidligere uddannede barneplejersker oprettes et 4 måneders supplerende kursus for disse efter nogle års praktisk arbejde.

Af disse forslag gennemførtes på grund af modstand fra de private kredse, der stod bag den etablerede uddannelse, alene det 4 måneders supplerende kursus, der henlagdes under skoleudvalget vedrørende børneforsorgsseminariene.

Det supplerende kursus søgtes på daværende tidspunkt kun af en mindre del af de statsautoriserede barneplejersker, og den første uddannelse manglede fortsat et effektivt tilsyn med uddannelsesforløbet i de 3 praktikår.

Socialministeriet udbad sig i 1959 en udtalelse fra børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn vedrørende det i betænkning nr. 128 i 1955 fremsatte forslag til ændring af barneplejerskeuddannelsen, hvorom forslag blev fremsat i samme nævns betænkning nr. 257 af 1960.

Af de i betænkningen fremsatte forslag

blev kun forslaget om henlæggelse af ledelsen af barneplejerskolen under skoleudvalget vedrørende børneforsorgsseminariene gennemført. Selv om socialministeren tiltrådte også de øvrige forslag i betænkningen, anså man det for rettest at afvente en samlet betænkning fra nævnet om uddannelse til børneforsorgspædagog.

På grundlag af nævnets betænkning herom, nr. 313/1962, realiseredes den nuværende uddannelse til børneforsorgspædagog af småbørnslinien, der begyndte sin virksomhed den 2. december 1963 og blev endelig godkendt ved socialministeriets bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964.

Den teoretiske uddannelses varighed fremgår af nedenstående skema:

Den pædagogisk-psykologiske fag-	
gruppe	210 t.
Barneplejelære	204 t.
Børneforsorgskundskab m. v.	126 t.
Orienteringsfag og frie fag	168 t.
Beskæftigelsesfag	173 t.
Institutionsdrift, kontorarbejde og	
bogføring	84 t.
Valgfrie fag, mindst	128 t.
— fag, højst	390 t.
Samlet timetal, mindst	1.093 t.
Samlet timetal, højst	1.355 t.

6. I udvalgets betænkning nr. 128 af 1955 foresloges det vedrørende uddannelse af *medarbejdere* ved børne- og ungdomsforsorgen (*bortset fra barneplejersker*), at den teoretiske grunduddannelses varighed udvidedes fra 5 til 10 måneder fordelt på grundfag og supplerende fag i 2 perioder. Undervisningen i obligatoriske fag skulle udgøre 927 timer og i supplerende valgfrie fag ca. 80 timer.

Forslaget blev i praksis gennemført fra 1958 på børneforsorgsseminariene på Hindholm og Jægerspris. Problemet blev i øvrigt optaget til drøftelse i børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn, der i betænkning nr. 313/1962 foreslog den ordning for uddannelsen, som gennemførtes ved socialministeriets bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964, og som fra 1960 havde været gennemført som en forsøgsordning.

Den teoretiske uddannelses varighed fremgår af nedenstående skema:

<i>Grundfag:</i>		Kontorarbejde og bogføring . . .	57 t.	
<i>Pædagogik og psykologi m. v.</i>				228 t.
Pædagogik og psykologi	228 t.	Sundheds- og sygdomslære . . .		76 t.
Øvelsespraktik	95 t.	Orienteringsfag		152 t.
Gruppedrøftelser el. lign.	95 t.	Beskæftigelsesfag		190 t.
	418 t.	Obligatoriske fag i alt		1.064 t.
<i>Børneforsorg m. v.</i>				
Børne- og ungdomsforsorgs-		<i>Supplerende (valgfri) fag:</i>		
kundskab	114 t.	Minimum for den enkelte elev		228 t.
Samfundslære med erhvervs-		Samlet timetal		1.292 t.
vejledning	57 t.			

A. Undervisningen på grunduddannelsen.

a) Den teoretiske uddannelse på den almene linie.

1. Den 2-årige teoretisk-praktiske uddannelse.

Generelle betragtninger:

Ved tilrettelæggelsen af uddannelsen var man uden større erfaringsbaggrund, hvorfor man sammenlignede med nabouddannelser som sygeplejerskers, børnehavelærerinders, læreres og socialrådgiveres og tog fag og opbygningspunkter fra forskellige af disse uddannelser og slog den sammen til en miniudgave af dem.

Resultatet var bedre, end man umiddelbart skulle forvente, idet f. eks. de valgte hovedgrupper af fag stadig ser ud til at være de rimeligste at arbejde med. I arbejdet med faggrupperne har der dog måske været en tendens til at se for meget på opgaven udefra, fra det enkelte fags synsvinkel og ikke indefra, fra institutionsfunktionernes synsvinkel. Dette er dog ikke afgørende for de muligheder, der med den valgte faginddeling faktisk gives for arbejdet.

Man ved nu mere om de studerendes reelle behov for undervisning, men har endnu ikke i tilstrækkelig grad gennemarbejdet det institutionspædagogiske område indefra. Det skyldes især, at det administrative arbejde i forbindelse med seminariernes hurtige ekspansion har været særdeles omfattende. Det er formentlig nødvendigt, at seminarierne fortsætter deres gennemarbejdning af institutionspædagogikkens teori i undervisningssituationer. Denne gennemarbejdning, som antagelig vil vare nogle år, er i de senere år blevet lettere, blandt andet fordi antallet af seminarier er forøget, og der derfor er mere

kvalificeret personale, der arbejder med stoffet, men også fordi elevmaterialet er blevet mere studieegnet. Ved udbygningen af det institutionspædagogiske stof må der hele tiden ske en koordinering med den udvikling, der er i gang på andre socialpædagogiske områder.

Hovedudgangspunktet i seminariernes arbejde må tages i institutionernes struktur, funktioner og opgaver. Dette skal ske under effektiv udnyttelse af den viden, samfundsvidenskaberne sidder inde med, ikke mindst vedrørende familiens funktioner.

Børneforsorgspædagogen må have en betydelig faglig viden indenfor sit hovedfag institutionspædagogikken på psykologisk grundlag. Han må kunne anvende sin viden gennem aktiv deltagelse i udformningen af såvel behandlingsstrategi for hele institutionen som behandlingsplan for mindre grupper og for den enkelte klient. Denne udformning må ske i snævert samarbejde med pædagogkolleger og institutionens øvrige faggrupper. Teoretisk indsigt og færdighed i vurdering af aktmateriale såvel som en åben egen iagttagelse må kunne anvendes og registreres. Han må have en sådan erfaring i gruppearbejdsform, at han kan deltage aktivt og åbent i gensidig supervision.

Han må kunne anvende sit kendskab til differencer i normer og handlemønstre i forskellige befolkningsgrupper og kunne sætte dette kendskab i relation til klientens forudsætninger, egne forudsætninger og institutions målsætning. Han må kunne afpasse sin indsats og sit engagement efter såvel klien-

tellelsens mere almene karakter som den enkelte klients særlige forudsætninger og behov, f. eks. aldersmæssigt, miljømæssigt, eller med hensyn til familiesituation.

Børneforsorgspædagogen må på baggrund af teoretisk og praktisk erkendelse af egne holdninger og forudsætninger kunne korrigere for sine reaktioner, udnytte sine muligheder i konkrete situationer og i det enkelte kontaktforhold. I akutte belastningssituationer må han kunne bevare overblik og professionel holdning, således at egne spontane emotionelle handlingstendenser modificeres hensigtsmæssigt.

Han må kunne skønne over klientens reaktionsmulighed både i spontane situationer og i provokerede situationer i bevidstheden om, at såvel støtte som belastning kan medføre konfliktsituationer.

Han må beherske spændet mellem de primære kontakter (mellem ham og klienten), der er nødvendige, for at en personlighedsudvikling kan fremmes hos klienten, - og den professionelle rolle, som han selv bør være nået til. Såvel den personlige tilfredsstillelse, primærkontakterne kan give pædagogen, som den professionelle rolles grænser bør være afklarede for ham selv og ikke skjult for klienten.

På børneforsorgens institutioner må pædagogen kunne yde et personligt engagement og et behandlingsarbejde overfor de vanskeligst stillede børn og unge, hvor anden social og pædagogisk behandlingsindsats har vist sig at være utilstrækkelig til at opnå en tilfredsstillende integrering af individet i samfundet.

Pædagogen må arbejdsomhyggeligt kunne indpasse sig i en totalinstitutions daglige rutine. Han må beherske en række tekniske færdigheder, som fungerer som redskab for kontakt, samtidig med at de er indlæringsituationer for klienterne. Det kan være såvel dagliglivsfunktioner som særlige aktiviteter.

En belysning af de forventninger, man inden for børne- og ungdomshjem stiller til børneforsorgspædagogens arbejde og deres funktion, og en belysning af, hvorledes disse forventninger anses for opfyldt, har udvalget anset for motiveret.

Der er derfor i 1968 lavet et rundspørge (»Forstanderenqueten«) til 20 forstandere repræsenterende forskellige institutionskate-

gorier bortset fra spædbørnshjemmene. Enqueten foreligger beskrevet i rapporten derom (bilag 5). Her skal kort resumeres:

Hovedformålet har været gennem en forundersøgelse at påpege visse kvalitative træk ved forstandernes vurdering, der eventuelt kunne være støttende for udvalgets overvejelser.

Enquetens materiale har været et spørgeskema med anførsel af en lang række specielle funktioner, holdninger og færdigheder, som forstanderen skulle udvælge de 25 væsentligste blandt med hensyn til pædagogerens virke på institutionen.

Hvis man inddeler funktionerne i nogle *hovedkategorier*, viser der sig vidtgående overensstemmelse mellem besvarelsene fra de forskellige institutions typer. Størst vægt tillægges de spørgsmål, der henviser til pædagogens *personlighed*, tæt fulgt af kategorierne *psykologisk viden* og *institutionspædagogiske færdigheder*. De *administrative* professionelle *færdigheder* og især den *almene* og *nabofaglige orientering* er tillagt mindst vægt.

Vægten på pædagogens personlige egenskaber er gennemgående for alle institutionstyper; den er især tydelig fra behandlingshjemmenes side. *Aktivitetsfagene* viser en betydelig forskel mellem børnehjemsgruppen, hvor samtlige hjem vurderer disse færdigheder særligt højt, medens ungdomsinstitutionerne samstemmende vurderer dem relativt lavt. Derimod lægger ungdomshjemmene ret stor vægt på den *almene institutionspædagogiske rutine*, mens behandlingshjemmene for børn tillægger den relativt mindre vægt. Hvad angår de *administrative* professionelle *færdigheder* er der enighed om at vurdere dem relativt svagt, om end institutioner med den relativt svageste bemanding (alm. børnehjem og ungdomspensioner) vurderer dem højere, end de øvrige institutionstyper gør. Den *almene* og *nabofaglige orientering* har ikke for nogen institutionskategorier vedkommende kunnet hævde sig i vurderingen af de mest nødvendige funktioner.

Med henblik på beskrivelse af, hvorledes forventningerne er opfyldt, har den enkelte forstander foretaget en helt anonym vurdering af de børneforsorgspædagoger, han havde arbejdsomhyggeligt kendskab til.

Generelt gør det forhold sig gældende, at de funktionskategorier, forstanderne har vurderet som vigtigst i arbejdet, også i almindelighed af den enkelte forstander er bedømt som bedst tilgodeset gennem medarbejdernes funktion.

Således er *personlighedsegenskaberne* den kategori, der som helhed af de fleste typer institutioner er vurderet højest. Nogle ungdomshjem med særligt vanskeligt klientel finder dog de personlige egenskaber mindre velrepræsenterede. Hvad angår *psykologisk viden* gør der sig en vis forskel gældende, idet behandlingshjemmene anser denne viden for noget svagere repræsenteret, end skolehjemmene og de øvrige ungdomshjem gør. Det kan her erindres, at behandlingshjemmene også tillagde den *psykologiske viden* relativt mindre vægt, end andre institutionskategorier gjorde.

Der er her vidtgående enighed om at vurdere færdighederne inden for det *administrativt* professionelle område og den *nabofaglige viden* som de svagest repræsenterede, jfr. at netop disse to funktionskategorier blev tillagt mindst betydning af de seks kategorier.

Sammenfattende kan de påviste tendenser i materialet siges at uddybe, bekræfte og supplere de mere umiddelbare indtryk, udvalget har haft angående børneforsorgspædagogernes funktion. Resultaterne har ikke været af så overraskende art, at de har givet anledning til forslag om uddybning gennem en egentlig repræsentativ undersøgelse.

Forstanderenquetens tendenser giver anledning til følgende bemærkninger fra udvalgets side:

Forstandernes påpegning af *personlighedsegenskaberne* særlige betydning bestyrker udvalget i sin opfattelse af

1) at der søges optaget elever med personlighedsegenskaber, der indbefatter velegnede kvaliteter og/eller lovende udviklingsmuligheder med hensyn til modenhed, etisk standard, åbenhed, initiativ,

2) at der må lægges særlig vægt på sådanne undervisnings- og arbejdsformer, som giver mulighed for personlig vækst. Initiativopmuntrende undervisning og arbejdsform, arbejdsproblemcenterede fremlæggelser og drøftelser med højt niveau af elevaktivitet, forarbejdning af praktikerfaringer både på

stedet og på seminariet, lejlighed til personlig vejledning både på holdbasis og individuelt. Derudover må aktiv tilegnelse af produktivt, musisk og orienterings stof anses for uomgængeligt. Problemer ved rekruttering af personale med personlighedskvalifikationer i centrum er påpeget fra nogle ungdomshjem med særlig vanskeligt klientel. Udvalget er enig i, at dette spørgsmål kræver opmærksomhed.

Forstandernes i hovedsagen enige fremhæven af betydningen af *psykologisk* og *institutionspædagogisk viden* og *institutionspædagogiske færdigheder* bestyrker udvalgets opfattelse. Den går ud på at disse områder er så centrale for uddannelsen, at man gennem de foreliggende ændringsforslag tilstræber større bredde i undervisningen her.

Hvad angår *differentiering* mellem arbejdet for forskellige aldersgrupper, synes aktivitetsfagene (fritidsbeskæftigelsen) efter forstandernes skøn at have betydeligt krav på opmærksomhed især i børnehjemsarbejdet og antagelig større opmærksomhed, end det nu er muligt. Dette er tilgodeset i her foreliggende udkast til timefordeling.

Ungdomsinstitutionerne vurderer *aktivitetsfagene* i den nuværende form relativt lavt; *dette kan* muligvis hænge sammen med den særlig komplicerede problematik omkring kontaktforholdene mellem pædagoger og ungdomselever. Udvalget skønner, at disse forhold kræver opmærksomhed både med hensyn til formidling af teoretisk viden og forarbejdning af de studerendes praktiske erfaringer med henblik på særligt interesse-rede i ungdomsarbejdet.

Det er muligt, at holdningen til disse fag fra ungdomsinstitutionernes side hænger sammen med, at fagene i deres hidtidige form har været ret stærkt børneorienterede. Der er taget hensyn til dette spørgsmål gennem omtalen af differentieringsmulighederne, jf. afsnit II E, s. 42 ff.

Med hensyn til de *administrative professionelle færdigheder* er enquetens tendens en bestyrkelse af udvalgets opfattelse af, at visse administrative færdigheder, specielt regnskabsføring, med fordel kan reduceres i forsorgspædagoguddannelsen og/eller hen-skydes til videreuddannelsen.

Ligeledes er den betydelige vægt, der er lagt på samarbejde og kommunikation i

overensstemmelse med nærværende betænkningssigte.

Hvad derimod angår den professionelle orientering, som kommer til udtryk i denne funktionshelhed, og den udadrettede orientering, som *almen og nabofaglig orientering* er udtryk for, finder udvalget ikke, at den svage repræsentation i enqueten kan tages til indtægt for en svækkelse af undervisning og aktivitet på disse felter. Udvalget afstår fra at forsøge at forklare den svage repræsentation, men føler sig foranlediget til at fremhæve, at denne orientering - velintegreret i pædagogens samlede viden - kan være en ikke ubetydelig del også af den modne personlighed.

Tilrettelæggelsen af undervisningen på et børneforsorgsseminarium vanskeliggøres af, at der er meget få sider af vort samfunds kultur, som det ikke kan være af betydning for børneforsorgspædagogen at have kendskab til, og at uddannelsen derfor berettiget kan give sig af med næsten uendelig mange forskellige discipliner og tage overordentlig lang tid. I socialuddannelseskommissionens betænkning nr. 547/1970: Socialpædagogiske uddannelsers indhold er der i kap. 6 og i bilag IV givet en detaljeret redegørelse for, på hvilke punkter det kan skønnes rimeligt at udvide den eksisterende uddannelse. I praksis må der naturligvis ud fra et helhedssyn foretages en udvælgelse.

Med den nuværende tilrettelæggelse af uddannelsen er det på grund af det store antal emner, der skal behandles, kun muligt at orientere de studerende, som herved kun får ringe muligheder for at bearbejde deres holdninger. Når de er færdige med uddannelsen, kender de i nogen grad til de gængse synspunkter på socialiseringsprocessens mål og midler, men disse er ikke integreret således i deres personlighed, at de kan omsættes i pædagogisk handlen. Der er en væsentlig risiko for, at de uddannede arbejder videre ud fra de normer og værdier, de havde inden uddannelsen. På den baggrund vil det være vanskeligt at nå børneforsorgslovens mål.

Inden for det emneområde, der er afgrænset i den nuværende bekendtgørelse, er der derfor rigeligt med stof til en uddannelse, der er flere gange så lang som den nuværende. Uddannelsens varighed kan derfor ikke fastlægges additivt ud fra opremsningen af nogle timetal for udvalgte emner. Der må

findes frem til en varighed, som samfundet med dets øjeblikkelige udviklingsgrad har råd til at investere i. Uddannelsen må dog have en sådan længde, at der kan blive tale om tilegnelse af så mange emner, at den studerende kan få et tilstrækkeligt bredt helhedssyn på institutionspædagogikken, og en sådan fengde, at der kan blive tale om indlevelse i stoffet.

På naboområderne inden for socialpædagogikken er uddannelserne i et vist omfang forlænget til at blive tre-årige, og praktikens andel af uddannelsesforløbet er reduceret. Det vil formentlig være realistisk at tilstræbe et tilsvarende uddannelsesforløb for børneforsorgsuddannelsernes vedkommende. På længere sigt vil det utvivlsomt være for kort, hvilket umiddelbart fremgår af betænkning nr. 547.

De studerendes aktive deltagelse i uddannelsens udformning og uddannelsesstedets administrative funktioner ønskes og opleves i stigende grad som naturlig af både studerende og lærere. De studerendes medansvar for uddannelsen er af betydelig pædagogisk værdi. Børneforsorgspædagogerne får ofte meget hurtigt efter deres uddannelses afslutning lejlighed til at tage selvstændigt pædagogisk ansvar og må derfor på uddannelsesstedet have skaffet sig holdninger, der gør dem i stand dertil. Det fællesskab og den aktiviseren, der gennem de studerendes deltagelse i seminariearbejdets udformning kan opnås, er samtidig af betydelig værdi for stedets trivsel og dermed for studiearbejdets effektivitet og uddannelsens udvikling. Den er især effektiv på mindre uddannelsessteder, hvor de studerende kender hinanden, således at et repræsentativt system på grund af samspilsmulighederne alle de studerende imellem giver alle studerende mulighed for at opleve medindflydelse og modtage tilstrækkelig feed-back fra valgte repræsentanter.

Ethvert seminarium bør have et studerendes råd (valgt af hele gruppen af studerende), et lærerråd (bestående af samtlige faste lærere, timelærere og rektor), og et fællesråd bestående af repræsentanter valgt af hver af de to grupper. Hvordan de to førstnævnte grupper vil udforme deres arbejde, må være overladt til dem selv, og de to grupper må i fællesskab enes om fællesrådets udformning og funktioner. I princippet behø-

ver der ikke at være begrænsninger for, hvilke emner fællesrådet kan tage op og eventuelt afgøre. Som eksempler kan nævnes time- og fagfordeling, lokaleanvendelse, byggeri og indretning, budgetlægning, optagelser og bortvisninger samt karaktergivning. Lokale hensyn kan dog medføre begrænsninger, hvorfor det er vanskeligt at udforme generelle regler. Det må også nævnes, at rektor i forbindelse med seminariets offentlige godkendelse har fået ansvaret for, at seminariet administreres pædagogisk og økonomisk forsvareligt i overensstemmelse med gældende regler og budgetter, hvorfor han kan se sig nødsaget til at disponere i modstrid med vedtagelser, f. eks. i et fællesråd. De regler, det enkelte seminarium anvender, skal meddeles socialstyrelsen i forbindelse med undervisningsplanen.

I skoleudvalget, hvor der tages stilling til principielle spørgsmål fælles for alle seminarier, dispensationer m. m., vil det i lyset af ovenstående være naturligt, at de studerende fortsat repræsenteres.

Børneforsorgspædagoguddannelse har hidtil fundet sted på ret små seminarier med normalt 3 spor og fra 1. sept. 1971 normalt 4 spor. Fordelene herved skulle være muligheder for et ret nært samspil mellem studerende indbyrdes, lærerne indbyrdes og mellem studerende og lærere. Det er muligt for alle at opleve helheden i systemet. 3 spor efter den 3-årige uddannelse muliggør en passende fordeling mellem faste lærere og timelærere og er tilstrækkelige til effektivt at udnytte de relativt få speciallokaler, der er brug for ved denne type uddannelser. Det drejer sig f. eks. om lokaler til rytmik/gymnastik, aktivitetsfag, let tilgængelige grupperum og laboratorier med håndbøger og AV-midler samt bibliotek. 3 spor vil netop fylde et sæt af disse lokaler ud.

Fra anden side fremhæves fordelene ved store uddannelsesinstitutioner beliggende i uddannelsescentre. Lærernes og studerendes omgang med andre studiers studerende giver, når den finder sted, større udsyn; det er lettere at skaffe speciallærere; der kan ske fælles udnyttelse af speciallokaler, evt. kostbare hjælpemidler og af f. eks. kantiner.

Når uddannelsescentre til sin tid udformes og gives klarere beskrevet indhold, er der formentlig intet til hinder for, at flere selvstændige, f. eks. 4-sporede socialpædago-

giske uddannelsessteder placeres inden for samme uddannelsescenter og får mulighed for at støtte hinanden.

Timetal og fagfordeling.

Udgangspunktet for nedenstående skitse er, at den nuværende balance faggrupperne imellem skønnes at være hensigtsmæssig.

Aktivitetsfagene bør dog også af hensyn til en parallelisering med andre socialpædagogiske uddannelser have en mere fremtrædende plads.

Skitsen er udarbejdet under forudsætning af en uddannelseslængde på 6 semestre, nemlig 4 teorisemestre på seminarierne å 6 måneders varighed og 2 praktiksemestre å 6 måneders varighed.

Det forudsættes videre, at seminarierne selv bestemmer rækkefølgen af teori- og praktiksemestre; dog skal uddannelsen indledes og afsluttes med et teorisemester.

I teoriperioderne forudsættes effektive undervisningsmåneder å 4 uger med gennemsnitlig 25 lektioner pr. uge å 5 undervisningsdage. Hertil kommer arbejde med specialer uden for klassen, gruppearbejde uden for undervisningssituationer med deltagelse af lærere, foredrag, ekskursioner, studierejser, supervision m. m. De anførte timetal kan derfor ikke bruges som udgangspunkt for beregning af, hvor mange lærertimer seminariet skal bruge. Dette tal vil ligge noget højere end nedenstående tal.

Internationale Arbeitsgruppe für Heimerzieherschulleiter angiver i sine standarder 25 undervisningstimer ugentlig som maximum i sociale uddannelser. I flere lande er tallet i mange sociale uddannelser lavere. Fællestimer og deletimer kan forekomme. Ekskursioner og studierejser må, selv om de er udbyttegivende, kun gennemføres, hvis det kan ske uden betydelig ulempe for klientellet på de institutioner, man besøger.

Ønsket om et ret lavt antal undervisningstimer ugentlig bygger på hidtidige erfaringer i retning af, at de studerende ved at tilbringe for mange timer i klassen får for lidt tid til at forarbejde det her fremlagte stof. Klassesetimerne bliver for ineffektive, fordi de studerende ikke kan modtage alt, hvad der meddeles dem ved denne undervisningsform, og deres viden bliver for overfladisk. Et lavt timetal er ikke ensbetydende med, at de stude-

rende udfører mindre studiearbejde. De får tværtimod bedre tid til det i form af læsning, udarbejdelse af opgaver og gruppearbejde.

Der regnes med, at klasserne ikke overstiger 24 studerende.

Det nye timetal vil med 4 semestre à ca. 5 måneder i alt være 2.000.

Pædagogisk-psykologiske fag

	Med nuværende fordeling:	Med justeret fordeling:
Pædagogik		
Psykologi		
De pædagogiske ideers historie	620 t.	560 t.

Sociale fag

Sociologi		
Samfundslære med erhvervsvejledning		
Institutionsdrift		
Børne- og ungdomsforsorgskundskab.	340 t.	280 t.

Sundhedslære, sygdomslære

og socialmedicin.	120 t.	120 t.
Aktivitetsfag.	280 t.	400 t.
Orienteringsfag.	220 t.	220 t.
Rådighedstimer.	160 t.	160 t.
Tilvalgsfag (minimum).	160 t.	160 t.
Speciallæsning.	100 t.	100 t.

I alt.. . 2.000 t. 2.000 t.

I ovenstående tabel er anført 2 kolonner. I den første er angivet timefordelingen, hvis man tillægger fagene samme vægt som i den nuværende uddannelse. Herved får de pædagogisk-psykologiske og de sociale fag tillagt meget stor vægt, mens aktivitetsfagene får tillagt langt færre timer end i andre socialpædagogiske uddannelser. Dette må anses for uheldigt, da børneforsorgspædagoguddannelsen kritiseres for at stå svagt på aktivitetsområdet. Ved at forøge aktivitetsfagernes timetal på bekostning af de to førstnævnte faggrupper, fremkommer en rimeligere fordeling, især når man betænker, at de fleste timer i valgfrie fag hører til aktivitetsgruppen. Den står endnu ikke helt så stærkt, som i børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, men det skønnes, at de øvrige faggrupper ikke kan svækkes yderligere, også selv om timerne til rådighedsfag og liniefag især vil falde på de to grupper. Børneforsorgspædagogerne skal meget langt ind i behandlingspædagogikkens teori og praksis, f. eks. med

henblik på arbejdet på behandlingshjem og ungdomshjem, og de støder på de fleste typer af sociale problemer, f. eks. i forbindelse med børnenes familier. Den justerede timefordeling ligger ikke langt fra den foreslåede timefordeling for S-linien.

Det foreslås overladt til det enkelte seminarium at fordele fagene på de enkelte semestre, idet der dog i alle semestre skal være undervisning i pædagogisk-psykologiske fag, sociale fag, orienteringsfag og aktivitetsfag. Det enkelte seminariums fordeling af fagene inden for de forskellige semestre skal godkendes af socialstyrelsen.

Hvis man ønsker at parallelisere med andre socialpædagogiske uddannelser, således at overgang til og fra disse er mulig under uddannelsesforløbet, kan det dog blive nødvendigt med en meget mere fastlagt opbygning.

Det bemærkes, at det foreslåede timetal er lidt lavere end for visse tilsvarende socialpædagogiske uddannelser, hvis timetal dog også omfatter visse af de ovenfor nævnte særfunktioner.

Fagenes indhold.

Indholdsredegørelsen for de enkelte fag i den nuværende bekendtgørelse af 1964 er stadig i det store og hele dækkende, men der er dog foreslået visse ændringer. Som fagene her er bygget op, indeholder det enkelte fag både anvendelsesviden og den teoretiske baggrund herfor.

Det forventes, at moderne undervisningsfremgangsmåder anvendes; de vil være meget forskellige fra seminarium til seminarium, og de skal ikke beskrives nærmere. Seminarierne må være udstyret med det nødvendige undervisningstekniske udstyr, herunder bibliotek, AV-midler og mangfoldiggørelsesmidler.

Det skal dog bemærkes, at det vil være naturligt at samle hele undervisningen i store helheder, så de enkelte faglige discipliner kan støtte hinanden, og de studerende får mulighed for at se helheden. Seminarierne behøver ikke at føle sig bundet af et stift opdelt ugeskema. Det vil f. eks. være naturligt at trække en del emner frem og foranstalte koncentrerede kurser over disse, f. eks. af en uges varighed, mens seminariets øvrige undervisning er suspenderet.

Den store frihed i tilrettelæggelsen af undervisningen bevirker, at seminariet for hvert enkelt hold må planlægge, hvordan dets studietid skal forløbe.

På grund af den studerendes større muligheder for selvstændigt arbejde, skal der være muligheder for at gennemføre en mere udbygget studievejledning end den helt tilfældige, som faglærere hidtil har givet.

Der ønskes til hver klasse afsat 4 ugentlige lærertimer til formålet. Vejledning skal bestrides af seminarielærere, der har særlige forudsætninger for rådgivningsvirksomhed, og som har grundigt kendskab til alle aspekter af seminarieuddannelsen, og som derfor kan hjælpe den studerende med at få sammenhæng i sit arbejde. Studievejledningen kan ske individuelt eller i grupper og på initiativ enten af studerende eller studievejlederen.

Almen indlæringsteknik og gruppeteknik og anvendelse af hjælpemidler som bibliotek, AV-midler, mangfoldiggørelses midler indlæres i de i det følgende nævnte fag.

Den pædagogisk-psykologiske faggruppe.

Som omtalt i de indledende bemærkninger bør udgangspunktet tages i institutionens situation, og det nødvendige stof fra de øvrige adfærdsvidenskaber bør indgå i udbygningen af den nødvendige viden, således at institutionsdagliglivets situationer kan beherskes. Der må lægges vægt på, at den studerende ikke blot tilegner sig en teoretisk viden, men at der også gives ham muligheder for at lære at omsætte den i praksis.

De emnekredse, som det vil være naturligt at behandle, kan bygges op på forskellig måde, og pædagogiske og psykologiske emner bør i undervisningen være vævet stærkt ind i hinanden, således at de kan støtte hinanden. Der kan ikke angives nogen naturlig rækkefølge, i hvilken emnerne kan tages, men man må på et eller andet tidspunkt i uddannelsen behandle emner som opdragelsens målsætning og målenes indflydelse på pædagogikkens udformning. I denne sammenhæng kan emner fra de pædagogiske ideers historie komme ind i billedet. Iagttagelse og beskrivelse af børns og unges adfærd må indøves. Behandlingsprincipper, både når det gælder individuel behandling og gruppebehandling og de risici, som pædagogen herved kommer ud for, må gennemgås

grundigt. Tilrettelæggelsen af institutionens dagligliv og udnyttelsen af dette til at skabe et effektivt behandlingsklima gennearbejdes, hvorved man også kommer ind på leg og andre aktiviteter samt kulturformidlingens betydning. Arbejdet med de vigtigste psykiske og sociale afvig, herunder psykosomatiske problemer og deres behandlingsmuligheder samt svagtbegavedes og handicappedes problemer tages op. Skoleproblemer gennemgås. Familiens placering i behandlingsarbejdet gennemgås. Sexproblemer. De ydre rammers betydning. Samspillet med det øvrige samfund under og efter barnets eller den unges ophold, og oplærings- og uddannelsesproblemer. Personalearbejdets udformning gennearbejdes og vejledningsteknikker i forbindelse med enkeltpersoner og grupper indøves.

I psykologien kan der lægges vægt på oplevelsen af omverdenen, udviklingspsykologi (herunder barnets fantasi og dets følelsesmæssige, personlighedsmæssige, sproglige, sociale, intellektuelle og motoriske udvikling og karakteristika ved forskellige faser af barnets og den unges udvikling), endvidere mere generelle emner inden for indlæringspsykologi, motivationspsykologi, personlighedspsykologi og differentialpsykologi samt socialpsykologien (herunder det gruppedynamiske område). Baggrunden for afvigelse, herunder lovovertrædelser, gennemgås. Der lægges vægt på, at de studerende tilegner sig fagets terminologi.

Under vejledning af faglærer skal eleverne kursorisk læse faglitteratur. Der bør indføres en større skriftlig opgave (årsopgave) på normalt 25 maskinskrevne kvartsider, i hvilken den studerende redegør for et institutionspædagogisk eller -psykologisk problem på grundlag af eksisterende dansk eller fremmedsproget litteratur og egne iagttagelser. Viden fra de sociale fag vil også naturligt kunne indgå i årsopgaven.

Årsopgaver findes ikke i den nuværende uddannelse, men der har ofte været udtalt ønske om at få den indført. De giver lejlighed til at trænge dybt ind i kilderne og til at prøve at formulere synspunkter samlet fra forskellige kilder (både litteratur og iagttagelse) i et hele, hvorved den studerende har lejlighed til at opleve, at han ikke blot bevæger sig på fagområdernes overflade, hvad de brede pædagogiske uddannelser ellers let

kan give anledning til. Udarbejdelsen af opgaven henlægges til næstsids-teorise-mester, men kan fastlægges på et så tidligt tidspunkt, at den studerende kan indsamle materiale i en foregående praktikperiode.

Årsopgaven skal godkendes af faglæreren, som også hjælper den studerende med at finde emnet og at få det behandlet. Han kan eventuelt delegerer opgaven ud til andre lærere.

Årsopgaven kan løses som gruppeopgave. Materialet der kommer frem, kan udnyttes i undervisningen i sidste teorise-mester. Opgaven skal afleveres i 5 maskinskrevne eksemplarer.

Færdigheder i undervisning af praktikanter har man hidtil ønsket henlagt til særlige kurser efter afsluttet uddannelse. Da mange nyuddannede hurtigt kommer ud for at skulle vejlede praktikanter og uuddannede og for at skulle formidle et personalesamarbejde, foreslås undervisning i disse færdigheder indført i grunduddannelsen.

De sociale fag.

I de sociale fag skal der gives en almindelig oversigt over den gældende børneforsorgslovgivning og et rids af børneforsorgens historie. Der gives en oversigt over børneforsorgens organer (herunder børneværn, sociale udvalg, anke m. m.) og børne- og ungdomsforsorgens institutioner, både børne- og ungdomshjem og daginstitutioner, reglerne for deres virksomhed, hvordan de oprettes og fungerer og deres personaleforhold. Plejehjemsanbringelse, adoption og efterværn behandles. Man kommer ind på resultaterne af børneforsorgsarbejdet.

Man sikrer sig, at de studerende har et generelt kendskab til virksomheden på nabo-områderne inden for den sociale sektor, skolenævn, m. m., og at de har kendskab til familierpolitik, socialpolitik, organisationer, forvaltning og i det hele taget har en bred baggrund af viden vedrørende samfundets forhold i almindelighed.

Under de sociale fag indføres *sociologi* som et særligt fag. Det er vigtigt, at de studerende får færdighed i at anvende det sociologiske begrebsapparat, som er særdeles anvendeligt ved behandlingen af den totale institutions problemer. En væsentlig del af den nyere og nyeste litteratur på feltet er skrevet ud fra en sociologisk referensramme. So-

ciologisk viden er også vigtig som baggrund for forståelsen af *samfundskundskaben*.

Det foreslås, at *kontorarbejde og bogføring* udgår som selvstændigt fag, idet der formentlig ikke er noget rimeligt forhold mellem den tid, de studerende anvender på at lære de daglige posteringer i regnskabet, og den brug de har for denne viden i institutionslivets praksis. Faget foreslås erstattet med faget *institutionsdrift*, hvor der orienteres om institutionens forskelligartede økonomiske problemer, og hvor der lægges særlig vægt på områder, som den studerende vil komme i direkte kontakt med, som f. eks. lommepengeregnskab o. lign. Men andre administrative problemer samt personalets ansættelses- og arbejdsforhold behandles også i dette fag.

Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin.

Under denne fagkreds vil det socialmedicinske aspekt i stigende grad vinde indpas, og det kan overvejes at ændre fagbetegnelsen til socialmedicin på linie med børnehaver- og fritidspædagoguddannelserne.

Elementær førstehjælp bør indgå i dette fag. Der er taget hensyn dertil ved fastlæggelse af timetallet.

Problemerne i forbindelse med brug af stimulanser skal gennemgås.

Aktivitets- og beskæftigelsesfag.

Beskæftigelsesfagene har ændret betegnelse til *aktivitetsfag*.

Formålet med aktivitetsfagene er ikke længere at lære de studerende manuelle færdigheder, som de kan viderebringe børnene, men at opøve dem i brug af almindeligt værktøj og teknikken, idet der efterhånden er udformet en lang række skabende fag, som eleverne kan tilegne sig på seminarierne med henblik på senere videregivelse til børnene. Der er så mange muligheder, at enhver uddannelse må foretage et udvalg. Der lægges i stigende grad vægt på at opnå en helhedsvirkning i samspillet mellem disse fag og på, at de kan støtte teoretiske discipliner, og at de udføres således, at de kan danne baggrund for en kontakt medarbejder og barn imellem, som kan udnyttes i institutions behandlingsarbejde. Der er således ingen principiel forskel mellem de teoretiske

fag og aktivitetsfagene, endsige nogen modsætning mellem dem. De er begge ligeværdige dele af et socialpædagogisk hele.

Når ovennævnte synspunkter tages med, slår formuleringerne i uddannelsesbekendtgørelsens § 13 vedrørende aktivitetsfagene i det store og hele til. Dog skal en del af de under § 14 nævnte valgfri discipliner henføres til § 13, idet de er så væsentlige, at de også må kunne gennemføres som obligatoriske fag. Det enkelte seminarium skal oplyse socialstyrelsen om hvilket udvalg af aktivitetsfagene, man vælger at tage op.

Orienteringsfag.

Uddannelsesbekendtgørelsens § 12 giver så mange muligheder, at den kan overføres uændret, hvis ordet »bør« i stk. 2 i første linie, erstattes med »kan«. Det bør nævnes, at det anses for væsentligt, at de studerende er bekendt med massemediernes virkning og kulturformidlingsproblematikken.

Rådighedsfag.

Timerne i rådighedsfagene kan anvendes til udvidelse af timetallet ved de forannævnte fag efter det enkelte seminariums skøn. Udvidelse af et fag ved anvendelse af rådigheds-timerne kan f. eks. skyldes, at en klasse har vist sig særlig interesseret i en del af faget, og at seminariet anser det for rimeligt at støtte denne interesse. Det kan også tænkes, at en klasse af en eller anden grund er kommet bagefter i et fag, og at den trænger til en udvidet undervisning.

Tilvalgsfag.

Tilvalgsfagene kan være af meget forskellig varighed og kan lægges inden for hvilken som helst af de ovenfor nævnte faggrupper. Der bør oprettes hold, når mindst 10 studerende er interesseret heri. Det bør være frivilligt, om de studerende vil deltage i tilvalgsfag udover 160 timer. Uddannelsesbekendtgørelsens eksemplificering af valgfrie fag bør udgå.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg (bestående af repræsentanter for DBS (DSL) og dennes elevkreds, Børnesagens Fællesråd, Dansk Barneplejeråd, Børne- og ungdomsforsorgens Personaleforbund og

rektorer fra samtlige børneforsorgsseminarer) givet udtryk for, at minimumstallet for studerende ved tilvalgsfag bør sænkes til 8, dog med den forudsætning, at tilvalgsfaget må anses for relevant for uddannelsen.

Da institutionerne ofte beklager sig over de uddannedes manglende viden og kunnen, når det gælder indretning og udsmykninger af boliger og institutioner, bør dette fag tages op. Det hører formentlig naturligere hjemme her end under aktivitetsfag.

Speciallæsning.

Som speciallæsning kan f. eks. tænkes arbejde med svagtbegavede, ungdomshjemsmedik, behandlingsmetodik, familievejledning etc. Eleverne kan vælge det eller de fag, som viser hen til et forventet kommende arbejdsfelt. Liniefaget foreslås lagt i sidste teorisemester eller i de to sidste, hvis disse ikke afbrydes af en praktikperiode. Ved indførelse af liniefag imødekommes en del af de synspunkter, der er fremført i afsnit E.

Uddannelsens afslutning.

Det foreslås, at uddannelsen afsluttes med én mundtlig og én skriftlig eksamination, den første i den pædagogisk-psykologiske faggruppe, den anden i sociale fag. Herved udgår eksamen i kontorarbejde.

Den mundtlige eksamen i den pædagogisk-psykologiske faggruppe omfatter dels eksaminandens fremstilling af et spørgsmål trukket inden for det på seminariet gennemarbejdede pensum, efter at eksaminanden i to timer har forberedt emnet med adgang til de faglige hjælpemidler, dels en samtale af ca. 15 minutters varighed om den af den studerende udarbejdede større opgave. Der bør være to censorer ved mundtlig eksamen.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at censorerne bør beskikkes centralt administrativt af socialstyrelsen.

Ved den skriftlige opgave bør det være til-ladt efter nærmere regler at anvende hjælpe-midler.

Et case kan danne udgangspunkt for spørgsmålene.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspæ-

dagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at det ved de afsluttende prøver var af væsentlig betydning, at der for den enkelte studerende var valgmulighed, om formen skulle være skriftlig eller mundtlig - en ordning, der kunne administreres forholdsvis let af seminarierne. Man fandt endvidere, at samtalen vedrørende årsopgaven mest hensigtsmæssigt burde gøres uafhængig af eksamen i øvrigt, selv om dette betød bortfald af den upartiske censorordning.

Det foreslås, at socialstyrelsen nedsætter en opgavekommission med styrelsens undervisningskonsulent som formand til udarbejdelse af opgaverne til den skriftlige eksamen. Opgaverne til den mundtlige eksamen udarbejdes af faglæreren og godkendes af socialstyrelsen.

Den uddannede modtager et bevis for bestået eksamen indeholdende års- og eksamenskarakterer, titel på speciale, speciallæsning samt arten af de institutioner, hvor pågældende har været i praktik i over 3 måneder. Beviset udfærdiges på en formular, der er fælles for alle seminarier.

Der gives årskarakterer i eksamensfagene samt en samlet karakter for aktivitetsfagene. Alle lærere, der har undervist, skal deltage i bedømmelsen i sit fag. Den enkelte studerende kan efter eget ønske få lejlighed til at udtale sig i forbindelse med lærers og censorers votering ved fastlæggelsen af pågældendes egne karakterer.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at det ikke er muligt at give en samlet karakter i aktivitetsfagene, hvorfor der kun bør gives årskarakterer i eksamensfagene.

Det foreslås, at man anvender en karakterskala med 4 trin A (udmærket), B (tilfredsstillende), C (antagelig) og E (uanteleg), og at ca. $\frac{2}{3}$ af de studerende får B i faget og omtrent lige mange A og C.

Denne karakterskala er en forenkling af den allerede eksisterende. A + -karakteren ønskes afskaffet, da det har vist sig at være lidt tilfældigt, hvem der tildeltes denne udmærkelse. Karakteren D er blevet anvendt meget sjældent og anses af de studerende for så brændemærkende, at dens rimelighed kan betvivles. Ovenstående karakterer svarer så-

ledes til de nuværende og samtidigt i deres opbygning til foreslåede karaktersystemer ved andre socialpædagogiske uddannelser. Hvis 13-skalaen vil blive gældende for alle uddannelser, vil ovenstående skala let kunne transformeres.

I seminariets protokol, hvor hver studerende har sit blad, indføres efter indstilling til eksamen årskarakterer og praktiklederens sammenfatning af udtalelser fra alle de praktiksteder, hvor den studerende har opholdt sig mindst 3 måneder.

Ved behandlingen af udkast til omtalte bekendtgørelse blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at man fandt det utidssvarende, at hver enkelt studerende har sit blad i seminariets protokol; i stedet bør indførelsen af de nævnte data ske i en afgangsprøve.

For at en studerende kan gå op til eksamen, skal de indførte karakterer være A, B eller C, årsopgaven skal være godkendt og praktikken anerkendt, og den enkelte studerende må ikke have forsømt mere end 2 måneder af teoriundervisningen og 1 måned af den praktiske undervisning. Seminariet afgør, hvordan der eventuelt skal suppleres.

Eksamen ønskes bibeholdt for at modvirke en eventuel urimelig bedømmelse af den studerende fra seminariets side. Man ønsker for at modvirke en konkurrencementalitet at forenkle karaktersystemet så meget som muligt, men vil dog bibeholde det af hensyn til uddannelsens sammenligningsmuligheder med andre uddannelser.

Studerende, der får karakteren E i et eksamensfag, kan kun modtage eksamensbevis efter en procedure, som allerede er beskrevet i den gældende bekendtgørelse.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at på baggrund af uddannelsens tilsigtede skærpede krav bør karakteren E såvel som års- og/eller som eksamenskarakter uden videre medføre den studerendes dumping.

Udvalget finder anledning til at understrege, at det efter udvalgets opfattelse er af meget stor betydning, at der ved valget af form for eksamen og karaktergivning ikke sker udelukkelse af eller begrænsning i muligheden af at eksperimentere indenfor dette

område på linie med den udvikling, der foregår på andre uddannelsesområder.

Som bilag 6 til betænkningen er optaget skrivelse af 13. maj 1971 fra Danske Børneforsorgsarbejderes Sammenslutnings elevkreds' repræsentant i skoleudvalget, hvori det oplyses, at han ikke kan gå ind for foranstående forslag.

Afsluttende bemærkninger:

Det er vigtigt, at uddannelsen af de studerende opleves som en helhed.

Uddannelsen bør derfor struktureres således, at de enkelte fag i så vid udstrækning som muligt støtter hinanden. For at den tilstræbte helhed i undervisningens tilrettelæggelse skal få nogen betydning og for at undgå en for omfattende eksamen, der vil være en hæmsko for et frit undervisningsarbejde, må obligatorisk fremmøde ved undervisningen forlanges, både ved obligatoriske fag og valgfrie fag, til hvilke man har meldt sig.

Seminarieret kan fritage for deltagelse i et eller flere fag, når tilstrækkelig viden kan dokumenteres. Dette kan i visse tilfælde bevirke en afkortning i uddannelsen. En sådan skal godkendes af skoleudvalget efter indstilling fra et seminarium. Her kan f. eks. nævnes stud.pæd.er, der inden deres uddannelses afslutning ønsker at gå over til en børneforsorgspædagoguddannelse.

Planlægningen på det enkelte seminarium må være effektiv, for at det i videst muligt omfang undgås, at fagene overlapper hinanden. Uddannelsens struktur vil variere en del fra seminarium til seminarium, bl. a. fordi lærerkræfterne har forskellige forudsætninger. Et emne, der på ét seminarium behandles i ét fag, vil på grund af lærerkræfternes forudsætninger på et andet seminarium naturligere kunne henføres til et andet fag. De foran anførte timetal kan og bør derfor ikke kræves strikte overholdt.

Den betydelige frihed, det enkelte seminarium har til selvstændigt at udforme undervisningen, bevirker, at seminariets undervisningsplan skal godkendes af socialstyrelsen.

For samtidig at sikre, at alle dimitterede uanset uddannelsessted har stiftet bekendtskab med en nogenlunde ensartet emnekreds, vil det være hensigtsmæssigt, at faglærerne opstiller emnelister over hovedfage-

nes indhold. De hidtil opstillede regler og emnelister har vist sig ikke at være hæmmende for institutionerne, samtidig med at de har været til effektiv vejledning for seminarierne.

Det forudsættes, at der med skoleudvalgets godkendelse og eventuelt på dettes initiativ vil kunne drives eksperimenterende undervisning på seminarierne, når detaljerede forsøgsplaner fremlægges. Forsøgene kan både gælde detailproblemer som f. eks. eksamensformer (afslønningsopgaver, gruppeeksamination, studerendes deltagelse i karaktergivningen m. m.) og uddannelsens opbygning som helhed. f. eks. i forbindelse med andre sociale uddannelser.

Den nye bekendtgørelse bør revideres, når det første hold har gennemført sin uddannelse efter den.

En gennemførelse af uddannelsen i overensstemmelse med ovenstående synspunkter vil bevirke, at der gives de enkelte seminarier ret stor bevægelsesfrihed, som må modsvares af, at der gives socialstyrelsens undervisningskonsulent øget tid til rådighed til koordineringsfunktioner.

Det vil endvidere være nødvendigt at udbygge samarbejdet mellem seminarierne og at udarbejde fælles undervisningsmateriale, f. eks. tekster og materialer til AV-midler. Et samarbejde med andre socialpædagogiske uddannelsessteder på disse områder kan vise sig frugtbart.

2. Den 1-årige teoretiske uddannelse.

For så vidt angår denne uddannelse bemærkes det indledningsvis, at dens betydning for børneforsorgen er aftaget, efterhånden som der er skabt mulighed for uddannelse af et større antal børneforsorgspædagoger på den to-årige uddannelse.

Der er i udvalget enighed om, at det hidtil ikke har været muligt at foretage en rimelig frasortering af ansøgere til denne uddannelse, hvilket har haft til følge, at en del ansøgere, der må betragtes som uegnede eller mindre kvalificerede til uddannelsen, er blevet optaget på børneforsorgsseminarierne.

Det er i vidt omfang forekommet, at institutionerne har ansat ikke uddannede medarbejdere, som senere ønsker at uddanne sig til børneforsorgspædagog. Denne uddannelse har de hidtil kunnet få ved gennemgang af

den 1-årige teoretiske uddannelse. Hvis den 2-årige uddannelse forlænges, står denne udvej næppe længere åben, og sådanne ansøgere må henvises til den normale uddannelsesvej.

Skoleudvalget har iværksat en undersøgelse af, hvor mange uuddannede ansatte, der findes, som med rimelighed kan forvente at gennemføre deres uddannelse til børneforsorgspædagog på den 1-årige linie. Når disse har modtaget deres uddannelse, vil den 1-årige linie kunne nedlægges, og dens kapacitet kan overføres til den almene grunduddannelse.

Det er meddelt institutionerne, at de, hvis de fremtidig ansætter ikke-uddannet personale, ikke kan forvente at få det uddannet på den 1-årige linie.

Efter udvalgets opfattelse skal det tilstræbes, at der til pædagogisk arbejde på institutionerne udelukkende ansættes personale med en fuldstændig socialpædagogisk uddannelse, og at ikke-uddannet personale ikke kan nære mere eller mindre berettigede for-

ventninger om på et senere tidspunkt at kunne få en pædagogisk uddannelse på den 1-årige linie.

Der vil muligvis fortsat være et vist behov for at få uddannet folk med en faglig uddannelse, der i en moden alder søger ind i en faglærerstilling i børneforsorgen, og som skønnes at være egnede som medarbejdere. Hvis de ønsker ansættelse i en børneforsorgspædagogstilling, må de have en fuldstændig uddannelse, idet dog skoleudvalget kan give tilladelse **til**, at uddannelsen afkortes, dersom disse ansøgere har særlige forudsætninger, som med rimelighed kan begrunde en afkortning af uddannelsen. Afgørelsen bør træffes af skoleudvalget på grundlag af en ansøgning til et seminarium, der afgiver indstilling til skoleudvalget om, hvor meget uddannelsen vil kunne afkortes.

For faglærere, som ikke ønskes ansat i børneforsorgspædagogstillinger, gennemføres supplerende kurser med hovedvægt på institutionspædagogik og fritidsaktivisering af klientellet.

b) Den teoretiske uddannelse på småbørnslinien.

Generelle betragtninger.

Man har anset forskellene mellem børneforsorgsuddannelsens A-linie og dens S-linie for at være så store, at det er naturligt at behandle dem hver for sig i denne betænkning. Man har dog anset det for uhensigtsmæssigt at gentage alle de generelle betragtninger i afsnit a. 1. her i afsnit b., og afsnittet indeholder derfor de synspunkter, man i særlig grad har villet lægge vægt på i forbindelse med S-linien. Af bekendtgørelsesudkastet vil fremgå, hvilke af bestemmelserne for den almene linie der også gælder for småbørnslinien.

Til trods for at uddannelsen på småbørnslinien er af relativ ny dato, er der pr. 1. juli 1969 færdiguddannet ca. 275 børneforsorgspædagoger af denne linie, og det har allerede vist sig, at de gennemførte ændringer har betydet en ikke ubetydelig omlægning af arbejdet i institutionerne i retning af et mere pædagogisk præget arbejde.

Samtidig kan det konstateres, at de gennemførte forbedringer ikke tilstrækkeligt tilgodeser behovene hos børnene og i institutionerne, blandt andet fordi de færdiguddan-

nede børneforsorgspædagoger af småbørnslinien lider under ikke at have haft den tilstrækkelige tid til et mere intensivt arbejde med og fordybelse i fagene, men har fået en for kursusræget uddannelse.

Disse mangler er blandt andet betinget af, at der med den nuværende korte teoritid undervises i for mange timer pr. uge med en tilsvarende reduktion af den personlige bearbejdning af stoffet. Denne mangel uddybes yderligere af, at det ansøgermateriale, seminarierne i dag har at vælge imellem, er bedre kvalificerede, end tilfældet var ved uddannelsens omlægning i 1963, hvorfor de antagne elever i stigende grad må føle sig utilfredsstillende ved en for overfladisk behandling af stoffet.

Timetal og fagfordeling.

De fremførte, generelle betragtninger indebærer i sig selv, at der må blive tale om en ikke ubetydelig udvidelse af det samlede undervisningstimetal, men viser samtidig, at der nu må tages mere principiel stilling til uddannelsens målsætning med hensyn til det daglige arbejde.

Der er her to væsentlige forandringer i behovet for institutionsformer, vuggestuer/spædbørnehjem at tage hensyn til.

Spædbørnehjemmene har i en årrække været stadigt dalende i antal, samtidig med at den enkelte institutions børnetal har været nedadgående. Samtidig er procentdelen af truede børn blandt spædbørnehjemsbørnene blevet væsentligt forøget. En væsentlig årsag til nedgangen i børnetallet på spædbørnehjem er en tiltagende placering af de mindst vanskelige eller handicappede børn i vuggestuer. Denne forandring betyder, at der i stigende grad vil være brug for observationsspædbørnehjem, der kræver en betydelig uddybet viden hos medarbejderne.

Vuggestuerne vil - som følge af flytningen af en del af det tidligere spædbørnehjemsklientel - i nogen grad møde det samme problem, men samtidig betyder det stigende antal mødre i udeerhverv, at en række børn, der ikke tidligere institutionsanbragtes før børnehavealderen, nu placeres i vuggestue, hvilket bl. a. betyder en væsentlig større spredning imellem de bedst og de dårligst udrustede børn i grupperne, hvilket stiller stærkt forøgede krav til medarbejdernes psykologisk-pædagogiske viden og de aktivitetsmuligheder, de kan tilbyde børnene.

Disse ændringer får bl. a. konsekvenser med hensyn til betydningen af de mere sygeplejemæssige fag, idet de studerende, der er indstillet på at skulle arbejde i vuggestuer efter endt uddannelse, i ringere grad end nu får brug for disse fag, mens omvendt de studerende, der påtænker at arbejde i spædbørnehjem, på visse områder får anvendelse for en mere detaljeret viden på disse områder, end uddannelsen i dag bibringer dem.

Det er derfor næppe muligt at nå frem til en fordeling af et øget timetal blot ved forholdstalsmæssigt at forøge timetallene i de allerede eksisterende fag. Hittidige erfaringer synes imidlertid at vise, at de studerende i slutningen af deres uddannelse ret klart tenderer mod et valg mellem de to former for arbejdssteder, og man kunne derfor tænke sig det hittidige fag barneplejelære splittet op i 3 hovedafdelinger:

1. barnets daglige pleje, der hidtil ikke har været specificeret, men som nu tænkes omdøbt til småbørns/institutionspædagogik,

2. sundheds- og sygdomslære, omfattende anatomi og fysiologi, hygiejne og bakterio-

logi, ernæringslære, sygdomsforebyggelse og grundlæggende pædiatri, og

3. en udvidelse af de under 2. nævnte fag med særlig vægt på pædiatri og pleje/observation af syge børn som liniefag. Dette sidste tænkes specielt optaget for elever, der ønsker at arbejde på spædbørnehjem.

Den pædagogisk-psykologiske faggruppe, der herefter også omfatter den fra den hittidige barneplejelære hentede småbørns/institutionspædagogik, udvides følgelig med den virkning, at faget barneplejelæres hittidige timetal bibeholdes nogenlunde.

I nær tilknytning til den ændrede pædagogisk-psykologiske faggruppe står det hittidige beskæftigelsesfag, der fremtidig skifter betegnelse til »aktivitets- og beskæftigelsesfag« og udvides med børnesang, og som i 1. teoriår uddybes med visse tidligere valgfri fag, f. eks. dramatik og tromning. Faget som helhed udvides betydeligt i timetal i erkendelse af, at den landvinding, der allerede er nået med den nye uddannelse, i praksis viser sig ikke at være tilstrækkelig.

Børneforsorgskundskab m. v. uddybes, når det gælder gennemgangen af den sociale lovgivning, samtidig med at faget institutionsdrift flyttes hertil. Timetallet forøges relativt beskedent.

Orienteringsfag og frie fag har efter den hittidige plan optaget en sjettedel, henholdsvis en ottendedel af minimums- respektive maksimumstimetallet. Med de forøgede krav til elevernes forundskaber skønnes andelen for høj, hvorfor det absolutte timetal fastholdes i erkendelse af dette fags betydning for elevernes forståelse af en række andre fag.

Institutionsdrift, kontorarbejde og bogføring er som anført overflyttet til børneforsorgskundskab m. v. Det bør dog overvejes, om speciel bogføring kan etableres som liniefag - i det mindste på småbørnslinien, da et stigende antal relativt nyuddannede udnævnes til institutionsledere.

Hvad sluttelig angår gruppen tilvalgsfag, foreslås denne opdelt i to grupper:

1) rådighedsfag, hvor timerne kan anvendes til undervisning dels inden for, dels uden for de allerede nævnte faggrupper. I sidstnævnte tilfælde skal det ske med skoleudvalgets godkendelse,

2) valgfri fag, der ønskes af eleverne, og som seminariet gennemfører under forudsæt-

ning af tilstrækkelig tilslutning og muligheder for at finde kvalificerede lærere hertil.

Det nye timetal vil med 4 semestre hver à ca. 5 måneder i alt være ca. 2.000, der fordeles efter nedenfor anførte plan:

Pædagogisk-psykologisk faggruppe:

småbørnspædagogik
almen pædagogik
institutionspædagogik
udviklingspsykologi
socialpsykologi
almen psykologi 560 t.

Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin:

barnets daglige pleje
anatom og fysiologi
hygiejne og bakteriologi
sygdomsforebyggelse
pædiatri
ernæringslære
fysiske handicap 200 t.

Aktivitets- og beskæftigelses fag:

tegning og maling
formning
anden kreativ aktivitet
børnesang
dramatik, tromning, brug af rytmeinstrumenter o. lign. aktiviteter, 1. år 400 t.

Sociale fag:

børneforsorgskundskab m. v.
sociologi
børneforsorgens historie
love og cirkulærer
samfundslære
sociallovgivning
institutionsdrift 280 t.

Orienteringsfag 160 t.

Rådighedsfag 160 t.

Tilvalgsfag 160 t.

Speciallæsning 80 t.

En direkte sammenligning mellem den her anførte timefordeling og den for den nuværende uddannelse gældende er ikke gennemførlig på grund af de allerede omtalte omgrupperinger af en række fagområder. Sammenfattende kan det dog siges, at der på et punkt er tale om en virkelig radikal foran-

dring, idet der efter den nye plan arbejdes ud fra nødvendigheden af at gøre uddannelsen til børneforsorgspædagog af småbørnslinien til en pædagogisk uddannelse med en deraf følgende mindre vægt på de udtalte sygeplejefag og en tilsvarende forøgelse af timetallet for såvel den pædagogisk-psykologiske faggruppe som aktivitets- og beskæftigelsesfaget.

Fagenes indhold:

Den pædagogisk-psykologiske faggruppe:

De fundamentale træk i familiebarnets normale udvikling i de første 3 leveår, herunder personlighedsudviklingen og den grundlæggende identifikationsproces, gennemgås grundigt og sættes i relation til småbørnsopdragelsen bl. a. som forudsætning for et forebyggende arbejde og en pædagogisk vejledning af forældrene.

Disse spørgsmål uddybes yderligere ved en mere speciel gennemgang af opdragelsen på institutioner for småbørn og de dermed forbundne fordele og ulemper. Der lægges særligt vægt på de risici og handicaps, som truer en normal udvikling, og på den tidligst muligt iværksatte hjælp til modvirkning heraf. Eleven øves bl. a. af denne grund i omhyggelige iagttagelser af børn, dels med hensyn til særlige adfærdsformer og symptomer, dels med hensyn til udviklingen over en længere periode. Det tilstræbes, at disse iagttagelser samtidig medvirker til at knytte forbindelsen mellem de i praksis forekommende situationer og den på seminariet indlærte teori.

De første leveårs betydning for hele personlighedsudviklingen uddybes yderligere ved en grundig gennemgang af de 3-7-åriges udvikling og de særlige institutionspædagogiske problemer, der knytter sig hertil. Problemet understreges endvidere ved gennemgangen af den fortsatte udvikling i skoleårene og ungdomstiden, der behandles i hovedtræk.

I en skrivelse af 2. februar 1968, der er optrykt som bilag 2 til betænkningen, påpeger Dansk Barneplejeråd over for udvalget, at psykologers og psykiateres tilkendegivelser af de tidlige barneårs betydning for barnets udvikling har haft manglende effekt, og at arbejdet med småbørnene ikke mindst i vuggestuerne bringer personalet i forbin-

delse med forældrene og bringer det i situationer, hvor det må støtte og vejlede forældrene. Disse to forhold viser hen til en udbygning af den pædagogisk-psykologiske faggruppe, og vejledningsteknikker i forbindelse med enkeltpersoner og grupper kommer ind i billedet. Disse skal også anvendes i forbindelse med vejledning af uuddannede og praktikanter.

Det påses, at undervisningen henter sit stof fra såvel institutionspædagogikken som fra de pædagogiske ideers historie, og at psykologiundervisningen omfatter både udviklings-, personligheds- og socialpsykologi med samtidig gennemgang af de for arbejdet relevante sider af almenpsykologien, ligesom det sikres, at der bibringes de studerende et grundigt kendskab til fagenes terminologi.

Der lægges speciel vægt på, at undervisningen anvender metoder, som i videst muligt omfang gør det muligt for de studerende at fortsætte studiet af faget på egen hånd, hvorfor de studerende i sidste teoriår udarbejder en større opgave over et i samråd med seminariet valgt emne, ligesom der kan etableres tutorordning i forbindelse med kursorisk læsning.

Den udarbejdede opgave indgår såvel i eksaminationen af den studerende ved uddannelsens afslutning som i den endelige vurdering af pågældendes præstation.

Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin:

Der lægges særlig vægt på barnets daglige pleje og omsorgen for dets velbefindende.

Det menneskelige legeme og dets funktioner gennemgås.

Der meddeles kendskab til levnedsmiddehygiejne og socialhygiejne, herunder spørgsmål vedrørende teknisk hygiejne, bolig-, institutions- og arbejds-hygiejne samt almen epidemiologi med gennemgang dels af forebyggende foranstaltningers betydning for folkesundheden, dels lovbestemmelser om vederlagsfri behandling af smitsomme sygdomme m. v.

I tilknytning hertil gennemgås personlig hygiejne, herunder seksualhygiejne og sundhedsvaner, ligesom bevægelsesfysiologien med indøvelse af de rette arbejdsstillinger behandles.

Endvidere gives en almindelig oversigt over de vigtigste sygdomsvækkende bakte-

rier og vira samt forholdsregler, der bør tages imod dem, herunder gennemgås specielt isolationsteknikken.

Ernæringslære tilsigter at orientere om den rette ernæring og de vigtigste fødemidler i barnealderen samt hensigtsmæssig kostsammensætning. Der gives endvidere øvelser i planlægning af daglig kost.

Undervisningen i pædiatri tilsigter at meddele indsigt i tidlige sygdomssymptomer og disses betydning samt sygdommens indflydelse på barnets fysiske og psykiske udvikling og på barnets pleje.

Pædiatri kan indgå i speciallæsning, der almindeligvis er forudsætning for ansættelse i spædbørnehjem. Der gives her et grundigere indblik i de i spædbørnehjemmene hyppigst forekommende sygdomme, disses behandling og mulige eftervirkninger samt i forebyggelse af sygdommens videre udbredelse.

Aktivitets- og beskæftigelsesfag:

Selv om den pædagogiske og psykologiske betydning af faget principielt er henlagt til den pædagogisk-psykologiske faggruppe, behandles disse emner i direkte tilknytning til den studerendes eget arbejde med de forskellige aktivitetsformer.

Formålet med faget er primært at give den studerende indsigt i de forskellige aktivitetsformer, som er af betydning for børn i førskolealderen med hovedvægten på børnegruppen indtil 3 år, og at bibringe de færdigheder, der sætter den studerende i stand til at vejlede børnene i sådanne aktiviteter og forberede disse.

Den studerende opøver færdighed i brug af almindeligt værktøj.

Der lægges afgørende vægt på, at den studerende selv gennem erfaring med de forskellige aktivitetsformer oplever skaberglæde og egne produktive evner for derigennem at erhverve sig forståelse for børnenes oplevelser i de kreative aktiviteter.

Den studerende får endelig til opgave selv at fremstille legetøj eller beskæftigelsesmaterialer for børn i alderen indtil 7 år.

Sociale fag:

Denne faggruppe omfatter bl. a. samfundslære, og selv om det er en erfaring, at den studerende i dag møder med bedre forudsætninger end ved etableringen af den nuvæ-

rende uddannelse, er der fortsat behov for en grundig gennemgang af dette fag, specielt med henblik på familiens stilling i samfundet. Sociologisk orientering melder sig naturligt i denne sammenhæng. Det tilsigtes, at den studerende bliver fornuftigt orienteret til det daglige forældrevejledningsarbejde.

Det er herudover nødvendigt at give de studerende en bedre og bredere indføring i de væsentligste sider af det sociale system med henblik på samarbejdet mellem institutioner og myndigheder, og at give dem et indblik i socialpolitiske synspunkter med henblik på udviklingen inden for den sociale sektor.

Børneforsorgskundskab omfatter dels en orientering i børneforsorgens historie og hovedretningslinierne i dens udvikling, dels en fordybelse i dens nuværende struktur og den gældende lov med særlig vægt på gennemgang af de gældende cirkulærer, herunder opøvelse i at læse og tolke samme.

Endelig er faget institutionsdrift henført til denne faggruppe, dog med et mindre timetal end tidligere, idet der ikke længere undervises med henblik på aflæggelse af prøve i bogføring.

Sidstnævnte fag kan vælges som speciallæsning, der i så fald omfatter ikke blot daglige posteringer, men også månedsafslutning, føring af hovedbog, afstemning af samme samt afslutning af årsregnskab, eventuelt med øvelser i budgetlægning.

Orienteringsfag:

§ 12 i nugældende bekendtgørelse overføres uforandret.

Rådighedsfag:

Timerne i rådighedsfag kan efter seminariets skøn anvendes til yderligere fordybelse i et af de tidligere fagområder eller til andre fag, som seminarieret - efter indhentet godkendelse - ønsker at tage op. Som eksempel på fagområder uden for den nævnte fagkreds kan nævnes småbørnsmotorik. I dette fag arbejdes der endvidere med praktiske demonstrationer til bevægelsesfysiologien og med indøvelse af de rette arbejdsstillinger, smig. barneplejelære.

Tilvalgsfag:

Studerende, som måtte ønske det, kan såvel inden som uden for de nævnte fagkredse

supplere uddannelsen udover de obligatoriske 160 timer til arbejde med særlige emner. Seminarieret er - under forudsætning af tilslutning af mindst 10 elever, og såfremt det er muligt at skaffe lærerkræfter til emneområdet - forpligtet til at gennemføre sådanne timer. Er seminarieret i tvivl om emnets relevans, indhentes godkendelse først.

Speciallæsning:

Som eksempel kan nævnes spædbørnehjemmets særlige pædagogiske muligheder. Endvidere kan nævnes regnskabsføring.

Uddannelsens afslutning:

Det foreslås, at uddannelsen afsluttes med én mundtlig og én skriftlig eksamination, den første i den pædagogisk-psykologiske faggruppe, den anden i børneforsorgskundskab m. v.

Den mundtlige eksamen i den pædagogisk-psykologiske faggruppe omfatter dels den studerendes fremstilling af et spørgsmål trukket inden for det på seminarieret gennemarbejdede pensum, efter at eksaminanden i to timer har forberedt emnet med adgang til de faglige hjælpemidler, dels en samtale af ca. et kvarters varighed om den af den studerende udarbejdede større opgave. Der bør være to censorer ved mundtlig eksamen.

Ved den skriftlige eksamen bør det være tilladt efter nærmere regler at anvende hjælpemidler. Et case kan danne udgangspunktet for spørgsmålene.

Eksamen i såvel bogføring (institutionsdrift) som i barneplejelære udgår.

Med hensyn til udarbejdelse af skriftlige opgaver og karaktergivning henvises til forslaget foran side 26 f vedrørende den almene linie.

Afsluttende bemærkninger:

Det nære slægtskab mellem de i det foranstående nævnte fagkredse medfører uvægerligt, at samme detailspørgsmål vil blive behandlet i flere forskellige fag. Det er derfor en nødvendighed, at der tilvejebringes et snævert samarbejde mellem de enkelte lærere, således at fagene i størst muligt omfang supplerer hinanden, samtidig med at de i så ringe grad som muligt gentager den samme information.

Af samme grund vil et og samme emne på

forskellige seminarier og til forskellig tid kunne tages op til grundig behandling inden for forskellige fag, medens andre fag derefter bliver supplerende.

Erfaringer synes at vise, at det kan være frugtbart at koordinere de enkelte fag til samtidig behandling af samme problem anskuet fra hver sit udgangspunkt i en række forskellige fag, hvor dette kan lade sig gøre.

Det vil næppe være rigtigt at fastlægge en bestemt undervisningsform for seminarierne som helhed eller for disses lærere en bloc, bl. a. fordi den enkelte lærer arbejder bedst

på sin egen facon, og fordi der er forskelle i indlæringsmetoder for stof af forskellig art.

Hvad der allerede er anført under den pædagogisk-psykologiske faggruppe kan derimod nok gøres mere generelt.

Det bør i undervisningen tilstræbes, at hver enkelt studerende ud over at indarbejde en fundamental viden i de forskellige fag erhverver sig de bedst mulige forudsætninger for til stadighed at vedligeholde og ajourføre sin viden, hvilket forudsætter en ændring i retning af en mere elev- eller gruppecentret undervisningsform.

c) Praktikundervisningen på den almene linie og småbørnslinien.

Tilrettelæggelsen af den praktiske uddannelse ved børneforsorgspædagoguddannelserne har været drøftet på bestyrelsesmøder i Børneforsorgsseminariernes Samvirke og på dets årsmøde, ligesom et udvalg bestående af seminariernes praktikforstandere har arbejdet med spørgsmålet i tilknytning til Samvirket.

Man har yderligere støttet sig til erfaringerne fra den praktiske uddannelse, som den hidtil har været gennemført og til Socialuddannelseskommissionens betænkning, *Praktik i uddannelserne til det sociale område* (Betænkning nr. 524, 1969).

Man er gået ud fra tre forudsætninger:

1. At praktiktiden på både den almene linie og småbørnslinien skal være på *10 måneder* og

2. At der i fremtiden på begge linier vil være mulighed for en vis specialisering, og

3. At der for fremtiden *ikke*, bliver tale om *løn* i praktiktiden, men at de studerende henvises til støtte fra Statens Uddannelsesstøtte.

Begreberne, der er anvendt i det følgende, skal kort gennemgås. De studerende, der i forbindelse med deres uddannelse gennemfører en praktik på en institution, betegnes *seminariepraktikanter*. De medarbejdere, der på hver enkelt praktikinstitution er udpeget til at vejlede seminariepraktikanter, kaldes *praktiklærere*. De medarbejdere ved seminarierne, der har ansvaret for praktikkens gennemførelse kaldes *praktikledere*, idet man her følger terminologien i betænkning nr. 524. Deres stillinger på seminarierne varierer

en del, men kan f. eks. være overlærer eller afdelingsleder. For at koordinere den praktiske gennemførelse af seminariepraktikken, mødes praktiklederne med mellemrum til *praktikledermøder*.

Praktikuddannelsens *betydning* for uddannelsen som helhed er for at bruge betænkning nr. 524's ord »at give uddannelsen et realistisk indhold og gøre den levende og vedkommende for eleverne«. Den studerende får under praktikken mulighed for at omsætte noget af den erhvervede teori i forbindelse med dagliglivets praksis og får mulighed for at skaffe sig en praktisk indsigt, der kan betyde en berigelse af det senere teoretiske arbejde på seminariet.

Nedenfor gengives Samvirkets standpunkt, som skoleudvalget i den nu foreliggende form er enig i.

Udvalget kan tilslutte sig betænkning nr. 524's opfattelse af, at praktik er *nødvendig* for at gøre en socialpædagogisk uddannelse livsnær, men at dens omfang bør begrænses så meget som muligt.

Det kan næppe endnu helt afklares, hvordan en praktisk uddannelse bedst tilrettelægges, og det er derfor vigtigt, at praktikuddannelsen får mulighed for at bevare et *eksperimenterende* præg.

Praktik har kun mening, hvis den gør den studerende bedre egnet til sit fremtidige arbejde, end den pågældende ville have været med en *ren teoretisk* uddannelse.

Seminariepraktikantens arbejdsydelse må ikke være en nødvendig forudsætning for gennemførelse af institutionens funktioner. Af hensyn til børnene og af hensyn til prak-

tikantens oplæring skal der være et fuldtal- ligt pædagogisk personale på praktikinsti- tutionen ud over praktikanterne. Man beteg- ner ofte dette forhold ved at sige, at prakti- kanten skal være *overtallig*.

Det afgørende i praktikperioden er prakti- kantens *oplæring, ikke en arbejdspræstation*. På den anden side erkendes det, at oplærin- gen ikke kan ske, med mindre praktikan- ten går ind i institutionens daglige pædagogiske arbejde og deltager, så vidt hans forudsæt- ninger tillader det, i alle en børneforsorgs- pædagogos normale funktioner. Der må ikke tillægges praktikan- ten større pædagogisk an- svar, end institutionens ledelse, praktiklære- ren og seminariepraktikanten selv efter drøf- telse er enige om, at han kan påtage sig.

En seminariepraktikant kan kun i undta- gelsestilfælde benyttes som *vikar*, og insti- tutionen er pligtig at meddele praktiklederen dette skriftligt.

Der kan ikke pålægges seminarieprakti- kanten *praktisk arbejde* som for eksempel madlavning, rengøring eller andre vedlige- holdelsesfunktioner, med mindre der er tale om pædagogisk arbejde. Hvad detaljerne i forbindelse med seminariepraktikanternes oplæring på praktikinstitutionerne angår, har man siden oktober 1966 fulgt direktora- tet for børne- og ungdomsforsorgens cirku- lære, »Retningslinier for tilrettelæggelsen af praktikundervisningen ved uddannelse af børneforsorgspædagoger«. På praktikle- dermøder har dette cirkulære været gennem- gået, og man har udarbejdet et forslag til *re- vision af cirkulæret*, hvori er samarbejdet reglerne for den almene linie og småbørnslin- nien. Praktikledernes udkast vil kunne læg- ges til grund ved udarbejdelsen af et nyt cir- kulære vedrørende de formelle retningslinier om praktikantens ansættelses- og arbejdsfor- hold. Det bør i så fald suppleres med ret- ningslinier for praktikkens pædagogiske målsætning, bl. a. kendskab til børnenes væ- remåde og personaleforhold.

Udvalget finder, at den tid, der af børne- forsorgspædagoguddannelsen anvendes til praktik, skal være *10 måneder*. For så vidt angår den almene linie er der ikke tale om nogen udvidelse, og praktikkens betydning set i forhold til uddannelsens hele omfang er formindsket, idet omfanget af den teoretiske del af uddannelsen forventes forøget. For så vidt angår småbørnslinien er der tale om en

halvering af praktiktiden, og her forventes også en forøgelse af teoriperioderne. Alt i alt sker der således en betydelig *reduktion* af praktikkens rolle i børneforsorgspædagogud- dannelserne, svarende til de synspunkter, der fremføres i betænkning nr. 524.

Udvalget vil finde det rigtigt, at det skal være overladt til det enkelte seminarium at *fordele praktikperioderne inden for uddan- nelsen* på den måde, som man på det enkelte seminarium skønner det mest effektivt. Det må dog fastholdes, at børneforsorgspæda- goguddannelsen skal indledes med et teori- kursus af mindst 4 måneders varighed. End- videre skal mindst én af praktikperioderne være af 4 måneders varighed og foregå på et anerkendt børne- eller ungdomshjem for den almene linies vedkommende og på et aner- kendt spædbørnehjem eller en anerkendt vuggestue for småbørnsliniens vedkom- mende. Perioder af over 3 måneders varig- hed kan afkortes med en uge eller 14 dage, der anvendes til orienteringsspraktik på insti- tutionstyper forskellige fra dem, på hvilke hovedpraktikken gennemgås. Under en *ori- enteringspraktik* forventes det ikke, at se- minariepraktikanten systematisk deltager i praktisk pædagogisk arbejde, men at han skaffer sig indsigt i pågældende institutions- types pædagogiske funktion.

Lægges praktikperioden som et samlet hele af 10 måneders varighed, gør de ovenfor fremsatte synspunkter sig også gældende, men hertil kommer, at seminarierne i så fald kan *hjemkalde* holdets studerende til en uges teoretisk undervisning eller lignende på se- minariet i midten af perioden.

Det anbefales, at teoriperioder og praktik- perioder henholdsvis ved børneforsorgssemi- narierne og ved børnehave- og fritidspæda- gogseminarierne koordineres, således at der bliver mulighed for, at studerende på de so- cialpædagogiske seminarier kan *skifte ud- dannelsesretning* undervejs uden forlængelse af uddannelserne.

Under forudsætning af, at der findes god- kendte praktiklærere på institutionerne, vil alle børne- og ungdomshjem, herunder spæd- børnehjem samt alle anerkendte vuggestuer, være de *primære praktiksteder*, og som om- talt bør mindst én 4-måneders praktik afvik- les på en sådan institution. Hvis der kan skaffes egnede praktiklærere, kan imidlertid også *andre institutionstyper* anvendes som

praktiksteder, for eksempel andre daginstitutioner, børnehospitaler, børnepsykiatriske afdelinger, åndssvageforsorgens og særforborgens børneinstitutioner, ungdomsfængsler og eventuelt institutioner for voksne handicappede. Institutioner i udlandet vil kunne anvendes som praktiksteder med skoleudvalgets godkendelse.

Der bør være en praktikleder pr. spor. Han har ansvaret for gennemførelsen af praktikken for pågældende klasses studerende. En praktikleder skal have kendskab til områdets praksis og have en teoretisk uddannelse, der kvalificerer til en seminarielærerstilling samt have gennemgået de former for seminarielæreruddannelse, der måtte blive etableret på det socialpædagogiske område.

Foruden de egentlige praktiklederfunktioner skal en praktikleder gennemføre et antal timers *teoretisk undervisning* på seminarierne. Han kan bringe impulser fra institutionslivet ind i seminarieundervisningen. Omfanget af denne teoretiske undervisning fastlægges på grundlag af en analyse af praktikledernes arbejdsituation. For at vurdere udbyttet af praktikuddannelsen som helhed bør praktikledermødet regelmæssigt have mulighed for på grundlag af bearbejdelse af erfaringer og ved insamling af materialer at fremkomme med ændringsforslag.

På praktikledermøderne søges der tilvejebragt en rimelig *fordeling* (også i geografisk henseende) af de til rådighed værende praktikpladser til de enkelte seminarier. Er der mangel på praktikpladser af en bestemt kategori, sker der en fordeling, således at seminarier, der har brug for praktikpladser af pågældende kategori, får lige mange pladser til hver klasse. De studerende skal have lejlighed til at udtale ønsker om praktiksted, og det forventes, at seminariet i videst muligt omfang tager hensyn til ønskerne.

Praktiklederen har til opgave omhyggeligt at *vejlede* hver enkelt studerende med hensyn til tilrettelæggelsen af hans praktik ud fra den studerendes interesser og forudsætninger, men også ud fra den begrænsning, der ligger i det antal praktikpladser, seminariet har til sin rådighed.

Der må lægges vægt på, at seminarierne i deres undervisning inden praktikperioderne *forbereder* praktikanterne på det kommende praktisk pædagogiske arbejde.

Praktiklederen skal *besøge* hver praktikinstitution hvert halvår. På grund af praktikperiodernes varierede længde vil det ikke være muligt for alle praktikanter at modtage besøg af praktiklederen på hvert praktiksted.

Forekommer en praktikperiode af mindst 6 måneders varighed, der eventuelt er opdelt i to 3-måneders perioder, kan seminarieeleven for eksempel indkaldes til et *endags gruppemøde* sammen med andre medstuderende. Disse møder kan afholdes regionalt, så der kun bliver tale om stærkt begrænset rejsetid. Gruppemøderne kan afholdes for studerende fra flere forskellige seminarier. Ved disse møder får seminariepraktikanten lejlighed til at tale med sin praktikleder og drøfte sine praktikproblemer med ligestilte.

Når praktiklederen besøger en praktikinstitution, kan han, hvis det ønskes af institutionen, give dens medarbejdere en *redegørelse* for praktiksituationens ide og praktikkens udformning.

En seminariestuderende kan kun komme i praktik på en institution, hvis der på denne findes en af socialstyrelsen godkendt *praktiklærer*. Forudsætningen for godkendelse er, at han har gennemgået en socialpædagogisk grunduddannelse og har gennemgået et praktiklærerkursus. Han skal være inde i praktikinstitutionens praktiske arbejde i dets helhed, således at han kan formidle indsigt derom. Endvidere skal praktikanten kunne drøfte sine arbejdsmæssige problemer med ham.

Praktiklæreren skal være til rådighed for praktikanten *2 timer ugentlig*. Hvis der er flere praktikanter på institutionen og de undtagelsesvis har den samme praktiklærer, kan den ene time dog være et gruppemøde mellem praktiklæreren og praktikanterne.

Den *første uge* af et praktikophold skal praktiklæreren være til rådighed for praktikanten en time om dagen.

Seminariepraktikanterne skal i praktikperioderne gennemføre en del *teoretisk arbejde*. De skal efter samråd med praktiklæreren indsamle iagttagelsesmateriale, der kan anvendes i den efterfølgende teoretiske undervisning på seminarierne. Den nærmere udformning af disse opgaver skal foretages af seminarierne.

Endvidere skal seminariepraktikanterne efter aftale med seminariet læse en del kurssorisk læsning.

Ved afslutning af et praktikophold af mindst 3 måneders varighed udarbejder praktiklæreren og praktikanten i fællesskab en *vurdering* af praktikantens muligheder for praktisk pædagogisk arbejde. Vurderingerne fremsendes til praktiklederne, der efter samråd med den studerende samarbejder de forskellige vurderinger til en helhedsbedømmelse, der medgives eleven ved uddannelsens afslutning. En vejledning i udarbejdelse af vurderinger udarbejdes af praktikledermødet og godkendes af skoleudvalget.

For at en medarbejder kan godkendes som praktiklærer skal han have gennemgået en socialpædagogisk uddannelse. Der kan f. eks. være tale om børneforsorgspædagoger efter den almene og småbørnslinien, statsautoriserede barneplejersker med 4 måneders supplerende kursus, børnehavepædagoger, fritidspædagoger. Endvidere kan som praktiklærere godkendes lærere, der har gennemgået fortsættelsesseminariet, og socialrådgivere som har gennemgået fortsættelsesseminariet eller psykologer med mindst et års institutionserfaring. Det bør være en forudsætning for godkendelse som praktiklærer, at pågældende gennemgår et *praktiklærerkursus* i form af et efteruddannelseskursus i vejledningsteknik og seminararbejde af 14 dages varighed. Da der i første omgang forventes at blive brug for ca. 500 praktikvejledere, vil der altså være brug for 20 kurser à 25 deltagere. Senere skønnes det, at der vil blive brug for uddannelse af ca. 100 praktiklærere om året. På længere sigt skønnes disse 14-dages kurser utilstrækkelige, og det må overvejes at indføre praktikvejledning som speciale på fortsættelsesseminariet.

Indtil kurserne kan gennemføres, vil det blive nødvendigt med *midlertidige anerkendelser* af praktiklærere.

Praktiklærerne indkaldes hvert halve år til *endagsmøder*. Møderne kan holdes for et enkelt seminariums praktiklærere, men kan også holdes som fællesmøder for flere seminarier for praktikinstitutioner i en bestemt geografisk region. Praktiklederne fastlægger planerne for de halvårige praktiklærermøder.

Det er vigtigt, at der for praktiklærerne foranstalles *efteruddannelseskurser* af mindst 1 uges varighed mindst hver 5. år.

Det forventes, at seminariepraktikanterne

oplever sig selv som medlemmer af praktikinstitutionens team og følger dets arbejdsformer og udfører deres pædagogiske arbejde under ansvar over for praktikinstitutionen. Seminariepraktikanterne er imidlertid fortsat *tilknyttet seminariet* som seminariestuderende, idet seminariet skal tage stilling til deres uddannelsesmæssige muligheder bl. a. ud fra deres praktikarbejde.

Praktiklæreren har ansvaret for, at seminariepraktikanten får den fornødne viden om institutionens klientel og arbejdsforhold, således at det praktisk-pædagogiske arbejde udføres forsvarligt. Hertil kommer, at de i videst muligt omfang skal deltage i institutionens *medarbejdermøder*.

En praktikinstitution kan *afslå* at modtage en tildelt seminariestuderende. Afslaget skal begrundes.

Praktikinstitutionens leder kan efter samråd med praktikant, praktiklærer og personalet som helhed samt med seminariets praktikleder anmode seminariepraktikanten om at ophøre med sit praktikarbejde på institutionen. Seminariet må så tage stilling til, om der skal anvises pågældende praktikant ny praktikplads, eller pågældende skal ophøre med sin uddannelse.

Seminariepraktikanten modtager normalt *ikke vederlag* for sit praktisk-pædagogiske arbejde. Da institutionerne ofte anser det for en fordel, at seminariepraktikanten bor på praktikinstitutionen, skal denne have lejlighed til at tilbyde seminariepraktikanten fri station, hvis han ønsker det. Denne ordning kan formentlig kun gælde for børne- og ungdomshjem og enkelte vuggestuer.

Seminariepraktikanterne skal deltage i praktisk-pædagogisk arbejde *30 timer ugentlig*, herudover skal de som omtalt 2 timer ugentlig deltage i møder med praktikvejlederen, hvortil kommer deres teoretiske arbejde.

Pålægges der undtagelsesvis praktikanten praktisk-pædagogisk arbejde *udover de 30 timer* ugentlig, skal dette arbejde honoreres med normale lønninger. Seminariepraktikanten kan afslå at tage sådant arbejde.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at i stedet for en i bekendtgørelsen nærmere fastslået arbejdstid bør man tage højde for udviklingen på arbejds-

markedet ved at bestemme, at praktikanten skal deltage i pædagogisk arbejde, konferencer m. v. i 2/3 af normal arbejdstid. Endvidere finder arbejdsudvalget, at det er væsentligt, at praktikanten kun undtagelsesvis og normalt kun med seminariets godkendelse benyttes som vikar.

Seminarieret skal dække *seminariepraktikantens transportudgifter* fra seminarieret til praktikstederne og tilbage til seminarieret samt rejser til de halvårslige møder med prak-

tiklederne. Transportudgifterne dækkes med et beløb svarende til billigste transport med offentlige transportmidler.

Praktiklærerne bør lønnes af seminarierne efter en af socialministeriet fastsat takst.

Der afholdes hvert år *efteruddannelseskurser* for de for ét år siden dimitterede. På disse kurser drøftes de indsamlede erfaringer. Disse kurser afholdes over efteruddannelsesprogrammet.

B. Den 1-årige uddannelse til barneplejerske.

I § 18, stk. 2, 2. punktum, i socialministeriets bekendtgørelse af 1. juni 1964 om uddannelsen til børneforsorgspædagog er det bestemt, at den étårige uddannelse til barneplejerske omfatter praktisk arbejde på en institution for spæde børn, suppleret med ca. 30 timers undervisning i barnepleje og andre emner i naturlig tilknytning hertil samt et samariterkursus.

Endvidere er det i bekendtgørelsens § 58, stk. 3, bestemt, at bekendtgørelse af 10. oktober 1951 af regler angående barneplejerskeuddannelsen forbliver i kraft indtil videre, idet dog bestemmelserne vedrørende den étårige uddannelse må tillempe de for nævnte bestemmelser i § 18, stk. 2.

Herefter har direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen i sin vejledning vedrørende den 1-årige uddannelse til barneplejerske af 26. juni 1964 bl. a. udtalt, at den étårige uddannelse til barneplejerske sigter:

1) dels på at danne grundlag for uddannelsen til børneforsorgspædagog efter småbørnslinien,

2) dels på at give unge kvinder, der vil søge at kvalificere sig til at passe deres egne børn, eller som vil søge pladser ved børnepasning i private hjem, et almindeligt kendskab til barnepleje. Den er således ikke en selvstændig afsluttet uddannelse, der giver adgang til ansættelse i børneforsorgsinstitutioner. (»Uddannelsen« må i virkeligheden snarere betragtes som gennemgang af et kursus end som en uddannelse).

Om den teoretiske undervisning er det anført, at de 30 timer fordeles på følgende emneområder:

Småbarnets psykiske og legemlige udvikling.

Småbarnets daglige pleje.

Småbarnets ernæring.

Hygiejne, herunder almen hygiejne og elevernes personlige hygiejne.

Leg og beskæftigelse af småbørn og betydningen heraf for barnets udvikling.

Orientering i børneforsorgens område og opgaver, om muligt suppleret med institutionsbesøg.

Endvidere kan eleverne deltage i samariterkursus.

Som anført foran i afsnit 1.3. forudsætter en forsvarlig drift af daginstitutioner og spædbørnshjem, at der i hver gruppe børn til enhver tid er beskæftiget én uddannet medarbejder, og som hjælpepersonale yderligere én person, der enten kan have en begrænset uddannelse, f. eks. svarende til sygemedhjælperuddannelsen, eller være en ung pige, der arbejder i institutionen med uddannelsesmæssigt sigte (forpraktikanter og praktikanter).

I almindelighed foretrækkes det fremfor det forannævnte hjælpepersonale at beskæftige yngre kvinder med uddannelsesmæssigt sigte som hjælpepersonale, selv om dette kan medføre vanskeligheder som følge af for stor fluktuation.

En del af dette uddannede personale er unge piger, som gennemfører den ét-årige barneplejerskeuddannelse med sigte på en uddannelse som børneforsorgspædagog af småbørnslinien. Da der er et overvældende antal ansøgere sammenlignet med antallet af pladser på børneforsorgsseminarierne, forekommer det ofte, at ansøgere til disse pladser må vente flere år på optagelse, eller at de

overhovedet ikke bliver optaget på uddannelsen til børneforsorgspædagog.

I konsekvens heraf og i den formening, at den ét-årige barneplejerskeuddannelse kvalificerer til arbejdet på børneinstitutionerne, og af fortsat interesse for arbejdet på institutionerne, bliver en del af dette uddannede personale i arbejdet på institutionen, ofte gennem længere tid.

Skoleudvalget har overvejet, om reglerne for den ét-årige barneplejerskeuddannelse bør ændres. Dette skyldes som nævnt foran,

at de, der deltager i det omhandlede kursus, i for høj grad og i strid med forudsætningerne for opretholdelsen af »uddannelsen« har betragtet dette som givende adgang til ansættelse i børneforsorgsinstitutionerne.

Udvalget har ikke kunnet nå til enighed om et forslag om ændring af reglerne for den 1-årige uddannelse til barneplejerske inden afgivelsen af nærværende betænkning. Udvalget vil derfor fortsætte sit arbejde vedrørende dette problem og fremkomme med en indstilling, når overvejelserne er afsluttet.

C. Grunduddannelse fælles med andre forsgsgrene.

I Socialuddannelseskommissionens betænkning: Socialpædagogiske uddannelsers indhold (nr. 547/1970) gives i kapitel 5 en sammenfatning af resultaterne af en sammenligning mellem uddannelserne.

Det konstateres, at undervisningsniveauet er ret ensartet, og at man i ret høj grad taler samme sprog. På flere uddannelsessteder undervises flere uddannelsesretninger til en vis grad sammen. Der konstateres en tendens til en tilnærmelse mellem uddannelserne, hvilket blandt andet giver sig udtryk i bred orientering om tilgrænsende arbejdsområders virksomhed og samarbejde med disse. Det nævnes ikke i betænkningen, men det vides, at socialpædagoger med en bestemt socialpædagogisk uddannelse ofte arbejder på et andet socialpædagogisk arbejdsområde, end det, som pågældende er uddannet til, og endvidere på f. eks. hospitaler og skolevæsenernes observationskolonier.

På den anden side fremhæver betænkningen, at undervisningen med hensyn til vægt og indhold er ret stærkt præget af det arbejdsområde, som den enkelte uddannelse sigter imod. Dette gælder specielt retningsfaget (pædagogik), men også de øvrige fag, hvor man tager sit udgangspunkt i elevernes motivation for arbejde på området.

Visse af de socialpædagogiske uddannelser ligner hinanden mere end andre. Der findes mange fællestræk inden for børneforsorgs- (A + S), børnehave- og fritidspædagoguddannelserne, der for eksempel lægger særlig vægt på individets samspil med gruppen, mens en række andre uddannelser lægger

mere vægt på at støtte og stimulere den enkelte klient og på medicinske fag.

Betragter man oversigten over ønskelige udvidelser (kapitel 6) viser de 4 uddannelser også betydelige lighedspunkter.

Det vil formentlig derfor være med de to andre uddannelser i denne gruppe, at børneforsorgsseminarierne med størst udbytte kan samarbejde i den øjeblikkelige situation.

Dermed være ikke sagt, at de andre socialpædagogiske uddannelser ikke også er interesserede i et samarbejde, og det ser ud til, at de i høj grad ønsker at bevæge sig bort fra den »medicinske« model i betænkning nr. 547's betydning i retning af de 4 nævnte uddannelsers. Arbejdssituationen er for det socialpædagogiske personales vedkommende også ret ensartet, f. eks. på et af børneforsorgens skolehjem og et af særforborgens, og der er mange fællestræk til arbejdet på institutioner for åndssvage børn. Der er naturligvis nuancer i arbejdet, men de bør nok ikke understreges for stærkt. Der er i øvrigt ved at dukke mange multihandicappede op inden for alle socialpædagogiske arbejdsområder. Det kan nævnes, at også fængselsvæsenets personale foruden deres opsynsfunktioner i stigende grad er interesseret i at få socialpædagogiske funktioner; hvis det lykkes, vil deres funktioner ikke ligge langt fra børneforsorgspædagogens på for eks. et ungdomshjem, og de må have uddannelsen, der svarer dertil.

En række praktiske vanskeligheder bevirker dog, at tendensen til en tilnærmelse mellem uddannelserne opbremses. Det drejer sig for eks. om forskelle i de eksisterende ud-

dannelsers varighed - forskelle som sjældent er begrundet i forskelle i vanskeligheden af de funktioner, der skal gennemføres af de uddannede. En anden vanskelighed er de forskellige tilskudsordninger under uddannelserne, hvor de studerende ved nogle uddannelser hører til under Statens Uddannelsesstøtte, medens de ved andre er ansatte og lønnede under uddannelsen.

Foruden disse historisk og praktisk betonedede vanskeligheder melder der sig også vanskeligheder af mere principiel art, idet to tendenser inden for den sociale uddannelsessektor gør sig gældende:

1. En tendens i retning af bredt dækkende uddannelser, begrundet i ligheden i de funktioner der skal udføres af de uddannede. Sådanne uddannelser vil give et bredt arbejdsmarked for de uddannede.

2. En tendens i retning af stærk specialisering, som inden for børneforsorgs pædagogernes A-linie bl. a. giver sig udtryk i ønsket om specialisering med henblik på arbejde på ungdomshjem.

Disse to tendenser er muligvis vanskeligt forenelige.

Det vil imidlertid af hensyn til en hurtig udvikling inden for den sociale sektor være naturligt, at de forskellige socialpædagogiske uddannelser er i kontakt med hinanden, således at i forvejen eksisterende forskelle ikke uddybes, og således at man på en række punkter kan starte fælles forsøgsvirksomhed.

Kan en sådan forsøgsvirksomhed ses i lyset af en fælles socialpædagogisk uddannelsesmodel, vil den formentlig blive mest effektiv, og en parallelisering af uddannelserne vil blive tilnærmet. Om det vil medføre en egentlig fællesuddannelse, må udfaldet af forsøgene vise. Det må blandt andet fastslås, hvad der tjener klientellets behov bedst på de forskellige områder. Nogle af de socialpædagogiske uddannelser revideres i disse år. Med henblik på ovenstående er det vigtigt, at man ved tilrettelæggelsen af deres struktur ikke låser sig for fast, således at et forsøgsarbejde unødvendigt vanskeliggøres. Dette må også gælde ved revisionen af børneforsorgspædagoguddannelserne.

D. Regler vedrørende overgang til og fra beslægtede områder.

Børneforsorgspædagoguddannelserne har hidtil givet visse muligheder for, at folk med andre sociale og pædagogiske uddannelser og f. eks. sygeplejerskeuddannede har kunnet arbejde på og få supplerende uddannelse i børneforsorgens område.

Børnehave- og fritidspædagoger har kunnet ansættes uden supplerende uddannelse i normerede stillinger og har haft adgang til fortsættelsesseminariet. Dette har folkeskolelærere og socialrådgivere også. På fortsættelsesseminariet har man endvidere i en del tilfælde dispenseret fra manglende formelle uddannelsesforudsætninger, når det skønnes, at en ansøger havde tilstrækkelig baggrund i øvrigt til at lade sig undervise på fortsættelsesseminariets niveau. På grunduddannelserne har man haft en særlig ordning på A-linien for diakoner, der ville være børneforsorgspædagoger, med 6 måneders kontrolleret praktik og 5 måneders teori. Man har også dispenseret, så andre, der har kunnet dokumentere tilsvarende uddannelsesfor-

udsætninger, har kunnet følge denne ordning. Det har blandt andet været tilfældet med omsorgspædagoger, husholdningslærere, enkelte klubfolk, en enkelt cand. theol. m. fl. Ordningen har som helhed fungeret tilfredsstillende.

På S-linien har en tilsvarende ordning været gældende for uddannede sygeplejersker.

De positive erfaringer med disse ordninger tilsiger, at A og S-linien stadig må være meget åbne over for folk, der ønsker at gå ind og supplere en allerede gennemført uddannelse og derved erhverve sig fulde rettigheder som børneforsorgspædagog, eller folk som ønsker at afbryde en uddannelse, som de er i gang med, for at gå ind i en børneforsorgspædagoguddannelse. I sidstnævnte tilfælde må det være rimeligt, at de godskrives al den erhvervede viden og kunnen, de har samlet i den tidligere uddannelse og herved efter godkendelse af skoleudvalget opnår rimelige afkortninger i børneforsorgspædagog-

uddannelserne. De, der gennemfører deres uddannelse på denne måde, må dog præstere en studieindsats, der mindst ligger på højde med indsatsen hos dem, der følger et normalt uddannelsesforløb. Studievejledningen kan støtte dem, der får tilladelse til at gå ind i børneforsorgspædagoguddannelsen på et eller andet trin, så de får læst det stof, de eventuelt måtte mangle.

Repræsentanter for underudvalget har været i forbindelse med studieplansudvalget for børnehave- og fritidspædagoguddannelserne og har forhandlet om mulighederne for overgang mellem forskellige socialpædagogiske arbejdsområder under og efter basisuddannelsen. Man enedes om at søge følgende gensidige ordning mellem børnehavepædagog- og fritidspædagoguddannelserne og børneforsorgspædagoguddannelserne på A og S-linien gennemført:

a. Under forudsætning af, at omfanget og niveauet af teori-praktikuddannelsen er ens inden for uddannelserne til børnehavepædagog, fritidspædagog, børneforsorgspædagog på almen linie og børneforsorgspædagog på småbørnslinien, kan dimittender fra en af de fire uddannelser ansættes direkte på et af de arbejdsområder, som de tre andre uddannelser uddanner **til**. Det tilrådes dog dem, der går over, så hurtigt som muligt at søge efter- og/eller videreuddannelse på det nye felt.

b. Ønsker en studerende at skifte mellem en af de fire omtalte uddannelser under grunduddannelsesforløbet, eller ønsker en dimittend fra en af de fire uddannelser at supplere med en af de andre, henvender pågældende sig til et stående udvalg, som har til opgave at tage stilling til, hvor megen rabat pågældende kan få ved den ønskede uddannelse på baggrund af, hvad der allerede er gennemarbejdet. Udvalget tager stilling fra sag til sag.

I det stående udvalg skal de i ordningen deltagende uddannelser være repræsenteret.

Ordningen kan tænkes udvidet til at omfatte for eks. andre socialpædagog-, socialformidler- og læreruddannelser.

Hvad angår a. har dette punkt intet at gøre med overgangsordningen, men understreger betydningen af, at omfang og niveau af socialpædagogiske uddannelser, der ønsker at samarbejde, så vidt muligt er ensartet.

Hvad angår b. forsøgt det at skabe faste regler for overgang ved påbegyndelsen af hvert nyt skoleår. En sådan ordning fandtes dog at binde uddannelsesstrukturen i de forskellige uddannelser så hårdt, at der ikke var et rimeligt forhold mellem ulemperne herved og de formentlig ret fåtallige tilfælde, hvor overgang vil finde sted. Faste regler kan næppe heller med den nye 3-årige uddannelse udformes på linie med reglerne for diakoner og sygeplejersker. Skoleudvalget må tage stilling fra tilfælde til tilfælde efter en indstilling fra et seminarium. For at kunne foretage denne indstilling må seminarieret råde over en udtalelse fra det hidtidige uddannelsessted om, hvad ansøgeren har gennemgået af undervisningsstof og praksis samt en udtalelse om pågældendes studieegnethed.

Overgang fra en uddannelse til en anden under studieforløbet vil muligvis blive almindeligere og bør ikke modarbejdes, idet alle arbejdsområderne er bedst tjent med at få medarbejdere, der har fået den uddannelse, de er mest interesseret i, og i erkendelsen af at erhvervsvejledningen endnu ikke er så effektiv, at overgangssønsker også af den grund kan være rimeligere.

Giver skoleudvalget tilladelse **til**, at en studerende, der er i gang med en anden uddannelse, overføres til børneforsorgspædagoguddannelsen, må det meddeles til det under b. nævnte udvalg, således at det kan tilstræbes, at der ikke bliver for store forskelle i de principper, man går frem efter ved de forskellige uddannelser.

Det kan ikke udelukkes, at dele af børneforsorgspædagoguddannelsen som for eks. et liniefag, kan gennemføres ved en anden uddannelsesretning. Seminarierne kan for eks. ved begrænset undervisningsfritagelse fremme en sådan udvikling. Børneforsorgsseminarierne må i rimeligt omfang give studerende fra andre uddannelser tilsvarende muligheder.

Det er muligt, at fastere regler for overgange uddannelserne imellem kan gennemføres på et senere tidspunkt, enten på grund af erfaringerne fra de enkelte tilfælde eller som en følge af en øget parallelisering af de socialpædagogiske uddannelser som følge af socialuddannelseskommissionens arbejde.

E. Overvejelser om differentiering af uddannelsen.

Allerede fra den reviderede barneplejerskeuddannelses inkorporering i børneforsorgspædagoguddannelsen - som blev en realitet gennem bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964 - har uddannelsen rummet 2 linier (A-linie og S-linie) med sigte på forskellige aldersgrupper i klientellet, de 3-21 årige og børn indtil 7 år. Som det fremgår af nævnte bekendtgørelse og af nærværende betænkningens overvejelser, er der i den nuværende struktur lagt vægt både på at give de to linier den fælles baggrund, som børne- og ungdomsforsorgens struktur og totalinstitutionernes fællespædagogiske problematik tilsiger, selv om studerende på S-linien nu ikke længere fortrinsvis søger ansættelse i døgninstitutioner, hvilket der er taget hensyn til ved de fremsatte forslag om den fremtidige uddannelse på S-linien. For disses vedkommende tilgodeser man gennem specielle fag og en særlig strukturering af den praktiske uddannelse de specielle krav, som et grundigt kendskab til det spæde barn og småbarnet stiller til S-liniens undervisning.

Et arbejdsudvalg har i tre møder gennemgået den særlige problematik, der foreligger vedrørende specialisering i særlige arbejdsområder for A-linien.

Nedenfor gengives arbejdsudvalgets synspunkter, som skoleudvalget kan tilslutte sig.

De mest påtrængende emneområder synes at være arbejdet med de 14-18 årige og arbejdet med svagt begavede elever. Man har valgt at anskue problemet udfra de forudsætninger, der må anses for særligt væsentlige i arbejdet med *de unge*, idet man har tilstræbt, at udvalgsarbejdets konklusioner skulle være så almene, at de er anvendelige indenfor andre områder, som f. eks. arbejdet med svagt begavede.

Man nærmer sig derved en almindelig model for differentiering af uddannelsen med henblik på særlige arbejdsområder. Dette vil sige, at differentieringen med hensyn til arbejdet for de unge eller med hensyn til de svagt begavede ikke i princippet adskiller sig fra en differentiering, der kunne finde sted indenfor andre områder, for eksempel med henblik på arbejdet i spædbørnehjem og i vuggestuer.

Allerede fra revisionsarbejdets begyndelse har spørgsmålet om, hvorvidt børneforsorgs-

pædagoguddannelsen i lige så høj grad tilgodeser ungdomsarbejdet - og det vil her sige ungdomshjemmene - som det tilgodeser børnearbejdet, været draget frem.

Forstander Karl Hegnby har i en artikel i »Børnesagspædagogen« af 1965 fremhævet, at ungdomshjemmene kun udgør en beskedent del af institutionerne, samt at såvel uddannelsesbekendtgørelsen som arbejdsstradition inden for børne- og ungdomsområdet naturligt overvejende nok var børneorienteret. Han fremlagde til overvejelse, om ungdomsforsorgen var bedre tjent med en stærkere centreret statsadministration og et eventuelt personalemæssigt uddannelsesfællesskab med fængsel sforsorgen og visse dele af særforsorgen, idet han hævdede, at den nuværende uddannelse ikke stimulerede i tilstrækkelig grad til at søge ansættelse på ungdomsinstitutioner; hermed blev disse personalekrutteringsmæssigt ladet i stikken.

Argumentationen for den særlige uddannelse eller en speciel linie for ungdomsforsorgens pædagoger kan deles i tre punkter:

a) arbejdet kræver en speciel psykologisk-pædagogisk viden og forudsætning, som ikke indenfor den normale timeplan kan tilgodeses i tilstrækkeligt omfang.

b) arbejdet kræver særlige forudsætninger, idet det er væsentligt indenfor aktivtets- eller beskæftigelsesfagene at have særlige dybtgående, halv- eller helprofessionelle forudsætninger, fordi de unges krav til teknisk beherskelse og fordybelse i fagstoffet er større end børnenes. Subsidiært kræver arbejdet professionelle forudsætninger i fag, som man skal delagtiggøre de unge i, og det nås kun, hvis man professionelt behersker det.

c) arbejdet kræver en større personlig modenhed, fordi autoriteten - i kraft af at man er voksen - ikke tæller på den måde, den gør over for børnene. Dette hænger bl. a. sammen med, at børn i deres samvær med de voksne pædagoger, i hvert fald til 11-12 års alderen, i et ret stort omfang akcepterer, at den voksne har et normsæt, alene fordi han er voksen. de er sat til at være afhængige af.

Det kræver også betydelig modenhed hos pædagogen at acceptere umodenhed overfor

sociale normkrav hos unge, som skulle kende spillereglerne. For mange synes det at være lettere at affinde sig med den umodenhed, man ser hos børnene, som i højere grad opleves som værende underkastet en læreproces.

De unges ligegyldighed eller overlegenhed overfor et normsæt og eventuel umodenhed, der binder pædagogen, f. eks. på seksuelle, etiske eller økonomiske områder, kan også virke stærkt provokerende.

Udvalget er enig i, at de pågældende faktorer er af væsentlig betydning i arbejdet med unge. Man er imidlertid også kommet til det resultat, at de pågældende faktorer betydning ikke er principielt forskellige i arbejdet med børn og med unge.

Det er såvel fra institutionernes som fra seminariernes side et gennemgående indtryk, at det stort set er de samme menneskelige og faglige kvalifikationer, der gør, om pædagogen har held med sit arbejde med børn og med unge. Man er derfor kommet til det resultat, at fællesskabet i uddannelsen, fællesskabet i arbejdet med uddannelsens hovedfag, de fælles drøftelser af problematikken med erfaringer i forskellige praktiksteder med forskelligt klientel, også aldersmæssigt, er af central betydning for pædagogens udvikling, uanset om han vælger arbejde med små eller større børn eller unge. Udvalget er på dette grundlag enedes om, at en vis differentiation i den faglige viden og kunnen - afhængig af den studerende interesseområder — bør tilvejebringes, men er samtidig klar over, at pædagogens aktive samvær med klientellet i høj grad er afhængig af, at pædagogen har en umiddelbar sikkerhed og føler en frihed til at tage aktiviteter op med elevgruppen. De studerendes holdning til aktivitetsfagene og til den direkte personlige kontakt med eleverne må - ikke mindst af hensyn til ungdomsarbejdet - prioriteres højt. Uddannelsen bør lægge særlig vægt på sikkerhed i et mindre antal aktiviteter, som pædagogen virkelig behersker. Herved bliver han i stand til at benytte dem som kontaktmiddel og stabiliseringsmiddel og får dermed et vigtigt værktøj i hænde i sit behandlingsarbejde.

For at tilgodese differentieringsmulighederne inden for teoriperioderne i en 3-årig uddannelse skal udvalget særligt fremhæve følgende punkter som væsentlige:

1) det bundne timetal nedsættes til ca. 25 timer ugentlig i teoriperioderne, herved vil der gives lejlighed til fordybelse i særlige interesseområder.

2) specialiseret læsning, eller differentieret uddannelse bør være en obligatorisk del af den samlede uddannelse. Den dermed følgende læsning bør kunne omfatte fordybelse i begrænsede områder af hovedfagene, og den bør kunne omfatte emner med sigte på særlige funktioner. Bedømmelsen af differentieringsstudiet indgår i den samlede bedømmelse af den studerende.

3) den teoretiske differentiering bør ligge i den senere del af uddannelsen, det vil sige i de to sidste teorisemestre, således at den specialiserede læsning også har baggrund i erfaring fra et praktiksemester. Den opstillede skitse til mindstetal for undervisningstid vil give mulighed for en målbevidst differentiation indenfor såvel aktivitetsfagene som rådgivningstimer og valgfrie fag samt samtlige timer inden for liniefaget.

Dette skulle give mindst ca. 400 timer specielt afset med henblik på den differentierede læsning. Når dertil kommer mulighed for speciel fordybelse gennem gruppearbejde og individuel vejledning (supervision) udenfor de bundne undervisningssituationer, foreligger der inden for skemarammen gode muligheder for en tilfredsstillet differentiering. Samtidig har man dog undgået at svække den fælles almene baggrund, der er forudsat for uddannelsen som helhed, og som fortsat må anses for væsentlig for rekrutteringen, for arbejdsfællesskabet og for den ansættelsesmæssige bevægelsesfrihed.

4) det må overvejes, om samtlige seminarier behøver at have undervisnings- og praktikkapacitet til alle differentieringsmuligheder. En vis differentiering under hensyn til udbud af egnede praktiksteder og lærerkræfter kan tænkes.

5) for så vidt der fortsat opstilles emnelister for hovedfagene indhold, vil det antagelig være naturligt, at der for faste vejetablerede differentieringsområder, som f. eks. de unge eller de svagt begavede elever, også fastsættes vejledende emnelister.

6) ved etablering af *efteruddannelseskurser* for tidligere uddannede børneforsorgspædagoger, vil det være naturligt, at man overvejer specielle kurser for de differentierede områder, f. eks. et kursus for pædago-

ger ved ungdomshjemmene eller et kursus for pædagoger ved institutioner for svagt begavede. For så vidt angår faglærere, det vil sige medarbejdere med en faglig uddannelse men uden en socialpædagogisk uddannelse, kan der etableres specielle suppleringskurser, som kan have et tilsvarende differentieret sigte afhængig af de pågældendes uddannelse og arbejdsområde; herom henvises i øvrigt til afsnittet om efteruddannelse.

Udvalget har desuden beskæftiget sig med spørgsmålet, om ungdomshjemmene hidtil har været svagere rekrutteret med uddannede børneforsorgspædagoger end de øvrige områder af børne- og ungdomsforsorgen. Ifølge opgørelser fra Jægerspris seminariet er en række ungdomshjem relativt velforsynede med uddannede pædagoger i forhold til antallet af eksisterende børneforsorgspædagogstillinger indenfor disse institutioner.

Hvis man imidlertid tager det forhold i betragtning, at antallet af børneforsorgspædagogstillinger på mange ungdomsinstitutioner er meget lille, og at beskæftigelses- og aktivitetsarbejdet derfor i vidt omfang varetages af faglærere udenfor deres normale arbejdstid, kan der ikke være nogen tvivl om, at ungdomsforsorgen som helhed med hensyn til mulighed for intenst pædagogarbejde har særdeles alvorlige udækkede behov.

Udvalget mener det derfor nødvendigt, at man særligt retter opmærksomheden mod at tilrettelægge institutionsstrukturen, arbejds- og lønvilkårene for ungdomsforsorgens pædagoger på en sådan måde, at disse udækkede behov kan blive dækket bl. a. gennem en øget rekruttering på grundlag af de studerendes interesse i dette specielle felt.

F. Efteruddannelse.

Ved efteruddannelseskurser forstås kurser af kort eller begrænset varighed med det formål løbende at ajourføre grunduddannelsen, således at efteruddannelse er et led i den samlede uddannelse af personalet på linie med grunduddannelse og videreuddannelse.

Børne- og ungdomsforsorgen har en betydelig tradition med hensyn til efteruddannelse. Der tænkes på de mindre kurser, hvor arbejdet lægges således tilrette, at hver enkelt deltager får lejlighed til aktivt at tage stilling til problemerne. Takket være disse kurser er efteruddannelsesspørgsmålet ved at være ude over eksperimentstadiet, når det gælder indhold og form. Dækningsgraden må derimod stadig siges at være utilfredsstillende, idet kun ledergruppen og visse specialgrupper får deres efteruddannelsesbehov dækket i betydelig grad, hvorimod dette ikke er tilfældet med den langt større gruppe, som børneforsorgspædagogerne udgør.

En undersøgelse af tilslutningen blandt 9 års dimittender fra Jægerspris børneforsorgs-seminarium til de efteruddannelseskurser, der afholdes for børne- og ungdomsforsorgens personale, har vist, at kun 16 pct. har deltaget i pædagogiske kurser og 10 pct. i tekniske kurser. (Det bemærkes dog herved, at der blandt de omhandlede dimittender er

børneforsorgspædagoger, der nylig er færdiguddannede, og som derfor endnu ikke har haft tilskyndelse til og behov for efteruddannelse).

Under hensyn til foranstående har skoleudvalget fundet det rimeligt at overveje, om det vil være fornødent at søge arbejdet med efteruddannelsesspørgsmålet intensivret.

Ved tilrettelæggelse af efteruddannelseskurser må det haves for øje, at kurserne ikke alene bør afholdes for børneforsorgspædagogerne, men tillige for alle børne- og ungdomsforsorgens personalegrupper uden hensyn til deres uddannelse og funktion på institutionerne.

Det bør endvidere tilsigtes at fremme den tværfaglige kontakt, således at der også afholdes kurser for medarbejdere f. eks. fra børneværnsarbejdet, det forebyggende arbejde og plejehjemsarbejdet, eventuelt gennem afholdelse af fælles kurser for personale fra de forskellige arbejdsområder og eventuelt for grupper, der har deres arbejde i den skolepædagogiske verden eller på andre måder har funktioner inden for kulturformidlingen. I hvert fald bør en del pladser på alle børne- og ungdomsforsorgens kurser holdes åbne for deltagere fra andre arbejds-

områder, idet man har brug for gensidigt at lære af hinanden, ikke mindst i en periode, hvor helhedssynspunktet i det sociale arbejde så stærkt understreges.

Medarbejdere fra børne- og ungdomsforsorgen må tilskyndes til også at søge kurser uden for området og kurser af interesse for medarbejderne, der for tiden er lukkede for dem, må søges åbnet. Det vil lettest kunne ske ved et gensidighedsprincip.

Efter arten af kurserne vil det formentlig i visse tilfælde være hensigtsmæssigt at optage deltagerne frit efter opslag, i andre tilfælde at invitere eller opfordre enkelte medarbejdere til at deltage i det pågældende kursus. Deltagerantallet på kurserne kan være varierende alt efter kursusindhold, men det forudsættes, at alle deltagere er aktive i forbindelse med kursus' gennemførelse.

Det vil efter skoleudvalgets opfattelse være rimeligt, at der tilrettelægges *kurser på 4 niveauer*:

1) *Almene efteruddannelseskurser*, som bør have et centralt fagligt emne, men altid indeholde alment institutionspædagogisk stof og en bredere orientering om den almene situation. Det må dog tilstræbes, at kurserne ikke får et alt for snævert institutionspædagogisk præg og derved snarest fremmer institutionspædagogernes isolerede faglige stilling end hjælper med til at udvide horisonterne. Som emner, der kan behandles med dansk og international baggrund, kan nævnes udviklingen inden for socialvidenskaberne, socialpolitikken, institutionspædagogikken, aktivitetstetsfagene og massekulturen.

2) *Opskolingskurser*, hvor medarbejdere, der ikke har gennemgået en pædagogisk uddannelse, stifter bekendtskab med de fagkredse, som seminarieuddannelserne indfører i. Kurserne bør være så omfattende i deres emnekreds og af en sådan varighed, at deltagerne har en rimelig mulighed for at sætte sig ind i problemstillingerne, uden at de dog får den opfattelse, at de gennem kursus har fået en faglig uddannelse. Sigtet må være at give dem muligheder for at samarbejde med fuldt uddannet personale, således at man ad den vej kan reducere spændingerne mellem generationerne og mellem det uddannede og det uuddannede personale på institutionerne. Gøres opskolingskurserne ret langvarige, er det muligt, at de vil kunne medføre

reduktion i omfanget af en pædagoguddannelse, hvis deltagerne vil søge ind i en sådan.

3) *Specialkurserne*, hvor der udbredes kendskab til en etableret specialviden, oftest for et specielt udvalgt klientel af kursusedtagere. Som eksempler på emner kan nævnes ledelsesproblemer, forskellige behandlingsteknikker, supervision, behandling af svagtbegavede, kursus om praktikspørgsmål, og i denne gruppe falder også overgangskurserne, som skal gøre en medarbejder med én socialpædagogisk uddannelse egnet til at arbejde på et andet socialpædagogisk arbejdsområde, hvor der normalt kræves en anden specialpædagogisk uddannelse.

For tiden virker fortsættelsesseminariet som overgangsuddannelse til børneforsorgsområdet for seminarieuddannede lærere. Dette er uheldigt med henblik på fortsættelsesseminariets funktion som videreuddannelsesinstitution. Det anbefales at holde noget kortere kurser for seminarieuddannede lærere, der søger ind i børneforsorgen. Kurserne kan være af 2-3 månedes varighed og lægge hovedvægten på institutionspædagogik og institutionsskolernes særlige forhold. Lærerne kan så senere deltage i fortsættelsesseminariets kurser eller søge videre uddannelse for eks. på Danmarks Lærerhøj-skole.

Seminariernes egne lærerkræfter har også brug for efteruddannelse. Det er sandsynligt, at en sådan naturligt vil kunne gennemføres i samarbejde med andre sociale uddannelser. Fagområderne er små og fagoverlappningen uddannelserne imellem betydelig. Fordelene er derfor indlysende, og den gensidige erfaringsudveksling vil tjene til at bringe områderne hurtigt fremad, fordi landvindinger på ét område hurtigt vil brede sig til andre. Udviklingen på dette område kan startes ved, at børneforsorgen selv etablerer kurser, hvortil naboområdernes seminarielærere inviteres, og man kan vel så forvente, at der gøres gengæld. Et koordinerende organ, der også selv kan tage initiativer, vil nødvendigvis dukke op. Man må søge visse kurser på Danmarks Lærerhøjsskole åbnet for seminarielærere. Aktivitetstetsfagene er særligt vanskeligt stillet, idet der ingen formaliserede uddannelser findes, der naturligt peger hen på seminarielærervirksomhed på det sociale område.

4) *Planlægnings- og forskningskurser*, hvor

nye udviklingstendenser inden for området behandles af specialister, og hvor man forsøger at skubbe grænserne for den eksisterende viden et stykke fremad.

De foran nævnte kurser, hvis varighed ifølge sagens natur må være yderst forskellig, kan formentlig mest hensigtsmæssigt henlægges til børneforsorgsseminarierne og fortsættelsesseminariet, der i forvejen har opbygget en organisationsform, der er egnet til at gennemføre arbejdet. Seminarierne råder over nødvendige lærerkræfter, værelser, biblioteker, samlinger og værksteder. En god vekselvirkning mellem arbejdet på institutionerne og arbejdet med uddannelsen vil også kunne opnås på denne måde.

Mange af seminarierne har omfattende erfaringer i tilrettelæggelse og gennemførelse af efteruddannelseskurser. Kurserne har ofte betydet en betydelig belastning af seminarierne i forvejen begrænsede plads- og personaleresourcer, men man har anset dem for at være af en sådan betydning, at indsatsen er blevet ydet. I fremtiden, når efteruddannelsen er en integreret del af uddannelsesforløbene, må seminarierne udstyres med personale og lokaler især i form af kursistværelser i tilstrækkeligt omfang. Mange kurser vil dog stadig med fordel kunne afholdes uden

for seminarierne, også selv om de er tilrettelagt af seminarierne personale.

Det kan diskuteres, hvor omfattende efteruddannelsesvirksomheden skal være, men som et absolut minimum, hvis medarbejderne skal kunne følge med i den meget hurtige udvikling på det sociale område, må fastsættes en kursusuge om året. I praksis kan der måske blive tale om et 14-dages kursus hvert andet år, eller et 3-ugers kursus hvert 3. år. Har en medarbejder deltaget for eks. i praktikvejlederkursus eller videreuddannelseskurser, kan han fritages for andre former for efteruddannelse det pågældende år. Det påhviler institutionen, hvor en medarbejder er ansat at påse, at han får den nødvendige efteruddannelse.

For tiden er der ca. 2100 ansatte, der kan komme ind under efteruddannelsesordning, og det vil altså sige lige så mange efteruddannelsesuger, hvis man går ud fra det ovenfor anførte minimumstal. Da en kursusuge for tiden koster ca. 900 kr. (incl. undervisning og ophold, men excl. rejse og eventuel vikar) vil udgifterne til gennemførelse af et sådant program blive 1.890.000 kr.; herfra går dog udgifterne til det nuværende kursusprogram, herunder praktiklærerkurser.

III. Den videregående uddannelse.

Når børneforsorgsinstitutionernes personale har gennemgået deres grunduddannelse, kan deres fortsatte uddannelse tænkes at finde sted enten i form af *efteruddannelseskurser*, der gennemgående vil være af kortere varighed, og hvor personalets viden og kunnen på forskellige relevante områder tænkes ajourført. Denne virksomhed er omtalt under II. F. eller den fortsatte uddannelse kan tænkes at finde sted i forbindelse med *videreuddannelse*, hvor emnerne behandles i et mere kompliceret og derfor vanskeligere tilgængeligt begrebsapparat end det under grunduddannelsen anvendte. Der gives herved lejlighed til at trænge dybere ind i emnerne, og der gives anledning til at gå direkte til de videnskabelige kilder, der kan tjene til belysning af emnerne, således at den studerende ikke behøver at holde sig til andenhåndsmateriale. Der kan også tages nye fagområder op, udover dem der behandles ved grunduddannelserne. Det er endvidere meningen, at den studerende skal have lejlighed til at arbejde med koordineringsfunktioners og ledelsesfunktioners problematik. Det tilstræbes, at undervisningen ikke båsopdeles, men at undervisningen tilrettelægges således, at den studerende får lejlighed til at opleve fagenes problematik som en helhed. Til videreuddannelse af denne art kræves længere sammenhængende arbejdsperioder, end kursusformen kan give.

Den hidtidige videregående uddannelse på fortsættelsesseminariet har haft et sigte, der svarer til ovenstående, men de forbedrede grunduddannelser, ikke alene ved børneforsorgsseminarierne, men også ved parallelle uddannelser, fra hvilke der tilgår børneforsorgen arbejdskraft, bevirker, at man nu kan revidere planerne for fortsættelsesseminariet, hvorved der kan stilles noget større krav til de studier, der skal gennemføres der. Det vil ligeledes være naturligt at give lejlighed til visse specialiseringer.

Der er tale om *videregående studier*, så-

ledes at *ikke* alle grunduddannede kan forventes at følge fortsættelsesseminariets undervisning, og skoleudvalget må for hver enkelt ansøgers vedkommende tage stilling til, hvorvidt pågældende vil have mulighed for at få et rimeligt udbytte af arbejdet på fortsættelsesseminariet, eller om pågældende hellere skal benytte de egnede efteruddannelseskurser.

Når skoleudvalget afviser en ansøger til fortsættelsesseminariet, skal afslaget begrundes, og der må gives pågældende ikke antagne ansøger vejledning i, hvilken supplerende viden og kunnen, han skal erhverve sig for eventuelt at kunne optages på fortsættelsesseminariet.

Fortsættelsesseminariets virksomhed kan tænkes at antage en række forskellige strukturer i forbindelse med opbygning og varighed. Dette skyldes, at deltagernes behov i et vist omfang er forskellig på grund af de forskellige arbejdsmæssige krav, der stilles til de pågældende medarbejdere. Dette kan skyldes forskellen mellem institutionerne (daginstitution contra forskellige typer døgninstitutioner); mellem de pågældende medarbejders funktioner (f. eks. institutionsleder, afdelingsleder, lærer, socialrådgiver eller værkstedsleder) eller mellem forudgående uddannelse og erfaring (f. eks. børneforsorgspædagog med 2- eller 3-årig uddannelse på S-linien eller A-linien, børneforsorgspædagog med 1-årig uddannelse på A-linien, anden socialpædagogisk uddannelse, lærer- eller socialrådgiveruddannelse eller faglig uddannelse).

Det skal i denne forbindelse nævnes, at det i arbejdsudvalget vedrørende bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog blev fremhævet, at ikke alle studerende på børneforsorgens fortsættelsesseminarium nødvendigvis skal have gennemgået børneforsorgens basisuddannelse.

Der synes således at være brug for et vidt spektrum af videregående uddannelser som

et tilbud, hvoraf den enkelte kan sammen-sætte sin videreuddannelse.

Det kunne derfor overvejes at sammen-sætte forskellige 1-årige fortsættelseskurser eller lade medarbejderne gennemgå 1 eller flere mindre kurser, eventuelt således, at den samlede videreuddannelse, der bl. a. kan kvalificere til ledende stillinger, stykkes sammen i løbet af 2-3 år.

Under en sådan ordning kunne opstilles en fortegnelse over emner, f. eks. i 4 måneders afsnit. Denne emnefortegnelse måtte være under stadig revision. På grundlag heraf kunne der opbygges et kursusprogram for fagområdet spændende over f. eks. 3 år. De mest almindeligt relevante emner kan indgå i 1-årsprogrammer, der går igen hvert år, medens mere sjældent valgte emner kun kan indgå hvert andet eller hvert tredje år. Det kunne i givet fald være praktisk, om nogle af kurserne kunne gennemføres på universiteter, Danmarks Lærerhøjskole, de sociale højskoler eller andre skoler.

Når man har valgt at holde fast ved et forløb, der som hovedregel strækker sig samlet

over 2 semestre skyldes det, at det formentlig for de fleste vil være af meget stor værdi at have et helt år til rådighed til det videregående studium, og at hver kursusperiode for den enkelte må være så lang, at det er praktisk at indsætte en vikar i hans stilling. Hertil kommer, at undervisningsperioden næppe kan være kortere end 2 semestre, hvis der skal være tale om den tilsigtede fordybelse i et eller flere emner.

Da det må anses for ønskeligt, at der er muligheder for specialiseringer under uddannelsesforløbet, og da det må betragtes som naturligt, at en socialpædagog foruden en interesse i en bedre indsigt i sit arbejdsområde som helhed under sit arbejde får særlige interesser, som arbejds erfaringerne giver gode muligheder for at uddybe, foreslås det, at fortsættelsesseminariets to semestre kommer til at bestå af en række fællesundervisningsfag og en række specialtilbud, der søges indpasset i undervisningsplanen under iagttagelse af den størst mulige fleksibilitet.

Undervisningens omfang og fagfordeling.

Det foreslås, at både fællesfagene og specialfagene skal strække sig over begge semestre, i alt 10 måneder, og således at deltagelse i fortsættelsesseminariets undervisning normalt er et årskursus. Der undervises *maksimalt 24 timer ugentligt*; i dette timetal er inkluderet undervisning i valgte specialer. Der regnes med tre faggrupper i fællesundervisningen, idet man foreslår at slå de *pædagogisk-psykologiske* fag sammen til én faggruppe med i alt 250 timer i de to semestre. Man vil slå de *social-administrative* fag sammen til én faggruppe med et samlet timetal på 150 timer, og man vil slå *orienteringsfagene* sammen til en faggruppe med i alt 100 timer. Det vil sige, at de studerende får sammenlagt 500 timer fælles undervisning i løbet af de to semestre. Der forsøges oprettet så mange klasser å højst 20 studerende, at alle kvalificerede ansøgere kan optages. Man er bekendt med, at Danmarks Lærerhøjskole tilstræber at undervise i hold på 15-16 studerende, og finder det ønskeligt, om der kan etableres hold af tilsvarende størrelse på

fortsættelsesseminariet. På grund af **det** store antal af ansøgere til denne uddannelse må det dog anses for udelukket inden for en kortere tid at nedsætte holdkvotienten til under 20.

På grund af undervisningsarbejdets dybtgående karakter vil det ofte være nødvendigt at dele klasserne. På den anden side vil der kunne blive tale om fællesarrangementer, hvor de studerende fra flere klasser deltager. Med mellemrum vil det normale skema med fordel kunne suspenderes til fordel for korte koncentrerede kurser.

Under hensyn til, at seminariets studerende kan møde med meget forskellige forudsætninger, tilrettelægges uddannelsen så fleksibelt, at den enkelte studerende - efter forhandling med skolens ledelse - får mulighed for fritagelse for de områder af normalplanen, der i forvejen beherskes. Den frigjorte tid kan eventuelt udnyttes til udvidet specialelæsning, hvilket omtales senere.

Skolen kan endvidere modtage studerende, som kun deltager i enkelte fagområ-

der, når det skønnes, at deres forudsætninger ikke nødvendiggør deltagelse i hele normalplanen, og når det i øvrigt kan ske uden at forringe uddannelsen for de studerende, der gennemgår hele uddannelsen.

Studerende, der ønsker afgangsbetegnelse fra fortsættelsesseminariet, skal have bestået eksamen i de tre i bekendtgørelsen nr. 174 (1964) nævnte fag. For at kunne indstille sig til eksamen skal den studerende have afleveret en større, selvstændig skriftlig opgave inden for det pædagogisk-psykologiske fagområde, samt have afleveret en større, selvstændig skriftlig opgave inden for det valgte speciale.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelsen til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at der ved et fortsættelseskursus ikke bør gives bedømmelser af den studerendes faglige standpunkt, og at prøve i regnskabsførelse i lighed med grunduddannelsen bør afskaffes, for at faget regnskabsførelse ikke skal have urimelig vægt i forhold til andre mere væsentlige fagområder, ligesom det i arbejdsudvalget blev fremhævet, at prøverne ikke nødvendigvis bør danne afslutning på uddannelsen ved fortsættelsesseminariet.

Fagenes indhold.

Pædagogik.

Undervisningen sigter mod at give de studerende forudsætninger for at finde frem til en begrundet vurdering af opdragelse og behandling af børn og unge både i henseende til mål og midler.

Faget, som omfatter filosofisk, tematisk såvel som komparativ pædagogik, bør danne baggrund for seminariets samlede undervisning, og må tage direkte sigte på de studerendes fremtidige gerning som institutionsledere og medarbejdere med selvstændigt pædagogisk ansvar (institutionspædagogik).

Den videregående undervisning i pædagogik må udover en drøftelse af midlerne i opdragelsen, give plads for en mere indgående behandling af opdragelsens mål, herunder sammenhængen med andre forhold i samfundslivet.

Psykologi.

Psykologiundervisningen har, idet der bygges på grunduddannelsernes undervisning,

til formål at gøre de studerende bekendt med de nyere resultater af den psykologiske og pædagogiske forskning. Der bør lægges vægt på de forhold, der betinger opdragelse og behandling af afvigere blandt børn og unge.

Undervisningen omfatter almen psykologi, udviklingspsykologi, dybdepsykologi, socialpsykologi, gruppedynamik og arbejdspsykologi (herunder problemer om arbejdsledelse, vejledning af den enkelte medarbejder og forældrearbejde).

De studerende orienteres om samarbejdet mellem pædagoger og fagpsykologer.

Psykiatrici.

Undervisningen i psykiatri skal - sideløbende med psykologiundervisningen - tilstræbe en orientering i de psykiske lidelser i videste forstand, deres opståen, forløb og behandling med særligt henblik på barndom og ungdom.

Man tilstræber at give de studerende forståelse af, hvad der foregår i en observation og i en behandling, hvad enten den er dybdepsykologisk eller overvejende pædagogisk. Hovedformålet er at give dem en forståelse af pædagogens muligheder i bestræbelserne på at stabilisere børn og unge med psykiske vanskeligheder. En del pædiatriske emner tages op, især sådanne, som står i vekselvirkning med psykiske lidelser. Undervisningen gøres så instruktiv som muligt ved gennemgang og demonstration af konkrete tilfælde.

De studerende orienteres grundigt om samarbejdet mellem pædagog og læge.

Socialkundskab.

Med henblik på at udvikle de studerendes muligheder for at vejlede børn og unge og disses pårørende om børnenes og de unges samfundsmæssige forhold, samt for at deltage i samarbejde herom internt i institutionerne, og eksternt med børne- og ungdomsværnene og andre myndigheder, institutioner m. v. gives:

1) gennemgang af børns og unges retlige forhold og samfundsmæssige placering,

2) gennemgang af børne- og ungdomsinstitutionernes retlige og administrative forhold, herunder myndigheders og personalegruppers ansvarsområder og indbyrdes samarbejde. Der gennemgås cirkulærer,

3) orientering om det sociale hjælpesystem, sundhedsvæsenet, uddannelsesmuligheder og arbejdsmarkedsforhold.

Også i dette fag bygges på det allerede under grunduddannelsen lærte.

Orienteringsfag.

Herunder medtages fagområder, der behandler kulturelle og etiske forhold, som har sammenhæng med hele baggrunden for arbejdet med børn og unge, således for eks. FN's erklæring om menneskerettighederne og barnets retsstilling i samfundet.

Ligeledes bør der orienteres om det videnskabelige biblioteksvæsen og gives mulighed for arbejde med emner i forbindelse med teater, musik og andre kunstformer.

Regnskabsføring og driftsøkonomi.

Formålet med undervisningen er at give ledere og medarbejdere på børne- og ungdomshjem betingelser for at kunne administrere hjemmet hensigtsmæssigt.

Foredrag, institutionsbesøg m. v.

I foredrags- og diskussionsform behandles aktuelle emner og emner, der har tilknytning til skolens fagkreds, og som nærmere uddyber denne. Gennem institutionsbesøg og eks-kursioner gøres de studerende bekendt med pædagogisk og socialt arbejde i praksis. Det tilstræbes, at de studerende stifter bekendtskab med børne- og ungdomsforsorgens administrative organer og institutioner såvel vedrørende dag- som døgninstitutioner (børne- og ungdomshjem) som med tilgrænsende områders uddannelsesforhold og arbejde.

Specialer.

Herudover skal der *tilbydes* de studerende *en række specialer*; man regner med at kunne tilbyde mindst seks forskellige med 100 timers undervisning for den enkelte studerende. Hver studerende skal deltage i mindst to specialer, men kan, hvis han mener at kunne magte det, få lejlighed til at deltage i flere efter aftale med seminarieret. Specialerne tager i ret høj grad deres udgangspunkt i funktioner, der forekommer på alle eller de fleste af de institutioner, hvor den studerende har mulighed for at få arbejde. Specialiseringer med henblik på en-

kelte institutionstyper tænkes henlagt til grunduddannelserne.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelse om uddannelse til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at antallet af specialer bør være valgfrit for de studerende, således at der kun opstilles krav om specialelæsning i mindst 450 lektioner.

I det følgende foreslås seks specialer, som kan tænkes at forekomme et enkelt år på fortsættelsesseminariet. Det kan ikke undgås, at disse specialer til en vis grad overlapper. Det vil ikke blive angivet i detaljer, hvad specialerne skal indeholde. Det forudsættes, at fortsættelsesseminariet, når denne plan er ved at komme i gang, opstiller en liste over en lang række emner inden for hvert speciale, og at de studerende og lærerne i fællesskab drøfter, hvilke emner der skal tages op, og hvordan de skal prioriteres. Dette skulle uden vanskelighed kunne lade sig gøre, da der kun regnes med 5-6 studerende pr. speciale. Som de seks specialer kan f. eks. foreslås:

1. Behandlingspædagogik (gennemarbejdelse af den eksisterende viden om psykiske afvig og deres behandling).

2. Svagtbegavede (kendskab til den eksisterende viden om intelligensafvig og deres behandling, både i levegruppesituationer og i skolesituationer).

3. Specialpædagogik (kendskab til den eksisterende viden om skoleafvig og deres behandling).

4. Kriminologi (teoretisk og anvendt).

5. Personaleadministration (herunder f. eks. om ansættelsesvilkår, samarbejdsteknikker, supervisionstekniker).

6. Teknisk administration (herunder f. eks. driftsøkonomi, forhold mellem økonomi og pædagogik, prioriteringsfænomener, databehandling m. m.).

Men der kan selvfølgelig tænkes mange andre specialer, og nye vil dukke op i årenes løb, og det er vigtigt, at uddannelsen er sådan udformet, at der er muligheder for at sætte kommende specialer ind, når behov melder sig. Som eksempel på andre specialer kan nævnes: Klientellets indpasning i samfundet, deprivationssyndromet, misbrug af euforiserende stoffer, »Social change techniques« (læren om at fremme sociale foran-

dringer, således at de sociale fagområder så vidt muligt ligger på linie med den tekniske udvikling og samfundsudviklingen).

Under arbejdet med specialerne forventes det, at de studerende kan arbejde med den på de skandinaviske sprog forekommende litteratur om emnet på alle teoretiske niveauer, og at den studerende på grundlag af kilderne kan formulere relevante synspunkter og lade dem gå ind i en mundtlig eller skriftlig behandling af emnerne. Ved grunduddannelserne tilstræber man, at de studerende i rimeligt omfang lærer at forstå deres eget og naboområdernes fagsprog. De studerende, der har gennemgået fortsættelsesseminariet, skal ikke alene kunne forstå de væsentligste sider af deres eget fagområdes og naboområdernes begrebsapparater, men også i rimeligt omfang kunne anvende sproget i forbindelse med udveksling af informationer, for eksempel i forbindelse med de akademikere, der arbejder på institutioner.

Det kan tænkes, at der er studerende, der oplever, at de har en så bred uddannelse i visse af de fag, i hvilke der gives fællesundervisning, at deres udbytte af denne undervisning er begrænset. Det kan for eks. tænkes at gælde for cand.psych'er og cand.pæd'er i fagene psykologi og pædagogik. De skal kunne fritages for disse fag i fællesuddannelsen, mod at de i stedet tager et ekstra speciale.

Der kan også tænkes situationer, hvor en studerende er dimitteret fra fortsættelsesseminariet, men hvor han ønsker at følge et yderligere speciale på dette seminarium. Det skal han have lejlighed til, hvis i øvrigt de ydre forhold tillader det.

Hvis der opstår nye specialer, eller hvis der blandt de dimitterede opstår et stærkt behov for at få lejlighed til at gennemgå et bestemt speciale, kan et sådant tænkes gennemført i en koncentreret kursusform, hvor enhver, der har gennemgået fortsættelsesseminariet, kan deltage.

Fortsættelsesseminariet håber på, at der på fortsættelsesuddannelserne på naboområderne vil ske en parallel udvikling, således at en omfattende udveksling af undervisningstilbud vil kunne finde sted. Fra fortsættelsesseminariets side vil man være interesseret i at deltage i et *stående fællesudvalg*, der har til opgave at koordinere undervisningstilbuddene fra de eksisterende fortsættelses-

uddannelser. Dette udvalg's medlemmer kan samtidig hjælpe den enkelte studerende med at tilrettelægge sine studier, fordi man i udvalget kan have et særligt godt overblik over udbuddet. Der må også søges forbindelse med f. eks. Danmarks Lærerhøjskole og universiteterne og andre læreanstalter, således at fortsættelsesseminariets studerende i det omfang, det er muligt, kan gøre brug af deres uddannelsestilbud. På lignende måde må fortsættelsesseminariet åbne sine undervisningstilbud for specielt interesserede studerende fra andre tilsvarende undervisningsinstitutioner.

Årsopgave.

Foruden at deltage i undervisningen i fællesfagene og deltage i specialundervisningen skal den studerende under vejledning udarbejde en årsopgave, i hvilken han får lejlighed til at gå helt i dybden med et problem, der er afgrænset så snævert, at han har lejlighed til at sætte sig ind i dele af originallitteraturen vedrørende dette emne. Årsopgaveemnet kan godt ligge inden for et speciale, men behøver ikke at gøre det. Han skal udarbejde et skriftligt arbejde på grundlag af disse studier. Denne opgave skal klart afspejle, på hvilket niveau arbejdet er foregået. Omfanget af den individuelle vejledning må være fastlagt, når arbejde med opgaven begyndes.

Ved behandlingen af udkast til bekendtgørelsen om uddannelse til børneforsorgspædagog blev der af det nedsatte arbejdsudvalg givet udtryk for, at der burde være mulighed for den enkelte studerende for udarbejdelse af flere større opgaver, specialopgaver.

Foruden hoveduddannelsen kan der på fortsættelsesseminariet tænkes *efteruddannelse* på samme niveau, som på det hvor fortsættelsesseminariet i øvrigt foregår. Deltagerne i disse kurser skal derfor normalt have gennemgået fortsættelsesseminariets hoveduddannelse, men der skal være gode muligheder for dispensationer.

Behov for pladser på fortsættelsesseminariet.

Ud fra antagelsen om, at der for optagelse på den videregående uddannelse foruden visse formelle kriterier også må stilles krav om medarbejderens (ansøgerens) faglige dygtig-

hed og studieegnethed, har udvalget skønnet over, hvor stor kapaciteten på fortsættelsesseminariet for tiden kan tænkes at være. Formålet taget i betragtning, det vil sige, at de studerende gennem uddannelsen skal blive i stand til at udøve en mere fagligt formidlende og ledende funktion, kan man forestille sig, at kun en vis procentdel af det samlede antal dimitterede vil være egnede til en egentlig videregående uddannelse på et relativt højt abstraktionsniveau.

Et alment skøn foretaget ved seminarielærers gennemgang af et par af sidste eksamens dimittendhold synes at vise, at henimod 14 af de uddannede anses for så kvalificerede, at de kan profitere af en ret krævende fortsættelsesuddannelse. Dette skøn

bekræftes af en anden skønsmæssig vurdering gående ud fra kravet om visse eksamensmæssige præstationer foruden årskaraktererne. Hvis man således vil sikre sig, at den studerende ligger på et passende fagligt niveau, og kræver at mindst et af grunduddannelsens centrale fag er bestået med karakteren A, og at vedkommende desuden ikke har mere end et C, synes antallet af egnede ligeledes at svare til ca. 1/4 af dimitterende. Den hidtidige tilgængelige omfang bekræfter yderligere vurderingen.

Ud fra denne forudsætning kan man opstille nedenstående tabel til belysning af behovet for pladser på fortsættelsesseminariet til og med skoleåret 1980/81.

Grundsem.	Antal dimitterede	Fortsættelsessem.	Bfs. pæd.	Andre (lærere, soc.rådg. m. v.) = 20 pct.	Efterslæb	Antal hold
1967-68	240	1971-72	60	12	8	4
1968-69	280	1972-73	70	14	16	5
1969-70	300	1973-74	75	15	10	5
1970-71	340	1974-75	85	17	18	6
1971-72	475	1975-76	118	22	0	7
1972-73	560	1976-77	140	28	12	9
1973-74	540	1977-78	135	27	18	9
1974-75	730	1978-79	182	36	2	11
1975-76	710	1979-80	178	36	6	11
1976-77	710	1980-81	178	36	6	11

Som man vil se, er behovet for pladser på fortsættelsesseminariet til børneforsorgspædagoger med grunduddannelse sat til 25 pct. af de tre år tidligere fra grundseminariet dimitterede.

På basis af tidligere erfaringer kan vi påregne, at ca. 20 pct. af samtlige kvalificerede ansøgere har anden uddannelse end børneforsorgens grunduddannelse, hvilket er lagt til grund for tallene i den pågældende kolonne.

Kolonnen »Efterslæb« er kun medtaget for at runde op til hele hold på 20 studerende og dækker næppe det faktiske efterslæb. På den anden side er det endnu ikke muligt at vurdere i hvor høj grad og hvor hurtigt børneforsorgspædagoger af S-linien vil melde sig.

Der er ikke i disse skøn taget hensyn til eventuelle ønsker om, at fortsættelsessemi-

nariet på et senere tidspunkt skulle påtage sig *videreuddannelse*, *specialuddannelse* eller *lederuddannelse* for medarbejdere fra andre forsgsgrene under socialstyrelsen. Endvidere må man være opmærksom på, at den foreslåede kapacitet for fortsættelsesseminariet svarende til ca. 25 pct. af samtlige dimittenter fra grundseminariet efterlader et udækket behov af formentlig mindst samme størrelsesorden for *efteruddannelse* (ajourføringskurser, administrationskurser, gruppetræningskurser, specialpædagogiske kurser m. v.), et behov som hidtil har været - omend utilstrækkeligt - tilgodeset af fortsættelsesseminariet samt socialstyrelsens og personaleorganisationernes løbende kurser.

Fortsættelsesseminariets undervisning er i ovenstående udkast foreslået en del omstruktureret. Der er ikke foreslået udvidelser, selv om disse ville være rimelige af pædagogiske

grunde. Det skønnes imidlertid, at de studerende vanskeligt kan være borte fra de institutioner, på hvilke de er ansat, i mere end de to semestre.

Den nye struktur medfører ikke øgede udgifter.

På en række andre socialpædagogiske områder sker der for tiden en udbygning af de

videregående uddannelser. Det sker efter ret forskellige retningslinier udsprunget af det pågældende områdes aktuelle behov. Det må være hensigtsmæssigt, at disse fortsættelsesuddannelser kommer i forbindelse med hinandens erfaringer. Det kan for eks. ske i det tidligere omtalte fællesudvalg.

IV. Behovet for børneforsorgspædagoger i de kommende år.

Behovet for uddannelse af børneforsorgspædagoger i de kommende år afhænger først og fremmest af, hvor mange nye normerede stillinger der vil fremkomme i de institutioner, som børneforsorgsuddannelsen tager sigte på. Det vil for børneforsorgspædagoger af S-linien sige anerkendte spædbørnehjem og vuggestuer, og for børneforsorgspædagoger af A-linien de øvrige anerkendte børne- og ungdomshjem.

Antallet af normerede stillinger vil igen afhænge af udviklingen i antallet af institutioner og udviklingen i børneforsorgspædagogernes arbejdsvilkår med hensyn til arbejdstidens længde, forholdet mellem antallet af børn pr. pædagog og institutionernes åbningstider.

Behovet for uddannelse af børneforsorgspædagoger vil endvidere være afhængigt af, i hvilket omfang de ny-uddannede børneforsorgspædagoger søger ansættelse inden for børneforsorgens institutioner, samt af i hvilket omfang børneforsorgspædagoger, som er ansat inden for børneforsorgen søger stillinger uden for børneforsorgen eller ophører med at have erhvervsbeskæftigelse.

Det må endvidere tages i betragtning, at børneforsorgspædagoger og børnehave- og fritidspædagoger i et vist omfang bliver ansat i institutioner inden for børne- og ungdomsforsorgens område, som vedkommendes uddannelse ikke direkte tager sigte på. Dette bevirker, at man ved vurderingen af den fornødne uddannelseskapacitet ikke helt kan undlade at se de fire uddannelsesretninger under ét.

Den 26. januar 1972 blev der foretaget en opgørelse af bl. a. personaletallet i daginstitutioner for børn og unge, der er endvidere foretaget en opgørelse af personaletallet i døgninstitutioner for børn og unge.

Den sociale uddannelseskommission har i samarbejde med socialstyrelsen på grundlag af disse personaleopgørelser beregnet behovet for pædagoger i 1985, kommissionen har endvidere foretaget beregninger til belysning af mulighederne for at ansætte pædagoger.

Daginstitutioner.

I 1972 er dækningsgraden for vuggestuepladser ca. 5,8 pct, i 1975 og 1985 er dækningsgraden ifølge perspektivplanlægningsredegørelsen forudsat at være 15 pct. og 30 pct., ligeligt fordelt på vuggestuer og pladser i privat dagpleje. I de følgende beregninger er det antaget, at dækningsgraden for vuggestuer i 1977 udgør 11 pct. af aldersgruppen 0-2 årige.

I januar 1972 udgjorde personalet ved vuggestuerne ca. 5.500 personer, svarende til 4.600 heltidsansatte. Disse tal svarer til, at der for hver 100 vuggestuepladser er ansat 44 personer svarende til 37 heltidsansatte.

I perioden indtil 1985 forudsættes, at forholdet mellem fuldt uddannede socialpædagoger og personale med en begrænset pædagogisk funktion forbedres, således at der i 1985 er en person med en begrænset pædagogisk funktion til arbejdet med børnene for hver godkendt pædagogstilling bortset fra lederen. Denne norm svarer tilnærmet til, at forholdet mellem fuldt uddannede socialpædagoger og personale med en begrænset pædagogisk funktion vil være ca. 1,3 i 1985, svarende til normen i børnehaver og fritidshjem.

Personaleudviklingen ved vuggestuer i perioden 1972-1985.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
Socialpædagoger .	1.600 ¹⁾	3.900	6.300
Personale med en begrænset pædagogisk funktion med uddannelse	1.150 ²⁾		
Personale med en begrænset pædagogisk funktion uden uddannelse	1.100	4.300	4.900
Praktikanter	600		
Andet personale . .	1.050	2.800	3.800
I alt	5.500	11.000	15.000

¹⁾ Især børneforsorgspædagoger af S-linien og nogle børnehavepædagoger og fritidspædagoger og enkelte med andre uddannelser.

²⁾ 1-årige barneplejersker.

Døgninstitutioner.

I overensstemmelse med perspektivplanredegørelsen er der regnet med en vis stigning i personalet ved døgninstitutionerne på trods af faldende antal pladser. Det skyldes, at de opgaver, som i fremtiden vil blive taget op, må antages at være mere personalekrævende end de hidtidige, da institutionsanbringelse som følge af forstærket støtte til familien mere og mere begrænses til svært belastede børn og unge.

For personalet i 1985 er det antaget, at det vil være fordelt således, at godt halvdel af det samlede institutionspersonale består af socialpædagoger og socialformidlere, jfr. perspektivplanlægningsredegørelsen.

I forhold til 1972 er der ikke regnet med nogen vækst i socialpædagoger (småbørn), fordi antallet af pladser i spædbørnehjem må antages at være faldende.

Personaleudviklingen ved børne- og ungdomshjem incl. spædbørnehjem i perioden 1972-1985.

Uddannelseskategori	1972	1977	1985
Socialpædagoger (småbørn) ¹⁾ ...	200	200	200
Socialpædagoger (skolebørn) ¹⁾ ...	1.000	1.700	2.700
Socialformidlere ..	50	100	100
Personale med en begrænset ²⁾ pædagogisk funktion ...	400	300	—
Praktikanter	800	3.500	3.500
Andet personale ..	2.650		
I alt	5.100	5.800	6.500

¹⁾ Forstandere og børneforsorgspædagoger excl. ikke uddannede i normerede stillinger.

²⁾ Incl. ikke uddannede i normerede stillinger.

Mulighederne for at dække behovet for socialpædagoger.

I de følgende beregninger er socialpædagoger for skolebørn og voksne regnet som en gruppe. I dag udgøres gruppen socialpædagoger for voksne af omsorgsuddannede inden for åndssvageforsorgen.

Ved en beregning af den nødvendige uddannelseskapacitet er det nødvendigt at kende den gennemsnitlige erhvervslængde, som for de uddannede især afhænger af fordelingen mellem mænd og kvinder.

For det uddannede varierer andelen af kvinder efter personalekategori, som det fremgår af nedenstående fordeling.

Socialpædagoger (småbørn) 90 pct. kvinder

Socialpædagoger (skolebørn og voksne) 55 pct. kvinder.

Ved beregningen af den fremtidige uddannelseskapacitet er det endvidere nødvendigt at foretage et skøn over, hvordan antallet af deltidsansatte vil udvikle sig i planlægningsperioden. Er antallet relativt set stigende, betyder det en forøgelse af uddannelseskapaciteten, hvis man skal kompensere herfor ved at ansætte flere. I perspektivplanlægningsredegørelser regnes der med en stigning i antallet af deltidsansatte, men der opstilles ikke noget konkret skøn. I nærværende redegørelse er der ikke kompenseret for et stigende antal deltidsansatte.

I perioden 1972-85 er den ønskede nettotilvækst af socialpædagogisk uddannet personale inden for hele den sociale sektor.

Socialpædagoger (småbørn)

(børneforsorgspædagoger af S-linien og børnehavepædagoger) 14.600

Socialpædagoger (skolebørn og voksne) (børneforsorgspædagoger af A-linien, fritidspædagoger og omsorgsuddannede) 10.900

Den ønskede nettotilgang af socialpædagogisk personale sammenlignes med kandidatproduktionen i samme periode. Der foreligger forholdsvis konkrete planer om optagelseskapaciteten i 1972 og 1973, og der er foreløbig regnet med, at disse planer realiseres, således at det yderligere udbygningsbehov i planlægningsperioden opgøres som en tilvækst i forhold til 1973-kapaciteten.

Den planlagte optagelseskapacitet i 1973.

Socialpædagoger (småbørn) 2.800

Socialpædagoger (skolebørn og voksne) 2.190

Ud fra en forudsætning om 10 pct. frafald i studietiden kan kandidatproduktionen beregnes.

Skønnet kandidatproduktion i perioden 1972-1985.

	1972-75	1976-80	1981-85
Socialpædagoger (småbørn)_____	5.700	12.600	12.600

1972-75 1976-80 1981-85

Socialpædagoger
(skolebørn og
voksne)

4.690 9.800 9.800

På denne baggrund er det muligt under forskellige forudsætninger dels om kvinders erhvervsfrekvens, dels om udviklingen af den andel af de ansatte, som er kvinder, at beregne nettotilvæksten af nyuddannede i perioden 1972-85.

Socialpædagoger (småbørn).

For socialpædagoger (småbørn) regnes dels med en uændret andel af kvinder på 90 pct. (alternativ 1), dels med en andel på 85 pct. i 1976-80, og 80 pct. i 1981-85 (alternativ 2), samt med både en lav og en høj erhvervsfrekvens for kvinder.

Skønnet nettotilvækst af nyuddannede socialpædagoger (småbørn) i perioden 1972-85 under forskellige forudsætninger.

Andel kvinder	Er- hvervs- frekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Alternativ 1	lav	3.500	6.000	18.700
Alternativ 2	lav	3.500	6.700	19.700
Alternativ 1	høj	4.200	8.000	22.700
Alternativ 2	høj	4.200	8.200	24.100
Ønsket tilvækst		—	8.700	14.600

Socialpædagoger (skolebørn og voksne).

For socialpædagoger (skolebørn og voksne) antages den nuværende andel af kvinder på 55 pct. for uændret.

Skønnet nettotilvækst af nyuddannede socialpædagoger (skolebørn og voksne) i perioden 1972-85 under forskellige forudsætninger.

Erhvervsfrekvens kvinder	1972-75	1972-77	1972-85
Lav	3.600	6.500	18.300
Høj	4.000	7.200	20.300
Ønsket tilvækst .	—	3.800	10.900

Beregningerne viser således, at der i perioden frem til 1985 vil blive uddannet socialpædagoger i et sådant omfang, at behovet vil blive opfyldt.

Der kan på visse tidspunkter i perioden blive overskud af pædagoger fra en anden uddannelsesretning, dette vil dog ikke få stor betydning på grund af pædagogernes fleksibilitet, som må påregnes at blive forøget bl. a. som en følge af indførelsen af ændrede institutionstyper (integrerede daginstitutioner) og en følge af bestræbelserne på at gøre de socialpædagogiske uddannelser mere ensartede og dermed forøge mulighederne for, at socialpædagoger kan skifte arbejde inden for hele det socialpædagogiske område.

Det bemærkes, at man med denne fremstilling kun har taget stilling til to af de 3 personalekategorier, som socialuddannelseskommissionen arbejder med, nemlig personale for børn og voksne og ikke for ældre. For den fælles socialpædagogiske uddannelse må man derfor henvise til denne kommissions samlede prognosetal.

V. Økonomiske forhold under uddannelsen (stipendier, vikartilskud og tilskud til dobbelt husførelse).

a. Gældende regler.

Efter de nugældende regler, jfr. uddannelsesbekendtgørelsens § 54-56, kan der til studerende ved børneforsorgsseminarierne ydes *tilskud til afholdelse af vikarudgifter* under uddannelsen under visse betingelser, derunder særlig at pågældende har været ansat mindst 3 år inden for børneforsorgen i en stilling med selvstændigt pædagogisk ansvar, og at han er fast ansat i normeret stilling. Tilskuddet ydes med et beløb højst svarende til lønnen på 1. løntrin i den pågældendes lønningsklasse.

Størsteparten af de studerende på børneforsorgens fortsættelsesseminarium samt på den 1-årige teoretiske uddannelse til børneforsorgspædagog (og den 4 måneders supplerende uddannelse for autoriserede barneplejersker og sygeplejersker) oppebærer sådant tilskud.

Til studerende, der ikke oppebærer vikartilskud kan der ydes *stipendier*. Stipendier ydes i teoriperioderne til praktisk talt alle studerende på den 2-årige kombinerede teoretiskpraktiske uddannelse til børneforsorgspædagog på den almene linie og uddannelsen til børneforsorgspædagog efter småbørns-linien, samt til de få studerende på børneforsorgens fortsættelsesseminarium og på den 1-årige teoretiske uddannelse til børneforsorgspædagog og den 4 måneders supplerende uddannelse for autoriserede barneplejersker og sygeplejersker, der ikke modtager vikartilskud. Stipendierne til barneplejersker og sygeplejersker på 4 måneders supplerende uddannelse udgør 400 kr. pr. måned og til de øvrige studerende 140 kr. pr. måned.

Endelig kan der til studerende, der som følge af uddannelsen har særligt store udgifter til *dobbelt husførelse*, ydes et særligt tilskud til dækning af disse udgifter.

b. Statens Uddannelsesstøtte.

Det har i udvalget været drøftet, om de studerende på børneforsorgsseminarierne bør henvises til at søge støtte fra Statens Uddannelsesstøtte. Der ses i denne forbindelse bort fra studerende, der oppebærer vikartilskud under uddannelsen.

Formålet med Statens Uddannelsesstøtte er at yde stipendier og studielån til mindre-bemidlede elever og studerende, der efter undervisningspligtens ophør gennemgår en offentligt anerkendt uddannelse.

Det er af undervisningsministeriet fastsat, at støtten for året 1970-71 på den ene side højst kan andrage 8.500 kr., samt at støtten på den anden side ikke kan andrage under 1.000 kr. årligt. For hver uddannelsesinstitution er fastsat et såkaldt *normalt maksimum*, det vil sige den maksimale støtte, der kan tildeles en studerende, når nærmere givne økonomiske vilkår er opfyldt. Dette normale maksimum er forskellig fra uddannelsesinstitution til uddannelsesinstitution, idet man ved fastsættelsen af dette maksimum må tage hensyn til faktorer som uddannelsens varighed, uddannelsens bekostning og uddannelsesinstitutionernes geografiske placering.

For studerende under 20 år udgør støtten maksimalt 3.700 kr. for hjemmeboende og 5.300 kr. for udeboende.

I hvilket omfang den enkelte studerende kan opnå støtte, svarende til dette normale maksimum, beror på, *hvorvidt der foreligger økonomisk trang*.

Ved bedømmelsen af dette spørgsmål tages der udgangspunkt i *forældrenes* (forsørgerens) indkomst- og formueforhold. I visse tilfælde tages dog ikke forældrenes indkomst- og formueforhold i betragtning. Dette gælder således, når ansøgeren er fyldt 28 år inden udgangen af december måned i

det uddelingsår, som støttemidlerne vedrører.

Støtten til den enkelte ansøger *gradueres* efter *forældrenes skattepligtige indkomst*, således at støtten nedsættes med stigende forældreindtægt for til sidst helt at bortfalde. Skalaen er indrettet således, at der i alle tilfælde ydes fuld støtte, når forældrenes skattepligtige indkomst er under 20.000 kr., medens der ikke ydes støtte af nogen art, når den skattepligtige indkomst er 54.000 kr. og derover, jfr. herved den neden for anførte skala.

Den skattepligtige indkomst, der lægges til grund ved bedømmelsen, *korrigeres* i tilfælde, hvor der foreligger *hustruindtægt*, (moderens indtægt) idet der i så fald fradrages halvdelen af denne, dog højst 2.000 kr., Overstiger forældrenes *formue* 200.000 kr., lægges 10 pct. af den overskydende del af formuen til den skattepligtige indkomst.

Endvidere foretages *fradrag* i forældrenes skattepligtige indkomst for børn under eller i den undervisningspligtige alder samt søskende, der er under uddannelse ved institutioner, der ikke er omfattet af støtteordningen, og som ikke har indtægter, der oversti-

ger 600 kr. månedligt. Fradraget udgør 4.500 kr. pr. barn. Såfremt der er andre søskende under uddannelse ved institutioner, der kan få støtte fra Statens Uddannelsesstøtte, anvendes en speciel beregningsmåde, der skal hindre, at mindre forskelle i forældrenes indtægtsforhold bliver afgørende for støtten til samtlige børn.

Inden for de enkelte indkomstintervaller er den støtte, der ydes, i en vis udstrækning forskellig, alt efter om ansøgeren er *gift* (incl. separeret eller fraskilt, hvor der foreligger bidragspligt over for ægtefællen og/eller børn, samt enlige med forsørgerpligt over for børn), *ugift og udeboende* (incl. ugifte kollegianere), *ugift og hjemmeboende*, således at støtten - i det omfang der forekommer variationer inden for det enkelte indkomstinterval - er størst for den først nævnte gruppe og mindst for den sidst nævnte gruppe.

Der henvises herved til nedenstående skala, hvor kvotienten 1.00 angiver, at der er grundlag for at yde normalt maksimum, kvotienten 0.96, at der ydes 96 pct. af dette maksimum etc.

Korrigeret forældreindtægt	Ugifte hjemmeboende	Ugifte udeboende	Gift
under 20.000 kr.	1.00	1.00	1.00
20.000-20.999 -	0.96	1.00	1.00
21.000-21.999 -	0.92	1.00	1.00
22.000-22.999 -	0.88	1.00	1.00
23.000-23.999 -	0.84	1.00	1.00
24.000-24.999 -	0.80	1.00	1.00
25.000-25.999 -	0.76	1.00	1.00
26.000-26.999 -	0.72	1.00	1.00
27.000-27.999 -	0.68	0.96	1.00
28.000-28.999 -	0.64	0.92	1.00
29.000-29.999 -	0.60	0.88	1.00
30.000-30.999 -	0.56	0.84	1.00
31.000-31.999 -	0.52	0.80	1.00
32.000-32.999 -	0.48	0.76	1.00
33.000-33.999 -	0.44	0.72	0.96
34.000-34.999 -	0.40	0.68	0.92
35.000-35.999 -	0.36	0.64	0.88
36.000-36.999 -	0.32	0.60	0.84
37.000-37.999 -	0.28	0.56	0.80
38.000-38.999 -	0.24	0.52	0.76
39.000-39.999 -	0.20	0.48	0.72

Korrigeret forældreindtægt	Ugifte hjemmeboende	Ugifte udeboende	Gift
40.000-40.999 kr.	0.16	0.44	0.68
41.000-41.999 -		0.40	0.64
42.000-42.999 -		0.36	0.60
43.000-43.999 -		0.32	0.56
44.000-44.999 -		0.28	0.52
45.000-45.999 -		0.24	0.48
46.000-46.999 -		0.20	0.44
47.000-47.999 -		0.16	0.40
48.000-48.999 -			0.36
49.000-49.999 -			0.32
50.000-50.999 -			0.28
51.000-51.999 -			0.24
52.000-52.999 -			0.20
53.000-53.999 -			0.16

Når en ansøger er fyldt 23 år inden udgangen af december måned i det uddelingsår, som støttemidlerne vedrører, men ikke er fyldt 28 år, har han ret til en støtte, der udgør 2.500 kr. i stipendium og 3.000 kr. i lån uden hensyn til forældrenes økonomiske forhold; derimod kan egenindtægtsbestemmelserne føre til en begrænsning også af denne særlige støtte.

Ansøgere over 23 år, som under hensyn til forældrenes økonomiske forhold vil opnå en samlet støtte i stipendier og lån på 5.500 kr. eller derover, kan ikke opnå yderligere støtte efter denne særregel.

For ansøgere over 23 år, som under hensyn til forældrenes økonomiske forhold vil opnå en samlet støtte i stipendier og lån på mindre end 5.500 kr., forhøjes støtten til i alt 5.500 kr. på følgende måde:

- Hvis det under hensyn til forældreøkonomien beregnede stipendium udgør mindre end 2.500 kr., forhøjes stipendiet til 2.500 kr., og som lån ydes i alt 3.000 kr.
- Hvis det under hensyn til forældreøkonomien beregnede stipendium udgør 2.500 kr. eller mere, opretholdes det således beregnede stipendium, og som lån ydes forskellen mellem 5.500 kr. og det beregnede stipendium.

Når der er truffet afgørelse om, hvilken støtte der vil tilkomme den enkelte studerende efter de oven for angivne regler, skal der tages stilling til, hvorvidt *ansøgerens egenindtægt i støtteperioden* vil kunne på-

virke størrelsen af den samlede støtte. Der gælder her den regel, at *ugifte* ansøgere ikke vil kunne have en egenindtægt, der tilsammen med støtten fra Statens Uddannelsesstøtte overstiger 15.600 kr. årlig. For *gifte* ansøgers vedkommende gælder, at ægtefællernes egenindtægt tilsammen med støtten ikke må overstige 31.200 kr. årligt + 3.300 kr. pr. barn.

Der er her tale om elevernes forventede bruttoindkomst i den pågældende uddannelsesperiode, og ikke om den skattepligtige indkomst. Hvis støtteperioden er kortere end 1 år, foretages forholdsmæssig reduktion.

Ansøgeren må senere fremlægge dokumentation for sin faktiske indkomst i den omhandlede periode, og såfremt indkomsten har afvejet fra den forventede, sker der regulering af støtten.

Støtten til den enkelte ansøger ydes som hovedregel med halvdelen som stipendium og halvdelen som lån. Lånene er rentefri i uddannelsesstiden, såfremt denne ikke overskrider den sædvanlige, men forrentes derefter med 1 pct. over den til enhver tid af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto.

Til studerende under 20 år ydes støtten udelukkende i form af stipendier.

Nedenfor er anført størrelsen af støtten til studerende på *børnehaveseminarier* og *seminarier*:

I mindre provinsbyer. 5.800 kr. årligt,
hvilket giver 580 kr. mdl.
i 10 måneder

/ større provinsbyer,
såsom Ålborg, Århus og

Odense 6.100 kr. årligt,
hvilket giver 610 kr. mdl.
i 10 måneder

/ København 6.800 kr. årligt,
hvilket giver 680 kr. mdl.
i 10 måneder.

c. Overvejelser om overførsel til Statens Uddannelsesstøtte.

Efter udvalgets opfattelse er der næppe tvivl om, at børneforsorgsseminarierne opfylder de almindelige betingelser for at blive godkendt som uddannelsesinstitutioner, der er berettiget til at modtage støtte af Statens Uddannelsesstøtte. Uddannelsen til børneforsorgspædagog - såvel på den almene linie som på småbørnslinien - adskiller sig dog fra andre uddannelser, hvis studerende modtager støtte gennem denne støtteordning, dels ved at der indgår lange praktikperioder i uddannelsen til børneforsorgspædagog, dels ved at de studerende i disse praktikperioder, i modsætning til hvad der gælder på de fleste andre uddannelsesområder, oppebærer en vis løn.

Børneforsorgsseminariernes studerendes aflønning som seminariepraktikanter er pr. 1. oktober 1970:

Elever på børneforsorgsseminariernes almene linie i 1. praktikperiode og elever på børneforsorgsseminariernes småbørnslinie i 1. og 2. praktikperiode 1.454,86 kr. månedlig

Elever på børneforsorgsseminariernes almene linie i 2. praktikperiode og elever på børneforsorgsseminariernes småbørnslinie i 3. og 4. praktikperiode 1.548,72

Herudover ydes for tjeneste ved børne- og ungdomshjem et særligt vederlag på 175 kr. med dyrtidstillæg som for statens honorarer. Dette vederlag udgør 50,06 kr. månedlig pr. 1. oktober 1970.

Endvidere ydes der de pågældende fri uniform.

Det er underhånden i Statens Uddannelsesstøtte oplyst, at man i givet fald sandsynligvis vil vælge helt at se bort fra praktik-

perioderne og alene yde støtte for de henholdsvis 10 og ca. 9 måneder, i hvilke der gives teoretisk undervisning på de to uddannelseslinier.

Man vil rimeligvis anlægge det synspunkt, at den teoretiske undervisning ses som en helhed, og se bort fra det forhold, at undervisningen i praksis er opdelt på 2 eller 3 undervisningsperioder af relativ kort varighed.

Hvis dette synspunkt fortsat er gældende, vil det betyde, at de studerendes praktikløn ikke vil have korrigerende indflydelse på understøttelsens størrelse, ligesom praktikperiodernes - og dermed indtægternes - fordeling over uddannelsesperioden vil være uden betydning for støttens størrelse.

Hvis man imidlertid overgår til seminariepraktikperioder uden aflønning, således som det er tilfældet ved uddannelse på børnehaveseminarier og fritidspædagogseminarier, må det være en forudsætning, at der ydes støtte fra Statens Uddannelsesstøtte også i disse perioder.

Udvalget vil anse en sådan ordning for mest naturlig, idet denne ordning over for studerende og praktikinstitutionernes pædagogiske personale præciserer den studerendes status som studerende.

Udvalget gør i denne forbindelse opmærksom på, at støtte fra Statens Uddannelsesstøtte efter udvalgets opfattelse kræver en ret stor administration for de enkelte seminarier. Dette skyldes, at der for fastsættelsen af størrelsen af støtten til de enkelte studerende gælder ret komplicerede regler, som vil medføre et ikke ringe merarbejde for de enkelte seminarier sammenlignet med den nuværende ordning, der i administrativ henseende er såre enkel. Udvalget har imidlertid valgt at se bort fra denne ulempe.

d. Betaling for kost og logi.

I forbindelse med overvejelserne om støtteordningen for de studerende på børneforsorgspædagoguddannelsen har udvalget drøftet spørgsmålet om en ajourføring af kost- og logiprisen, idet det nuværende niveau på 225 kr. må anses for at være for lavt.

Det har været overvejet at indføre en ordning, hvorefter betalingen for kost og logi uanset pågældende seminariums beliggenhed

af socialstyrelsen, skønsmæssigt fastsættes til markedsprisen, der pr. 1. september 1970 anslås til 550 kr. pr. md., hvoraf 310 kr., dvs. ca. 3/5, skulle dække kostudgiften og 210 kr., ca. 2/5, skulle dække logiudgiften.

Under hensyn **til**, at en undersøgelse på børnehaveseminarierne har vist, at gennemsnitsstøtten pr. studerende udgør mellem 40 og 50 pct. af den normale maksimumsstøtte (dvs. fra 290 kr. til 340 kr. månedlig afhængig af seminariets geografiske placering), hvoraf halvdelen ydes som lån, anser udvalget at en forhøjelse af kost- og logipris til markedsprisen ville medføre en urimelig hård økonomisk belastning for de studerende.

Udvalget skal derfor foreslå, at kost- og logipriserne fastsættes til samme beløb på seminarierne og institutionerne og således, at kostandelen fastsættes som en ren madpris - det vil sige uden iberegning af løn til køkkenpersonale etc. -, og at logiprisen fastsættes til en fast pris med hensyntagen til andre uddannelsesretningers logipriser. Betalingen for kost og logi vil efter udvalgets opfattelse passende kunne ansættes til 300 kr. om måneden, hvoraf 180 kr. skal dække kost (ca. 22 dage à 8 kr.) og 120 kr. skal dække logi.

Udvalget skal endvidere foreslå, at der fastsættes et beløb for kost i undervisningsti-

den, idet denne betalingsform i praksis er meget anvendt. Beløbet foreslås fastsat til 120 kr. månedlig.

Det foreslås videre, at ordningen træder i kraft fra og med skoleåret 1973-74, og at regulering af betalingen for kost og logi sker en gang årlig med fremtidig virkning pr. 1. juli, da der ikke er studerende på seminarierne.

Det foreslås endelig, at studerende, *der ikke ønsker at bo eller spise på seminariet*, i det omfang de ikke modtager disse ydelser, fritages for betaling for logi respektive kost efter regler, der fastsættes af socialstyrelsen.

Fritagelse for betaling for kost kan kun ske, hvis den studerende normalt ikke indtager de pågældende måltider på seminariet. Der kan i overensstemmelse med hidtidig praksis ikke foretages fradrag for »tilfældige« fravær på grund af kortvarige sygdomsperioder eller bortrejse.

e. Tilskud til dobbelt husførelse.

Adgangen til at yde tilskud til dobbelt husførelse foreslås opretholdt efter de hidtidige regler, hvor der kan tages hensyn **til**, om de studerende har billig kost og logi på seminarierne.

VI. Økonomiske konsekvenser af den foreslåede udvidelse af uddannelsen til børneforsorgspædagog.

Udvalget har overvejet, hvilke økonomiske konsekvenser den foreslåede udvidelse af uddannelsen til børneforsorgspædagog vil få.

1. Økonomiske konsekvenser specielt vedrørende den almene linie.

For så vidt angår den almene linie er man gået ud fra, at der først den 1. september 1973 optages elever til 3-årig uddannelse, idet man for året 1973-74 regner med at optage 7 spor til 3-års uddannelse og 6 spor til 2-års uddannelse, hvorved sikres, at der hvert år er et rimeligt antal dimittender, jfr. nedenstående oversigt over antal spor og antal elever.

	Antal hold	Elever
1972-73 2-års elever, optaget 1. september 1970 .	9	198
1973-74 2-års elever, optaget 1. september 1971 .	9	199
1974-75 2-års elever, optaget 1. september 1972 .	11	242
1975-76 2-års elever, optaget 1. september 1973 .	6	286 $\left\{ \begin{array}{l} 132 \\ 154 \end{array} \right.$
1976-77 3-års elever, optaget 1. september 1973 .	7	
1977-78 3-års elever, optaget 1. september 1974 :	9	

Den 1-årige uddannelse på den almene linie er under afvikling. Der vil ikke på denne linie blive optaget flere spor, end der er søgt bevillinger til, og det sidste hold vil blive optaget i 1973-74.

Nå der således regnes med et antal dimittender efter den 3-årige uddannelse, svarende til det hidtidige antal dimittender efter den 2-årige uddannelse, forudsætter dette en kraftig forøgelse af børneforsorgsseminariernes kapacitet i henseende til lærerstab, un-

dervisningslokaler m. v., idet de hidtidige spor på 2 hold, der hver er undervist i ca. 2.500 timer, må afløses af spor på 3 hold, der hver skal undervises i ca. 3.500 timer således:

1 spor å 3 hold å 3.500 undervisningstimer = 10.500 undervisningstimer i 60 måneder = 20 måneder eller ca. 480 elevmåneder årlig mod

1 spor å 2 hold å 2.500 undervisningstimer = 5.000 undervisningstimer i 20 måneder = 10 måneder eller 240 elevmåneder årlig.

En sådan rytme kan næppe opnås de første år efter overgangen til 3-års uddannelse; for så vidt angår årene 1973-74, 1974-75 og 1975-76 må arbejdet tilrettelægges under hensyn til, at 2-års elever optaget 1. september 1972 og 1. september 1973 skal færdiguddannes på seminarierne i tiden 1. januar 1974 til 30. juni 1975, men på længere sigt bør det kunne praktiseres således, at der af 1 spor på 3 hold altid er 2 inde til teoriundervisning.

Det kan bemærkes at der i f.å. 72-73 er normeret yderligere 14 praktikleder- og 12 lærerstillinger sidstnævnte i l.r. 18/26. I forslag til f.l. 73/74 er desuden en praktiklederstilling søgt konverteret fra timelønnet personale.

a. Med hensyn til beregning af *omkostningsforøgelsen* pr. spor beregnet efter timeantal (samme beregninger for A og S dimittender) bemærkes, at timelønnen i finansloven 71-72 niveau (alt på pr. 1. april 1970) er sat til et gennemsnit for akademiske og ikke akademiske undervisere på 60 kr.; de nævnte satser er pr. 1. april 1972 på henholdsvis 89,06 kr. og 62,42 kr.

Mellemproportionalen er 75 kr., men da der formodes at være færre akademiske end ikke akademiske undervisere, kan man muligvis anslå gennemsnitstimelønnen til 72 kr.

Den skønsmæssige omkostningsforøgelse pr. spor på øvrige driftsudgifter foreslås forhøjet til 40.000 kr., således fordelt:

Administration	8.000
Brændsel, lys og kraft	5.000
Diverse elevudgifter	22.000
Inventar	3.000
Diverse driftsudgifter	2.000
	40.000

Diverse eksamensudgifter kan skønsmæssigt forhøjes til 7.000 kr.

Den samlede omkostningsforøgelse pr. spor kan herefter på årsbasis opgøres således:

Lønninger	79.000 kr.
øvrige drift	40.000 -
	119.000 kr.

Der er ikke herved regnet med forplejnings- og opholdsudgifter, og formentlig må udvidelsen af elevantallet også ske således, at eleverne selv sørger for deres underhold. Dette er dog næppe muligt på Sydsjællands og Jægerspris børneforsorgsseminarier, og her må nok regnes med nedenstående yderligere merudgifter pr. spor til:

Fødevarer 240 elevmåneder à 22 dage à 10 kr	52.800 kr.
Ejendomsudgifter	26.000 -
	78.800 kr.

Den samlede omkostningsforøgelse ved 9 spor er herefter følgende:

9 × 119.000 kr.	1.071.000 kr.
3 × 78.800 -	236.400 -
	1.307.400 kr.

b. For finansåret 1973-74 vil merudgifter og merindtægter have virkning fra den 1. september 1973.

Hvis det forudsættes, at det første 3-års hold forbliver i teoretisk undervisning i 10 måneder, d.v.s. fra 1. september 1973-30. juni 1974 (medens elever på 2-års uddannelsen normalt sendes i praktik efter 4 måneders undervisning) ,vil seminarierne få dobbelt undervisning i tiden 1. januar - 31. marts 1974.

Under forudsætning af, at der i 1973-74 kommer 7 hold 3-års elever i gang, kan udgiftsforøgelsen i 1973-74 anslås til

3/10 af 119.000 X 7 =	249.900 kr.
+ 3/10 af 78.000 X 2 =	47.300 -
I alt for 1973-74:	297.200 kr.

Merindtægten vil for 2 hold i 3 mdr. å 225 kr. andrage ca. 33.000 kr.

2. Økonomiske konsekvenser specielt vedrørende småbørnslinien.

For så vidt angår småbørnslinien forventes undervisningen ligeledes at omfatte 3.500 undervisningstimer fordelt på 2 år ledsaget af 1 års praktik, mod tidligere ca. 2.500 undervisningstimer i et teoriår ledsaget af 2 års praktik.

For denne linie vil antallet af dimittender ikke blive påvirket af den foreslåede ændring, idet det forventes, at der optages og dimitteres nedennævnte antal spor og elever, som svarer til de udarbejdede finanslovsforslag og budgetoverslag, således som disse søges ændret efter de foran i afsnit IV udarbejdede prognoser:

	Hold	Elever
1972-73 elever opt. 1/9-1969 .	11	246
1973-74 - - 1/9-1970 .	11	242
1974-75 - - 1/9-1971 .	14	304
1975-76 - - 1/9-1972 .	27	584*)
1976-77 - - 1/9-1973 .	25	550
1977-78 - - 1/9-1974 .	25	550

*) heri incl. 1 forsøgshold, hvortil udgifter afholdes af særforsorgens midler.

Når man påregner det samme antal dimittender, må der også her påregnes en stærkt forøget kapacitet med hensyn til lærerkræfter og undervisningslokaler m. v., idet det hidtidige spor på 3 hold, der er blevet undervist hver i ca. 2.500 timer i 1 år, afløses af spor på 3 hold, der skal undervises i ca. 3.500 timer hver, fordelt over 2 år.

1 spor à 3 hold à 3.500 undervisningstimer i 60 måneder = 20 måneder = 480 elevmåneder p. a.

1 spor à 3 hold à 2.500 timer i 30 måneder = 10 måneder = 240 elevmåneder p. a.

Heller ikke på dette område kan overgangen ske i fuldt omfang pr. 1. september 1973,

idet tidligere optagne elever må gøres færdige efter den nugældende rytme.

a. *Omkostningsforøgelsen i et normalt finansår* bliver af samme omfang pr. spor som for A² linien, nemlig 119.000 kr. eller for 25 spor på S-linien 2.975.000 kr.

Yderligere udgifter, nemlig til kost og logi, må her regnes for 3 spor på Sydsjælland og Jægerspris = 78.800 kr. pr. spor, i alt 236.400 kr.

De samlede udgifter må herefter anslås til 5.211.400 kr. for et finansår.

Merindtægter på konto for elevers betaling vil andrage 720 elevmåneder a 225 kr. = 162.000 kr. Betalingen forudsættes prismsreguleret.

b. For *finansåret 1973-74* vil merudgifter opstå for de pr. 1. september 1973 optagne elever, der efter den nuværende ordning sendes i praktik efter 4 måneders undervisning, men efter den nye ordning formentlig skal have teoretisk undervisning i tiden 1. september 1973 til 1. april 1974. For 1973-74 betyder dette, at eleverne undervises i yderligere 4 måneder, d.v.s. for tiden 1. december 1973 til 31. marts 1974. Omkostningerne herved kan sættes til 4/10 af de for et finansår beregnede beløb eller ca. 48.000 kr. pr. spor.

For 25 spor bliver dette 1.190.000 kr., hvortil kommer, at der på Jægerspris og Sydsjælland påregnes udgifter til kost og logi beregnet med 4/10 af foranstående årsbeløb på 78.800 kr. eller 3x31.500 kr. = 94.500 kr.

Den samlede merudgift må således anslås til 1.284.600 kr. for tiden 1. september 1973 til 31. marts 1974.

Heroverfor kommer en *merindtægt* ved elevernes betaling for kost og logi i 4 måneder à 225 kr. pr. md. X 24 elever eller 21.600 kr., for 3 hold ca. 65.000 kr.

3. Økonomiske konsekvenser fælles for den almene linie og småbornslinien.

1° Foran afsnit V.d. vedrørende **betaling for kost og logi** har udvalget foreslået, at prisen for kost og logi fastsættes til 300 kr. om måneden, og at dette beløb opdeles med 1 kostdag på 8 kr. for ca. 22 kostdage månedligt

beregnet til 180 kr. og en logipris på 2/5 af det samlede beløb 300 kr. = 120 kr.

Samtidig har udvalget foreslået, at der fastsættes et beløb for kost i undervisningstiden på 120 kr. månedligt.

a. Det i 1971-72 i børneforsorgsseminariernes driftsbudgetter optagne beløb for betaling for kost og logi svarer i alt væsentligt til betalingen 225 kr. månedlig.

Beløbet andrager	604.400 kr.
Hertil må lægges de for A-linien beregnede merindtægter	162.000 -
og for småbørns-linien	162.000 -
	928.400 kr.

beregnet efter betalingen 225 kr. pr. måned. En omregning af beløbet til en betaling på 300 kr. månedlig giver en samlet indtægt på 1.238.000 kr. eller en *merindtægt* på 310.000 kr. for et helt finansår.

b. For finansåret 1972-73 er anslået en *merindtægt* på ca 3/10 af foranstående beløb, eller 93.000 kr.

De nævnte beregninger angår udelukkende de studerendes betaling for kost og logi på seminarierne - derimod ikke betalingen for kost og logi under praktikantophold på institutionerne, der af udvalget foreslås fastsat til samme takst som på seminarierne.

2° Udvalget har endvidere foreslået, at de uddannelsessøgende fremtidig får understøttelse fra Statens Uddannelsesstøtte såvel under deres ophold på seminarier som under deres ophold på institutionerne, således at børne- og ungdomshjemmenes og daginstitutionernes aflønning af praktikanter samtidig bortfalder, og at elevunderstøttelserne, der af seminarierne udbetales med 140 kr. pr. måner, ligeledes bortfalder.

a. Denne ordning vil medføre, at *udgiften til elevunderstøttelser*, der for finansåret 1972-73 er søgt med 1.046.000 kr., svarende til ca. 747 studerende (idet A¹ holdene stort set ikke får stipendier, men vikartilskud).

Et overslag over besparelsen i 1973-74 kan baseres på følgende tal:

286 A + 550 S =	836 elever
å 1.400 kr. =	1.170.400 kr.
4/10 heraf =	468.000 kr.

b. Ordningen vil endvidere betyde, at de i finanslovsforslagene for børne- og ungdoms-

hjemmene søgte *udgifter til aflønning af praktikanter* ved seminarierne *bortfalder*.

De på finanslov 1972-73 søgte praktikantlønninger er følgende:

Statshjem	300.500
Underskudshjem	3.121.200
Procent-hjem ca. 2,7 mill.	
spædb.hjem - 1,6 -	
ca. 4,3 mill.	
Procenttilskud heraf	ca. 2.150.000
I alt	5.571.700

Den forventede besparelse i 1973-74 kan med en stigning i praktikantlønninger på ca. 10 pct. beregnes til i alt ca. 5,8 mill. Udgiftsberegningen for procenthjem er sket på grundlag af et skøn på ca. 150 praktikanter på procent-hjem og ca. 90 på spædbørns-hjem til en årlig løn på 18.000 kr.

Beregningen ser således ud:	
Statshjem	327.000
Underskudshjem	3.150.000
Procent-hjem ca. 2,94 mill.	
spædb.hjem - 1,74 -	
ca. 4,68 mill.	
Procenttilskud heraf	ca. 2.340.000
I alt:	5.817.000

c. En overgang til støtte fra Statens Uddannelsesstøtte for studerende ved børneforsorgsseminarier vil medføre en belastning af Statens Uddannelsesstøtte, og ved beregning af denne merudgift har udvalget henført Københavns børneforsorgsseminarium, Bagsværd børneforsorgsseminarium og Skovtofte børneforsorgsseminarium til Københavnsområdet, seminarierne i Århus, Ålborg, Odense og Esbjerg til området »større provinsbyer«, medens seminarierne i Jægerspris, Sydsjælland (Hindholm) og Ikast er henført til området »mindre provinsbyer«, med beløb pr. elev pr. måned for Københavnsområdet på 340 kr., for området »større provinsbyer« 305 kr. og for området »mindre provinsbyer« 290 kr. månedlig.

Beregnet på det foran anførte antal hold vil *udgiften for Statens Uddannelsesstøtte* ved støtte til studerende ved børneforsorgsseminarierne i *finansåret 1972-73* i tiden 1 september 1972 til 31 marts 1973 udgøre ca. 1.770.000 kr., medens udgiften beregnet

på samme grundlag for et *fuldt finansår* vil udgøre ca. 2.530.000 kr.

Af de nævnte beløb må halvdelen påregnes ydet som stipendier og halvdelen som lån.

d. Vedrørende omkostningerne i forbindelse med en *central optagelsesprocedure* af ansøgere til børneforsorgsseminarier kan det oplyses, at der på finansloven 1971-72 under § 15.A.5.15.02. Lønninger til børneforsorgsseminarier ifølge anmærkningerne er optaget 70.000- kr. til afholdelse af udgifter ved optagelsesproceduren for seminarie-elever, herunder papirbedømmelse og samtaler. Der er ikke tilsvarende anmærkninger til forslaget 1972-73, og beløbet er derfor umiddelbart indeholdt i lønningskontoen, formentlig med en 10 pct. forhøjelse.

Udgifterne pr. ansøger er anslået til 50 kr., og man har opereret med 1000 elever (41 hold à 24 elever) + 40 pct. ekstra til yderligere ansøgere, der ikke bliver optaget på seminarier.

Det skal bemærkes, at beløbet på 70.000 kr. ikke omfatter rene kontorudgifter.

Ved den nuværende optagelsesprocedure har man, såfremt de formelle optagelsesbetingelser er i orden, en samtale med alle ansøgere-

Ved den fremtidige optagelsesprocedure er det hensigten fortrinsvis at henholde sig til de i sagen foreliggende dokumenters oplysninger, og optagelser af ansøgere bør kun i nogle tilfælde ske på grundlag af personlige samtaler.

Ved den fremtidige optagelsesprocedure må man skønmæssigt anslå, at udgifterne til personlige samtaler vil udgøre en mindre del af de samlede udgifter, mens udgifterne til papirarbejde, kontorhold o.s.v. med det stigende antal ansøgere vil udgøre en større andel af udgifterne.

Formodentlig vil en centraliseret gennemgang og registrering af samtlige ansøgere kræve 6 studenter arbejdskraft i 2 måneder, hvilket med en timeløn på 15 kr. giver en udgift på knap 10.000 kr.

De samlede årlige udgifter må derfor anslås således:

de for finansåret 1971-72 budgetterede	70.000
+ 10 pct.	7.000
og løn til 6 studenter i 2 måneder . . .	30.000

107.000

Udgifterne kan kun meget løseligt anslås, og der må derfor konkluderes, at udgifterne ved en centralisering af optagelsen må anslås til 100-120.000 kr., idet det samtidig må påpeges, at der på seminariernes budgetter bliver en tilsvarende besparelse.

4. Udvidelse og etablering af seminariernes undervisningslokaler.

Man har undersøgt, hvorvidt børneforsorgs-seminarierne er i stand til fra d. 1. september 1973 delvis og fra d. 1. september 1974 helt at overgå til undervisning efter udvalgets forslag, således at der gives eleverne 2 års teoretisk undervisning.

Resultaterne af disse undersøgelser viser, at for de børneforsorgsseminarier, hvor udvidelser og nybygninger er optaget på socialstyrelsens investeringsprogram, er der allerede beregnet de nødvendige merudgifter i de løbende finanslovsforslag og budgetoverslag. Man har herved forudsat, at der i finansåret 1972-73 er bevilget midler til udvidelse af børneforsorgsseminariernes kapacitet vedrørende småbørnslinien.

Syddjællands børneforsorgsseminarium:

Opførelsen af kollegiebyggeri samt lokaler til undervisning og aktivitetsfag til et samlet beløb på 8,7 mill. kr. er endnu ikke medtaget på byggekvoten indtil 1976. Også dette seminarium har tilkendegivet fra efteråret 1973 at kunne påbegynde den 3-årige uddannelse.

En forøgelse af antallet af spor på småbørnslinien fra d. 1. september 1972 vil efter oplysning fra seminariet forudsætte etablering af yderligere 50-58 kollegieværelser, hvortil udgifterne er anslået til ca. 50.000 kr. pr. værelse, heri inkluderet alle byggeudgifter.

Jægerspris børneforsorgsseminarium:

For så vidt angår spørgsmålet om forøgelse af antallet af spor på småbørnslinien fra 1. september 1972, har seminariet været i stand til at påtage sig to (2) af de omhandlede yderligere spor, idet man har lejet en tidligere skole i Hillerød, hvortil den årlige leje beløber sig til 50.000 kr., hvilket beløb er indarbejdet i budgetforslag for 1973-74. En forudsætning er det imidlertid, at man i Hil-

lerød desuden får etableret lokaler til aktivitetsfag ved opførelsen af en undervisningspavillon, hvilket antagelig vil andrage ca. 150.000 kr. Der er dog mulighed for at overflytte en pr. 1. september 1973 uudnyttet pavillon fra seminariet i Odense. Dette vil nedsætte udgifterne betydeligt - antagelig til henimod halvdelen.

I forbindelse med lejemålet i Hillerød bortfaldt planerne om opførelse af kollegieværelser, hvorved opnås besparelse på 150.000 kr.

Derimod må påregnes udgifter i forbindelse med omlægning af eksisterende rum til værksteder, flytning af bibliotek m. v. på Jægerspris, hvor der nu er 2 A-hold, 1 S-hold og 1 F-hold. Denne belægning medfører lokaletrængsel, hvorfor visse ændringer er nødvendiggjort.

Endelig skal det bemærkes, at pr. 1. januar 1973 påbegynder et nyt F-hold uddannelsen i Hillerød, ligesom der i forårssemesteret bliver plads til et 4 mdr.s supplerende kursus. Derved bliver afdelingen i Hillerød kontinuerligt udnyttet fuldt ud.

Bagsværd børneforsorgsseminarium:

I februar 1973 forventes påbegyndt nybygning og ombygning, herunder opførelse af undervisningslokaler, fælles lokaler, kantine m. v. til et samlet beløb af 7,6 mill. kr. Arbejdet ventes afsluttet marts 1975. Seminariet har dog tilkendegivet, at man fra efteråret 1973 kan påbegynde den nye uddannelse. Forøgede driftsudgifter i denne anledning er ikke medtaget i budgetforslag for 1973-74.

Det kan oplyses, at den i 1972-73 gennemførte forøgelse af antallet af spor på småbørnslinien har medført udgifter til indretning og montering af undervisningslokaler til et beløb af i alt 113.000 kr.

Skovtofte børneforsorgsseminarium:

Arbejdet med om- og tilbygninger ventes afsluttet maj 1975 og er medtaget i budgetforslaget for 1973-74 med et beløb på 7,4 mill. kr.

Københavns børneforsorgsseminarium:

har oplyst, at uændret uddannelseskapacitet (4 spor) for Københavns børneforsorgsseminarium vil nødvendiggøre en samlet udvi-

delse af undervisningsarealet på ca. 1400-1500 m².

Der er efter seminariets skøn kun ringe mulighed for at leje supplerende lokaler af nævnte omfang i seminariets nærhed, og en udbygning på den nuværende grund kan af byggetekniske årsager ikke finde sted, hvorfor det antagelig bliver nødvendigt at flytte hele seminariet til nye lokaler fra september 1973.

Det må anses for ønskeligt, at seminariet fortsat placeres inden for Københavns kommunes grænser, da seminariet er det eneste af sin art i nævnte område.

Det samlede lokalebehov anslås til ca. 2800 m². Udgiften hertil vil afhænge af, om der er tale om leje af lokaler i en nyopført eller en ældre ejendom. Skønsmæssigt kan kvadratmeterprisen anslås til ca. 300 kr., d.v.s. en samlet udgift på kr. 840.000. Seminariets nuværende lejeafgift andrager kr. 300.000 årligt.

Der må yderligere påregnes udgifter til lys, varme og rengøring, samt montering af nye lokaler, anslået til ca. 125.000 kr.

For så vidt det skulle vise sig muligt at leje ca. 1400 m² supplerende lokaler i nærheden, vil udgiftsforøgelsen til leje andrage ca. 420.000 kr., hvortil kommer en monteringsudgift på mellem 80.000 og 100.000 kr.

Odense børne- og sorgsseminarium:

Vedrørende dette seminarium kan man regne med, at køb af det nuværende børnehjem, hvortil der hører en børnehave, og dettes flytning fra Lillehjem andetsteds, kan ske i foråret 1973, således at de til disposition værende lokaler kan istandgøres til ibrugtagelse fra d. 1. september 1973.

Bolbro børnehjem flytter senest d. 1. april 1973 til Nyborg børnehjem, mens byggeriet af et nyt Bolbro børnehjem er udsat på ubestemt tid. Hele bygningen er således til rådighed pr. 1. april 1973, og efter fornøden indretning af ejendommen til brug for seminariet, herunder indretning af lokaler, sanering af varmeanlæg o. lign., kan seminariet ventes at flytte ind d. 1. september 1973.

Århus børne- og sorgsseminarium:

Seminariets nuværende fællessal kan maksimalt rumme 90 mennesker, og der vil blive brug for et nyt lokale til fællesarrangemen-

ter, der, under forudsætning af at uddannelsen fra d. 1. september 1973 forlænges til 3 år, og under forudsætning af at seminariet fortsætter som 5-sporet, må kunne rumme ca. 280 personer.

Der bliver herefter behov for en sal, hvor samtlige elever og lærere på ca. 280 kan mødes. I tilknytning hertil er der behov for et kantinekøkken og en spisesal med plads til 120.

Det er oplyst, at en udvidelse af undervisningen på småbørnslinien fra d. 1. september 1972 kan ske ved forøgelse af de undervisningslokaler, der findes inden for de eksisterende bygninger. Omkostningerne ved ændringerne anslås til 50.000 kr., hvortil kommer monteringsudgifter til et beløb af 40.000 kr.

Ikast børneforsorgsseminarium

(Ikast-seminariet for socialpædagoger):

Det oplyses, at der forventes en ændret fordeling af undervisningslokalerne mellem fritidspædagogseminariet og børneforsorgsseminariet, hvorved det nuværende udgiftsniveau med mindre stigninger vil kunne holdes, indtil det nye fritidspædagogseminarium er opført, på hvilket tidspunkt lejeudgifterne vil stige væsentligt, uden at de dog kan opgøres konkret for tiden.

Ålborg børneforsorgsseminarium:

Seminariet har, for at kunne forøge undervisningen i 1972-73 til i alt 5 spor, heraf 3 på småbørnslinien, søgt bevilling til leje af et i nærheden liggende nedlagt folkebibliotek, der vil egne sig udmærket til formålet, og hvor der er et areal på 340 m² brugbare lokaler, for en årlig leje på ca. 35.000 kr. Herudover er bevilget monteringsudgifter til beløb af 45.000 kr.

Disse beløb er bevilget og indarbejdet i budgetforslaget for finansåret 1973-74. Der er desuden udarbejdet planer om byggeri af en pavillon til 500.000 kr., som skal være til disposition senest 1. januar 1974. Desuden inddrages den nuværende forstanderbolig til undervisning, hvilket anslås at koste 18.520 kr.

Esbjerg børneforsorgsseminarium:

Ved planlægningen af det nye seminarium er allerede taget hensyn til de forøgede krav,

der stilles til undervisningslokaler m. v. efter den udvidede undervisning.

I skrivelse af 8. februar 1971 har seminariet meddelt, at den planlagte udvidelse af antallet af hold, der i en overgangsperiode på 2 år skal omfatte i alt 6½ spor, hvoraf 3 på småbørnslinien, vil medføre samlede huslejeudgifter til Esbjerg kommune på 255.000 kr. p. a. Seminariet vil derefter have 4 spor.

5. Nedenfor anføres under a. antallet af undervisningstimer pr. hold efter den gældende ordning, og som det formentlig vil forme sig efter udvalgets forslag, og under b. i oversigtsform de foran anførte merudgifter og besparelser ved overgang til den udvidede undervisning efter udvalgets forslag.

a. Antal undervisningstimer pr. hold.

I Uddannelsesbekendtgørelsen af 1. juni 1964 er antallet af undervisningstimer ansat til normalt 1.292 timer på A² linien og 1093-1355 på S-linien, men der anvendes imidlertid rent faktisk ca. 2.500 lærertimer pr. hold på begge linier. Dette skyldes først og fremmest, at holdene på en række områder, f. eks. øvelsespraktik - gruppedrøftelser - orienteringsfag - beskæftigelses- og valgfri fag, må deles i 2 à 3 grupper, men også, at der til praktiktilsyn m. v., ekskursioner og eksamener medgår et væsentligt antal timer.

Tilsvarende forhold vil få virkning ved den nye undervisningsplan, jfr. nedenstående oversigt:

	A.		S.	
	undervisn. timer	lærertimer	undervisn. timer	lærertimer
Pædagogik - Psykologi	560	560	560	560
Sociale fag	280	280	280	280
Sundheds- og sygdomsfag	120	120	200	200
Orienteringsfag	220	330	160	240
Aktivitetsfag	400	800	420	840
Valgfri fag	160	320	160	320
Rådighedstimer	160	320	160	320
Speciallæsning	100	400	80	320
Specialer - gruppearbejde, studievejledning ..	—	320	—	320
Ekskursioner og eksamener	—	80	—	80
Tilsammen:	2.000	3.530	2.020	3.480

b. Resumé vedrørende merudgifter og besparelser.

	1973-74	
	kr.	et finansår kr.
1. Merudgifter		
1° vedrørende uddannelse af personale		
Driftsudgifter vedr. A-linien	297.200	1.307.400
— — S-linien	1.284.000	3.211.400
2° vedr. central optagelsesprocedure		40.000
	1.581.200	4.558.800
2. Merindtægter		
Elevbetaling vedr. A-linien	33.000	162.000
— — S-linien	65.000	162.000
— — forhøjet betaling for kost og logi	93.000	310.000
	191.000	634.000
3. Besparelser		
1° Elevunderstøttelser (VI 3.2°a)	468.000	1.170.000
2° Driftsudgifter (løn til praktikanter (VI 3.2°b)	1.860.000	5.817.000
heraf	kr.	kr.
statshjem	110.000	327.000
øvrige anerkendte hjem	500.000	3.150.000
tilskudsdaekkende hjem	850.000	2.340.000
	2.328.000	6.987.000

	1973-74 kr.	et finansår kr.
4. <i>Nettobesparelse for børne- og ungdomsforsorgen.</i>		
a. Besparelser, jfr. 3	2.328.000	6.987.000
b. Merindtægt, jfr. 2	191.000	634.000
	2.519.000	7.621.000
c. Merudgifter, jfr. 1	1.581.800	4.558.800
	937.200	3.062.200

Besparelserne i praktikantlønninger kan vanskeligt vurderes, specielt på spædbørnehjem og vuggestuer, idet det formentlig bliver nødvendigt at ansætte nogen anden arbejdskraft til erstatning, når praktikanterne udelukkende skal være observatører og ikke deltage i arbejdet.

Det bemærkes, at merindtægterne ikke er regulerede, da der er tale om samme elevtal og samme takster (225 kr. respektive 300 kr.) for elevbetaling.

VII. Udkast til bekendtgørelse om uddannelsen til børneforsorgspædagog.

I medfør af børne- og ungdomsforsorgslovens § 87 fastsætter socialministeriet herved følgende regler om uddannelsen til børneforsorgspædagog:

§ 1. Uddannelsen til børneforsorgspædagog har til formål at uddanne ledere og medarbejdere ved børne- og ungdomshjem, ved vuggestuer samt hermed beslægtede socialpædagogiske arbejdssteder. Den meddeles af særlige dertil af socialministeriet godkendte seminarier.

Stk. 2. Uddannelsen på børneforsorgsseminariernes almene linie tager sigte på at kvalificere deltagerne til stillinger som socialpædagogiske medarbejdere ved børne- og ungdomshjem og beslægtede arbejdssteder. Uddannelsen på børneforsorgsseminariernes småbørns-linie tilsigter fortrinsvis at uddanne socialpædagogiske medarbejdere ved institutioner for småbørn og beslægtede arbejdssteder.

Stk. 3. Alle, der har gennemgået uddannelsen på børneforsorgsseminariernes almene linie eller småbørnslinien benævnes børneforsorgspædagoger. Samtidig med, at

uddannelsen til børneforsorgspædagog er en afsluttende uddannelse, kvalificerer den til at søge optagelse på børneforsorgens fortsættelsesseminarium, jfr. § 25.

Stk. 4. Uddannelsen på børneforsorgens fortsættelsesseminarium, der er en videregående socialpædagogisk og administrativ uddannelse, tager fortrinsvis sigte på at kvalificere deltagerne til stillinger med ledende funktioner ved børne- og ungdomshjem og vuggestuer eller hermed beslægtede socialpædagogiske arbejdssteder.

§ 2. Som betingelse for godkendelse af børneforsorgsseminarier som berettigede til at meddele den i denne bekendtgørelse omhandlede uddannelse kræves: at der foreligger en plan for undervisningens indhold og afslutning, overensstemmende med det i nærværende bekendtgørelse anførte, og at rektor normalt har en forudgående uddannelse i og virksomhed inden for børneforsorgsarbejdet og i kraft af sin uddannelse i øvrigt må anses for egnet til at lede en uddannelsesskole af den her omhandlede art.

I. Uddannelsen på børneforsorgsseminarierne på den almene linie og på småbørns-linien.

1. Optagelsesbetingelser.

§ 3. For at kunne optages til uddannelsen som børneforsorgspædagog, der er tilrettelagt som en kombineret teoretisk-praktisk uddannelse af 3 års varighed, skal ansøgeren

- være fyldt 18 år.
- normalt have gennemgået mindst 10 års skolegang med anerkendt afgangsprøve.
- fremlægge dokumentation for eventuel forudgående beskæftigelse.

2. Behandling af ansøgninger om optagelse.

§ 4. Til at behandle ansøgninger om optagelse på børneforsorgsseminarierne nedsætter socialstyrelsen efter indstilling fra uddannelsesrådet vedrørende børneforsorgsseminarierne, jfr. § 37, et optagelsesudvalg bestående af børne- og ungdomsforsorgens undervisningskonsulent som formand og lige mange repræsentanter for rektorerne, for seminarernes fastansatte undervisere og for de studerende.

Stk. 2. Retningslinier for behandlingen af ansøgninger om optagelse udarbejdes af optagelsesudvalget. Retningslinierne skal godkendes af socialstyrelsen efter indstilling fra uddannelsesrådet.

3. Undervisningens omfang og indhold.

§ 5. Undervisningen tilrettelægges med en uddannelseslængde på 6 semestre, heraf 4 teori-semester å normalt 18-20 ugers varighed på seminarierne og 2 praktik-semester af 5 måneders varighed. Antallet af studerende må ikke overstige 24 pr. klasse.

Stk. 2. Rektor fastsætter efter forhandling med seminarierådet selv rækkefølgen af teori- og praktik-semester, dog skal uddannelsen indledes og afsluttes med et teori-semester. Seminarierne skal tilstræbe ensartethed i fordelingen af teori- og praktik-semester.

Stk. 3. Teoriperioderne består af effektive undervisningsmåneder á normalt 4 uger med gennemsnitlig 25 undervisningslektioner pr. uge i normalt 5 undervisningsdage. Hertil kommer arbejde med specialer, gruppearbejde, foredrag, ekskursioner, studierejser, studievejledning m. m. Der afsættes desuden 4 ugentlige lærertimer pr. klasse til studie-

vejledning, der kan foregå individuelt eller i grupper.

§ 6. Undervisningsfagene deles i grundfag og supplerende fag og omfatter i alt 2000 undervisningslektioner.

Stk. 2. Grundfagene er obligatoriske, men en studerende kan, når særlige forhold taler derfor, af uddannelsesrådet vedrørende børneforsorgsseminariene efter indstilling fra seminarierådet fritages for at deltage i et af de obligatoriske fag. I tilvalgsfag bør hold oprettes, når mindst 8 og normalt 10 studerende er interesseret heri, forudsat at tilvalgsfaget må anses for relevant for uddannelsen.

Stk. 3. Rektor fordeler efter forhandling med seminarierådet selv fagene på de enkelte semestre; dog skal der i alle semestre være undervisning i pædagogisk-psykologiske fag, sociale fag, orienteringsfag og aktivitetsfag.

Stk. 4. Seminarernes undervisningsplaner skal godkendes af socialstyrelsen.

Den teoretiske undervisning på børneforsorgsseminariernes almene linie og småbørns-linien:

§ 7. Lektionstal for de studerende for de enkelte fag:

	Aim. linie	Småbørnslinie
Pædagogisk-psykologiske fag	560	560
Sociale fag	280	280
Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin	120	200
Aktivitets- og beskæftigelsesfag	400	400
Orienteringsfag	220	160
Rådighedstimer	160	160
Tilvalgsfag (minimum)	160	160
Specialelæsning	100	80
lait...	2000	2000

Lærerne planlægger i samarbejde med de studerende indenfor bekendtgørelsens rammer undervisningens form og indhold.

Teori-semesterenes faglige indhold:

Den pædagogisk-psykologiske faggruppe.

Den almene linie

Småbørns-linien

§ 8. Under faggruppen henhører fagene almenpædagogik, institutionspædagogik og psykologi.

Stk. 2. I løbet af 1. semester behandles studieteknik.

Den almene linie

Stk. 3. Der undervises i træk i personlighedsudviklingen ud fra forskellige psykologiske teorier sideordnet med gennemgang af psykiske, sociale og fysiske afvigelser samt behandlingen af disse.

Stk. 4. Der undervises i tilrettelæggelsen af institutionens dagligliv for indenfor dette at kunne skabe et udviklingsfremmende pædagogisk klima.

Stk. 5. Opdragelsens» målsætning og dennes indflydelse på pædagogikkens udformning behandles bl. a. i forbindelse med de pædagogiske ideers historie.

Stk. 6. Der undervises i familielivets psykologi og forældresamarbejde.

Stk. 7. De studerende øves i iagttagelse og beskrivelse af børn og unge.

Stk. 8. Der undervises i socialpædagogisk behandling såvel med henblik på individuel behandling som på gruppebehandling.

Småbørns-linien

Stk. 3. Der undervises i træk i personlighedsudviklingen ud fra forskellige psykologiske teorier med særligt henblik på udviklingen i førskolealderen sideordnet med gennemgang af psykiske, sociale og fysiske afvigelser samt behandlingen af disse. Skolebarnets og den unges videre udvikling gennemgås i tilknytning til førskolebarnets.

Stk. 8. Der undervises i behandlingen af det enkelte barn, herunder det lille barns daglige pleje og i arbejdet med gruppen som helhed.

Stk. 9. Der undervises i personalesamarbejde og i anvendelsen af vejledningsteknikker i forbindelse med enkeltpersoner eller grupper.

Stk. 10. De studerende indføres i voksenpædagogik og samtaleteknik dels med henblik på undervisning af praktikanter og dels med henblik på deltagelse i familiearbejde.

Stk. 11. Psykologiundervisningen lægger hovedvægten på de områder, der er af betydning for tilrettelæggelsen af det institutions- og miljøpædagogiske arbejde. Der behandles: Oplevelsen af omverdenen, udviklingspsykologi samt mere generelle emner indenfor indlæringspsykologi, motivationspsykologi, personlighedspsykologi, differentialpsykologi og socialpsykologi. Der lægges vægt på, at de studerende tilegner sig fagets terminologi og almindelige teoridannelser.

Stk. 12. Det er ønskeligt, at undervisningen anvender metoder, som gør det muligt for de studerende at fortsætte studiet af faget på egen hånd. Der etableres derfor - under vejledning af faglærere - kursusrisik læsning af faglitteratur.

Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin.

§ 9. Det menneskelige legeme og dets funktioner gennemgås.

Stk. 2. De studerende *orienteres om* levnedsmiddelhygiejne, teknisk hygiejne (drikke- og spildevand), bolig-, institutions-, arbejds- og svangerskabshygiejne, almen epidemiologi, herunder lovbestemmelser om vederlagsfri behandling af smitsomme sygdomme, og forebyggende foranstaltninger for folkesundheden.

Stk. 3. Personlig hygiejne, herunder seksualhygiejne og sundhedsvaner, gennemgås, ligesom bevægelsesfysiologien med indøvelse af de rette arbejdsstillinger behandles.

Stk. 4. De vigtigste børnesygdomme gennemgås.

Stk. 2. De studerende *meddeles kendskab til* levnedsmiddelhygiejne, teknisk hygiejne (drikke- og spildevand), bolig-, institutions-, arbejds- og svangerskabshygiejne, almen epidemiologi, herunder lovbestemmelser om vederlagsfri behandling af smitsomme sygdomme, og forebyggende foranstaltninger for folkesundheden.

Stk. 4. Der gives en almindelig oversigt over de vigtigste sygdomsvækkende bakterier og vira samt de forholdsregler, der bør tages imod dem.

Den almene linie.

Stk. 5. De studerende orienteres om hensigtsmæssig kostsammensætning.

Stk. 6. I undervisningen i sundheds- og sygdomslære indgår væsentlige elementer fra elementær førstehjælp.

Stk. 7. Problemerne i forbindelse med brug af stimulanser og euforiserende stoffer skal gennemgås.

Småbørns-linien.

Stk. 5. De studerende orienteres om den rette ernæring og de vigtigste fødemidler i barnealderen samt hensigtsmæssig kostsammensætning. Der gives endvidere øvelser i planlægning af daglig kost.

Stk. 8. Undervisningen i pædiatri tilsigter at meddele de studerende kendskab til de tidlige sygdomssymptomer og disses betydning samt sygdommens indflydelse på barnets fysiske og psykiske pleje.

Stk. 9. Pædiatri kan, for studerende som måtte ønske det, uddybes i specialelæsning. Der gives da et grundigere indblik i de i spædbørnehjemmene hyppigst forekommende sygdomme, disses behandling og mulige eftervirkninger samt i forebyggelse af sygdommenes videre udbredelse.

Aktivitetsfag.

§ 10. Aktivitetsfaget tilstræber

1) at give den studerende forståelse for forskellige aktiviteters betydning for barnets/den unges udvikling og give dem mulighed for at vejlede børnene og de unge i sådanne aktiviteter.	2) at give de studerende forståelse for sådanne aktiviteters betydning for etablering af et godt trivselsmiljø.
2) at give de studerende forståelse for sådanne aktiviteters betydning for formidling af kontakt mellem barn/ung og medarbejder til brug i institutionens behandlingsarbejde.	

Stk. 2. Aktivitetsfaget falder i 5 hoveddele:

- 1) formning, herunder småsløjd, arbejde med maling o. s. v.
- 2) træ- og metalsløjd o. lign.
- 3) igangsætning og understøttelse af børns og unges selvvirksomhed og gruppeaktivitet, f. eks. gennem vejledning i hobbyvirksomhed som anlæg af samlinger, fotografering m. v.

Stk. 2. Aktivitetsfaget falder i 5 hoveddele:

- 1) værdiløst materiale, lærarbejde, tegning og maling.
- 2) som den almene linie, men i mindre omfang.
- 3) igangsætning og understøttelse af børnenes selvvirksomhed og gruppeaktivitet ved bl. a. udvælgelse af dertil stimulerende legetøj samt billed- og småbørnsbøger.

- 4) børneleg, boldspil, sanglege, gymnastik, idræt, terrænspport, dans o. lign., idet områder og indhold tilpasses de to liniers forskellige aldersmæssige sigte.
- 5) dramatik, medieanvendelse (film, TV, AV-materiel i øvrigt), sang, musik, rytmik etc., idet områder og indhold tilpasses de to liniers forskellige aldersmæssige sigte.

Stk. 3. De pædagogisk-psykologiske aspekter i forbindelse med aktivitetsfag tages op i forbindelse med dette.

Sociale fag.

§ 11. Der gives en oversigt over familiens funktioner og aktuelle problemer vedrørende familien og dennes forhold til samfundet samt pædagogens muligheder i forbindelse med samspil med familiens medlemmer. Børns og unges sociale og retslige stilling belyses, og historiske og kulturelle aspekter medinddrages. Samfundets tilbud til familier med børn gennemgås. De studerende øves i at analysere forekommende situationer og foreslå hjælpeforanstaltninger.

Stk. 2. Der orienteres om sociologiske hovedsynspunkter som baggrund for en behandling af samfundets struktur og funktioner. Gængse normsystemer gennemgås, og pædagogens rolle i et samfund under hurtig udvikling behandles.

Stk. 3. Der foretages en gennemgang af de sociale sikrings- og hjælpeforanstaltninger med særligt henblik på børn og unge, herunder reglerne om børns anbringelse uden for hjemmet. Børne- og ungdomsforsorgens udvikling og nuværende struktur og funktioner gennemgås bl. a. på grundlag af gennemgang af love og cirkulærer. De forskellige typer af institutioner for børn og unge gennemgås.

Stk. 4. Der orienteres om de dele af virksomheden på områder, der grænser til det sociale, herunder det undervisningsministerielle og justitsministerielle samt sundhedsvæsenet, som måtte være af særlig interesse for socialpædagoger.

Stk. 5. Institutionsdrift behandles ved en gennemgang af institutionernes økonomi, børns og unges økonomiske forhold på institutionen, institutionens vedligeholdelse, personalets ansættelsesforhold, arbejdsforhold og arbejdstilrettelæggelse.

Orienteringsfag.

§ 12. Undervisningen tilsigter dels at give en orientering, dels at fremkalde en debat om spørgsmål, som ikke direkte omfattes af den faglige uddannelse. Den omfatter emner af politisk, social, humanitær og kulturel art hentet fra tidens øjeblikkelige debat, men kan også omfatte mere almenmenneskelige og almengyldige problemer.

Rådighedsfag.

§ 13. Efter det enkelte seminariums skøn etableres der i 160 timer uddybende undervisning i et eller flere af forannævnte fag eller i fagområder, som seminarieret - efter indhentet godkendelse - ønsker at tage op (eksempelvis småbørnsmotorik). Undervisningen i disse timer kan være fremkaldt af, at en klasse har vist særlig interesse for eller har mødt særlige vanskeligheder i et fag.

Tilvalgsfag.

§ 14. Den studerende er pligtig at vælge 160 timer inden eller uden for de nævnte fagkredse til arbejde med særlige emner, og seminarieret er, under forudsætning af mindst 8 og normalt 10 studerendes tilslutning, forpligtet til at gennemføre sådan undervisning, såfremt kvalificerede lærerkræfter kan skaffes.

Stk. 2. Studerende, som måtte ønske det, kan herudover, såvel inden som uden for de nævnte fagkredse, supplere uddannelsen med indtil 160 timer til arbejde med særlige emner på samme betingelser som anført i stk. 1.

Specialelæsning.

§ 15. De studerende kan i specialelæsningen vælge et område, som i særlig grad viser hen til et forventet kommende arbejdsfelt eller på anden måde er relevant for uddannelsen. Specialelæsning gennemføres på hold med mindst 8 studerende. Specialelæsningen lægges i sidste teori-semester eller i de to sidste, hvis disse ikke afbrydes af en praktikperiode. Som emner for specialelæsning kan blandt andet tænkes: Arbejde med svagbegavede, ungdomshjemsmetodik, behandlingshjemsmetodik, erhvervsvejledning, familievejledning, spædbørnehjemmenes pædagogiske muligheder, pædiatri, institutionernes regnskabsføring, barnets sproglige udvikling, børns leg, værkstedsaktiviteter, pædagogisk dramatik o. lign.

Årsopgave.

§ 16. Den studerende udarbejder i 2. eller 3. studieår - over et i samråd med faglærerne valgt pædagogisk, socialt eller psykologisk emne - en skriftlig opgave - årsopgaven -

på ikke under 25 normalsider. Omfattende årsopgaver kan efter samråd med faglærerne løses som gruppeopgave. Årsopgaven skal godkendes af faglæreren. Hertil kommer en samtale med den studerende forud for afgivelse af årskaracteren.

Praktik.

§ 17. Studerende på den almene linie og småbørnslinien gennemgår praktikundervisning af 10 måneders varighed, der tilrettelægges af seminarierne. En praktikperiode må højst være af 5 mdr. s varighed. Praktikken skal gennemføres på mindst to forskellige institutionstyper.

Stk. 2. Børne- og ungdomshjem samt alle anerkendte vuggestuer er primære praktiksteder. Såfremt egnede praktiklærere kan skaffes, kan også andre daginstitutioner, børnehospitaler, børnepsykiatriske afdelinger, åndssvageforsorgens og særforsorgens børneinstitutioner, ungdomsfængsler og evt. institutioner for voksne handicappede anvendes som praktiksteder.

Stk. 3. En praktikperiode af mindst 4 måneders varighed skal for den almene linies vedkommende foregå på et anerkendt børne- og ungdomshjem og for småbørnsliniens vedkommende på et anerkendt spædbørnehjem eller en anerkendt vuggestue. Praktikperioder af over 3 måneders varighed kan afkortes med 1 uges eller 14 dages orienteringspraktik på andre institutionstyper.

§ 18. Seminariepraktikanten deltager, så vidt hans forudsætninger tillader det, i alle en børneforsorgspædagogs normale funktioner. Seminariepraktikanten bør betragtes som medlem af praktikinstitutionens medarbejderkreds og bør følge dennes arbejdsformer og udføre det pædagogiske arbejde under ansvar overfor praktikinstitutionen. Han deltager i medarbejdermøder, forældremøder og medarbejderrådsmøder. Praktikanten deltager i pædagogisk arbejde, konferencer m.v. i et timetal af $\frac{2}{3}$ af den til enhver tid gældende arbejdstid for personalet. Hertil kommer vejledningstimer.

Stk. 2. Seminariepraktikanten må ikke udfylde en ledig stilling, og hans arbejdsydelse må ikke være en forudsætning for gennemførelse af institutionens funktioner.

Stk. 3. Praktiklæreren har ansvaret for, at seminariepraktikanten får den fornødne

viden om institutionens klientel og arbejdsforhold. Praktiklæreren er til rådighed for praktikanten i to timer ugentlig. Seminariepraktikanten er dog fortsat tilknyttet seminariet. Han kan kun i undtagelsestilfælde, og normalt kun med seminariets godkendelse, benyttes som vikar.

Stk. 4. Seminariepraktikanten skal i praktikperioden efter angivelse fra seminariets praktikleder udføre en del teoretisk arbejde og kan indkaldes til korte kurser på seminariet under praktikperioden.

Stk. 5. Praktiklederen har til opgave at vejlede de studerende med tilrettelæggelsen af praktikken. Praktiklederen besøger praktikanten på praktikinstitutionen efter behov, dog mindst én gang.

Stk. 6. Uddannelsesrådet udarbejder nærmere retningslinier for de studerendes arbejde på praktikstederne og for samarbejdet mellem seminarierne og praktikstederne.

4. Deltagelse i undervisningen.

§ 19. Deltagelse i undervisningen på seminariet og i praktikinstitutionen er obligatorisk for de studerende. Nærmere regler herom kan fastsættes af socialstyrelsen efter forhandling med uddannelsesrådet for børneforsorgsseminarierne.

5. Ophør af uddannelsen.

§ 20. Senest efter første praktikperiode skal seminarierådet for alle studerendes vedkommende efter indstilling fra lærerrådet tage stilling til de studerendes egnethed for videre studier.

§ 21. En beslutning om, at en studerende skal ophøre på grund af studie-uegnethed, jfr. § 20, eller af andre grunde, kan af den studerende indankes for socialstyrelsen, hvis afgørelse kan indbringes for socialministeriet. Socialstyrelsen kan træffe bestemmelse om, at anken har opsættende virkning.

6. Afkortning af uddannelsen.

§ 22. Ændringer i foranstående normer for undervisningens omfang og indhold kan for den enkelte studerendes vedkommende ved både den almene linie og småbørnslinien

godkendes af uddannelsesrådet under hensyntagen til den studerendes tidligere teoretiske og praktiske uddannelse indenfor andre tilgrænsende uddannelsesområder. Retningslinier for afkortning af uddannelsen fastsættes af socialstyrelsen efter indstilling fra uddannelsesrådet. Enkeltafgørelser træffes af uddannelsesrådet på grundlag af en indstilling fra vedkommende seminarieråd.

§ 23. Studerende, der ikke har opnået bevis for gennemført uddannelse, kan genindstille sig to gange efter beslutning af vedkommende seminarieråd.

Stk. 2. Der afholdes sygeeksamen for studerende, der på grund af en ved lægeerklæring dokumenteret sygdom har været forhindret i at indfinde sig ved seminariets afholdte eksamen.

7. Uddannelsens afslutning.

§ 24. Efter indstilling til eksamen og inden den afsluttende prøve, indføres den studerendes årskarakterer i afgangsprotokollen tilligemed praktiklederens i samråd med den studerende udfærdigede samlede vurdering af den gennemgaaede praktik på praktiksteder, hvor den studerende har opholdt sig mindst 3 måneder. Der gives årskarakterer i eksamensfagene. Alle lærere, der har undervist de studerende, skal deltage i bedømmelsen af deres eget fag. Den enkelte studerende kan efter ønske få lejlighed til at udtale sig i forbindelse med vedkommende læreres fastlæggelse af årskarakteren.

Stk. 2. For at en studerende kan gå op til prøve, skal de indførte årskarakterer være A, B eller C, jfr. stk. 7. Årsopgaven skal være godkendt og praktikken anerkendt. Efter indstilling fra lærerrådet afgør seminarierådet for den enkelte studerendes vedkommende, om uddannelsens formål er tilgodeset. Seminarierådet afgør efter indstilling fra lærerrådet, hvorledes og i hvilket omfang uddannelsen i påkommende fald skal suppleres.

Stk. 3. De afsluttende prøver er følgende:

- a) en skriftlig eller mundtlig fremstilling af et spørgsmål indenfor den pædagogisk-psykologiske faggruppe indenfor det på seminariet gennemarbejdede pensum.
- b) en skriftlig eller mundtlig opgave i sociale fag, dog ikke institutionsdrift.

Stk. 4. Socialstyrelsen nedsætter en opgavekommission med børne- og ungdomsforsorgens undervisningskonsulent som formand til udarbejdelse af opgaver til den skriftlige eksamen på henholdsvis den almene linie og småbørns-linien. De skriftlige opgaver er fælles for samtlige seminarier. Opgaverne til den mundtlige eksamen udarbejdes af vedkommende faglærer og godkendes af socialstyrelsen. Ved de mundtlige prøver skal der være 2 censorer. Censorerne har ret til at stille spørgsmål til eksaminanden.

Stk. 5. Bedømmelsen af såvel de skriftlige opgaver som de mundtlige prøver foretages af faglærer og censorer i forening.

Stk. 6. Censorerne beskikkes af socialstyrelsen.

Stk. 7. Ved udfærdigelse af års- og eksamenskarakterer anvendes følgende betegnelser:

- A: Udmærket.
- B: Tilfredsstillende.
- C: Antageligt.
- E: Uantageligt.

Stk. 8. Efter uddannelsens afslutning modtager den uddannede et bevis for bestået eksamen indeholdende oplysning om tidspunktet for afslutning af uddannelsen, hvilke fag uddannelsen har omfattet samt de opnåede års- og eksamenskarakterer. Endvidere indeholder beviset titel på speciale, arten og omfanget af specialelæsning samt navnet på de institutionstyper, hvor pågældende har været i praktik i over 3 måneder. Beviset udfærdiges på en af socialstyrelsen udarbejdet formular, der er fælles for alle seminarier. Opnås der ved bedømmelsen i noget fag kun betegnelsen E, er eksamen ikke bestået.

II. Børne- og ungdomsforsorgens fortsættelsesseminarium.

1. Optagelsesbetingelser.

§ 25. For at kunne optages på børneforsorgens fortsættelsesseminarium skal stude-

rende opfylde de i § 3 under a-c omhandlede betingelser for optagelse til uddannelsen til børneforsorgspædagog. Det er herud-

over en forudsætning for optagelsen, at den studerende er i besiddelse af en af følgende uddannelser: børneforsorgspædagog, børnehavepædagog, fritidspædagog, folkeskolelærer, aut. sygeplejerske eller aut. barneplejerske (den treårige uddannelse efter reglerne i arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse af 10. oktober 1951 angående barneplejerskeuddannelsen) For så vidt angår de to sidstnævnte uddanne ser skal disse være suppleret med det særlige 4 måneders kursus for autoriserede barneplejersker og sygeplejersker. Andre grundlæggende pædagogiske uddannelser kan give adgang til optagelse efter en bedømmelse af det enkelte tilfælde. Det er endvidere en betingelse for optagelse, at den studerende har udøvet praktisk virksomhed af mindst 2 års varighed i et eller flere anerkendte børne- og ungdomshjem eller på anden måde udført pædagogisk arbejde, der kan ligestilles hermed. Det forudsættes endvidere, at pågældende ved denne tjeneste eller på anden måde har dokumenteret at have forudsætninger for at blive velegnet til at udfylde stillinger med selvstændigt pædagogisk ansvar inden for børne- og ungdomsforsorgen.

Fællesfag: Pædagogisk-psykologiske fag (pædagogik, psykologi og psykiatri).	250	lektioner
Social-administrative fag (socialkundskab, regnskabsføring og driftsøkonomi)	160	—
Orienteringsfag	100	—
Specialer, hvor den enkelte studerende skal deltage i	450	—

I alt... 960 lektioner

Stk. 5. Den videregående uddannelse skal tilbyde et tilstrækkeligt antal specialer indenfor de ovenfor nævnte fællesfags områder. Specialerne kan både angå teoretiske emner, anvendelses viden, administrative emner og kombinationer af disse tre. På specialehold kan studerende fra forskellige klasser samles. Et specialehold består af 5-8 studerende. Specialer kan efter aftale med uddannelsesledelsen gennemgås på andre uddannelsesinstitutioner. Der kan gives adgang til at følge specialeundervisningen for studerende fra andre uddannelsesinstitutioner efter aftale med uddannelseslederen.

§ 27. I den videregående uddannelses undervisning bygges der på socialpædagogiske grunduddannelser eller på andre sociale og pædagogiske uddannelser af mindst samme omfang.

Stk. 2. Afgørelse om optagelse til fortsættelsesseminariet træffes af uddannelsesrådet vedrørende børneforsorgsseminarierne.

Stk. 3. Afslag på ansøgning om optagelse skal begrundes.

2. Undervisningens omfang og indhold.

§ 26. Den videregående uddannelse er af 10 måneders varighed. Deltagelse i undervisningen er obligatorisk for de studerende med normalt²⁴ lektioner ntli i klasser med maksimalt²⁰ studerende.

Stk. 2. Studerende kan efter uddannelsesrådets afgørelse og efter indstilling fra seminarerådet fritages for undervisning i de dele af fællesfagene, som pågældende i forvejen kan dokumentere at beherske. Den frigjorte tid anvendes til udvidet specialelæsning.

Stk. 3. Studerende udefra kan deltage i undervisningen i enkelte fag, når det kan ske, uden at uddannelsen forringes for de studerende, der gennemgår hele uddannelsesforløbet.

Stk. 4. Undervisningen opdeles i en fællesundervisning og en række specialer.

Stk. 2. Der lægges vægt på en problemorienteret undervisning og på at give de studerende muligheder for at se sammenhængen fagområderne imellem.

Stk. 3. Ved besøg på pædagogiske og administrative institutioner og organer inden for den sociale sektor og tilgrænsende områder uddybes den studerendes indsigt i områdernes praksis.

Pædagogik.

§ 28. Undervisningen sigter mod at give de studerende forudsætninger for at finde frem til en begrundet vurdering af opdragelse og behandling af børn og unge både i henseende til mål og midler.

Stk. 2. Faget, som omfatter filosofisk, tematisk såvel som komparativ pædagogik, bør danne baggrund for seminariets samlede undervisning og må tage direkte sigte på de

studerendes fremtidige arbejde med selvstændigt pædagogisk ansvar (instituttionspædagogik).

Stk. 3. Den videregående undervisning i pædagogik må, ud over en drøftelse af midlerne i opdragelsen, give plads for en mere indgående behandling af opdragelsens mål, herunder sammenhængen med andre forhold i samfundslivet.

Psykologi

§ 29. Psykologiuundervisningen har, idet der bygges på grunduddannelsernes undervisning, til formål at gøre de studerende bekendt med de nyere resultater af den psykologiske og pædagogiske forskning. Der bør lægges særlig vægt på de forhold, der betinger opdragelse og behandling af afvigere blandt børn og unge.

Stk. 2. Undervisningen omfatter almen psykologi, udviklingspsykologi, dybdepsykologi, socialpsykologi, gruppedynamik og arbejdspsykologi (herunder problemer om arbejdsledelse, koordinationsproblemer, vejledning af den enkelte medarbejder og forældrearbejde).

Stk. 3. De studerende orienteres om samarbejdet mellem pædagoger og fagpsykologer.

Psykiatri.

§ 30. Undervisningen i psykiatri skal - sideløbende med psykologiuundervisningen - tilstræbe en orientering i de psykiske lidelser i videste forstand, deres opståen, forløb og behandling med særligt henblik på barndom og ungdom.

Stk. 2. Man tilstræber at give de studerende forståelse af, hvad der foregår i en observation og i en behandling, hvad enten den er dybdepsykologisk eller overvejende pædagogisk. Hovedformålet er at give dem en forståelse af pædagogens muligheder i bestræbelserne på at stabilisere børn og unge med psykiske vanskeligheder. En del pædiatriske emner tages op, især sådanne, som står i vekselvirkning med psykiske lidelser. Undervisningen gøres så instruktiv som muligt ved gennemgang og demonstration af konkrete tilfælde.

Stk. 3. De studerende orienteres grundigt om samarbejdet mellem pædagoger og læge.

Sociale fag.

§ 31. Det tilsikres, at den studerende har er-

hvervet sig eller erhverver sig en viden, der svarer til grunduddannelsens krav indenfor fagområdet, jfr. § 11.

Stk. 2. Herudover gives en videregående undervisning indenfor områderne socialret, herunder familieret, sociologi, herunder særlig familiesociologi, samfundsforhold, samfundsstrukturer og socialpolitik samt socialmedicin. Det tilsigtes, at de studerende enten individuelt eller i grupper kan arbejde med selvstændige undersøgelser indenfor de nævnte eller beslægtede områder.

Orienteringsfag.

§ 32. Herunder medtages fagområder, der behandler kulturelle og etiske forhold, som har sammenhæng med hele baggrunden for arbejdet med børn og unge.

Stk. 2. Ligeledes bør der orienteres om det videnskabelige biblioteksvæsen, om brugen af audio-visuelle hjælpemidler og gives mulighed for arbejde med emner i forbindelse med massemedier samt teater, musik og andre kunstformer.

Regnskabsføring og driftsøkonomi.

§ 33. Formålet med undervisningen er at give medarbejdere på børne- og ungdomsinstitutioner betingelser for at kunne administrere institutionen hensigtsmæssigt.

Specialopgaver.

§ 34. Foruden at deltage i undervisningen i fællesfagene og deltage i specialundervisningen skal den studerende under vejledning udarbejde mindst én større skriftlig opgave. Omfanget af vejledningen må være fastlagt, når arbejdet med opgaven begyndes. Omfattende opgaver kan løses som gruppeopgaver.

3. Uddannelsens afslutning.

§ 35. Inden undervisningens afslutning fremlægger den studerende en større skriftlig opgave. Emnet for denne opgave kan vælges af den studerende selv efter aftale med faglæreren, jfr. § 34.

Stk. 2. Der afholdes prøver i pædagogik, psykologi samt i sociale fag.

Stk. 3. Med hensyn til de studerendes deltagelse i undervisningen, eksamens afholdelse, bedømmelse af de studerendes præstationer og udfærdigelse af afgangsbevis finder reglerne i §§ 19 og 24 anvendelse.

III. Efteruddannelse.

§ 36. Socialstyrelsen drager omsorg for, at der indenfor de budgetmæssige rammer, der fastsættes på finansloven, gives børne- og ungdomsforsorgens personale samt personale fra tilgrænsende områder mulighed for efteruddannelse i form af kortere eller længere kurser i henhold til følgende emnefordeling:

- 1) Almene efteruddannelseskurser.
- 2) Opskolingskurser (specielt for personale, der ikke har gennemgået en pædagogisk uddannelse).

- 3) Specialkurser, herunder kurser i forbindelse med overgang fra arbejde ved et socialpædagogisk uddannelsesområde til et andet.
- 4) Planlægnings- og forskningskurser.

Stk. 2. Det bør tilstræbes, at *alte* medarbejdere ved børne- og ungdomsforsorgsinstitutioner modtager efteruddannelse svarende til mindst een kursusuge om året i gennemsnit.

IV. Uddannelsesrådet vedrørende børneforsorgsseminarierne.

§ 37. Til at følge uddannelsen ved børneforsorgsseminarierne i henhold til de i I - III ovenfor anførte regler beskikker socialministeren et uddannelsesråd bestående af indtil 15 medlemmer. Af disse skal 1 medlem repræsentere socialministeriet og 1 undervisningsministeriet, 2 medlemmer socialstyrelsen, 1 medlem udpeges efter indstilling af Børnesagens Fællesråd og 2 medlemmer efter indstilling af de forhandlingsberettigede personaleorganisationer. Endvidere udpeges 2 repræsentanter for rektorerne, 2 for de fastansatte lærere samt 2 repræsentanter for de studerende. Socialministeriet beskikker ét af medlemmerne som formand. Medlemmerne beskikkes for et tidsrum af 4 år,

svarende til valgperioden for de kommunale valg.

Stk. 2. Socialstyrelsens undervisningskonsulent deltager som særlig tilforordnet i uddannelsesrådets møder. Endvidere tilkaldes i fornødent omfang repræsentanter for undervisere for de enkelte seminarier, ligesom andre sagkyndige kan tilkaldes.

§ 38. Uddannelsesrådet tager i det omfang, andet ikke er udtrykkeligt fastsat, stilling til principielle spørgsmål fælles for de i denne bekendtgørelse omhandlede uddannelser samt til dispensationer fra optagelsesbetingelserne og fra de gældende regler for den teoretiske og praktiske uddannelse.

V. Ydelse af økonomisk støtte under uddannelse.

§ 39. Til studerende på børneforsorgsseminarierne kan ydes støtte af statens uddannelsesstøtte efter de for ydelse af sådan støtte fastsatte regler.

§ 40. Til studerende ved børne- og ungdomsforsorgens fortsættelsesseminarium kan ydes tilskud til afholdelse af vikarudgifter af et på de årlige finanslove bevilget rådighedsbeløb. Det er som hovedregel en forudsætning for ydelse af sådant tilskud, at pågældende studerende har virket mindst 3 år ved anerkendte børne- og ungdomsforsorgsinstitutioner i en stilling med selvstændigt pædagogisk ansvar, at han med institutionens samtykke holder vikar for at deltage i ud-

dannelsen, samt at vikaren og dennes aflønning er godkendt af socialstyrelsen. Der ydes et tilskud svarende til højst lønnen på 1. skatetrin i den pågældende lønramme. Udgiften til vikar afholdes af institutionen, der mod behørig dokumentation for udgifternes afholdelse og attestation for pågældende medarbejders deltagelse i uddannelsen får refunderet det udbetalte vikartilskud.

Stk. 2. Tilskud til afholdelse af vikarudgifter bevilges af uddannelsesrådet efter indstilling af fortsættelsesseminariet.

§ 41. Såfremt deltagelse i uddannelsen på børne- og ungdomsforsorgens fortsættelsesseminarium påfører en studerende særligt

store udgifter til dobbelt husførelse, kan der ud over vikartilskud efter § 40 tildeles ham et særligt tilskud til dækning af disse udgifter.

Stk. 2. Det er en betingelse for opnåelse af

sådan tilskud, at den studerende har forsørgerpligt over for andre, og at han under uddannelsen opretholder sit hjem med selvstændig husførelse.

VI. Overgangsbestemmelser.

§ 42. Nærværende bekendtgørelse træder i kraft pr. 1. september 1973.

Stk. 2. Samtidig ophæves socialministeriets bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964, dog at bestemmelserne vedrørende den 1-årige teoretiske uddannelse forbliver i kraft indtil d. 1. juli 1975 med samme adgang for de studerende til at opnå vikartilskud og tilskud til dobbelt husførelse som hidtil.

Stk. 3. Studerende, der har påbegyndt deres uddannelse før nærværende bekendtgørelses ikrafttræden, bevarer adgangen til at afslutte uddannelsen efter de i bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964 fastsatte be-

stemmelser med senere ændringer, herunder med hensyn til adgang til at oppebære stipendier.

Stk. 4. Endvidere ophæves arbejds- og socialministeriets bekendtgørelse nr. 417 af 10. oktober 1951 af regler angående barneplejerskeuddannelsen, bortset fra bestemmelserne om den 1-årige barneplejerskeuddannelse, som indtil videre forbliver i kraft. Bestemmelsen i § 4 om deltagelse i husligt arbejde udenfor hjemmet i et år ophæves, og den teoretiske undervisning i § 7 ændres fra 54 til 30 timer.

VIII. Sammendrag.

1. Det er udvalgets almindelige opfattelse, at der i den nuværende *uddannelse til børneforsorgspædagog* gives de studerende en for begrænset teoretisk baggrund i forhold til de krav, der stilles til deres kunnen og indsigt som følge af udviklingen på det socialpædagogiske område. Det gælder for uddannelserne både på den *almene linie* og på *småbørnslinien*. Udvalget går derfor ind for, at uddannelsen kommer til at omfatte ialt 2 års *teoretisk uddannelse* på børneforsorgsseminarierne og *ét års praktisk uddannelse* på arbejdssteder med socialpædagogiske funktioner.

Det overlades til seminarierne at fastlægge rækkefølgen af teoriperioder og praktikperioder i de enkelte uddannelsesår.

En udvikling i retning af en udvidelse af uddannelsernes omfang iagttages også på andre socialpædagogiske områder. Børnehavepædagog- og fritidspædagoguddannelserne har allerede fået et omfang som foran beskrevet.

Det er udvalgets opfattelse, at de emnekredse, som gennemarbejdes i de nuværende uddannelser i rimeligt omfang dækker de studerendes behov. Man ønsker derfor kun foretaget mindre ændringer i denne forbindelse, men ønsker mere tid for de studerende til bearbejdelse af emnerne, således at de studerende kan få tid til fordybelse og ikke må nøjes med en mere overfladisk orientering.

Det er udvalgets opfattelse, at indholdet af uddannelserne på den almene linie og på småbørnslinien er så ensartet, at det er naturligt, at de får en *ensartet struktur* og et *overvejende fælles fagligt indhold*.

2. Udvalget finder, at de forudsætninger, som de studerende, der har gennemgået grunduddannelserne nu møder med, er så gode, at *fortsættelsesseminariet* bør have en noget *ændret struktur*, der giver de studerende *flere valgmuligheder* og bedre muligheder for *selvstændigt at tilrettelægge deres studier*.

3. I forbindelse med disse hovedopfattelser har udvalget fundet det påkrævet at foreslå en række mindre justeringer af *uddannelsesbetingelserne*.

Optagelsesbetingelserne bør ændres på en række punkter, idet udvalget ikke mere finder det påkrævet med nedre og øvre *aldersgrænser*. Ansøgernes *skolekundskaber* bør mindst ligge på et niveau svarende til den nuværende realeksamens, idet dette er en forudsætning for at følge undervisningen, allerede som den er udformet i dag. For fremtiden bør man ikke lægge vægt på, om ansøgere har været i *forudgående instruktionspraksis (forpraktik)* inden *optagelsen*, ligesom erhvervs erfaringer i form af *husligt arbejde* ikke længere bør tillægges betydning.

Udvalget anser det for hensigtsmæssigt, at *prøvetiden* i forbindelse med uddannelsesforlængelsen *udvides fra 4 måneder til første uddannelsesår*.

Udvalget går ind for *4-sporede seminarier* gerne placeret inden for uddannelsescentre.

Man går ind for *teorisemestre å normalt 18-20 ugers varighed*. Hver teoriuge omfatter 5 undervisningsdage med ialt 25 lektioner.

Den teoretiske undervisning bør omfatte nedennævnte fag (timetal):

	Aim. linie	Småbørnslinie
Pædagogisk-psykologiske fag	560	560
Sociale fag	280	280
Sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin	120	200
Aktivitets- og beskæftigelsesfag	400	400
Orienteringsfag	220	160
Rådighedstimer	160	160
Tilvalgsfag (minimum).	160	160
Speciallæsning	100	80
I alt	2000	2000

Forslaget om det store timetal i sundhedslære, sygdomslære og socialmedicin på småbørnslinien begrundes med, at arbejdet med spædbørn kræver særlig viden på dette felt. Tilsvarende kræver arbejdet med større børn og unge almen baggrund, hvorfor timetallet på den almene linie er foreslået stort i orienteringsfag.

I forbindelse med den pædagogisk-psykologiske faggruppe foreslås indført en større skriftlig årsopgave, og der foreslås indført rådighedstimer, speciallæsning samt studievejledning.

Det foreslås, at kontorarbejde og bogføring erstattes af disciplinen institutionslære, som indgår i de sociale fag, i hvilke også disciplinen sociologi tages op.

Der tillægges de studerendes aktive deltagelse i uddannelsens udformning og uddannelsesstedets administrative funktioner stor pædagogisk værdi.

Udvalget mener, at en vis differentiering i den faglige viden og kunnen bør tilstræbes. Det kan ske ved den nyindførte speciallæsning, ved valgfrie fag, ved efteruddannelseskurser samt især på den videregående uddannelse.

Udvalget foreslår, at eksamen i bogføring og barneplejelære udgår, og at der afholdes eksamen i sociale fag og i den pædagogisk-psykologiske faggruppe. Der foreslås årskarakterer og eksamenkarakterer efter en forenklet karakterskala med 4 trin.

Den 1-årige teoretiske uddannelse og de særlige ordninger for diakoner og sygeplejersker foreslås afskaffet. Til gengæld foreslås der givet mulighed for dispensationer med henblik på afkortning af et uddannelsesforløb.

Udvalget anser *praktikundervisning* for nødvendig. Praktikanterne bør være overtalige på praktikstederne, og der bør lægges vægt på, at praktikken er en undervisningssituation. Praktikanten bør deltage i praktisk pædagogisk arbejde 30 timer ugentlig. Der bør på institutionerne være en uddannet socialpædagog som praktiklærer til rådighed for praktikanten 2 timer ugentlig. Praktiklærerne bør lønnes af seminarier.

Uddannelsen til børneforsorgspædagog har mange *lighedspunkter med en række andre socialpædagogiske uddannelser*. Af hensyn til en hurtig udvikling inden for den sociale sektor vil det derfor være nødven-

digt, at alle disse uddannelser er i *nær kontakt* med hinanden, at der skabes en *fælles forsøgsvirksomhed*, og at man ved *revisioner af eksisterende uddannelser* ikke låser sig for fast til bestemte uddannelsesmodeller, således at forsøg vanskeliggøres.

4. Udvalget går ind for at *børnehavepædagoger, fritidspædagoger og børneforsorgspædagoger skal kunne ansættes direkte på hinandens arbejdsområder*. Hvis en studerende under uddannelsesforløbet ønsker at *skifte fra en af de omtalte uddannelser til en anden*, skal et stående udvalg tage stilling til meritoverførelsen. Andre socialpædagogiske uddannelser end de nævnte skal kunne indgå i sidstnævnte ordning.

5. Udvalget foreslår en systematisk *efteruddannelse* af børne- og ungdomsforsorgens medarbejdere med *gennemsnitlig mindst én kursusuge pr. medarbejder pr. år*.

6. Det er beregnet, at besættelse af ledige stillinger i vuggestuer og spædbørnehjem samt besættelse af ledige stillinger i nyoprettede vuggestuer i året 1977 vil give et *behov for 4100 børneforsorgspædagoger af småbørnslinien*. Tilsvarende skal der bruges *1700 pædagoger af den almene linie*. Hertil kommer dækning af forskellige former for *afgang m. m.*

Det vil næppe være muligt, især for småbørnsliniens vedkommende, at forøge uddannelseskapaciteten i et sådant omfang, at man i løbet af dette korte åremål vil kunne undgå ledige stillinger inden for området.

For at 90 pct. af de normerede stillinger på vuggestuer og spædbørnehjem kan være besat med fuldt uddannede i 1980, skal der kunne optages 25 hold á 24 elever årligt på småbørnslinien fra 1. september 1972. Det tilsvarende tal for den almene linies vedkommende er 12 hold á 24 elever.

7. *Den økonomiske støtte* til de studerende under uddannelsen bør for fremtiden udredes af Statens Uddannelsesstøtte både i teori- og praktikperioderne. Herved præciseres den uddannelsessøgendes stilling som studerende.

For studerende, der bor på kollegier tilknyttet seminarierne, fastsættes kostprisen af socialstyrelsen, således at den kun dækker den direkte udgift til mad. Logiprisen fastsættes af socialstyrelsen, således at den sva-

rer til andre uddannelsessøgendes udgifter til logi.

8. *Seminariernes forøgede driftsudgifter vil opvejes af merindtægter fra elevindbetalinger og besparelser ved elevunderstøttelsers og praktiklønningers bortfald.* De sam-

lede besparelser er beregnet til 3.062.200 kr. årligt. Til gengæld vil merudgiften for Statens Uddannelsesstøtte beløbe sig til 2.530.000 kr. årligt.

Udvidelse og etablering af undervisningslokaler vil medføre en del udgifter.

Bilag

Indhold.

- Bilag 1.* Forslag til uddannelsesskitse, den fremtidige uddannelse til børneforsorgspædagog af 12. april 1967, udarbejdet af Børneforsorgsseminariernes Samvirke.
- Bilag 2.* Dansk Barneplejeråds skrivelse af 2. februar 1968 vedrørende uddannelsen til børneforsorgspædagog af S-linien.
- Bilag 3.* Børneforsorgspædagogernes beskæftigelsesforhold m. v.
- Bilag 4.* Analyse af funktioner på **børne-** og ungdomshjem samt vuggestuer (december 1969), udarbejdet af ekspeditionssekretær N. Østergaard-Hansen.
- Bilag 5.* Forstanderenquéten.
- Bilag 6.* Mindretalsudtalelse fra Danske Børneforsorgsarbejderes Sammenslutnings elevkreds' repræsentant i skoleudvalget vedrørende børneforsorgsseminarierne.

Forslag til uddannelsesskitse.

Den fremtidige uddannelse til børneforsorgspædagog.

Redigeret 12. april 1967.

Siden sin oprettelse efteråret 1965 har Børneforsorgsseminariernes Samvirke haft sin opmærksomhed rettet mod sigte, indhold og omfang af uddannelsen til børneforsorgspædagog i henhold til gældende bestemmelser og med henblik på fremtiden. De overvejelser og undersøgelser, der i den forbindelse har gjort sig, findes i hovedtræk nedfældet i dets mødereferater, men i den nuværende situation, hvor spørgsmålet om børne- og ungdomsforsorgens fremtidige uddannelser dels er taget op af skoleudvalget vedrørende børneforsorgsseminarierne m. v., dels til behandling af uddannelseskommissionen for det sociale område, har Samvirket ment, at det var dets opgave at fremsætte sine hovedsynspunkter vedrørende den fremtidige uddannelse, således at disse kan indgå i overvejelserne.

I sine hidtidige overvejelser af uddannelsesspørgsmålet har Samvirket ofte følt sig bundet af gældende bestemmelser, korttidsperspektiver og hensyntagen til andre uddannelsesformer inden for den sociale sektor. I den nu foreliggende situation finder det, at det må være hensigtsmæssigt at fremkomme med en skitse, der efter dets opfattelse indeholder et fremtidsperspektiv og alene tager hensyn til de krav, nutidens og fremtidens børne- og ungdomsforsorg stiller.

Efter Samvirkets opfattelse er en koordinering af de socialpædagogiske uddannelser af stor vigtighed og til fremme heraf finder det, at det vil være af betydning, at hvert arbejdsområde redegør for sine egne uddannelsesmål og -planer. Med en sådan baggrund vil det være muligt at finde frem til såvel fælles som divergerende synspunkter med hensyn til uddannelsernes hovedlinier og enkeltheder.

1.

Den nuværende uddannelse, der som bekendt gennemføres i henhold til socialministeriets bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964, betegnede ved sin start 1955-58 et meget betydeligt uddannelsesmæssigt fremskridt, men må i dag anses for utilstrækkelig både under hensyntagen til de pædagogiske opgaver, der er henlagt til børne- og ungdomshjemmene, og under hensyntagen til den nu foreliggende systematiserede viden om institutionernes forhold. Dertil kommer, at den todelte uddannelse, i hvilken den nuværende fortsættelsesseminarium mere må betragtes som en udbygning af grunduddannelserne end som en institution for højere uddannelse, er mindre rationel end en sammenhængende uddannelse med mulighed for supplerende uddannelse ville være.

Man foreslår derfor følgende:

1. Den hidtidige grunduddannelse udvides til 4 års varighed og tilrettelægges således, at den meddeler en uddannelse, der - svarende til hvad der f. eks. er gældende for lærerseminarierne — anerkendes som den egentlige uddannelse til det socialpædagogiske arbejde inden for børne- og ungdomsforsorgens institutioner (se under 3).
2. Det nuværende fortsættelsesseminarium omdannes og udbygges til en institutionspædagogisk højskole, der giver de studerende mulighed for at sammensætte studieplaner af varieret indhold og længde (se nærmere under 4).

2.

A. Samvirkets bestyrelse finder ikke, at der bør foretages væsentlig ændring i de nugæl-

dende *betingelser for optagelse* til uddannelse som børneforsorgspædagog udformet i § 4 og § 18 i socialministeriets bekendtgørelse nr. 174 af 1. juni 1964, men skal dog bl. a. i konsekvens af, at man foreslår ensartede retningslinier for uddannelsen af A-linie og S-linie, pege på visse forhold.

a. Den forlængede uddannelsestid tænkes ikke at medføre, at *optagelsesalderen* sænkes væsentligt. Man foreslår minimumsalder for optagelse på seminariet fastlagt til 18 år, således at man tidligst kan have afsluttet uddannelsen umiddelbart efter det fyldte 22. år.

b. Man har været opmærksom på, at alt for rigoristiske krav med hensyn til *forudgående skolegang* kan afskære kvalificerede personer fra at få den ønskede uddannelse, og at ansøgernes personlige ansvarsfølelse og hele holdning over for tilegnelsesstoffet er mere afgørende end en eventuel eksamen, men er dog kommet til det resultat, at *den skolemæssige forudsætning* for optagelse normalt må være, at ansøgerne har realksamen eller dermed ligestillet uddannelse. Der bør dog kunne gives dispensation for elever, der over for seminariet kan godtgøre både tilstrækkelige kundskabsmæssige forudsætninger og positiv holdning over for tilegnelsesstoffet.

c. Som betingelse for optagelse må man endvidere forlange, at ansøgerne har gennemgået en *forpraktikanttjeneste* af mindst Vi års varighed og med et sådant resultat, at det giver grund til at formode, at ansøgeren har evner og lyst til arbejdet som børneforsorgspædagog.

Man er opmærksom på, at forpraktikant-tjenesten formentlig må ind i fastere rammer end hidtil, og er indstillet på, at der må stilles en række krav til de institutioner, der modtager forpraktikanter, idet disse dels skal indføre den vordende børneforsorgspædagog i hans fremtidige arbejde, dels vurdere forpraktikantens egnethed til arbejdet.

Som følge heraf må det blive seminarierne, der blandt sine ansøgere formidler ansættelse af de bedst egnede i forpraktik. Det skønnes, at der må anvises pladser til ca. 20 pct. flere forpraktikanter end seminarierne kan optage, og at ansøgning om optagelse som forpraktikant må indgives ca. 1 år før første uddannelsessestimer.

Spørgsmålet om forpraktikantens egnethed afgøres af institutionen og seminariet i fællesskab.

B. Optagelsesbetingelserne for børneforsorgens fortsættelsesseminarium § 35 i uddannelsesbekendtgørelsen, kan formentlig uden væsentlige ændringer overføres til den foreslåede institutionspædagogiske højskole, idet der dog bør gives større muligheder for, at ansøgere med tilsvarende uddannelser og arbejdsmæssige forudsætninger kan optages. Samtidig kan man eventuelt indføre visse bestemmelser med hensyn til optagelsesansøgningernes indhold, f. eks. således, at ansøgningerne yderligere motiveres og indeholder ansøgerens forslag til studieplan.

3.

Uddannelsen til børneforsorgspædagog bliver for A- og S-linierne af 4 års varighed, der opdeles i 3 praktikperioder af 1½ års varighed og 4 seminarieperioder, hvoraf de første 3 er af Vi års varighed, medens den sidste varer 1 år.

Den normale fordeling bliver herefter:

1. semester =	1. seminarieperiode
2. semester =	1. praktikperiode
3. semester =	2. seminarieperiode
4. semester =	2. praktikperiode
5. semester =	3. seminarieperiode
6. semester =	3. praktikperiode
7. semester =	4. seminarieperiode
8. semester =	4. seminarieperiode.

Med hensyn til undervisningsstof finder man ikke, at der er grund til at ændre de i uddannelsesbekendtgørelsen givne retningslinier på væsentlige punkter. Det er sandsynligt, at enkelte af de fag, der for tiden kan tilbydes som valgfri, med fordel kan udgå, medens andre, som f. eks. psykiatri og administrationsteknik, med fordel kunne optages i planen. Som helhed er det Samvirkets opfattelse, at uddannelsesbekendtgørelsens fag-ramme er særdeles rimelig, men at den nuværende uddannelsestid ikke tillader en tilstrækkelig fordybelse i de enkelte fag, idet den korte uddannelsestid ikke giver mulighed for at gå ret langt ned under emnets overflade, dersom den eksisterende ramme skal udfyldes.

Samvirket vil endvidere finde det særdeles ønskeligt, at speciallæsning blev indført

som et obligatorisk led i uddannelsen. Fastere retningslinier for eventuelle specialers art eller omfang skal ikke forsøges angivet, men Samvirket finder, at såvel fordybelse i et afgrænset område inden for uddannelsens hovedfag som et mere omfattende emne med sigte på særlige funktioner bør kunne godkendes som speciale. De udførte specialopgaver indgår i den samlede bedømmelse af eleven.

Selv om en så betydelig udvidelse af den samlede uddannelsestid som den her foreslåede vil medføre en betragtelig udvidelse af antallet af undervisningstimer, er det Samvirkets opfattelse, at timetallet ikke bør stige proportionalt med uddannelsestidens forlængelse. Det ugentlige timetal bør nedsættes væsentligt f. eks. til 24 timer i gennemsnit pr. uge i den samlede uddannelsestid. Timetalsreduktionen bør først og fremmest give eleverne væsentlig mere tid til selvarbejde og egentlige studier, men kan for seminarierets lærere tillige med fordel benyttes til gruppesamtaler eller enkeltmands vejledning.

Aktivitetsfagene vil fortsat være et væsentligt led i den samlede uddannelse såvel i praktik- som seminarieperioderne. Uddannelsen i disse fag bør først og fremmest sigte på at give børneforsorgspædagogerne et vigtigt terapeutisk værktøj i hænde og gøre dem i stand til at benytte aktiviteter til forskellige formål (kontaktmiddel, stabiliseringsmiddel, iagttagelsesmiddel o. s. fr.). Det vil også i denne gren af uddannelsen være mere betydningsfuldt, at eleven har opnået en sådan sikkerhed i et mindre antal aktiviteter, at han virkelig behersker disse, end at han får et ret overfladisk kendskab til en mangfoldighed af muligheder, ligesom det vil være betydningsfuldt, at specialer, der ikke falder under den mere traditionelt bestemte opfattelse af beskæftigelsesfag, anerkendes som betydningsfulde aktivitetsmuligheder, hvilket også forudsætter øget selvvirksomhed på disse områder fra elevernes side.

Med hensyn til praktikperioderne skal det betones, at deres værdi som integrerede led i uddannelsen står og falder med tilrettelæggelsen og samarbejdet mellem seminarium og praktiksteder. Det vil derfor være nødvendigt, at praktikanttjenesten tilrettelægges som et detaljeret uddannelsesprogram med stigende sværhedsgrad. Som minimumskrav

til den praktiske uddannelse kan følgende retningslinier angives:

Praktikanten skal arbejde sammen med en uddannet social-pædagog.

Ethvert praktikantsted skal have en ansvarlig supervisor, der arbejder nøje sammen med seminarieret.

Supervisorerne skal have regelmæssige samtaler med praktikanten.

Supervisorer må have det nødvendige teoretiske og praktiske grundlag til løsning af opgaven.

Samvirket finder ikke anledning til at fremsætte konkret forslag til fordeling af undervisningsstoffet på de enkelte semestre, men skal påny betone det betydningsfulde i, at uddannelsen bliver en helhed, således at praktikperioderne på én gang bygger på den forudgående seminarieperiode og forbereder til den efterfølgende, medens undervisningen i seminarieperioderne både bygger på elevernes indvundne erfaringer og forbereder til deres kommende opgaver. Det vil eksempelvis være naturligt at forvente, at eleverne efter 2. praktikperiode vil være i stand til at beskrive og vurdere den forudgående praktikperiode.

I 3. seminarieperiode (5. semester) vil det være hensigtsmæssigt at vælge og påbegynde specialer, der bør afsluttes senest ved udgangen af første halvdel af sidste seminarieperiode, således at sidste halvår (8. semester) af såvel elever som seminarium kan anvendes til en afrunding af den samlede uddannelse.

4.

Det nuværende fortsættelsesseminarium tænkes udbygget og omdannet til en institutionspædagogisk højskole (Danmarks institutionspædagogiske højskole).

Den organiseres i de enkelte semestre som en række studiefag, af hvilke den studerende alt efter nuværende eller kommende arbejdsområde og alt efter interesser sammensætter en studieplan, der skal godkendes. Studiefagene behøver ikke at have samme omfang, når det gælder ugentlige timer, men der skal fastsættes et samlet minimumstal for den enkelte studerende. Der lægges betydelig vægt på selvstændige studier. Visse af fagene kan være forbeholdt enkelte medarbejdergrupper, andre kan være fælles for alle grupper.

Der afsluttes med eksaminer. Fagene, af hvilke der tilbydes 10-15 forskellige kan være af pædagogisk, psykologisk, medicinsk, pædiatrisk eller administrativ art. Fagene igangsættes i det enkelte semester, hvis der melder sig mindst 10 studerende til det. Det kan overvejes, om der kan finde samarbejde

sted med andre højere læreanstalter, således at fag gennemgås der kan godkendes ved den institutionspædagogiske højskole, ligesom disse andre læreanstalter eventuelt kan sende studerende til den institutionspædagogiske højskole for at følge dens undervisning i dens specialfag.

Eksempler på mulige fag ved den institutionspædagogiske højskole.

Der lægges en ramme og udarbejdes en studievejledning for hvert fag. Undervisningen i faget behøver ikke at dække det i dets helhed, da der jo lægges vægt på selvstudier. Der arbejdes mere med teoretiske end de anvendte aspekter af fagene, og arbejdet med dem skal gå så dybt, at de studerende selvstændigt kan udlægge dem. Nogle af fagene kan tænkes gennemgået på andre højere læreanstalter.

Forskningsteori inden for adfærdsvidenskaberne

Forskningsmetodik inden for adfærdsvidenskaberne

Socialpædagogik

Institutionspædagogik

Socialpsykologi, gruppedynamik

Udviklingspsykologi

Indlæringspsykologi

Motivationspsykologi

Arbejdspsykologi

Svagtbegavedes psykologi

Sociologi

Kriminologi

Børnepsykiatri

Ungdomspsykiatri

Psykopatologi

Socioterapi

Casework

Groupwork

Anbringelsesteknik

Frigørelsesteknik

Opdragelseshistorie

Undervisningsmetodik

Erhvervspædagogik

Socialmedicin

Socialhygiejne

Socialpolitik

Kulturpolitik

Kulturformidling

Personaleadministration

Organisationsteknik

Driftsøkonomi

Regnskabsteknik

Indkøbsteknik

Institutionsrammer

5.

Foruden Danmarks institutionspædagogiske højskole vil der være brug for en række efteruddannelseskurser af kortere varighed. Det vil ofte forekomme, at børneforsorgens medarbejdere kun en enkelt gang vil få lejlighed til at frekventere den institutionspædagogiske højskole, men de må, hvis de skal holde sig å jour med deres fags udvikling, med korte mellemrum på kurser, hvor de gennem foredrag, gruppearbejde og skabende arbejde i beskæftigelsesfagene kan hente nye impulser til deres daglige arbejde på institutionerne. Efteruddannelseskurserne kan gennemføres af de af børneforsorgens seminarier, der måtte have interesser og muligheder derfor, og indgå som et integreret led af disse institutioners arbejde. Den vekselvirkning mellem institutioner og uddannelsessteder, der derved opstår, er af betydelig værdi. Alle pædagogiske medarbejdere må på kursus mindst hvert andet år.

En række andre kurser vil der vise sig at være behov for, herunder længerevarende kurser for medarbejdere ved pædagogiske nabo-områder, der ønsker at skifte arbejdsområde, og kurser for medarbejdere, der kommer ind i børne- og ungdomsforsorgen, fordi institutionerne har brug for deres faglige uddannelse, men som ingen pædagogisk uddannelse har.

Vedrørende uddannelsen til børneforsorgspædagog af S-linien.

Foranlediget af kendskabet til skoleudvalgets drøftelser vedrørende ændring af uddannelsen til børneforsorgspædagog, tillader Dansk Barneplejeråd sig høfligst at fremføre følgende bemærkninger med hensyn til uddannelsen på S-linien.

Den nuværende uddannelse.

Det er rådets opfattelse, at man bør afskaffe »arbejde i huset« som et optagelseskriterium. Begrundelsen herfor er, at dette arbejde i sit indhold kan være så forskelligt, at det skønnes umuligt at anlægge nogensomhelst bedømmelse af den oplæring, der skulle finde sted. Hertil kommer så, at det er rådets opfattelse, at aspiranter til uddannelsen som børneforsorgspædagog på anden måde har fået eller vil kunne få kendskab til familielivets særlige dynamik, herunder børns roller i en normalfamilie.

På tilsvarende vis kan rådet anbefale, at den nuværende *forpraktik*, »uddannelsen« til 1-årig barneplejerske, bør bortfalde. Forestrøgsler synes at have godtgjort, at også denne oplæring er af så forskelligt indhold, at det kan være uhyre vanskeligt at overse, i hvilket omfang dette år vil kunne indregnes i den samlede uddannelseslængde. Med hensyn til »uddannelsens« almindelige sigte finder man, at en sådan mere hensigtsmæssigt kunne henlægges til andre af samfundets uddannelsessystemer, f. eks. højskolerne, for så vidt man fortsat vil mene, at det måtte være en samfundsopgave at gøre unge egnede til at tage vare på egne børn.

Sammenfaldende må ovennævnte to dele af uddannelsen til børneforsorgspædagog siges at være direkte hindrende for rekruttering af et klientel af unge - måske ikke de ringeste. I denne sammenhæng skal også nævnes, at de formentlig vil være en uoverstigelig hindring for tilgang af mandlige ansøgere, hvilket Dansk Barneplejeråd i sig selv mener er ude af takt med den fremad-

skridende udvikling med en ligestilling af kønnene også i uddannelsesmæssig henseende.

Rådet: kan helt tilslutte sig de synspunkter, der er fremkommet fra forskellig side med hensyn til at hæve kravene om ansøgenes *skolemæssige forudsætninger*, idet uddannelsens teoretiske del byder elever med utilstrækkelig baggrund på for store vanskeligheder. Midlertidigt burde man kræve realeksamen som en generel forudsætning, hvorfra der kun kan dispenseres i særlige tilfælde, hvor en ansøger har vist ekstraordinær vilje til at videreuddanne sig efter den almindelige skolegangs afslutning.

Sammenfattende om optagelseskriteriet ønsker man at udtale, at arbejde i huset bør bortfalde, at forpraktik bør som almindelig regel ligeledes bortfalde med den ventil, at seminarierne i særlige tilfælde skal kunne henvise ansøgere til at erhverve sig en viden om institutionsarbejde med børn, samt at realeksamen bør være det almindelige krav til forudgående skoleuddannelse.

Om den *nuværende uddannelses teoretiske del* ønsker man at udtale, at den almindelige opfattelse, at den tid, der er afsat til indlæring af og fordybelse i det teoretiske stof, er for kort, også deles af Dansk Barneplejeråd. Dette bliver formentlig ikke mindre markant, når børneforsorgsseminariernes ugentlige timetal til obligatorisk og valgfri undervisning er betydelig større end indenfor andre uddannelsesområder på tilsvarende niveau. Uden at gå ind i detaljspørgsmål med hensyn til uddannelsens indhold vil man gerne gå ind for en betydelig udvidelse af den tid, der afsættes til den teoretiske undervisning.

Det er straks vanskeligere at udtale sig om *praktikperioderne*, idet indholdet af disse velnok afviger betydeligt fra den ene institution til den anden. Generelt set må man vel sige, at ikke alle institutioner har personale-mæssige forudsætninger for at give praktik-

undervisningen det indhold, der er tilsigtet. Tilkendegivelser fra seminarieelever synes at vise betydelige divergenser. For ikke at ende med en alt for lang samlet uddannelse, må man nok tage to spørgsmål op til vurdering:

Hvordan kan man eventuelt afkorte den nuværende praktik på 4 - 6 måneder, og hvordan kan man effektivisere praktikundervisningen, hvilket sidste ikke bliver mindre aktuelt, for såvidt denne del af uddannelsen skal gores kortere.

Det synes at være nødvendigt at fastholde de nuværende 4 praktikformer: vuggestue, spædbørnehjem, børnehave og hospital. Overvejelserne må så i første række gå på, om det er nødvendigt med praktikperioder på 6 måneder.

Effektiviteten af praktikperioderne kan formentlig kun sættes op under følgende to forudsætninger: En normering af uddannet personale, der sætter institutionerne i stand til at afse tid til undervisningen, samt en uddannelse af de praktikvejledere, der har ansvaret for seminarieelevernes oplæring. I denne forbindelse vil man gerne pege på mulighederne for efteruddannelseskurser omkring disse spørgsmål.

Konkluderende om disse betragtninger kan man altså udtale, at tiden for teoretisk uddannelse bør forlænges, samt at praktikuddannelsens længde bør overvejes samtidig med, at man søger at foranledige praktikvejlederne uddannet til varetagelse af deres særdeles væsentlige arbejde, der vel i virkeligheden for praktikvejledernes vedkommende burde forudsætte tilsvarende faglige kvalifikationer med hensyn til praktikvejledning som for børneforsorgsseminariernes medarbejdere indenfor disses fagområde iøvrigt.

Den eventuelt ændrede uddannelse.

Man har med interesse gjort sig bekendt med den uddannelsesskitse, der er fremsendt fra Børneforsorgsseminariernes Samvirke, vedrørende en fireårig uddannelse til børneforsorgspædagog. Man kan i mangt og meget helt tilslutte sig de betragtninger, der heri gøres gældende med den bemærkning, at den nuværende uddannelse til børneforsorgspædagog af S-linien inklusive forpraktikken (uddannelsen til 1-årig barneplejerske) har en udstrækning på 3 år og 9 måneder, hvor-

til kommer arbejdet i huset. Der er altså snarere tale om en effektivisering af den nuværende uddannelse end om en egentlig forlængelse af uddannelsen. En sådan effektivisering vil Dansk Barneplejeråd jfr. det tidligere bemærkede hilse med stor tilfredshed.

I denne forbindelse kan man ikke tilbageholde nogle bemærkninger om den manglende effekt, som specialisters - psykologer og psykiatere - skriftlige og mundtlige tilkendegivelser af de tidlige barneårs betydning for den senere udvikling, har haft. Det kan virke, som om ingen rigtig har lagt mærke hertil, langt mindre har taget konsekvente skridt til en imødekommelse af specialisterne erfaringer. Dansk Barneplejeråd ønsker at benytte denne lejlighed til at pege på disse synspunkter. Det bør tælle betydeligt med, når man tilrettelægger en uddannelse, at der i den periode, hvor pågældende personalegruppe skal udøve sit arbejde med børnene, er særdeles store påvirkningsmuligheder, hvis effekt på et senere tidspunkt kan få afgørende indflydelse på børnenes muligheder for en harmonisk tilpasning til og udfoldelse i det eksisterende samfund. Disse betragtninger er bevidst bredt anlagte, men må vel siges at være fundamentale i alt pædagogisk arbejde, altså også med børnene i de mindste aldersgrupper.

Nu er et tilfredsstillende pædagogisk arbejde naturligvis ikke alene afhængigt af personalets uddannelse. Bygningsmæssige rammer, personalets antal i relation til børnegruppen samt andre faktorer må tages med ved vurderingen. I denne relation finder man imidlertid at måtte pege specielt på de uddannelsesmæssige spørgsmål. Det var måske anbefalelsesværdigt, såfremt skoleudvalget ville indkalde nogle specialister, f. eks. psykologer, psykiatere og pædiatere, til at udtale sig om spørgsmålet set fra deres side.

Dansk Barneplejeråd mener, man i alt væsentligt kan anvende det uddannelsesforløb, der er nævnt i oplægget fra Børneforsorgsseminariernes Samvirke. Man er opmærksom på, at der her kun regnes med tre praktikperioder, men det vil sikkert være muligt at tilpasse dette til uddannelsen på S-linien, evt. gennem en deling af den ene praktikperiode til 2 X 3 måneder, eller, såfremt man vil tage praktikperiodernes varighed op til over-

vejelse gennem indarbejdelse af fire praktikperioder af kortere varighed end 6 måneder

I forhold til den nuværende uddannelse på S-linien ønsker man en række ting ændret, men disse er omtalt tidligere i forbindelse med bemærkningerne om den nuværende uddannelse.

Familiepolitisk sigte.

Det er rådets opfattelse, at arbejdet i vuggestuer, i højere grad end det nu er tilfældet, må have et familiepolitisk sigte i den forstand, at personalet må virke støttende for forældrene, i visse tilfælde også ud over, hvad der angår børnene. Dette er ikke fremført for at gribe ind overfor andre af samfundets hjælpeforanstaltninger, f. eks. familievejledningen. Det er vist imidlertid uimodsigeligt, at vuggestuernes personale gennem børnene har en særlig god kontakthøjde med forældrene. Dette kunne med udbytte benyttes til også på anden måde at vejlede disse. Den nuværende personalenormering, samt for så vidt også den nuværende uddannelse, tilgodeser imidlertid ikke dette hensyn, hvorfor det skal nævnes her.

De fleste forældre, især til de mindste børn, står ofte tvivlrådige i rollen som opdragere. Det bør vel også her bemærkes, at sundhedsplejerskevirksomheden ophører, når børn indskrives i vuggestuer. Det er derfor væsentligt, at personalet har tid og magt deres virksomhed med forældrene.

Vuggestuernes arbejdsmæssige forudsætninger.

Personalets uddannelse er, som tidligere nævnt, ikke alfa og omega for et hensigtsmæssigt pædagogisk arbejde. Bygningsmæssige rammer og antallet af personalet i relation til børnegruppernes størrelse er også væsentlige faktorer.

Man har derfor ment at burde gøre nogle bemærkninger herom ved denne lejlighed.

I håb om, at disse bemærkninger må blive modtaget i samme positive ånd, i hvilken de er skrevet, tillader rådet sig at udtale, at man ikke mener, at vuggestuernes nuværende *bygningmæssige rammer* er de bedst mulige. Man er naturligvis opmærksom på, at de planlæggende instanser på dette område er undergivet bevillingsmæssige begrænsninger. Alligevel ønsker man at fremhæve, at

man ville anse en institutionstype, opbygget omkring *levegrupper på 4-6 børn* i forskellig alder mellem et par måneder og tre år, for mere hensigtsmæssig end de nuværende institutioner, hvor man fortrinsvis har et betydeligt større antal børn i samme alder samlet i et rum. Til ovennævnte levegruppe skulle indrettes flere små rum, af hvilke nogle kunne være fælles for flere grupper, der kunne tilfredsstille børnenes behov for aktivitet på forskellige alderstrin, f. eks. legerum, hobbyrum og lignende. Systemet med børn i forskellige aldre har flere fordele. Man undgår f. eks. at flytte børnene efter strikte aldersmæssige kriterier, hvorved de har mulighed for at opretholde kontakten med den samme pædagog igennem hele deres ophold i vuggestuen, og børnene vil bedre kunne fungere som en levegruppe ud fra de forudsætninger, man kender i private hjem, bl. a. kunne man på den måde undgå at skille søskende. Skønsmæssigt vil der blive 1-2 spædbørn i hver gruppe, men det kan vel forudses, at den moderne familiepolitik vil give mulighed for mødrene til at blive længere i hjemmet efter fødsler, hvorved antallet af de helt små børn i vuggestuerne må forudses at være dalende.

Til gengæld går rådet ind for, at børnene først i 3-års alderen flyttes til børnehaver. Forsåvidt personalesituationen i institutionerne er nogenlunde stabil, vil den pædagog, der er knyttet til levegruppen, kunne få et grundigt kendskab til de enkelte børn og til børnenes forældre og miljø, hvilket må siges at være særdeles givende i pasningen af børnene og ved kontakten med hjemmene.

Det er rådets opfattelse, at den nuværende opdeling af børnene i spædgruppe og i grupper for større børn for en god dels vedkommende grunder sig på forestillinger om etablering af den bedst mulige hygiejniske standard. Man er naturligvis helt på det rene med, at der må tages hensyn til de hygiejniske forhold, hvorunder børnene opholder sig i vuggestuerne, men man anser det på den anden side for væsentligt, at denne side af institutionernes arbejde tages op til ny vurdering. Dette kunne kombineres med bestræbelser for at knytte en stærkere kontakt mellem børn og forældre. F. eks. ville man hilse med tilfredshed, hvis det i større grad ville være muligt at animere forældrene til at bade børnene i hjemmet. Netop badesituatio-

nen indebærer så rige kontaktmuligheder, hvorfor denne del af plejen i videst mulig omfang bør overlades til forældrene. Måske kunne man også på anden måde hjælpe forældrene med praktiske gøremål, som det imidlertid ved denne lejlighed vil føre for vidt at komme ind på.

I det hele er det rådets opfattelse, at en opdeling af vuggestuerne i levegrupper med børn i forskellige aldre vil gøre institutionerne mindre sterile og omgangen med børnene mere lig det, man kender fra familierne. Man vil ved en anden lejlighed udtale sig yderligere om indretning af vuggestuer.

Til en levegruppe tænker man sig så knyttet *én pædagogisk medarbejder* samt **til** hjælp for denne en »ung pige«. Man er her betænkelig ved at fastslå, at den »unge pige« nødvendigvis skal være en af de nu kendte forpraktikanter (1-årigt uddannede barneplejersker), idet man gerne ser, at denne »uddannelsesform« bortfalder jfr. det tidligere bemærkede.

Under spørgsmålet om personalenormeringen finder man anledning til at nævne muligheden af, at man indretter dele af institutioner (grupper eller afdelinger) med henblik på *observation eller behandling* af småbørn, der måtte have særligt behov herfor. Man finder det betænkeligt, såfremt man skulle udskille en særlig gruppe institutioner til dette formål, idet disse hurtigt ville få et særligt renomé (eller rygte). Det vil snarere være hensigtsmæssigt, at denne forstærkning af institutionerne skete indenfor disses normale rammer, og at børnene blev placeret i disse grupper/afdelinger efter særlig henvisning fra f. eks. børneværn, familievejledning eller sundhedsplejerske.

Forskellen fra »normalinstitutionen« skulle således alene ligge i personaleinddækningen.

Formentlig vil man anse disse betragtninger for særdeles afvigende fra det, der nu er almindeligt. Det er imidlertid Dansk Barneplejeråds opfattelse, at denne lejlighed, hvor man drøfter personalets uddannelse, måtte være den rigtige til at tage fat på en nyorientering omkring arbejdet i vuggestuerne.

Om privat dagpleje.

Det kan næppe undgås, at man sammenholder de økonomiske konsekvenser af anbrin-

gelse i privat dagpleje med anbringelse i vuggestuer. I forbindelse med de seneste drøftelser i skoleudvalget er det vel endvidere sandsynligt, at man direkte vil se forelagt tal, der dokumenterer den økonomiske forskel.

Dansk Barneplejeråd har hidtil været tilbageholdende med at udtale sig om de private dagplejeordninger, hvilket bl. a. skal ses på baggrund af en erkendelse af, at vuggestuerne ganske enkelt ikke kan magte efterspørgslen efter pladser, hvilket formentlig ikke vil ændre sig synderligt i de nærmeste år - måske årtier.

Efter at dagplejeordningen nu har været virksom i et par år, finder man imidlertid i denne forbindelse anledning til at fremføre nogle enkelte bemærkninger.

Det har vist sig, at det er uhyre vanskeligt eller måske helt uoverkommeligt at føre et effektivt tilsyn med plejehjemmene. Det måtte i hvert fald forudsætte et betydeligt større personale som tilsynsførende, og det er vel i den forbindelse spørgsmålet, om plejehjemmene ville acceptere en særlig hyppig kontrol.

Det synes at have vist sig, at plejehjemmene først og fremmest interesserer sig for de helt små børn, hvilket formentlig hænger sammen med, at det større barns trang - og krav - til aktivitet passer dårligt sammen med en privat boligs indretning. Dette skal også ses i sammenhæng med, at det fortrinsvis er de »pæne« hjem, der godkendes som dagplejehjem. »Pæne« skal her ses i relation til lejlighedernes beliggenhed, indretning og udstyr.

I praksis synes det uhyre vanskeligt eller i bedste fald risikabelt for forældrene at give deres mening til kende over for plejehjemmet, ligesom børnene jo qua deres alder ikke har mulighed for at fremføre deres syn på eventuelle mangler.

Hertil kommer så, at en egentlig familiestøtte formentlig ikke er mulig. I vejledningsmæssige øjemed vil mødrene sikkert bedre kunne acceptere de uddannede pædagoger, og det er vel kun i de færreste tilfælde, at forældre vil drøfte personlige vanskeligheder med eller uden relation til børnene med det private plejehjem.

Endelig må det anses for afgørende, at et plejhjems egnethed står og falder med »plejemoderens« evner og kvalifikationer,

medens der i en institution finder en afsmitning sted fra den ene medarbejder til den anden. Det er vel en kendsgerning, at ikke alle fungerer lige godt. Når der imidlertid er flere ansatte, som i en institution, vil der ske en udjævning i kvalifikationer, således at de bedst kvalificerede vil øve indflydelse på de øvrige til gavn for børnene.

Afsluttende skal bemærkes, at Dansk Bar-

neplejeråd gerne så en drøftelse med skoleudvalget af det her nævnte, inden man lægger sig fast på en bestemt linie i uddannelsen af børneforsorgspædagoger af S-linien, gerne sammen med specialister inden for småbørnspædagogikken. Man vil her gerne på opfordring fremkomme med forslag på eventuelle deltagere i en sådan drøftelse.

DANSK BARNEPLEJERÅD

Børneforsorgspædagernes beskæftigelsesforhold m. v.

i.

I efteråret 1967 er af Jægerspris børneforsorgsseminarium foretaget en undersøgelse »Hvad bliver der af børneforsorgspædagere«. Undersøgelsen omhandler børneforsorgspædagere, der er dimitteret fra seminarier i årene 1959-1967.

Nedenfor er givet en redegørelse for undersøgelsen.

1) Antal uddannede børneforsorgspædagere.

I den nævnte periode er dimitteret ialt 357 børneforsorgspædagere, 207 på den 1-årige teoretiske uddannelse, 130 på den 2-årige kombinerede teoretisk-praktiske uddannelse og 20 på uddannelsen på småbørnslinien.

a) Af nedenstående oversigt fremgår kønsfordelingen af dimittenter inden for de forskellige uddannelseslinier:

	I alt	M.		K.	
A. 1.	207	91	44 pct.	116	56 pct.
A. 2.	130	37	28 pct.	93	72 pct.
S.	20	0	0 pct.	20	100 pct.
I alt.	357	128	36 pct.	229	64 pct.

Til tabellen bemærkes, at det første hold børneforsorgspædagere af A.1. linien blev dimitteret sommeren 1959 og det første hold på A.2. linien i 1961. Af disse hold er der siden dimitteret et om året, dog dimitteredes 2 hold A.2. ere et enkelt år.

Under hensyn til, at der på småbørnslinien kun er dimitteret et hold, nemlig i sommeren 1967, indgår disse børneforsorgspædagere ikke i undersøgelsen vedrørende spørgsmålet om forbliven i erhvervet og efteruddannelse.

Antallet af mandlige dimittenter på A.2. linien synes at antyde, at det er forholdsvis vanskeligt at rekruttere mænd til A.2. linien.

Der har ganske vist i de sidste par år været et stigende antal mandlige ansøgere til denne linie, og det er oplyst, at 40, svarende til 1/3, af ansøgerne til det hold A.2., der skal begynde 1. september 1968, er mænd. Seminariet har dog bemærket, at de mandlige ansøgere i det store og hele synes at være mindre velkvalificerede end de kvindelige.

b) Om børneforsorgspædagernes ægte-skabelige stilling er det oplyst, at 50 pct. er gift (77 pct. af mændene og 35 pct. af kvinderne).

c) Med hensyn til aldersfordelingen er der alene foretaget undersøgelse for så vidt angår dimittenter fra sommeren 1967. Det er oplyst, at gennemsnitsalderen for A.2.-linien (22 dimittenter) og S.linien (20 dimittenter) er 23 år med stor ensartethed i alderen (et par elever i slutningen af 20'erne og resten i alderen 21-24 år) og 33 år for A.1.linien (13 dimittenter) med betydelig spredning fra midten af 20'erne til midten af 40'erne. Det høje aldersgennemsnit for A.1.linien skyldes, at seminariet optager de ældre ansøgere frem for yngre ansøgere.

2) Afgang fra erhvervet.

Af undersøgelsen fremgår det, at 58 børneforsorgspædagere, eller 15 pct. af de 357 dimittenter, er udgået af erhvervet, heraf 11 definitivt og 4 pct. midlertidigt.

Af nedenstående oversigt fremgår den procentvise fordeling på uddannelsesretnings af de (definitivt midlertidigt) af gående børneforsorgspædagere:

	I alt afgangspct.	afg.pct. M.	afg.pct. K.
A. 1.	14	8	19
A. 2.	16	11	17
S.	25	—	25
I alt.	15	7	13

Til oversigten bemærkes, at der som nævnt foran i tallene indgår børneforsorgspædagoger, der er dimitteret i perioden 1959-67. Antallet af udgåede er relativt størst for pædagoger fra de hold, der er dimitteret for mange år siden. Til belysning af spørgsmålet er det undersøgt, hvor mange A.l.ere fra de 4 første årgange, og hvor mange fra de 2 første årgange A.2.ere, der er *vedvarende* udgået af arbejdet. 14 pct. af hold 1'erne er vedvarende udgået og 21 pct. af hold 2'erne er vedvarende udgået. På dette grundlag vil det formentlig være rimeligt at konkludere, at mindst 4/5 af de dimitterede børneforsorgspædagoger forbliver en længere årrække, her mindst 4 år, i arbejdet. Af 32 udgåede børneforsorgspædagoger har 22 (alle kvinder) oplyst, at afgangens skyldes indgåelse af ægteskab, 7 at de er utilfredse med arbejdsforholdene, 2 at de videreuddanner sig og 1, at han finder sig uegnet til arbejdet.

3) Forbliven i erhvervet.

Af undersøgelsen fremgår det, i hvilke stillinger, i hvilke lønklasser og på hvilke institutionstyper, børneforsorgspædagogerne er ansat.

Det bemærkes, at børneforsorgspædagogerne af S-linien ikke er medtaget i undersøgelsen. Det kan dog oplyses, at af de 20 uddannede var 7 på undersøgelsestidspunktet beskæftiget som assistenter på spædbørnshjem og 8 på vuggestuer, 4 var endeligt udgået på grund af ægteskab og 1 betragtede sig som midlertidigt udgået af arbejdet.

a) Hvad *stillingerne* angår, er langt den største gruppe de egentlige børneforsorgspædagogstillinger. I dem fungerer 45 pct. af samtlige uddannede. 13 pct. af samtlige uddannede er afdelingsledere, 5 pct. er faglærere og 4 pct. er forstandere. Endvidere arbejder 1 eller 2 i følgende stillinger: overlærer, kurator, familievejleder. Andre af de uddannede er gået over i andet socialpædagogisk arbejde, og 8 pct. er assistenter ved daginstitutioner, medens 3 pct. er assistenter ved særfororgsinstitutioner, 1 eller 2 er ledere ved daginstitutioner og ved særfororgsinstitutioner, og endelig findes der en lille gruppe, der angiver at have andet socialpædagogisk arbejde.

b) Med hensyn til de pågældendes *løn-mæssige placering* fremgår det af undersøgelsen, at 70 pct. er indplaceret i lønklasse-systemet. Opdelers man placeringen i grundstillinger og advancementsstillinger og lader 3.-7. lønklasse høre til førstnævnte kategori og lønningsklasserne fra og med 10. høre til sidstnævnte, viser det sig, at 62 pct. er ansat i grundstillinger (9 pct. i 3. lønklasse og 53 pct. i 7. lønklasse) og 38 pct. i advancementsstillinger (11 pct. i 10. lønklasse, 15 pct. i 13. lønklasse, 4 pct. i 14. lønklasse, 4 pct. i 15. lønklasse, 2 pct. i 18. lønklasse, 1. pct. i 21 lønklasse, knap 1 pct. i 22. lønklasse og 1 pct. i 23. lønningsklasse).

En opdeling mellem A.1.ere og A.2.ere med hensyn til lønmæssig placering viser, at 51 pct. af de førstnævnte er ansat i stillinger i 10. lønklasse eller derover mod kun 19 pct. af A.2.ere. Det bemærkes herved, at forskellen er særlig udpræget for så vidt angår de kvindelige børneforsorgspædagoger, idet kun 9 pct. af A.2.ere er ansat i 10. lønklasse eller derover imod 40 pct. af A.1.erne.

Ovenstående tal viser næppe noget om advancementsmulighederne for børneforsorgspædagoger af de to uddannelseslinier, men formentlig alene, at A.1.ere i kraft af deres alder og længerevarende tilknytning til børneforsorgen har større chance for at opnå ansættelse i advancementsstillingerne.

En opdeling på køn i relation til advancement viser, at 74 pct. af kvinderne er ansat i grundstillinger imod 46 pct. af mændene.

Denne forskel vil formentlig med tiden give anledning til vanskeligheder, ikke mindst fordi de kvindelige elever som gruppe betragtet møder med bedre forudsætninger end de mandlige og også klarer sig bedre end disse under uddannelsen.

c) Af nedenstående oversigt fremgår, på hvilke *institutionstyper* dimittenderne er blevet ansat.

	Dimittender	Antal normerede stillinger for børneforsorgspædagoger (A)
Børnehjem	38 pct.	56 pct.
Skolehjem	12 pct.	16 pct.
Behandlingshjem	19 pct.	8 pct.
Hjem for unge..	31 pct.	20 pct.

Af tabellen fremgår det, at børnehjemmene ikke har modtaget en andel af dimittenderne svarende til antallet af institutio-

ner, medens behandlingshjemmene tilsyneladende får flere, end de kan tilkomme.

4) Videreuddannelse.

a) Af de 208 dimittender på A.1.linien har 49 (28 mænd og 21 kvinder) og af de 130 dimittender på A.2.-linien har 13 (7 mænd og 6 kvinder) gennemgået *børneforsorgens fortsættelsesseminarium*.

Den relative større andel af A.1.holdene, som søger videreuddannelse, skyldes formentlig hovedsagelig den aldersmæssige forskel. A.1.ernes gennemsnitlige alder er væsentlig højere end A.2.ernes, og A.2.linien er en nyere uddannelsesretning end A.1.linien. Dette betyder, at A.2.dimittender gennemgående har for kort anciennitet til optagelse på fortsættelsesseminariet og til opnåelse af vikartilskud. På grundlag af en gennemsnitlig bedre studieegnethed hos A.2. dimittenderne end hos A.1. dimittenderne må det forventes, at der sker en væsentlig ændring i de kommende år.

b) Enkelte elever har søgt *videreuddannelse på naboområdet*. Det kan herved nævnes, at der er ca. 5, der har eller er ved at gennemgå uddannelsen til socialrådgiver, medens 1 elev med realeksamen, grunduddannelse og uddannelsen på fortsættelsesseminariet har opnået dispensation fra Universitetet og nu studerer psykologi, og en student med grunduddannelsen læser psykologi.

c) En begrænset videreuddannelse foregår endvidere på *kurser*.

Omkring halvdelen af dimittenderne har oplyst at have deltaget i et eller flere *marts-kurser*, medens under 10 pct. har deltaget i Nyborgmøder. Hvad angår de egentlige *efteruddannelseskurser*, som foranstalles af direktoratet og af organisationerne, har 16 pct. deltaget i pædagogiske kurser og 10 pct. i tekniske kurser. Disse tal vurderes som lave og må give anledning til overvejelser vedrørende en intensivering af arbejdet med efteruddannelsesspørgsmål.

2.

En undersøgelse pr. 1. juli 1968 af beskæftigelsesforholdene for 121 børneforsorgspædagoger, der er dimitteret fra Bagsværd børneforsorgsseminarium i perioden 1. december 1966 - 1. juli 1968, har vist følgende:

børnehjem	4
ventetidshjem	2
spædbørnehjem	21
vuggestuer	69
børnehaver	10
børnehave/vuggestue, halvdag	1
Grønland	4
udlandet	4
uden arbejde	7
lait...	121

9 pct. er således endeligt eller midlertidigt ude af arbejde ved børneinstitutioner.

Analyse af funktioner på børne- og ungdomshjem samt vuggestuer.

(Udarbejdet af ekspeditionssekretær N. Østergaard-Hansen, direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen i december 1969).

I. Vuggestuer og spædbørnehjem.

Uddannelsen til børneforsorgspædagog af småbørnslinien - eventuelt med senere overbygning - sigter på uddannelse af assistenter, afdelingsledere og ledere ved vuggestuer og spædbørnehjem, der modtager børn op til 3-års alderen.

I den følgende analyse sondres mellem vuggestuer, spædbørnehjem og observationshjem for spæde børn, således at udgangspunktet tages i vuggestuerne.

A. Vuggestuer.

1. Formål:

Vuggestuerne virker som daginstitutioner for børn i alderen op til 3 år, således at de yder børnene omsorg i åbningstiden, mens børnene tilbringer natten i deres eget hjem.

Foruden at yde børnene omsorg, herunder mad, i åbningstiden, er det tillige vuggestuernes opgave at medvirke til barnets almene udvikling; det er i de senere år i stigende grad erkendt, at alderen op til 3 år er afgørende for børnenes psykiske og sproglige udvikling, således at en individuel støtte for det enkelte barn må ydes i større omfang end tidligere forudsat.

Efter de oplysninger, der foreligger fra en enkelt vuggestue, er halvdelen af børnene i en vuggestue børn af enlige mødre, og halvdelen af børnene i denne vuggestue får støtte af børne- og ungdomsværnene til opholdet i vuggestuen.

Vuggestuerne har således udover funktionen over for børnene en vigtig funktion som vejleder af disses forældre.

2. Opbygning:

En opgørelse ved udgangen af marts 1969 viser, at der da var i alt 228 vuggestuer med i alt 8.196 pladser (3 år forud: 138 vugge-

stuer med 4.850 pladser). Stigningstakten i oprettelsen af vuggestuer er ret stor; man beregner, at antallet af vuggestuer og pladser i 1975 vil være henholdsvis ca. 440 og godt 15.000.

En opgørelse, foretaget pr. 1. juli 1969, viser, at der da var i alt ca. 1200 normerede stillinger, heri medregnet lederstillinger, ved vuggestuer. På basis af en stikprøveundersøgelse, foretaget i slutningen af 1968, kan man skønne, at ca. 200 af disse stillinger var ledige, mens ca. 500 var besat af barne- og sygeplejersker uden det supplerende 4 måneders kursus.

Dertil kommer forpraktikanter, seminariepraktikanter, og køkken- og (timelønnet) rengøringspersonale; det er almindeligst, at tøjet sendes ud til vask, men enkelte større vuggestuer kan have en vaskerileder. Der er sjældent ansat heltids- eller deltids-kontorhjælp; men en stor del af vuggestuerne er kommunale.

En typisk vuggestue har ca. 32 børn, fordelt i grupper efter børnenes alder (10 spæde, 10 kravlebørn og 12 børn i legestuen). Ved en sådan vuggestue er der normeret 1 leder og yderligere 4 uddannede medarbejdere, hvortil kommer 3 forpraktikanter og 1 praktikant fra børneforsorgsseminariene.

Hertil kommer 1 køkkenleder.

3. Funktioner.

a) *Direkte kontakt med børnene:* Dette arbejde, som er vuggestuernes hovedfunktion, omfatter i høj grad omsorgsbetonet arbejde, men tillige som nævnt støtte til barnets personlige, sociale og sproglige udvikling.

I det omsorgsmæssige arbejde indgår hjælp til daglige funktioner: madning med flaske og skemad, vask og renlighed, af- og påklædning og middagshvil.

I det omsorgsmæssige arbejde indgår i høj grad en direkte kontakt med barnet, som er af væsentlig betydning for dets udvikling, og det betyder, at der under dette arbejde også må tales og leges med barnet etc.

Det må bemærkes, at for børn i disse aldersklasser er spise- og afførings-situationerne af meget stor betydning for børnenes harmoniske udvikling, således som det allerede er påpeget af Siegmund Freud.

For i alt fald de lidt større børn kommer hertil beskæftigelsen, som må afpasses efter børnenes alder og personlige/sociale udvikling; beskæftigelsen kan dels ske i tilslutning til den givne situation, dels i sig selv. I det direkte arbejde med børnene indgår tillige lægetilsyn etc.

b) *Intern kommunikation m. v.:* Under hensyn til at vuggestuen foruden at yde omsorg også skal støtte barnets personlige udvikling, er det nødvendigt, at hver enkelt medarbejder, der har med børnene at gøre, til stadighed er opmærksom på børnenes adfærd m. v. og til stadighed noterer sine iagttagelser, således at barnets udvikling kan følges på grundlag af en journal.

Dette forudsætter samtidig en stadig kommunikation mellem medarbejderne. Denne kommunikation foregår for en stor del uformelt, f. eks. som samtaler mellem medarbejdere ved »vagtskifte«, men tillige er medarbejdermøder blevet et vigtigt led i arbejdet.

Hertil kommer medarbejdernes forberedelse til deres arbejde.

Da vuggestuerne i væsentligt omfang beskæftiger unge under uddannelse (forpraktikanter og praktikanter fra børneforsorgsseminariene) spiller arbejdet med indføring af disse unge i arbejdet og med undervisning en relativt stor rolle.

c) *Ekstern kommunikation m. v.:* I dette indgår kontakt med børnenes forældre, med

læge o. s. v. og med børne- og ungdoms værn og andre hjælpe-instanser.

For forældrearbejdet kan det nævnes, at en ganske betydelig del af børnene i vuggestuerne er børn af enlige forsørgere og/eller familier, der støttes af børne- og ungdomsværnene. Det er derfor væsentligt dels at yde vejledning, til dels af praktisk art, dels at yde støtte med hensyn til familiemæssige og beslægtede problemer.

Endvidere medfører den ofte vanskelige familiesituation, børnene befinder sig i, kontakt med børne- og ungdomsværn, herunder familievejledningen, samt med andre daginstitutioner og børne- og ungdomshjem, der har forbindelse med barnets søskende etc.

Tillige er det naturligvis nødvendigt, at der holdes forbindelse til læge, tandlæge etc.

d) *Praktisk arbejde uden direkte relation til arbejdet med børnene.*

Arbejdet forudsætter en lang række funktioner uden direkte kontakt med børnene, selv om overgangen kan være flydende.

Til disse hører vedligeholdelse af ejendom, lokaler og evt. have, kontorarbejde, husligt arbejde; særlig må nævnes arbejdet i mælkekøkkenet, der er knyttet sammen med spædstuen og udføres af pædagogisk personale.

e) *Ledelsesfunktioner:* Disse omfatter koordination af de enkelte medarbejders arbejde og af de udadrettede funktioner, ledelse og tilrettelæggelse af interne møder, såvel som af kontakten til forældre, børne- og ungdomsværn og andre institutioner - hertil kommer mere repræsentative funktioner.

4. Hvem udfører institutionens funktioner?

a) *Det direkte arbejde med børnene* udføres dels af de uddannede medarbejdere, dels af forpraktikanter og praktikanter fra seminariene; i den nuværende personalesituation vil f. eks. også 1-årigt uddannede barneplejersker indgå i dette arbejde.

b) *Den interne kommunikation* påhviler alle medarbejdere; ledelsen og tilrettelæggelsen vil påhvile lederen, dennes stedfortræder og eventuelle afdelingsledere.

c) *Den eksterne kommunikation herunder forældrearbejdet:* Dette arbejde udføres af de

medarbejdere, der har med børnene at gøre; forældrearbejdet består ofte i uformelle samtaler ved børnenes anbringelse og afhentning, men kan også få en niere formel karakter.

d) *Det praktiske arbejde* udføres af de medarbejdere, der er antaget til det, men kan også i visse tilfælde påhvile de pædagogiske medarbejdere som led i forberedelsen til det pædagogiske arbejde.

Mælkekøkken varetages af assistenter med bistand af praktikanter/forpraktikanter.

Kontorarbejdet må ofte udføres af pædagogiske medarbejdere, idet der sjældent er kontorhjælp ved vuggestuerne.

e) *Ledelsesfunktionen* har tidligere været stærkt koncentreret om lederen, mens det øvrige personale snarest havde status som hendes medhjælpere; i de senere år er der en stærk tendens til dekoncentrering af lederfunktionen, således at assistenterne i højere grad har ansvaret for tilrettelæggelsen af deres eget arbejde.

5. Normeringsmæssige aspekter.

En personalenormering, der gør det muligt for vuggestuerne at varetage en pædagogisk funktion efter de linier, der efter nutidens krav med rette kan stilles til arbejdet med spæd- og småbørn, må give muligheder for kvalificeret arbejde med mindre børnegrupper og samtidig kunne muliggøre arbejde med det enkelte barn, når der er behov derfor.

Endvidere må der være tid for den enkelte pædagog til forberedelse, deltagelse i møder i institutionen og deltagelse i udadrettet arbejde i forbindelse med arbejdet med de børn, der hører til den gruppe, hun arbejder med. Tillige spiller tilrettelæggelsen af uddannelsen, herunder praktikkens omfang en afgørende rolle for forståelse af personalebehovet ved vuggestuer og **andre institutioner** for spæde børn.

Efter de oplysninger der foreligger fra forskellige vuggestuer - forekommer det rigtigt at regne med 3 børnegrupper, således at der til hver gruppe hører børn i forskellig alder, så kontaktnæk i videst muligt omfang und-

gas.

Til hver af disse grupper bør der knyttes 2

faste medarbejdere, således at der kan ske en opdeling af disse grupper i undergrupper, men med fleksibilitet, så der kan være tid til i givet fald at tage sig af enkelte børn.

Hver gruppe bør da lægge beslag på 2 gange 60-63, det vil sige 120-126 ugentlige timer, således at der til hver gruppe - eller dobbeltgruppe - kan være knyttet 4 pædagogiske medarbejdere, så personalekvotienten bliver 2,5 til 3.

Hvorvidt 1 af de 4 medarbejdere i en dobbeltgruppe eventuelt kan være en praktikanter, eller disse bør gå som overtallige, må i nogen grad afhænge af de specielle forhold i institutionen; men under hensyn til børnenes behov for helt faste kontakter forekommer det nok hensigtsmæssigt, at praktikanterne holdes uden for normeringen.

Ved hver institution bør der være en leder. Såfremt institutionen overgår til en kollegial (kollektiv) ledelsesform, må der på tilsvarende måde være normeringsmæssig dækning for de funktioner, der skal udføres af ledelsen. Til større institutioner eller til institutioner med særlig mange børn fra problemfamilier, bør der evt. knyttes en socialrådgiver.

Derimod bør f. eks. psykologhjælp kunne tilkaldes, men betales rimeligst pr. ydelse.

En vuggestue med 30-32 børn bør således ud over lederen have 12 pædagogiske medarbejdere.

Efter den prognose, der er opstillet, bør der til 440 vuggestuer og 15.000 pladser være knyttet 440 ledere og ca. 6.000 andre uddannede medarbejdere.

6. Uddannelsesmæssige aspekter.

Efter de foreliggende oplysninger er der ved vuggestuerne i det væsentligste tale om uddannelse af børneforsorgspædagoger af småbørnslinien.

Men i det omfang, hvor der er knyttet andre særligt fagkyndige medarbejdere til vuggestuerne, i alt fald på heltidsbasis, ville det være rimeligt at kunne tilbyde disse en indføring i arbejde, og det samme gælder køkkenledere (hvortil kan henvises til den 3-årige køkkenlederuddannelse) og kontorarbejdere (der evt. kan henvises til social assistentuddannelsen).

Børnehavepædagoger, der knyttes til småbørnsstuerne, bør rimeligvis have ad-

gang til en indføring i de 2-3 årige børns problematik.

For børneforsorgspædagogerne må uddannelsen sigte på, at de systematisk kan arbejde med både enkelte børn og grupper af børn og tilrettelægge barnets/gruppens dag.

Undervisningen må integrere teoretisk undervisning i pædagogik og psykologi med metodik, således at de teoretiske fag gøres til redskabsfag.

Arbejdet nødvendiggør, at den pågældende har kendskab til udviklings psykologi, psykiske afvigelser og gruppedynamik, således at assistentens teoretiske kundskaber kan omsættes til handling.

Endvidere må assistenten have en sådan sikkerhed i arbejdet, at **hun** kan improvisere en beskæftigelse, der passer til barnets udvikling og øjeblikkelige behov.

Af hensyn til såvel den interne som den udadrettede kommunikation må assistenten kunne beherske en daglig terminologi og have færdighed i såvel samtaleteknik som skriftlige udfærdigelser og tillige en grundig

viden om samfundets hjælpemuligheder, især naturligvis over for børn og familie.

For personale, der er interesseret heri, og som eventuelt ønsker ansættelse i advancementsstillinger, bør der være mulighed for videreuddannelse.

Efteruddannelse af alle uddannede bør indgå som et naturligt led i uddannelsessystemet for området.

7. Konklusioner:

Analysen viser, at dels behovet for flere vuggestuer, dels og navnlig for et mere kvalificeret arbejde for småbørn nødvendiggør en meget betydelig forøgelse af antallet af børneforsorgspædagoger af småbørnslinien; til lige må uddannelsen i højere grad ruste de uddannede pædagoger til et arbejde, der i høj grad vil være præget af behovet for individuel behandling af småbørn og af kommunikation med forældre, kolleger og andre institutioner, og som i høj grad medfører selvstændigt ansvar.

B. Spædbørnshjem, herunder observationshjem for spæde børn (og mødrehjemmenes spædbørneafdelinger).

1. Formål:

Spædbørnehjemmene virker som døgninstitutioner og yder således totalomsorg for børn op til 3-års-alderen; i visse tilfælde - især ved observationshjemmene for spæde børn - overskrides denne aldersgrænse dog.

Spædbørnehjemmene skal foruden de rent omsorgsmæssige opgaver yde den støtte til børnenes almene udvikling, der normalt ydes af moderen i barnets første leveår. Dette vil sige, at hjemmene har ansvaret ikke blot for barnets fysiske trivsel, men også for den grundlæggende mentale, sociale og sproglige udvikling i barnets første leveår.

Efter oplysninger fra et enkelt spædbørnehjem stammer 15 af de 24 børn, der var anbragt dér den 15. oktober 1969, fra ufuldstændige hjem (7 var børn af enlige mødre og 8 andre var børn fra andre brudte hjem). Af oplysningerne fra dette hjem fremgår yderligere, at forældrene til de anbragte børn i høj grad trænger til støtte. Observationshjemmene har ud over de foran nævnte

formål, således som det fremgår af betegnelsen, det særlige formål at observere børn; til at begynde med arbejdede de fleste af disse hjem overvejende med observation for adoption, men de har siden måttet påtage sig mere behandlingsmæssige opgaver.

2. Opbygning:

En opgørelse pr. 1. oktober 1969 viser, at der i Danmark da var 37 spædbørnehjem (og spædbørneafdelinger ved korttidsbørnehjem) med omtrent 960 pladser og 5 observationshjem for spæde børn med ialt 135 pladser. I de prognoser, der er foretaget i direktoratet, regner man på længere sigt med i alt ca. 900 pladser i hjem for spæde børn; og man regner med i løbet af forholdsvis kort tid at måtte afvikle nogle af de dårligere fungerende spædbørnehjem.

Spædbørnehjemmene - observationshjemmene medregnet - er af ret ensartet størrelse, idet det typiske børnetal varierer omkring 25; kun et enkelt spædbørnehjem

(under Københavns kommune) er væsentligt større, nemlig 62 børn. Pr. 1. april 1969 var der ved spædbørnehjem og -afdelinger ansat 130 assistenter, 10 afdelingsledere og 33 forstandere (idet der er medtaget 4 afdelinger for spæde ved børnehjem).

Herudover er der ansat 37 køkkenledere, ca. 75 husassistenter og derudover timelønnet hjælp ved husligt arbejde, kontorarbejde, havearbejde m. v. Ved de fleste hjem er der desuden en nattevagt.

Endvidere er der ca. 200 forpraktikanter og ca. 75 praktikanter fra børneforsorgsseminarierne.

Ved observationshjemmene er der normeret 20 assistenter, 9 afdelingsledere og 6 ledere; disse hjem har desuden psykologisk og psykiatrisk hjælp, og 3 hjem har hver en halvtidssocialrådgiver.

Desuden er der 6 køkkenledere og 20 husassistenter og desuden deltidshjælp og nattevagt, som ved spædbørnehjemmene. Endvidere er der ca. 30 praktikanter, dels forpraktikanter, dels praktikanter fra seminarierne.

En stikprøve, foretaget i slutningen af 1968, tyder på, at ca. 20-25 pct. af alle normerede stillinger ved de »almindelige« spædbørnehjem var ubesat, mens et tilsvarende antal var besat af barne- eller sygeplejersker uden supplerende 4 måneders kursus.

Ved observationshjemmene er såvel antallet af ledige stillinger som antallet af ikke fuldt uddannede medarbejdere væsentligt mindre.

Et typisk spædbørnehjem har ca. 25 børn, og der er her normeret 3 assistenter og 1 forstander; derudover er der 5-6 forpraktikanter og 2-3 seminariepraktikanter.

Ved observationshjemmene er der typisk 6 assistenter, 2 afdelingsledere og 1 forstander - hertil kommer 5-6 for- og seminariepraktikanter.

3. Funktioner.

a) *Direkte kontakt med barnet:* I dette arbejde indgår i det hele de samme bestanddele, som er nævnt under vuggestuerne; da der her er tale om institutioner, der yder totalomsorg, kommer hertil situationen omkring barnets nattesøvn, læggen det i seng,

vække det om morgenen samt hjælp til børnene i alle måltider.

Ved observationshjemmene kommer hertil psykiaterens og psykologens virksomhed med undersøgelser af børn etc.

b) *Intern kommunikation:* I endnu højere grad end ved vuggestuerne er iagttagelse af børnene af betydning (især naturligvis ved observationshjemmene); svarende hertil er journalføringen af særlig stor betydning.

Hertil kommer for observationshjemmene samvirket mellem flere forskellige personalegrupper, idet der her er ansat psykiater, psykolog og ofte socialrådgiver.

Spædbørnehjemmene har i endnu højere grad end vuggestuerne undervisningsopgaver over for forpraktikanter og seminariepraktikanter; visse spædbørnehjem er desuden praktiksteder for vordende sundhedsplejersker.

c) *Ekstern kommunikation m. v.:* I dette arbejde vil i det hele indgå de samme bestanddele som ved vuggestuerne; men særlig ved observationshjemmene kommer hertil kontakt med mødrehjælp, børnepsykiatriske afdelinger etc.

d) *Praktisk arbejde uden direkte relation til arbejdet med børnene:* Foruden de funktioner, der er nævnt under vuggestuerne, har spædbørnehjemmene desuden de funktioner, der følger af deres virksomhed som døgninstitutioner, altså f. eks. køb af tøj, kostforplejning etc.

e) *Ledelsesfunktioner:* Disse svarer i det hele - med kvantitative forskelle - til, hvad der er nævnt under vuggestuer.

4. Hvem udfører hjemmets funktioner?

a) *Det direkte arbejde med børnene* svarer i det hele til, hvad der er nævnt under vuggestuerne; ved observationshjemmene kommer hertil psykologens og psykiaterens virksomhed. Endvidere må nattevagten ud over den rene vagtfunktion i givet fald arbejde med børnene.

b) *Den interne kommunikation* svarer i det hele **til**, hvad der er nævnt under vuggestuerne. Ved observationshjemmene må man særligt nævne psykiaterens og psykologens arbejde som vejledere.

c) *Den eksterne kommunikation, herunder forældrearbejdet* svarer ligeledes i det hele til, hvad der er nævnt under vuggestuerne; hvor der er socialrådgiver, falder dens arbejde naturligvis væsentligst på dette område.

d) *Det praktiske arbejde:* Herom kan i det hele henvises til, hvad der er nævnt under vuggestuerne; en del af dette arbejde - f. eks. køb af børnetøj m. v. - falder nær det pædagogiske arbejde.

Som ved vuggestuerne er der forholdsvis lidt kontorhjælp.

e) *Ledelsesfunktionen:* Herom kan henvises til, hvad der er nævnt under vuggestuerne.

Ved spædbørnehjemmene er der - som ved de øvrige børne- og ungdomshjem - en tendens til, at delegere ledelsesfunktionen til afdelingsledere; der er således normeret afdelingsledere ved alle observationshjem for spæde.

5. Normeringsmæssige aspekter.

De grundlæggende synspunkter svarer til, hvad der er nævnt under vuggestuerne; men børnene i spædbørnehjemmene har et endnu større behov for nær kontakt med kvalificerede medarbejdere, således at man her må arbejde med mindre grupper end ved vuggestuerne, hertil kommer især ved observationshjemmene arbejdet med observation, journalføring, forberedelsestid og konferencer.

Ved et spædbørnehjem må man regne med, at børnenes vågne tid er omkring 84 timer om ugen - man bør næppe regne med en fast sovetid, da tendensen bl. a. går i retning af at oprette grupper, der går på tværs af børnenes alder. Hvis man på samme måde som ved den typiske vuggestue regner med 3 grupper (her med 8 børn i hver), der hver til stadighed har 2 medarbejdere, skal der i alt dækkes 2 X 84 eller i alt 168 timer i hver gruppe, og hver gruppe skal da have ca. 5 faste medarbejdere, hvoraf 1 formentlig skal have status som afdelingsleder. Personalekvotienten i gruppen bliver da 1,5 til 2; eventuelt kan 1 medarbejder i en sådan dobbeltgruppe være en praktikant, men der kan i det hele henvises til, hvad der er nævnt under vuggestuer.

Da der som nævnt i prognosen skal regnes med 900 hjem for spæde børn, kan man regne med, at der bør normeres ca. 400 assistenter og ca. 100 afdelingsledere, hvortil kommer ca. 35 ledere. Med hensyn til eventuel overgang til kollektiv/kollegial ledelse henvises til, hvad der er anført under vuggestuer.

Hertil kommer, at der i alt fald ved specialinstitutionerne bør normeres socialrådgivere, således at man i det mindste må regne med 10 socialrådgivere (foruden behovet ved mødre hjemmene, hvorom henvises til II F).

6. Uddannelsesmæssige aspekter.

Med hensyn til disse kan der i det hele henvises til, hvad der er anført under vuggestuer.

Det bør dog bemærkes, at specialister (psykologer og psykiatere) bør have en indføring i den særlige problematik omkring døgninstitutioner for spæde børn, og det samme må gælde for socialrådgivere.

For børneforsorgspædagoger af S-linien, der ansættes ved spædbørnehjem vil kendskab til samfundets hjælpemidler og til samtaleteknik være af endnu større betydning, end det gælder for børneforsorgspædagoger ved vuggestuer; særlig for de børneforsorgspædagoger, der ansættes ved observationshjemmene for spæde, er desuden viden om udviklingspsykologi og psykiske afvigelser af betydning.

På samme måde som for vuggestuerne gælder, at personale, der er interesseret heri, og som eventuelt ønsker ansættelse i afdelingsleder- eller forstanderstillinger, bør have adgang til videreuddannelse.

7. Konklusioner.

Analysen viser, at skal spædbørnehjemmene kunne yde børn samme udviklingsmuligheder som et naturligt godt hjem, er en væsentlig udvidelse af det uddannede personale nødvendig, samtidig med at hjemmene i meget mindre grad end nu må basere deres arbejde på unge under uddannelse. Tillige må uddannelsen i høj grad tilgodese behovet for individuel behandling af småbørn og for samarbejdet mellem spædbørnehjem og andre institutioner, forældre m. v. samt mellem forskellige medarbejdergrupper.

Sammenfatning for institutioner for spæde børn.

Formål: Institutionerne virker dels som dagdels som døgninstitutioner for spæde børn og yder dem dels omsorg, dels støtte i personlig og social udvikling.

De seneste tiårs erfaringer har medført, at man i højere grad har erkendt de tidligere års betydning i personlighedens udvikling, således at der i stigende grad lægges vægt på den pædagogiske side af sagen.

Opbygning: Der er i Danmark et stigende antal vuggestuer (en opgørelse i 1969 viser 228 institutioner med godt 8.000 pladser og ca. 1.200 uddannede medarbejdere, mens der regnes med 440 institutioner med 15.000 pladser i 1975).

Antallet af døgninstitutioner for spæde var i 1969 godt 40 med et samlet belæg på ca. 1100 og i alt godt 200 normerede medarbejdere, men antallet af institutioner og pladser er faldende.

Hertil kommer hel- og deltidsansatte medarbejdere ved husligt arbejde m. v. samt forpraktikanter og praktikanter fra seminarierne; antallet af de sidste kan anslås til 1.000-1.200, for- og seminariepraktikanter taget under ét.

Især til visse døgninstitutioner med særligt formål (observationshjem) er der desuden knyttet deltidsansatte socialrådgivere, psykiatere og psykologer.

Funktioner: Analysen viser, at funktionerne kan deles i funktioner uden direkte pædagogisk sigte og funktioner med direkte pædagogisk sigte.

De sidste funktioner omfatter dels direkte børne-arbejde, dels intern og extern kommunikation.

Samtlige medarbejdere deltager i den interne kommunikation, der dels er formaliseret (medarbejdermøder, journalføring o. lign.), dels består i uformel kontakt mellem medarbejderne. Der påhviler institutionerne for spæde børn et meget stort undervisningsarbejde.

Den eksterne kommunikation omfatter dels kontakt med andre myndigheder og hjælpeinstanser, dels forældrearbejdet; dette arbejde vil i almindelighed påhvile leder, af-

delingsledere og assistenter, idet der kun sjældent er normeret socialrådgivere.

Det direkte arbejde med børnene, som dels er omsorgsbetonet, dels kommunikationsbetonet, udføres i alt overvejende af børneforsorgspædagogerne.

Ledelsesfunktionen påhviler forstanderne, men tendensen går mod større medarbejderindflydelse og delegation af kompetence.

Normeringsmæssige konsekvenser: Det er opgjort, at en normering der tilfredsstiller børnenes behov for nær kontakt med få, velkendte voksne, og som samtidig tager hensyn til behovet for kommunikation, forberedelse m. v. og til den generelle tendens til forkortet arbejdstid, vil kræve i alt ca. 7.000 uddannede børneforsorgspædagoger.

Herved må bemærkes, at det store antal forpraktikanter i princippet er forudsat afskaffet, og at vuggestue-kapaciteten er forudsat fordoblet.

Desuden må man regne med et begrænset antal normerede socialrådgiverstillinger.

Uddannelsesmæssige konsekvenser: Der er stillet forslag om indførselskurser for de forskellige specialistgrupper, der i øvrigt bør have adgang til efter- og videreuddannelse indenfor deres respektive områder.

Endvidere er der foreslået en uddannelse for køkkenlederne.

For *børneforsorgspædagogernes* vedkommende er det anført, at uddannelsen skal sætte dem i stand til systematisk at arbejde både med enkelte børn og grupper af børn og tilrettelægge barnets/gruppens dag.

Undervisningen bør derfor give børneforsorgspædagogen et sådant indblik i psykologi, at han/hun kan bruge denne viden i praksis.

Tillige må børneforsorgspædagogen kunne beherske beskæftigelse af småbørn.

Det er endvidere nødvendigt, at børneforsorgspædagogen behersker samtaleteknik, skriftlige udfærdigelser og har et godt og solidt kendskab til samfundsforhold, især familiekundskab i vid forstand.

Det er endvidere nødvendigt, at **børneforsorgspædagogerne** får adgang til efter- og vi-

dereuddannelse, der kan være koordineret med tilsvarende uddannelser på beslægtede felter.

Det bør nævnes, at arbejdet omkring de

svagest stillede småbørn efter den viden, man nu har om de tidlige års betydning for personligheden, kræver en veluddannet og tilstrækkelig stor medarbejdergruppe.

Konsekvenser med hensyn til seminariekapaciteten.

Såfremt ovenstående normeringsmæssigt holder stik og ligeledes de øvrige prognoser, skal antallet af uddannede børneforsorgspædagoger af S-linien til 1985 øges fra godt 800 til op imod 7.000, og den teoretiske uddannelse forlænges til 2 år, forudsættes, at den årlige tilgang af pædagoger bliver omkring 400. Den gennemsnitlige årlige afgang

vil kunne anslås til ca. 10 pct. og vil fra ca. 100 stige til godt 600 årlig ved periodens slutning; man kan regne med et middeltal på knap 400. Med en 2-årig teoretisk uddannelse skal antallet af seminariepladser mod periodens slutning ligge på omkring 2000. På længere sigt skal den for at opveje den årlige afgang være ca. 1500.

II. Andre borne- og ungdomshjem end spædbørnehjem.

Uddannelsen til børneforsorgspædagog af den almene linie - eventuelt med overbygning af børneforsorgens fortsættelsesseminarium - sigter på uddannelse af assistenter, afdelingsledere og ledere af disse hjem, der modtager børn og unge fra 3-20 års alderen.

I den følgende analyse sondres mellem forskellige hovedtyper af hjem for børn og unge, således at udgangspunktet tages i arbejdet ved »almindelige« børnehjem.

A. Børnehjem.

1. Formål:

Børnehjemmene modtager børn i alderen fra 2-3 til 15-16 år (ved udskrivningen op til 18-20 år), der anbringes uden for hjemmet, og for hvem anbringelse i privat plejehjem ikke viser sig hensigtsmæssigt.

Mens børnehjemmene i tidligere lid overvejende modtog børn med overvejende forsørgelsesmæssige problemer, er det nu væsentligt pædagogiske problemer, der er årsag til, at børn anbringes i børnehjem; heraf følger at børnehjemmene udover totalomsorg også yder børnene en væsentlig pædagogisk støtte, der kan antage karakter af pædagogisk behandling.

Oplysninger, indhentet fra 3 forskellige børnehjem viser, at børnene er præget af store hjemlige vanskeligheder, der har givet sig udslag i skole- og adfærdsvanskeligheder. 1 af de 3 hjem er stærkt præget af at modtage »glemte børn«.

I almindelighed er der ikke skole i børnehjemmene, således at den helt overvejende

del af børnene i børnehjemmene søger den stedlige skole.

En del børn forbliver i børnehjemmene under videregående skolegang og/eller erhvervsuddannelse op til 18-20 års alderen.

2. Opbygning:

Der findes i Danmark godt 130 børnehjem til kortere eller længere ophold med i alt ca. 3.300 børn; af disse børnehjem har 8 med i alt godt 300 børn egen skole.

En del korttidsbørnehjem har spædbørnsafdeling eller arbejder i nær tilknytning til et spædbørnehjem.

Ud over disse hjem findes 9 ventetidshjem med godt 200 børn for åndssvage børn under børneforsorg; i det følgende er der ikke taget særligt hensyn til denne gruppe.

Børnehjemmene varierer i størrelse fra 11-12 børn til over 60 børn, og antallet af normerede medarbejdere (lederen medregnet) fra 3 til 16.

Det samlede antal normerede stillinger - lederen medregnet - er ca. 600; men en stikprøve viser, at ca. 20 pct. af disse stillinger er ubesatte, mens andre ca. 20 pct. er besatte af medarbejdere uden adækvat uddannelse.

I gennemsnit er børnehjemmene på 25 børn; et børnehjem af denne størrelse har et normeret personale på 3 assistenter og 1 forstander; men efter den ovennævnte stikprøve må man regne med, at én af assistentstillingerne ikke er besat.

Hertil kommer 1 køkkenleder, 3 husassistenter, samt deltidssansat rengøringshjælp, gartner og kontorhjælp; desuden er der 1-2 forpraktikanter og undertiden praktikanter fra børneforsorgsseminarierne.

Er forstanderen en gift mand, varetager hans kone oftest ledelsen af husførelsen og får et særligt vederlag for dette arbejde.

3. Funktioner:

a) *Direkte arbejde med børnene*: Dette arbejde er naturligt børnehjemmenes hovedfunktion, og det omfatter såvel omsorgsmæssigt arbejde som pædagogisk arbejde uden omsorgsfunktion, og såvel arbejde med enkelte børn som arbejde med børnegrupper.

Det omsorgsmæssige arbejde omfatter hjælp til daglige funktioner for børnene: Morgenvækning, hjælp til mindre børns påklædning og vask, deltagelse i spisning, mindre børns middagssøvn, hjælp til mindre børns afklædning og læggen sådanne mindre børn i seng.

Endvidere indgår der hjælp til og pasning af syge børn, følgen børn til læge og tandlæge og eventuelt i skole o. s. v., tilrettelæggelse af hjemrejse i weekends og på ferie etc.

Alt dette omsorgsmæssige arbejde har naturligvis en pædagogisk side, og der indgår i det samtaler med enkelte børn både om de daglige problemer og om barnets særlige forhold til andre børn i institutionen, til skole og kammerater, til hjemmet, til forældre — der ofte ikke lever sammen - og til søskende. Det omsorgsmæssige arbejde kan på samme måde danne grundlag for samtaler med grupper af børn.

Særlig vigtig i denne forbindelse er spisesituationen; ikke blot fordi det er vigtigt at lægge grunden til gode spise- og kostvaner under opholdet i børnehjemmet, men også fordi spisesituationen - som ofte for børn er

stærkt emotionelt ladet - kan give anledning til dels affektsituationer med anledning i spisningen og deraf følgende indgriben fra pædagogens side, dels samtaler om fælles problemer ud fra den givne situation - i det hele til kontakt mellem pædagogen og en gruppe børn.

I det daglige arbejde indgår i det hele den situationsbetingede samtale med enkelte børn eller grupper af børn; dette er et naturligt led i samværet mellem børn og voksne, og selve dette samvær er i det hele grundlaget for et pædagogisk arbejde, selv om der »ikke foregår« noget særligt i dette arbejde.

Beskæftigelsen af børn - enkeltvis eller gruppevis - kan dels foregå i særlige beskæftigelseslokaler, hobbyrum eller lignende, og man kan da arbejde med stoftryk, modellering, metalsløjde o. s. v.; men beskæftigelsen kan også foregå uden for disse særlige lokaler på grundlag af en improviseret udnyttelse af en situation i eller ved institutionen.

Som nævnt har det helt overvejende antal af børnehjemmene ikke egen skole; men en væsentlig del af de børn, der modtages i børnehjemmene, har mere eller mindre udprægede skolevanskeligheder, både i form af vanskeligheder ved indlæringen (ringe intelligensfunktion, læse- eller talevanskeligheder m. v.) og i form af vanskeligheder i skolemiljøet (tilpasning til skolens krav til orden etc., tilpasning til kammeraterne etc.)

Derfor vil det ofte være nødvendigt, at der gives børnehjemmenes elever mere støtte i skolearbejdet end normalt, både som lektiehjælp i videste forstand og som hjælp til at klare de daglige situationer i skolen - f. eks. ved samtaler om en gruppe børns eller enkelte børns oplevelser i skolen, både i forhold til lærere og kammerater.

Særlige vanskeligheder kan nødvendigvis gøre, at der ydes læse- eller taleundervisning i børnehjemmet; og i særlige situationer kan hjælp udefra fra særlige sagkyndige (psykolog, psykiater) være nødvendig i behandlingen af enkelte børn.

Endelig er der knyttet læge til hjemmet.

b) *Intern kommunikation m. v.* Da formålet med anbringelse af børn i børnehjem i dag overvejende er at give det en pædagogisk støtte, der sætter børnene i stand til at vende tilbage til deres hjemlige miljø, er det nødvendigt, at der lægges en plan for arbej-

det med hvert enkelt barn i børnehjemmet.

Til dette formål er det nødvendigt, at hver enkelt medarbejder, der har med børnene at gøre, til stadighed er opmærksom på børnenes adfærd og kontinuerligt nedfælder sine iagttagelser skriftligt, således at det er muligt at danne sig et billede af barnets udvikling under opholdet på grundlag af en omhyggeligt ført journal.

Det er endvidere nødvendigt, at der er en stadig kommunikation mellem de medarbejdere, der har kontakt med børnene, for at en pædagogisk plan for det enkelte barn kan lægges - og naturligvis stadig revideres - og følges.

Denne kommunikation foregår for en stor del mere eller mindre informelt, f. eks. som samtaler mellem medarbejdere ved »vagt-skifte«; men i stigende grad er medarbejdermøder, dels for hele institutionen, dels for enkelte afdelinger, blevet et integreret led i hjemmenes arbejde.

I forbindelse med den interne kommunikation bør antagelig nævnes medarbejdernes forberedelse til deres arbejde, som også kan indgå i institutions- eller afdelingsmøder.

Endvidere kan det bemærkes, at enkelte større børnehjem med særligt vanskeligt klientel har en rådgivende deltidspsykolog, og dennes arbejde består da for en væsentlig del af personale-vejledning.

Endelig modtager visse børnehjem praktikanter fra børneforsorgsseminarierne, ligesom unge kan arbejde i børnehjem som forberedelse til uddannelsen i børneforsorgsseminarierne; arbejdet med indføring af »forpraktikanter« og praktikanter i arbejdet og arbejdet med varetagelsen af undervisningen af seminariepraktikanterne lægger erfaringsmæssigt beslag på forholdsvis meget tid.

c) *Ekstern kommunikation m. v.* Børnehjemmets arbejde forudsætter kontakt med de børneværn, der har anbragt de enkelte børn, da oplysning om barnets udvikling under opholdet er et nødvendigt led i børneværnenes arbejde, der bl. a. omfatter familievejledning og muligvis videregående tiltag med hensyn til den pågældende familie, og som ikke kan udføres uden kontakt til det barn, der er anbragt uden for hjemmet.

I børnehjemmenes arbejde vil endvidere indgå samarbejde med skolen og med andre uddannelses- og erhvervssteder, idet skole-

og erhvervsuddannelse fra børne- og ungdomsforsorgens side er at betragte som led i behandlingen af de børn, der er anbragt uden for hjemmet.

Særlig vil der være brug for kontakt mellem på den ene side børnehjemmet og på den anden side for eks. specialundervisning, revalidering og erhvervsvejledning, idet det ofte vil være børnehjemmet der sørger for sine elevers erhvervsmæssige start efter skolegangens afslutning.

Hertil kommer endelig, at børnehjemmene af hensyn til samarbejdet med den stedlige befolkning må holde sig i nær kontakt med egnens eller byens almene liv.

d) *Forældrearbejde.* Dette arbejde udgør en særlig vigtig del af hjemmenes arbejde, idet hensigten med et barns ophold i et børnehjem må være at sætte det i stand til at vende tilbage til barnets »eget« miljø.

Da anbringelsen typisk kan føres tilbage til forhold i familien, er det nødvendigt, at barnets familiesituation bearbejdes, hvilket forudsætter en ganske udstrakt kommunikation og også et samarbejde med familien om barnet; den tilbudstanke, der er lagt til grund for børne- og ungdomsforsorgsloven, vil netop forudsætte et sådant samarbejde, idet tilbuddet ikke kan virke, hvis forældrene afskæres fra indflydelse på deres barn.

Endvidere er det nødvendigt, at samarbejdet fortsætter efter barnets hjemgivelse til forældrene, idet det arbejde, der er gjort i børnehjemmet, må følges op i barnets hjemlige miljø.

e) *Praktisk arbejde uden direkte relation til arbejdet med børnene.*

Arbejdet i et børnehjem omfatter en række funktioner, der ikke direkte har forbindelse med arbejdet med børnene, selv om overgangen kan være mere flydende, end det kan fremgå af en halv-skematisk fremstilling som nærværende; mindre vedligeholdelsesarbejder i hus og have kan give grundlag for arbejde med større børn, og på samme måde kan oprydning i værelser eller i hobbylokaler foretages af børnene sammen med en (eller flere) voksne.

Vigtigst i så henseende er formentlig børnehjemmets køkken, idet dette ofte vil være et sted, hvor børn søger hen, og hvor de beskæftiges.

De nævnte funktioner og andre, som vask,

fyring etc., er dog i hovedsagen af rent praktisk natur og må ses væsentligst i denne belysning.

f) *Kontorarbejde*. Heri vil indgå i første række føringen af hjemmets regnskab, varetagelse af korrespondance, men også f. eks. renskrivning af journaler og mødereferater.

g) *Ledelses-funktioner*.

Dette arbejde omfatter koordination af de enkelte medarbejderes arbejde, koordination af de udadrettede funktioner, ledelse og tilrettelæggelse af såvel interne møder som forhandlinger med forældre, skole, børne- og ungdomsværn og andre myndigheder/hjælpeinstanser; hertil kommer mere repræsentative funktioner.

4. Hvem udfører hjemmets funktioner?

a) *Det direkte arbejde med børnene* forudsættes udført af de normerede assistenter og til dels afdelingslederne; i den nuværende situation ved børnehjemmene, hvor et relativt stort antal stillinger enten er ubesatte eller er besatte af medarbejdere uden en adækvat uddannelse, vil arbejdet i nogen grad overgå til andre medarbejdergrupper, herunder »forpraktikanter«; endvidere vil skellet mellem praktiske og pædagogiske medarbejdere være ret uklart.

b) *Den interne kommunikation* er et arbejde, der skal udføres af alle medarbejdere, der direkte eller indirekte er deltagere i arbejdet med børnene; ledelsen og tilrettelæggelsen vil påhvile lederen og dennes stedfortræder og - hvor hjemmet er delt i afdelinger — afdelingslederne.

c) *Den eksterne kommunikation og*

d) *for ældrearbejdet*:

Der er kun undtagelsesvis socialrådgivere ved børnehjem, således at arbejdet må udføres af de medarbejdere, der har med børnene at gøre, hovedsagelig lederen.

Med hensyn til forældrearbejdet er børnehjemmene - da lederen og dennes stedfortræder vanskeligt kan afse tid til længere rejser — i høj grad afhængige af samarbejdet med det stedlige børneværn.

e) *Det praktiske arbejde* belyses bedst, hvis man skelner mellem husførelsen og det øvrige praktiske arbejde.

For husførelsen gælder, at hvis forstande-

ren er gift, kan hans hustru påtage sig ledelsen af husførelsen, og hun modtager da et særligt vederlag; dette arbejde vil da omfatte budgetlægning og regnskab for husholdningen, arbejdet med kostplanen og antagelse af huslig arbejdskraft.

Der vil desuden ved hjemmet være ansat en køkkenleder og et antal husassistenter; men tendensen går i retning af overvejende at ansætte timelønnet husligt personale (herunder rengøringspersonale).

For **det** øvrige praktiske arbejde gælder, at det i hovedsagen udføres af mennesker med løsere tilknytning til hjemmets arbejde (lokale håndværkere, havemand o. s. v.).

Det må dog erindres, at praktisk arbejde i givet fald kan indgå som led i pædagogisk arbejde, og på den anden side at grænsen mellem pædagogisk og praktisk arbejdskraft under den nuværende mangel på uddannet arbejdskraft vil være mindre klar.

f) *Kontorarbejde*. Dette arbejde udføres typisk af en deltidsansat kontormedhjælper og en speciel regnskabsfører; men især ved mindre hjem varetager lederen en stor del af dette arbejde.

g) *Ledelsesfunktion*. Ledelsesfunktionen ved børnehjem har i ældre tid været stærkt koncentreret om forstanderen, mens det øvrige personale blot havde status som medhjælpere; i de senere år er der imidlertid en stærk tendens til dekoncentrering af lederfunktionen med medarbejder- og elevindflydelse, samtidig med, at tendensen går i retning af en tydeligere opdeling af de massive hjem i afdelinger, således at afdelingen i stigende grad bliver den pædagogiske enhed, og lederfunktioner overføres til afdelingslederne.

(Det må bemærkes, at afdelings-opdeling i højere grad er et spørgsmål om delegation af lederbeføjelser end om indretning af hjemmenes bygninger, selv om gruppe- og afdelingsarbejdet kan lettes eller vanskeliggøres ved de bygningsmæssige forhold).

Med hensyn til ledelsen af det huslige arbejde henvises til det foran under 4 d) anførte.

5. Normeringsmæssige aspekter.

En personalenormering, der gør det muligt for børnehjemmet at fremtræde som et til-

bud på linie med anden social og pædagogisk service i sarafundet, må give mulighed for pædagogisk arbejde med mindre børnegrupper og samtidig kunne byde en sådan fleksibilitet, at der er mulighed for at arbejde med det enkelte barn, når der er behov derfor.

Endvidere må der være tid for den enkelte pædagog til forberedelse og til deltagelse i interne møder og i alt fald i et vist omfang i udadrettet arbejde, der kan stå i nær forbindelse med hans/hendes arbejde med en børnegruppe eller med et enkelt barn.

En gruppe vil formentlig hensigtsmæssigst være omkring 8 børn, selv om enkelte grupper kan være mindre eller større, alt efter børnenes behov; også hjemmenes bygningsmæssige struktur vil her være af betydning.

I den indstilling, direktoratet i december 1963 indgav til socialministeriet om ændringer i personalenormeringen ved børne- og ungdomshjemmene, var der indeholdt planer for arbejdet i et børnehjem baseret på deling i henholdsvis 3 og 2 grupper, således at der arbejdedes med færre børnegrupper dels i skoletiden, dels om aftenen efter de mindre børns sengetid.

I modellen med 3 børnegrupper var der regnet med i alt 38-39 arbejdstimer pr. dag, i alt altså ca. 270 ugentlige arbejdstimer, og man regnede med i alt 7 medarbejdere, forstanderen *inclusive*, til et sådant hjem.

I modellen med 2 børnegrupper regnedes med i alt ca. 30 arbejdstimer pr. dag, således at man regnede med 210 ugentlige arbejdstimer og i alt mindst 4 medarbejdere *foruden* forstanderen.

I disse modeller var der regnet med en vågen tid fra kl. 06.45 til kl. 22.00, og det er sandsynligt, at man i alt fald i visse afdelinger må regne med aftenarbejde til kl. 23.00.

Den udvikling, der er omtalt foran, i retning af afdelingen med den grundlæggende énhed i arbejdet ved børne- og ungdomshjemmene, vil antagelig føre til et lidt større behov for arbejdstimer, og samtidig må man regne med en noget lavere arbejdstid i fremtiden. Hertil kommer de ændringer, der allerede er i udvikling med hensyn til hjemmenes ledelsesform, som dels forudsætter rigeligere kommunikation både mellem medarbejderne (lederen medregnet) indbyrdes og mellem medarbejderne og børnene. Samtidig

må børnehjemmene for at kunne virke som et ligeberettiget led i samfundets sociale service have en stor berøringsflade udadtil.

I en afdeling med 2 børnegrupper - det vil sige 12-18 elever - må man formentlig regne med ca. 150 ugentlige arbejdstimer i direkte arbejde med børnene og følgelig med en normering på 5 medarbejdere (1 afdelingsleder og 4 assistenter); i en afdeling med kun 1 gruppe må man regne med 110-120 ugentlige timer i det direkte arbejde, således at personalenormeringen i en sådan afdeling bliver på 1 afdelingsleder og 3 assistenter.

Som foran antydet beror afgørelsen om afdelingens størrelse på mange forhold, men en afdeling med 2 grupper synes at give en noget større fleksibilitet i arbejdet, selv om det samlede antal mennesker i afdelingen (5 medarbejdere og 12-18 børn) måske vil være vel stort for en familielignende gruppe.

Man må imidlertid i forhold til ovenstående betragtninger tage et vist forbehold for udviklingen inden for børne- og ungdomsforsorgens struktur; således vil de tanker, der har været fremme om en større eller mindre integration mellem dag- og døgninstitutioner også influere på bedømmelsen af personalebehovet i døgnarbejdet.

Det er dog bemærkelsesværdigt, at nogle af de bedst arbejdende børnehjem allerede nu har en personalenormering, der nærmer sig den ovenfor skitserede.

Hvis man regner med en personalekvotient omkring 3 (d. v. s. 1 normeret medarbejder for hver ca. 3 børn), betyder dette, at der ved børnehjemmene i alt bør være 1.000-1.100 uddannede medarbejdere, og at ca. 400 af disse vil have en ledende funktion som forstandere eller afdelingsledere. Herved er ikke taget hensyn til en udvikling i retning af kollektiv/kollegial ledelse, men denne udvikling skønnes ikke at påvirke personalebehovet.

Det bemærkes, at der efter den nugældende normering er ca. 600 normerede medarbejdere ved børnehjemmene.

Hertil kommer spørgsmålet om normering af socialrådgivere.

Antallet af socialrådgivere ved børnehjemmene er i dag helt lavt, hvad der for en væsentlig del må ses på baggrund af den herskende mangel på socialrådgivere; behovet for socialrådgivere vil naturligvis afhænge af

den form, hvorunder den eksterne forsorg fra børnehjemmene skal udøves, af lokale service-instanser (herunder udviklingen af »sociale supermarkeder«), men også af i hvilket omfang man finder det rimeligt at skelne mellem det eksterne og det interne arbejde.

Direktoratet har hidtil regnet med, at der bør knyttes socialrådgivere til større børnehjem som koordinators af det udadrettede arbejde, og man vil formentlig - omend løst - kunne opføre behovet for socialrådgivere til at være af størrelsesordenen 50 til 100.

6. Uddannelsesmæssige aspekter.

a) *Konsulenter.* I de tilfælde, hvor der knyttes psykiatrisk og psykologisk sagkundskab til børnehjemmene, har disse en rådgivende funktion netop på basis af deres faglige uddannelse.

Det vil dog være rimeligt, om der kunne gives disse medarbejdere en indføring i børneforsorgens problematik og i samarbejdet med børneforsorgspædagoger.

b) *Kontormedarbejdere.* Disse medarbejdere vil ofte være deltidsansatte (med undtagelse af større børnehjem); men på grund af de mange særlige opgaver i en institution som et børnehjem bør det nok overvejes, hvorvidt der bør gennemføres et indføringskursus for kontormedarbejdere i børnehjemmene, i så fald omfattende speciel lovgivning, regler for regnskabsføring m. v.

For heltidsansatte kontormedarbejdere kan den påtænkte uddannelse som socialassistent give et rimeligt grundlag.

c) *Køkkenledere.* Der er ikke for tiden nogen bestemte uddannelseskrav for køkkenledere ved børne- og ungdomshjem; men direktoratet søger at afhjælpe behovet ved korte kurser i husførelse m. v.

Det vil være rimeligt, om man fremtidig kunne udnytte den 2-årige køkkenlederuddannelse for lederne af børne- og ungdomshjemmenes husholdning, og ved større børnehjem forekommer det ikke unaturligt at have mere end én faguuddannet medarbejder i det huslige arbejde (som stedfortræder for køkkenlederen).

Endvidere vil det være af betydning, om der kunne indrettes særlige indføringskurser for køkkenlederne, dels under hensyn til de

specielle administrative funktioner, dels og måske særligt fordi køkkenpersonalet i betydeligt omfang har kontakt med børnene, og spisesituationen og maden er af stor emotionel betydning for børnene.

d) *Socialrådgivere.* I det store og hele vil socialrådgivere blive ansat ved børnehjem på grund af deres uddannelse, der er rettet på eksternt forsorgsarbejde og ikke mindst forældrearbejde; men området er dog af så speciel art, at man bør overveje et indføringskursus, ikke mindst af hensyn til samarbejdet mellem socialrådgivere og pædagoger.

Skulle en socialrådgiver ønske at overgå til pædagogisk arbejde, vil det være nødvendigt, at den pågældende supplerer sin uddannelse især med pædagogisk metodik.

e) *Børneforsorgspædagoger.* Uddannelsen til børneforsorgspædagog må dygtiggøre de pågældende til systematisk at varetage arbejdet med børnene i fritids- og levegrupper, således at de pågældende i samarbejde med deres kolleger og børnene kan tilrettelægge børnegruppens og det enkelte barns dag.

For børneforsorgspædagogernes vedkommende bør der lægges vægt på en undervisning, der integrerer den teoretiske undervisning i pædagogik/psykologi med metodik, således at pædagogik og psykologi bliver redskabsfag.

Arbejdet som assistent i et børnehjem nødvendiggør, at den pågældende har kendskab til udviklingspsykologi, psykiske afvigelser og gruppedynamik, således at assistentens teoretiske kundskaber lader sig omsætte til handling.

Det er endvidere nødvendigt, at assistenten har en sådan sikkerhed i arbejdet, at han/hun kan improvisere pædagogisk givende beskæftigelse foruden at have kendskab til »almindelig« beskæftigelse i hobbyværksted eller lignende.

Af hensyn til den observation, der stedse må foregå i et børnehjem, der skal samarbejde med mange instanser og ikke mindst med forældrene, er det rimeligt at kræve færdighed ikke blot i iagttagelse, men også i den faglige terminologi og problematik og færdighed i skriftlige udfærdigelser.

Hertil kommer, at færdighed i samtaleteknik er nødvendig for en assistent i et børnehjem; i det hele må der i undervisningen lægges vægt på kommunikation.

Foruden i de pædagogiske fag må assistenten, der har ansvaret for en gruppe børns daglige liv, have en grundig viden om samfundets muligheder, om børne- og familielevgivning, skolelovgivning og skolens muligheder og det sociale hjælpeapparat.

Desuden må assistenten kunne lære børnene rimelige forbrugsvaner.

Da børnehjemmene modtager børn med skolevanskeligheder, og det er assistenterne, der skal støtte børnene i skolearbejdet, er det rimeligt at kræve, at de har gode skolekundskaber; det vil næppe være rimeligt at stille krav om bestemt eksamen, men de pågældende må kunne dokumentere et skoleniveau, der også kan muliggøre selvstudium under og efter uddannelsen.

Det vil være af væsentlig betydning, at der gives tilstrækkelig tid til fordybelse i fagene under uddannelsen, f. eks. ved selvstudium og arbejde i grupper med specielle problemer.

Tillige er det nødvendigt med en alsidig praktik, hvor der på praktikstederne bør gives undervisning navnlig i relation til de særlige problemer, der arbejdes med i den pågældende institution.

Måske burde man overveje muligheden for at knytte en øvelsesinstitution til hvert enkelt seminarium.

Man kunne overveje at koordinere uddannelsen til børneforsorgspædagog med uddannelserne til f. eks. børnehave- og fritidspædagog; en sådan koordination vil kunne omfatte store dele af de teoretiske fag, men det er muligt, at især praktiktjenesten vil volde visse vanskeligheder.

Det må dog bemærkes, at efter direktoratets praksis anses de 3 grupper for ligestillede ved ansættelse i børne- og ungdomsforsorgens institutioner.

Koordinationen vil under alle omstændigheder kunne føres så langt, at pædagoger, der har gennemgået en af de nævnte uddannelser, vil kunne gå over til andre med et kortere supplementskursus.

Samme vej — som efter den nuværende ordning er åben for f. eks. diakoner — kunne åbnes for andre grupper inden for denne fagkreds.

Udviklingen inden for det socialpædagogiske arbejde nødvendiggør, at der gives adgang til regelmæssig efteruddannelse; det vil

være nærliggende at gøre et vist minimum af efteruddannelse obligatorisk.

Efteruddannelsen må rumme en bred vifte af tilbud, således at den kan give mulighed for en vis specialisering på felter, der har betydning for den pågældendes arbejde, og som han/hun har vist interesse for, således bør det være et normalt led i en uddannelse, at en medarbejder regelmæssigt gennemgår særlige kurser i f. eks. beskæftigelse, arbejde med handicappede eller ajourføringskurser både vedrørende pædagogik/psykologi og samfundsmæssige fag.

Videreuddannelse kan dels gives som specialuddannelser i tilknytning til grunduddannelsen, f. eks. i form af uddannelse til tale- eller læsepædagog, men også som uddybende uddannelser inden for feltet, således at uddannelsen gennem efter- og videreuddannelse kan give adgang til uddannelse ved højere læreanstalter til kandidat- og licentiatniveau; sådanne videregående uddannelser bør rimeligvis koordineres med andre socialpædagogiske felters videregående uddannelser.

f) *Ledere*. Ifølge den nugældende praksis er det en forudsætning for ansættelse som forstander for et børnehjem, (men ikke som afdelingsleder), at den pågældende har gennemgået børneforsorgens fortsættelsesseminarium.

Det forekommer naturligt, at den der ønsker ansættelse i en ledende stilling, forinden har søgt en videregående uddannelse særlig med henblik på ledelsesproblemer.

7. Konklusioner.

Selv om det allerede ville betyde en kvalitetsmæssig forbedring af børnehjemmenes arbejde, om man rådede over uddannet personale svarende til direktoratets indstilling fra 1963, vil dette dog vise sig utilstrækkeligt i det længere løb, ikke mindst fordi befolkningens krav til tilbuddene fra den offentlige sektor naturligt skærpes; en integration med andre hjælpeinstanser vil forudsætte et personale, der uddannelsesmæssigt står på et højt niveau, og som både i sin uddannelse og i sit arbejde har mulighed for både faglig fordybelse og for rekreativ beskæftigelse.

Det vil tillige være et naturligt krav, om

uddannelsen til børneforsorgspædagog i videst muligt omfang koordineres med det øvrige uddannelsessystem, således at en dygtig og interesseret medarbejder ikke hæmmes ved at være uddannet inden for dette relativt begrænsede område.

Ikke mindst må den i almindelighed stigende uddannelsesstandard føre til en væsentlig udvidelse af efteruddannelsestilbudet, og det må overvejes, om ikke et vist mål af efteruddannelse må være obligatorisk.

Der stilles i det foregående forslag om en væsentlig forøgelse af personalenormeringen ved børnehjemmene; denne udvidelse hænger sammen med erfaringer, der er gjort ved

de bedst arbejdende børnehjem, men udvidelsen kræver naturligvis planlægning, og det er påkrævet at tilrettelægge en etapevis udbygning, således at for sorgen kan få lejlighed til at gøre sine erfaringer, eventuelt gennem forsøgsinstitutioner.

Også på uddannelsesfeltet antydes væsentlige ændringer; og også her er det nødvendigt at gennemføre overgangsordninger i form af supplerende kurser for de nu uddannede medarbejdere, særlige regler om praktiktjeneste for medarbejdere, der gennem nogle år har gjort tjeneste ved børnehjem for at kunne gennemgå den étårige uddannelse etc.

B. Skolehjem.

1. Formål:

Skolehjemmene modtager børn i skolealderen - det vil sige fra 6-7 til 15-16 år (ved udskrivningen op til 18-20 år), der anbringes uden for hjemmet på grund af skolevanskeligheder eller andre adfærdsvanskeligheder, og som på grund af deres skolemæssige vanskeligheder ikke - i alt fald ikke ved modtagelsen - kan undervises i folkeskolen.

Skolehjemmene er døgninstitutioner, der yder eleverne total-omsorg, men har derudover til formål at yde eleverne pædagogisk støtte og behandling; denne ydes foruden i fritid og i levegrupper tillige igennem hjemmenes undervisning.

En del elever følger dog undervisning i lokal skole.

Til adskillige skolehjem er der knyttet pensionsafdelinger for elever, der enten søger skole uden for hjemmet eller er i arbejde eller under erhvervsmæssig uddannelse.

Et enkelt skolehjem - Godhavn - har læringskole i flere fag.

2. Opbygning:

Der findes i Danmark ca. 40 skolehjem med ca. 1200 elever indrettet særligt til at modtage elever med svag intelligens-funktion.

Der er for tiden et betydeligt pres på skolehjemmene, og antallet af pladser må forøges væsentligt i de nærmeste år, for at behovet kan opfyldes.

Omtrent halvdelen af skolehjemmene modtager kun drenge, mens nogle få kun modtager piger, og de resterende både drenge og piger.

Visse skolehjem, især for normalt begavede, er særligt indrettet til at modtage elever i alderen svarende til folkeskolens ældste klasser (fra 12-14 til 16 år). Den gennemsnitlige normering ved skolehjemmene er 4 assistenter, 1-2 afdelingsledere, 1 faglærer, 3 lærere, 1 overlærer (stedfortræder for forstanderen) og 1 forstander. Ved ca. halvdelen af hjemmene er der normeret socialrådgiver. Det skal herved bemærkes, at skolehjemmene i gennemsnit har ca. 30 elever.

Til det normerede personale kommer køkkenleder, anden huslig og praktisk medhjælp samt kontorhjælp.

Derudover er det sædvanligt, at skolehjemmene har seminarieelever i praktik.

Der er ofte psykiatrisk og/eller psykologisk sagkundskab knyttet til hjemmet.

Er forstanderen en gift mand, varetager hans kone ofte ledelsen af husførelsen og modtager for dette arbejde et særligt vederlag.

Skolehjemmene varierer fra 20 til 70 elever. I alt er der normeret ca. 200 stillinger beregnet for børneforsorgspædagoger, ca. 1200 underviserstillinger, ca. 15 socialrådgiverstillinger og ca. 40 forstanderstillinger. Mens der ikke er synderlig ledighed i underviserstillingerne, kan man regne med, at ca. 30-40 stillinger beregnet for børneforsorgspædagoger er ledige, og at et lignende antal

er besat med medarbejdere uden adækvat uddannelse. Endvidere er der rekrutteringsvanskeligheder med hensyn til socialrådgiverstillingerne. - Udover det normerede personale er der ved skolehjemmene ca. 30 medhjælpere i have og landbrug, ca. 200 heltidsmedarbejdere i husholdningen (herunder rengøringen), ca. 10 heltidsansatte kontorfunktionærer og 3 nattevagter. Der er endvidere ca. 30 forpraktikanter og et antal praktikanter fra børneforsorgsseminariene. Desuden er der et antal deltidsansatte medhjælpere ved husligt arbejde og kontorarbejde.

3. Funktioner.

a) *Direkte arbejde med børnene.* Dette arbejde adskiller sig fra arbejdet ved børnehjemmene derved, at eleverne er ældre og oftere pubertetsprægede, og at behandling af adfærdsvanskeligheder, herunder skolevanskeligheder, spiller en mere fremtrædende rolle. Således vil skole-støtten til eleverne spille en større rolle også uden for skoletiden, og samtaler, beskæftigelsesformer m. v. må i nogen grad tage en anden form.

Den væsentligste forskel på børnehjem og skolehjem bliver imidlertid, at skoleundervisningen ved skolehjemmene er et led i selve institutionens arbejde.

Skoleundervisningen skal ifølge børne- og ungdomsforsorgsloven stå mål med, hvad der ydes i folkeskolen; men som følge af de skolemæssige vanskeligheder, der er anledning til anbringelsen, kan undervisningen ikke lægges i rammer som i normalskolen; i stedet for klasser må man arbejde med små hold i deletimer og om gørligt enetimer; arbejdet må i meget høj grad sigte på at motivere eleverne til at bruge det tilbud, skolen kan give. Hertil kommer de forskelle fra folkeskolen, som følger af den langt mindre enhed, og de deraf følgende færre undervisningsfaciliteter.

I det direkte arbejde vil i højere grad indgå dels socialrådgiverens samtaler med eleverne til brug ved forældrearbejdet eller ved løsningen af elevernes samfundsmæssige problemer, dels den støtte, der i særlige tilfælde ydes af psykiater og af psykolog.

b) *Intern kommunikation:* Den interne kommunikation ved skolehjemmene svarer

for en del til børnehjemmene; men ud over den kommunikation, der finder sted ved børnehjemmene, indgår lærermøder og lærernes mere uformelle kommunikation i skolehjemmenes arbejde, og hertil kommer den kommunikation der finder sted mellem de forskellige arbejdsled (børneforsorgspædagoger - socialrådgiver - lærere). Da der i højere grad er tale om behandling, må såvel observation som kommunikation spille en noget større rolle ved skolehjem end ved børnehjem.

c) *Ekstern kommunikation:* I den eksterne kommunikation ved skolehjemmene indgår i det hele de samme elementer som ved børnehjemmene; en del af den eksterne kommunikation (børnehjem-skole) vil indgå som led i den interne kommunikation ved skolehjemmet, men i øvrigt vil der være kontakt til de samme instanser som fra børnehjemmene, og f. eks. kontakt til psykiatriske afdelinger, hvor elever har været indlagt, vil spille en større rolle.

Det erhvervsforberedende arbejde vil ligeledes indtage en større plads på grund af elevernes højere alder og større afvigelser.

d) *Forældrearbejdet* vil kun adskille sig fra det tilsvarende arbejde ved børnehjemmene ved de større krav der stilles på grund af elevernes større vanskeligheder; det må imidlertid ikke glemmes, at der er tale om ældre elever, der i mange tilfælde ikke udskrives til hjemmet, men til eget logi eventuelt med støtte fra institutionen.

Som ved børnehjemmene, men antagelig i højere grad, vil arbejdet med eleverne fortsætte, efter at de har forladt institutionen (efterværn).

e) *Praktisk arbejde uden direkte relation til arbejdet med børnene:* Arbejdet vil i det hele ikke adskille sig væsentligt fra det tilsvarende arbejde ved børnehjemmene, men skolehjemmene råder ofte over et betydeligt større areal, således at havearbejde o. s. v. spiller en større rolle.

Arbejdet i køkkenet vil muligvis være af mindre betydning i pædagogisk henseende, fordi det klientel, der modtages i skolehjemmene, gerne er ældre end gennemsnittet af børn i børnehjem.

f) *Kontorarbejde:* Dette arbejde vil oftest få større omfang end ved børnehjemmene,

på grund af de større enheder (med større personale og større intern og ekstern kommunikation) og på grund af de fastere regler for budget og regnskab (idet skolehjemmene modtager underskudsdekning).

g) *Ledelsesfunktioner*: Til de funktioner, der er nævnt under børnehjemmene, kommer ved skolehjemmene tilrettelæggelse af skolens arbejde og af samarbejdet mellem skole, boggrupper, fritidsarbejde og socialrådgiverfunktionen .

4. Hvem udfører hjemmets funktioner?

a) *Det direkte arbejde med børnene*: Dette spørgsmål belyses lettest, hvis man sondrer mellem skolearbejdet og det øvrige direkte arbejde med børnene.

Skolearbejdet varetages af hjemmets lærere samt for visse fags vedkommende (formning, idræt, værkstedsundervisning etc.) af faglærere; desuden kan børneforsorgspædagoger (assistenter og eventuelt afdelingsledere) eller socialrådgiveren have enkelte undervisningstimer.

I *det øvrige arbejde med børnene* forudsættes som ved børnehjemmene de normerede assistenter og til dels afdelingsledere at deltage; på samme måde som ved børnehjemmene er et antal stillinger ikke besatte eller besatte med medarbejdere uden adækvat uddannelse, hvilket medfører, at andre medarbejdergrupper drages ind i dette arbejde.

Endvidere er det sædvane, at hjemmets lærere har et vist antal timer med børnene uden for skoletiden; men da det er foreskrevet, at lærerne mindst skal læse 24 undervisningstimer, og arbejdstiden gennem de senere år er nedsat betydeligt, er dette arbejde i aftagende. Lærerne har f. eks. kunnet deltage i fritidsarbejdet ved at gå ind i fritidsbeskæftigelsen i områder, de havde særlig interesse for.

Desuden har det været sædvane, at lærerne er indgået i lørdags-søndagsturnus.

b) *Den interne kommunikation*: Dette arbejde omfatter foruden det arbejde, der er nævnt under børnehjemmene, lærermøder samt i det hele kommunikationen mellem lærerne indbyrdes og mellem de forskellige grene (skole, boggruppe/beskæftigelse, eksternt arbejde).

Som ved børnehjemmene påhviler ledelsen og tilrettelæggelsen forstanderen og afdelingslederne, men tillige indgår her overlæreren som den, der kan have ansvaret for tilrettelæggelsen af skolearbejdet.

c) *Den eksterne kommunikation* og

d) *f or ældrearbejdet*: Ved de skolehjem, hvor der ikke er normeret socialrådgiver, er forholdet som ved børnehjemmene; er der normeret en socialrådgiver, vil arbejdet påhvile socialrådgiveren under direkte ansvar over for lederen - dog kan også i disse tilfælde lærere (og især overlæreren) og børneforsorgspædagoger (især afdelingslederne) blive inddraget i den del af forældrearbejdet, der har direkte tilknytning til deres arbejde.

e) *Det praktiske arbejde*: Herom kan der i det hele henvises til, hvad der er nævnt under børnehjemmene; jfr. dog de modifikationer, der er nævnt under 3 e).

f) *Kontorarbejde*: Der er på grund af den ofte noget større enhed og det noget mere omfattende arbejde (jfr. foran under 3 f) oftere ansat en heltids-regnskabsfører og eventuel anden kontorhjælp (undertiden tillige kontorelever).

g) *Ledelsesfunktioner*: For dette arbejde kan for en del henvises til børnehjemmene. Det må imidlertid bemærkes, at ledelsen af hjemmets undervisning i reglen vil være henlagt til overlæreren, der i nogle tilfælde tillige varetager funktionen som »personalechef«, foruden at det er overlæreren, der fungerer som leder under forstanderens fravær.

Endvidere er det socialrådgiveren, der koordinerer det eksterne forsorgsarbejde, herunder forældre- og efterværnsarbejde.

5. Normeringsmæssige aspekter.

En personalenormering må opfylde de samme krav, der er nævnt under børnehjemmene, hvortil kommer de krav, der stilles til en skole-enhed der udover at meddele kundskaber tillige skal virke som led i en almen pædagogisk behandling og som led i behandlingen af skolevanskeligheder.

I direktoratets indstilling af december 1963 til socialministeriet indgik en model for et skolehjem med 30 elever, delt i 3 grup-

per å 10 børn; og direktoratet regnede på dette grundlag med følgende normeringsplan for et skolehjem med 30 elever (der svarer til skolehjemmenes gennemsnit, **jfr.** foran under 2):

- 4 assistenter,
- 1 socialrådgiver,
- 4 lærere,
- 1 viceforstander (overlærer),
- 1 forstander.

Som det fremgår af det under 2 anførte, er denne plan i det hele opfyldt for gennemsnitsskolehjem, men der er dog kun normeret socialrådgivere ved knap halvdelen af skolehjemmene.

Hertil kommer, at planen i indstillingen af 1963 i nogen grad var præget af økonomiske hensyn (gruppestørrelsen), samtidig med at man for fremtiden må regne med en noget lavere arbejdstid ikke mindst for lærernes vedkommende, og arbejdet i det hele stiller større krav, end man tog hensyn til i 1963.

Hvis man ved bedømmelsen af behovet for børneforsorgspædagoguddannet personale regner med en vågen tid fra kl. 06.45 til kl. 23.00, således at der er 2 grupper i hver af 2 afdelinger, men kun 1 medarbejder til rådighed pr. afdeling i skoletiden (mandag-fredag fra kl. 08 til kl. 13), skal der i alt dækkes 140-150 timer i hver afdeling fra mandag til fredag. Hertil kommer lørdage og søndage, således at der skal dækkes 175-185 timer i hver afdeling. I en afdeling med 2 grupper (12-16 elever) bør der derfor normeres i alt fald 1 afdelingsleder og 4 assistenter; der skal således regnes med 1 børneforsorgsuddannet medarbejder for hver ca. 3 elever i et skolehjem.

For skolens vedkommende må man regne med at arbejde i små grupper, da eleverne netop ikke har vist sig i stand til at arbejde i egentlige klasser; hertil kommer et behov for arbejde med enetimer og måske med opdeling i hold på 2-3 elever i visse fag, især i hovedfagene.

Regner man med et behov på 4 skoletimer for hver elev i institutionen (idet der er taget hensyn til, at enkelte elever kan undervises uden for hjemmet), kan man regne med et behov på i alt ca. 120 undervisningstimer ugentlig.

Med den udvikling, der kan påregnes med hensyn til lærernes arbejdstid i folkeskolen,

vil det være nødvendigt at regne med 1 ledende lærer (nuværende stillingsbetegnelser overlærer) og 5 lærere, altså **1 lærer for** hver ca. 5 elever.

Hertil kommer, at udviklingen viser, at der i det mindste må regnes med 1 normeret socialrådgiverstilling.

Endelig vil det ved visse skolehjem være nødvendigt med en normeret heltidspsykolog - dette vil antagelig kun blive tilfældet ved de allerstørste skolehjem og ved de skolehjem, der modtager det mest behandlingskrævende klientel.

Hvis man på noget længere sigt regner med et behov på ca. 1.500 skolehjemspladser, hvoraf ca. 900 for normalt begavede, kan man påregne et samlet behov for ca. 500 børneforsorgspædagoger (hvoraf ca. 100 afdelingsledere), ca. 300 læreruddannede, 50-100 socialrådgivere og 10-20 psykologer (heltidsansatte).

Hertil kommer ca. 50 institutionsledere (forstandere), der efter den *nuværende* praksis vil have grunduddannelse som lærere.

Går man over til kollektiv/kollegial ledelse, vil denne ændring ikke påvirke personalebehovet, idet de pågældende funktioner under alle omstændigheder udføres.

Det bemærkes, at der efter den nugældende normering er ca. 200 stillinger beregnet for børneforsorgspædagoger, ca. 200 underviserstillinger, ca. 15 socialrådgiverstillinger og ca. 40 institutionslederstillinger ved de ca. 40 skolehjem.

6. Uddannelsesmæssige aspekter.

For de under børnehjemmene nævnte grupper a)-e) kan i det hele henvises til det der nævnte.

For børneforsorgspædagogerne må der dog lægges vægt på dels de behandlingsmæssige sider af pædagogikken og på forståelsen af skolesituationen, dels på samarbejdet med personalegrupper med anden uddannelse; noget tilsvarende vil antagelig gælde socialrådgiverne.

Til de nævnte grupper kommer som en ny gruppe:

f) *Lærere.* Det har gennem de senere år været erkendt, at lærere ved skolehjem bør have en speciel forberedelse til denne op-

gave, og det har hidtil været løst ved at gøre børneforsorgens fortsættelsesseminarium obligatorisk - enkelte lærere har dog med tilsvarende støtte gennemgået tilsvarende uddannelse på Danmarks Lærershøjskole.

Det vil stadig være nødvendigt at byde lærerne såvel efter- som videreuddannelse, og her bør man antagelig overveje en nærmere koordination med folkeskolens efter- og videreuddannelse især inden for undervisning af adfærdsvanskelige m. v.

For lærere, der ønsker at avancere til lederstillinger, må stilles krav om, at de gennemgår kurser med sådant sigte på linie med børneforsorgspædagoger m. v.

7. Konklusioner.

Udover hvad der er nævnt for børnehjemmene, fremgår af ovenstående, at der er et stort behov for børneforsorgspædagoger ved

skolehjemmene, ligesom det antageligt vil være nødvendigt at øge antallet af socialrådgivere betydeligt.

Med hensyn til uddannelsen gælder, at der viser sig et behov for træning i kommunikation mellem forskellige faggrupper og i erkendelse af helhedssituationen skolefritid/bogruppe - hjemligt miljø, således vil indføringskurser for lærere og for socialrådgivere sikkert vise sig værdifulde.

Endvidere vil efteruddannelse og videreuddannelse vise sig nødvendigt i væsentligt videre omfang, end der nu er mulighed for. Endelig vil problemer omkring samarbejdet gøre det nødvendigt, at børneforsorgspædagoggruppens status ikke forringes i forhold til de expanderende lærer- og socialrådgiveruddannelser, da man i modsat fald kan vente en u hensigtsmæssig lagdeling i institutionerne.

C. Behandlingshjem for børn.

1. Formål:

Behandlingshjemmene modtager børn i det store og hele i skolealderen, dog kun op til ca. 12 års alderen, der i særlig grad trænger til indgående pædagogisk-psykologisk behandling. De børn, der anbringes i behandlingshjem, visiteres i reglen dertil gennem børnepsykiatriske afdelinger eller rådgivningscentre. Behandlingshjemmene er døgninstitutioner, der yder eleverne total-omsorg ud over den pædagogisk-psykologiske behandling; denne behandling ydes i fritid og levegrupper, gennem hjemmenes undervisning og gennem psykoterapi.

Derudover yder behandlingshjemmene støtte til børnenes familier under og efter opholdet. Et behandlingshjem, Nebs Møllegård, har en efterbehandlingsafdeling i den nærmeste større by (Roskilde), og andre behandlingshjem planlægger tilsvarende afdelinger.

2. Opbygning:

Der findes i Danmark 12 behandlingshjem for børn med ca. 300 elever; et par af disse tænkes dog med den videre udbygning overført til andet formål.

Behandlingshjemmene er i nogen grad specialiseret, således at visse hjem modtager børn med tidlige karakterskader, andre hjem modtager psykotiske og grænsepsykotiske børn, og atter andre børn med overvejende neurotisk udvikling.

Der er for tiden et meget stærkt pres på behandlingshjemmene, og antallet af pladser må forøges stærkt i de kommende år, for at behovet kan opfyldes.

Til en behandlingshjems-afdeling for 10 børn regnes i almindelighed med 3 assistenter og 1 afdelingsleder, således at der til et behandlingshjem med 20 børn vil være normeret 6 assistenter og 2 afdelingsledere, og til et behandlingshjem med 30 børn vil være normeret 9 assistenter og 3 afdelingsledere.

Der er endvidere ved hjemmenes skoler normeret gennemsnitlig 1 lærer pr. 5 børn - normalt er der ved et behandlingshjem med 20 børn 3 lærere og 1 overlærer. Der er normalt knyttet 1 socialrådgiver og 1 psykolog til hvert behandlingshjem, men nogle behandlingshjem har dog mere end 1 socialrådgiver og 1 psykolog.

I det hele findes adskillige afvigelser fra de ovennævnte normer.

Til det normerede personale kommer køkkenleder, anden huslig og praktisk hjælp

samt kontorhjælp; hertil kommer hjemmets læge.

Der er knyttet psykiatrisk sagkundskab til alle behandlingshjem.

Er forstanderen en gift mand, kan hans kone varetage ledelsen af husførelsen og modtager et særligt vederlag for dette arbejde; på samme måde kan afdelingsledernes koner varetage en lignende funktion i de enkelte afdelinger og få vederlag derfor.

Ved behandlingshjemmene er der normeret ca. 120 stillinger for børneforsorgspædagoger, ca. 50 underviserstillinger, 12 psykologstillinger og 12 forstanderstillinger.

Derudover er der ansat godt 50 heltids- og et antal deltidsansatte medhjælpere ved husholdningen (herunder vask og rengøring), godt 10 medarbejdere ved andet praktisk arbejde, 14 heltids- og et antal deltidsansatte kontorfunktionærer.

Der ydes honorar til 6 forstanderhustruer og 17 afdelingslederhustruer.

Endelig er der 70 forpraktikanter, medens antallet af seminariepraktikanter ikke har kunnet opgøres på årsbasis.

Der er ingen større ledighed i de normerede stillinger.

3. Funktioner.

a) *Direkte arbejde med børnene:* Dette arbejde adskiller sig fra arbejdet ved børnehjemmene derved, at børnene er præget af store personlige og adfærdsmæssige vanskeligheder, således at den individuelle behandling indgår som et afgørende led i behandlingen ved siden af arbejdet i levegruppen og i beskæftigelsesarbejdet.

Ud over den egentlige terapi, der udøves af psykologer, vil samtaler med enkelte børn eller med helt små grupper i det daglige arbejde være af betydning.

Hertil kommer på samme måde som ved skolehjemmene, at skoleundervisningen er et led i behandlingshjemmenes arbejde.

Skoleundervisningen kan i det hele sammenlignes med den skoleundervisning, der også i skolehjemmene indgår som et led i elevernes behandling; man må dog regne med, at eleverne i endnu højere grad er ude af stand til at modtage undervisning i grupper. Enkeltmandsundervisningen vil spille en fremtrædende rolle, især ved de behand-

lingshjem, der modtager psykotisk prægede børn.

I det direkte arbejde vil tillige indgå socialrådgiverens samtaler med børnene, dels psykiaterens og (som foran nævnt) psykologens arbejde.

b) *Intern kommunikation:* Den interne kommunikation kan i nogen grad sammenlignes med den interne kommunikation ved skolehjemmene, men der er tale om en mere intensiv behandling, der i endnu højere grad kræver observation og kommunikation, og hertil kommer, at endnu en faggruppe - psykologerne - indgår som et fast led i arbejdet ved behandlingshjemmene.

c) *Ekstern kommunikation.* I denne indgår i det hele de samme elementer som ved skolehjemmene; det erhvervsforberedende arbejde vil spille en mindre rolle, da eleverne er yngre i gennemsnit; men på grund af de endnu mere komplicerede forhold vil den eksterne kommunikation være yderligere kompliceret.

d) *Forældrearbejdet:* vil afvige fra det tilsvarende arbejde ved de tidligere nævnte børne- og skolehjem derved, at der endnu i højere grad bliver tale om en egentlig familiebehandling og tillige om efterbehandling efter barnets hjemgivelse.

e) *Praktisk arbejde uden direkte relation til børnene:* Arbejdet vil i det hele ikke skille sig væsentligt fra det tilsvarende arbejde ved børnehjemmene.

Arbejdet i køkkenet vil være af betydning også i behandlingsarbejdet, idet forholdet til mad spiller en væsentlig rolle i navnlig neurotisk eller psykotisk prægede børns udvikling.

f) *Kontorarbejdet* kan i det hele sammenlignes med det tilsvarende arbejde ved skolehjemmene.

g) *Ledelsesarbejdet:* Til de funktioner, der er nævnt under børnehjemmene og skolehjemmene, kommer et yderligere koordinationsarbejde i form af tilrettelæggelse af psykoterapien og dennes indpasning i det øvrige behandlingsarbejde.

4. Hvem udfører hjemmets funktioner?

a) *Det direkte arbejde med børnene* kan i det hele sammenlignes med det tilsvarende arbejde ved skolehjemmene.

Ud over de under skolehjemmene nævnte funktioner indgår i behandlingshjemmenes arbejde den individuelle psykoterapi, der udøves af hjemmenes psykolog(er).

b) De« *interne kommunikation*: Foruden det arbejde, der er omtalt under børnehjem og under skolehjem, indgår ved behandlingshjemmene kommunikation til og fra psykologerne.

I øvrigt kan henvises til, hvad der er nævnt under børnehjemmene og under skolehjemmene.

c) *Den eksterne kommunikation* og

d) *forældrearbejdet* kan sammenlignes med arbejdet ved de skolehjem, der har normeret en heltids socialrådgiver; men det må tilføjes, at psykologerne i overensstemmelse med arbejdets karakter i høj grad indgår i dette arbejde.

e) *Praktisk arbejde* og

f) *kontorarbejde* kan i det hele ligestilles med det tilsvarende arbejde ved skolehjemmene.

g) *Ledelsesfunktioner*: Funktionerne svarer delvis til, hvad der er nævnt under børnehjem og skolehjem.

Det koordinerende arbejde spiller dog en endnu større rolle, idet flere funktioner indgår i behandlingshjemmenes arbejde.

Ved de største behandlingshjem, hvor der er normeret mere end 1 psykolog og 1 socialrådgiver, har 1 af disse en ledende og koordinerende funktion med hensyn til disse grene af arbejdet.

5. Normeringsmæssige aspekter.

En personalenormering må foruden at opfylde de krav, der er nævnt under skolehjemmene og under børnehjemmene, kunne give mulighed for at yde intensiv, individuel behandling til de børn, der trænger dertil.

Som foran nævnt regnes der med et behandlingshjem til 30 børn (den størrelse, der regnes med ved udbygningen af behandlingshjemmene) med følgende personalenormering efter de nugældende retningslinier:

9 assistenter,
3 afdelingsledere,
1-2 socialrådgivere,

5 lærere,
1 overlærer (ledende lærer),
1-2 psykologer,
1 forstander.

For så vidt angår det personale, der beskæftiger sig med fritids- og levegrupper, det vil sige børneforsorgspædagogerne, gælder her, at der i en fremtidig udvikling dels må tages hensyn til, at denne medarbejdergruppe får tilstrækkelig forberedelsestid til sit arbejde, dels må sikres mulighed for, at der kan ydes det enkelte barn tilstrækkelig støtte i særlige situationer.

Man må derfor regne med, at der i hver afdeling bør være 4 assistenter og 1 afdelingsleder, altså 2 elever for hver børneforsorgspædagog. For skolens vedkommende må man regne med, at der i endnu højere grad end ved behandlingshjemmene skal regnes med undervisning i smågrupper og enkeltmands-undervisning; et undervisningshold bør ikke være større end 5 elever.

Regner man med, at der forudsættes ca. 6 undervisningstimer pr. indskreven elev, bliver det ugentlige behov ved et typisk behandlingshjem (30 elever) ca. 180 undervisningstimer, og man må da regne med 1 ledende lærer og 8 lærere, altså 1 lærer pr. 3-3,5 barn.

De erfaringer, der er gjort, bl. a. gennem en forsøgsordning ved behandlingshjemmet Nebs Møllegård, viser derudover, at man ved et behandlingshjem må regne med 1 socialrådgiver for hver ca. 10 indskrevne børn, idet familiearbejdet også for udskrevne elever kræver meget arbejde, samt med 1 psykolog for hver ca. 15 børn.

Når man på længere sigt regner med et behov på 520 behandlingshjemspladser for børn, kan man regne med et samlet behov for ca. 260 børneforsorgspædagoger (hvoraf ca. 50 afdelingsledere), ca. 170 læreruddannede, ca. 50 socialrådgivere og ca. 35 psykologer (heltidsansatte). Hertil kommer ca. 17 institutionsledere (forstandere), der bør være universitetsuddannede psykologer.

Det bemærkes, at der efter den nugældende normering er ca. 120 stillinger, beregnet for børneforsorgspædagoger, ca. 50 underviserstillinger, 12 socialrådgiverstillinger, 12 psykologstillinger og 12 institutionslederstillinger ved de nuværende behandlingshjem.

6. Uddannelsesmæssige aspekter.

For de under skolehjemmene nævnte grupper a-f kan der i det hele henvises til det dér anførte. Det må dog bemærkes, at der for alle grupper må lægges megen vægt på den behandlingsmæssige side af sagen og på samarbejdet personalegrupperne imellem; indføring i den specielle problematik vil være naturlig for alle grupper.

Til de tidligere nævnte personalegrupper kommer yderligere, da der jo må regnes med heltidsansatte psykologer (og ledere med psykologuddannelse), som en ny gnippe:

g) *Psykologer.*

Det vil være naturligt, at psykologer ved børne- og ungdomsforsorgens behandlingshjem får en indføring i de problemer, der er specielle for arbejdet her, således samarbej-

det med andre personalegrupper, især måske børneforsorgspædagoger, indføring i børne- og ungdomsforsorgslovgivning og forsorgslovgivning og - for de psykologer der søger til ledende stillinger - tillige i administrative emner.

7. Konklusioner.

Ud over hvad der tidligere er nævnt, viser det foran anførte, at der på grund af det store behov for yderligere pladser i behandlingshjemmene er et betydeligt behov for medarbejdere af alle kategorier, og at der er et betydeligt behov - for alle medarbejdergrupperes vedkommende - for såvel grunduddannelse og indføringskurser som efter- og videreuddannelse.

D. Observationshjem for børn.

1. Formål:

Observationshjemmene modtager børn, i det store og hele i skolealderen, til kortere observation med henblik på bedømmelsen af det enkelte barns fremtidige behandlingsbehov.

2. Opbygning:

Der er for tiden 2 observationshjem for børn, henholdsvis med 20 og 45 elever, men det sidstnævnte hjem varetager tillige børnehjemsfunktioner.

Ingen af de to hjem har skole.

Der er i alt normeret 11 assistenter, 5 afdelingsledere, 2 socialrådgivere og 2 forstandere; ingen af de normerede stillinger er ubesat. Efter de foreliggende oplysninger er der derudover beskæftiget 12 heltidsmedarbejdere ved husholdning foruden et antal deltidsmedarbejdere, 1 heltids kontorhjælp (foruden deltids) og to forstanderhustruer; endvidere er der 10 forpraktikanter og et antal praktikanter fra børneforsorgsseminariene.

3.-4. Observationshjemmene.

kan med hensyn til funktioner nogenlunde sidestilles med behandlingshjemmene, men da observationshjemmene - modsat behandlingshjemmene - ikke råder over egen skole, medfører dette et øget behov for ekstern kommunikation, især naturligvis med de skoler, børnene går i, og for øget støtte til børnenes skolearbejde, idet de lokale skoler ikke som hjemmenes interne skoler er indrettet på at indgå som led i behandlingsarbejdet.

5. Med hensyn til de *normeringsmæssige* aspekter må man gå ud fra, at observationshjemmene i fremtiden råder over egne skoler, således at også skolen kan indgå i observationsarbejdet. Da der på noget længere sigt regnes med 300 pladser i observationshjem for børn, kan man bedømme det fremtidige personalebehov til at omfatte 150 børneforsorgspædagoger (hvoraf ca. 30 afdelingsledere), knap 100 undervisere, ca. 30 socialrådgivere, ca. 20 psykologer og omtrent 10 institutionsledere, der formentlig som helhed vil være psykologuddannede.

6. Med hensyn til de *uddannelsesmæssige aspekter* må man i det hele henvide til, hvad der er nævnt under behandlingshjemmene.

E. Ungdomspensioner.

1. Formål:

Ungdomspensionerne modtager unge i alderen over skolealderen, der trænger til pædagogisk og social støtte i ungdomsårene.

Fra en ungdomspension er formålet defineret således:

»Ungdomspensionens formål er at skabe læreprocesser og andre muligheder for, at den enkelte unge udvikler sig til et menneske, der uddannet så langt som anlæg og evner rækker, er i besiddelse af personlighed, selvstændighed og kritisk sans og samtidig er et socialt individ, og til en vis grad tilpassede.«

Det forudsættes, at de elever, der modtages i ungdomspensionen, kan klare skole- eller erhvervsmæssig uddannelse eller arbejde uden for institutionen; ungdomspensionen har derfor på samme måde som børnehjemmene alene arbejdet med levegrupper og fritidsgrupper.

Kun undtagelsesvis er der knyttet arbejds- hold eller lignende til ungdomspensionerne (der er i alt normeret 2 faglærerstillinger); men ungdomspensionerne må i stigende grad tage sig af unge, der i perioder er uden beskæftigelse.

Det må bemærkes, at den seneste udvikling har medført, at ungdomspensionerne i et vist omfang må modtage stofmisbrugere, og at 2 ungdomspensioner indrettes særligt for dette klientel.

2. Opbygning:

Der findes i Danmark 29 ungdomspensioner med i alt ca. 650 elever; af disse er 13 institutioner med 330 pladser beregnet for unge mænd, 6 med 90 pladser beregnet for unge kvinder og 10 med 230 pladser beregnet for unge af begge køn.

Institutionerne varierer i elevtal fra 8 til 50; ca. halvdelen har færre end 20 elever, kun 5 har 40 eller flere elever.

Det gennemsnitlige elevtal er på ca. 23; de ungdomspensioner der kun modtager unge kvinder, er i gennemsnit lidt mindre end de øvrige.

Ungdomspensionerne er for tiden i betydelig ekspansion, og på noget længere sigt regnes med i alt 900 pladser

Der er for tiden i alt normeret ca. **130 stil-**

linger ved ungdomspensionerne; af disse er det store flertal stillinger, der forudsætter uddannelse til børneforsorgspædagog - der er i alt 2 faglærer- og 2 socialrådgiverstillinger.

Ved en ungdomspension af middelstørrelse er der normeret 3 assistenter og 1 forstander. En udsnits-undersøgelse viser desuden, at der ved en sådan gennemsnits-institution arbejder 1 køkkenleder, 4 husassistenter samt i øvrigt timelønnet medhjælp, f. eks. ved rengøringen. Det er sædvanligt, at forstanderens kone påtager sig ledelsen af husholdningen, og for dette arbejde modtager hun et specielt honorar.

En stikprøve-undersøgelse har vist, at ca. 15 pct. af alle normerede stillinger i ungdomspensionerne ikke er besat, mens ca. 1/3 er besat af medarbejdere, der ikke er uddannede som børneforsorgspædagoger eller har en dertil svarende uddannelse (f. eks. fritidspædagog); det må dog bemærkes, at en del af disse medarbejdere har gennemgået klubleder- eller lignende uddannelse.

Ved et par større ungdomspensioner er der ansat en rådgivende psykolog.

3. Funktioner.

a) *Direkte arbejde med eleverne:* Arbejdet adskiller sig fra arbejdet ved børnehjemmene derved, at ungdomspensionerne modtager unge fra 15-16 til 20 år, således at de egentlige omsorgsmæssige funktioner spiller en mindre rolle, og også spise-situationen træder noget tilbage i betydning; ved visse større ungdomspensioner går tendensen snarest i retning af spisning efter cafeteria-system, det vil sige uden faste tider og uden at de pædagogiske medarbejdere på samme måde deltager i måltiderne som ved hjem for børn.

Til gengæld er arbejdet med kommunikation og kontakt stærkt fremtrædende; dette gælder såvel arbejdet med grupper, der f. eks. foregår ved gruppesamtaler, beskæftigelse og fællesarrangementer, f. eks. weekend ture, som arbejdet med den enkelte elev.

Den situationsbestemte pædagogik spiller samme væsentlige rolle ved ungdomspensionerne som ved børnehjemmene.

I enkelte institutioner er der muligheder for, at elever, der for tiden ikke har beskæftigelse eller er under uddannelse, kan beskæftiges inden for institutionens rammer en ganske kort periode.

Derimod er der ikke fast undervisning i ungdomspensionerne, og dette stemmer for så vidt med ungdomspensionernes formål, der snarest går i retning af at yde eleverne støtte i vanskelige perioder, sådan at de i videst muligt omfang selv klarer uddannelse etc. uden for hjemmet.

Det er dog nødvendigt, at der er organiseret fritidsbeskæftigelse i ungdomspensionerne.

b) *Intern kommunikation m. v.:* Den interne kommunikation svarer i princippet til den interne kommunikation ved børnehjemmene, idet disse typer af institutioner modtager børn og unge, der gennemgår skolegang/erhvervs-uddannelse uden for institutionen; forskellene følger af elevklientellets forskellige alderstrin.

c) *Ekstern kommunikation og*

d) *Forældrearbejde:*

Arbejdet svarer i princippet til det tilsvarende arbejde ved børnehjemmene, men da ungdomspensionerne modtager elever over skolealderen, spiller forældre-arbejdet en noget mindre rolle og må udformes anderledes, samtidig med at kontakten til uddannelsessteder, arbejdspladser etc. spiller en tilsvarende større rolle.

e) *Praktisk arbejde uden direkte relation til arbejde med eleverne:* Arbejdet kan i det hele sammenlignes med det tilsvarende arbejde ved børnehjemmene. Dog vil det pædagogiske aspekt af dette antagelig være mindre fremtrædende; således nærmer visse ungdomspensioner sig til en mere kantine- eller cafeteriapræget spiseform.

f) *Kontorarbejde:* Vil i det hele svare til det tilsvarende arbejde ved børnehjemmene.

g) *Ledelses-funktioner:* Vil i det hele svare til, hvad der er anført under børnehjemmene. Ledelsen af husholdningen vil udformes noget anderledes, fordi eleverne selv kan klare en større del af disse funktioner, og fordi man som foran nævnt undertiden anvender en kantine-lignende spiseordning.

4. Hvem udfører hjemmets funktioner?

a) *Det direkte arbejde* kan i det hele sammenlignes med det direkte arbejde ved børnehjemmene. Det kan nævnes, at timelønnet arbejdskraft (»aftenassistenter«) i relativt høj grad indgår i arbejdet.

b) *Den interne kommunikation,*

c) *Den eksterne kommunikation og*

d) *For ældrearbejdet:* Om dette arbejde kan henvises til, hvad der er anført under børnehjemmene.

e) *Det praktiske arbejde og*

f) *Kontorarbejdet* kan ligeledes sidestilles med børnehjemmene. For det praktiske arbejde gælder, at dette i mindre grad tangerer det pædagogiske arbejde, således at de 2 grupper af medarbejdere derfor er skarpere adskilt.

g) *Ledelsesfunktionerne.* Herom kan henvises til, hvad der er anført under børnehjemmene. For ledelsen af de huslige funktioner henvises til ovenfor, punkt 3 g).

5. Normering smæssige aspekter.

Med hensyn til de principielle retningslinier kan henvises til det under børnehjemmene nævnte.

I direktoratets ofte nævnte indstilling af 13. december 1963 var der for ungdomspensionerne nævnt, at den kortere arbejdstid i erhvervslivet medførte, at ungdomspensionerne måtte yde eleverne større støtte i fritiden, og til at eleverne i det hele havde større behov for støtte end tidligere.

Direktoratet opstillede til brug ved bedømmelsen af behovet for pædagogisk arbejdskraft skitser for arbejdsplaner ved ungdomspensioner af forskellig størrelse; disse skitser førte til den konklusion, at der ved ungdomspensioner med indtil 19 elever burde normeres 2 medarbejdere foruden lederen, og ved større ungdomspensioner yderligere 1 medarbejder for hver påbegyndte 10 elever. Udviklingen efter 1963 har vist, at de tendenser, der var anført i direktoratets indstilling af 13. december 1963, snarest er forstærket; tillige modtager ungdomspensionerne i overensstemmelse med den forlængede skolegang i samfundet i højere grad skoleelever, og desuden er behovet for støtte

til elever, der i perioder er uden beskæftigelse, forøget, bl. a. i forbindelse med stofmisbruget.

En bedømmelse af personalebehovet på længere sigt må dels tage hensyn til denne udvikling, og dels i højere grad vælge afdelingen som enhed, hvilket stemmer med den pædagogiske og bygningsmæssige udvikling såvel ved ungdomspensioner som ved de øvrige døgninstitutioner.

Der må regnes med en vågen tid fra kl. ca. 06.00 til kl. ca. 24.00 på hverdage og en noget senere start på søndage, tillige med en vis personaleudtynding på lørdag-søndage.

I en afdeling med 2 grupper må man da regne med, at der i de stærkest belastede aften timer - fra kl. ca. 16.00 til kl. ca. 23.00 bør være 2 medarbejdere, medens man antagelig i de øvrige timer vil kunne klare sig med at have 1 medarbejder til rådighed.

Det samlede antal personaletimer i en sådan afdeling vil for 1 uge ligge i nærheden af 200 i det direkte arbejde alene, og der må derfor regnes med 6 medarbejdere - 1 afdelingsleder og 5 assistenter - i en afdeling med 15-20 elever; personalekvotienten vil da i en afdeling være på ca. 3.

Herudover skal der endvidere være normeret 1 leder ved hver institution, samtidig med at i alt fald noget større ungdomspensioner bør have tilknyttet 1 socialrådgiver.

Regner man som foran nævnt med 900 ungdomspensionspladser på noget længere sigt, medfører den ovennævnte beregning, at der skal normeres ca. 250 assistenter og ca. 50 afdelingsledere.

Hertil kommer ca. 40 institutionsledere (forstandere), der ligeledes skal have basisuddannelse som børneforsorgspædagoger, samt ca. 20 socialrådgivere.

Som foran nævnt er der for tiden normeret ca. 130 stillinger for børneforsorgspædagoger ved ungdomspensionerne, men kun 2 socialrådgiverstillinger

6. Uddannelsesmæssige aspekter.

Med hensyn til disse kan i det hele henvises til, hvad der er anført under børnehjemmene. Specielt for børneforsorgspædagoggruppen må man dog gøre opmærksom på, at der her i høj grad er brug for speciel viden om ungdomsproblemer af såvel fysisk (herunder seksuel) og psykisk som social art; således er kendskab til arbejdsmarkedsforhold og til de nær dermed forbundne uddannelsesproblemer i høj grad ønskelig. Endvidere må der lægges vægt på samtaleteknik.

7. Konklusioner.

Analysen viser, at dels behovet for flere ungdomspensioner, dels for mere intenst arbejde i disse, nødvendiggør en væsentlig forøgelse af antallet af stillinger i ungdomspensioner for såvel børneforsorgspædagoger som socialrådgivere.

Tillige må det påregnes, at der i uddannelsen bør tages hensyn til forhold, der ikke hidtil er taget tilstrækkeligt hensyn til (samfundskundskab, samtaleteknik.)

F. Mødrehjem.

Denne gruppe bør formentlig nærmest nævnes i tilslutning til ungdomspensionerne, idet man må regne med, at deres funktion kommer til at nærme sig denne institutionsgruppe, samtidig med at der i den tid, hvor de unge mødre ikke er i stand til at arbejde uden for institutionen, må ydes dem beskæftigelse og undervisning inden for institutionen.

Der er for tiden 55 mødrehjems-pladser i tilslutning til spædbørnehjem, og dette antal kan ventes at forholde sig konstant.

Ved arbejdet med mødrene er der for tiden ansat ca. 15 medarbejdere, men kor-

tere arbejdstid og muligheden for et mere intenst arbejde vil antagelig føre til en vis forøgelse; skønsvis kan man regne med at antallet af medarbejdere ved mødrearbejdet vil blive omkring 20 børneforsorgspædagoger, omkring 5-10 faglærere og ca. 5 socialrådgivere.

I uddannelsen bør der tages hensyn til den særlige funktion, disse hjem skal yde; men på grund af det efter prognosen ret beskedne antal medarbejdere forekommer det rimeligst at tilgodese de særlige forhold gennem kurser af forskellig art.

G. Ungdomshjem, herunder behandlingshjem og observationshjem for unge.

Gruppen modsvarer skolehjem, behandlingshjem og observationshjem for børn, men behandles her under ét, fordi man i direktoratets prognoser har regnet den for én gruppe.

1. Formål:

Ungdomshjemmene modtager unge i alderen fra 15-16 år til (ved udskrivningen) 20 år til fuldt ophold, således at der også gives mulighed for beskæftigelse, erhvervsmæssig træning og undervisning inden for institutionen.

De unge, der modtages i ungdomshjemmene, anbringes på grund af adfærds- og tilpavningsvanskeligheder, ofte som vilkår for en betinget dom eller et tiltalefrafald.

Ungdomshjemmenes opgave er foruden totalomsorg at yde pædagogisk støtte og behandling; denne støtte gives dels i fritids- og levegrupper, dels gennem erhvervstræning og - formentlig i stigende omfang - gennem skoleundervisning.

En del ungdomshjem for unge mænd yder egentlig faglig oplæring til eleverne (dette gælder således Vitskøl Kloster og Flakkebjerg).

Visse ungdomshjem og behandlingshjem for unge (Billeshave, Bråskovgård, Sølager) har sikrede specialafdelinger for unge, der vanskeligt kan behandles i en åben institution.

2. Opbygning:

Der findes i Danmark i alt 15 ungdomshjem for unge mænd med i alt ca. 500 pladser, nogenlunde ligeligt fordelt mellem ungdomshjem fortrinsvis til kortere ophold, ungdomshjem fortrinsvis til længere ophold for svagt begavede og sent udviklede unge.

For unge kvinder findes der 10 ungdomshjem med i alt ca. 250 pladser, nogenlunde ligeligt fordelt på samme måde som ungdomshjemmene for unge mænd; institutionerne for unge kvinder er i gennemsnit noget mindre end institutionerne for unge mænd (gennemsnitlig ca. 25 elever mod 30-35).

Hertil kommer 2 behandlingshjem for unge mænd med i alt ca. 90 pladser og 1 be-

handlingshjem for unge kvinder med 30 pladser.

Der er ved ungdomshjemmene normeret ca. 330 stillinger, hvoraf ca. 140 forudsætter uddannelse til børneforsorgspædagog (assistent- og afdelingslederstillinger), ca. 110 er arbejdslederstillinger, godt 40 er underviserstillinger, godt 10 er normeret for socialrådgivere og 1 for en heltidsansat psykolog. Hertil kommer lederstillingerne.

Ved de 3 behandlingshjem er der normeret 28 stillinger for børneforsorgspædagoger, 21 for faglærere, 7 for undervisere, 4 for socialrådgivere og 3 for heltidsansatte psykologer. Hertil kommer de 3 lederstillinger; det samlede antal normerede stillinger for behandlingspersonale er således 66.

Stikprøver viser, at visse ungdomshjem har vanskeligt ved at tiltrække børneforsorgspædagoger; dette kan hænge sammen med ubekvem arbejdstid og med isoleret beliggenhed, men også med at nyuddannede pædagoger ikke følger sig modne nok til at arbejde med næsten jævnaldrende unge; muligvis er faktorer i institutionernes interne klima af betydning. En af de seneste stikprøver synes at vise, at børneforsorgspædagoger i høj grad tiltrækkes af en dynamisk ledet institution med en udpræget behandlingslinje.

Ud over det normerede personale er i alt ca. 200 andre heltidsmedarbejdere beskæftiget ved ungdomshjemmene; heraf er ca. 40 medhjælpere ved land-, skov- og havebrug, ca. 90 heltidsansatte ved husligt arbejde (herunder syning, vask og rengøring), ca. 25 heltidsansatte kontorhjælpere, ca. 15 nattevagter og ca. 30 forpraktikanter. Desuden varetager ca. 45 forstander- og afdelingslederhustruer ledelsen af det pågældende hjem respektive den pågældende afdeling.

Hertil kommer et antal deltidsmedarbejdere ved husholdning og kontorarbejde.

Tillige modtager ungdomshjemmene praktikanter fra børneforsorgsseminariene, men antallet har ikke kunnet opgøres på årsbasis.

De fleste ungdomshjem har foruden det almene lægetilsyn psykiatrisk lægetilsyn, og en del har tillige en rådgivende deltidspsykolog.

Ungdomshjemmene - især ungdomshjemmene for unge mænd - har tidligere overvejende modtaget elever med udadrettet ag-

gressiv-antisocial adfærd. De seneste års udvikling tyder på, at et andet symptomkompleks med asocial holdning og ofte stofmisbrug som symptom vil få større betydning end tidligere.

De opgørelser, der er foretaget i direktoratet, viser, at man på længere sigt regner med i alt 590 pladser i ungdomshjem, behandlingshjem og observationshjem for unge mænd og med i alt 320 pladser i ungdomshjem, behandlingshjem og observationshjem for unge kvinder, altså et nogenlunde uændret behov, hvad der dog må ses på baggrund af den ventede ekspansion for ungdomspensionerne.

3. Funktioner:

a) *Direkte arbejde med eleverne:* I dette arbejde indgår - ud over det arbejde der udføres af læge, psykiater, psykolog og socialrådgiver i forbindelse med disses arbejde - følgende hovedbestanddele:

*Arbejde i levegrupperne,
Fritids-arbejde,
Erhvervstræning og
Undervisning.*

Arbejdet i *levegrupperne* omfatter naturligvis i langt mindre grad omsorgsarbejde end arbejdet ved hjem for børn; derimod træder tilrettelæggelsen af elevernes dag i samarbejde med eleverne og i det hele samtaler med eleverne på grundlag af den givne situation, både med enkelte elever og med grupper af elever.

I tilknytning til *levegrupperne* kan der i øvrigt arrangeres egentlige gruppe-samtaler som led i en terapi under en psykologs ansvar.

Der kan også i *levegrupperne* arrangeres forskellige former for fritidsarbejde, f. eks. udflugter, improviseret fodboldspil, indendørs spil o. s.v. Arbejdet i *leve-grupperne* er i det hele vanskeligt at beskrive exakt, idet selve samværet og den tilknytning det kan skabe, er af væsentlig pædagogisk betydning.

Arbejde af denne art vil muligvis få øget betydning med den ændring i klientelet, der er nævnt foran.

Arbejdet i *leve-grupperne* går jævnt over i *fritids-beskæftigelsen*, der ved ungdomshjemmene kan arrangeres med klubpræg,

især i større ungdomshjem, eventuelt i samarbejde med lokalt arbejde; således er der organiseret sport ved adskillige ungdomshjem, og der er mulighed for at arrangere hobbyværksteder, musik etc. *Erhvervstræningen* har hidtil været det bærende i ungdomshjemmenes arbejde; oprindeligt var landbrug for unge mænd og husligt arbejde for unge kvinder hovednerven, men man erkendte tidligt at landbrug var mindre egnet som fremtidig beskæftigelse for unge mænd, og i stedet indtog håndværksmæssig og siden industriel virksomhed den væsentligste plads. For kvindernes vedkommende har man indtil det sidste tiår været bundet af et relativt snævert kønsrollemønster, men en udvikling henimod flere tilbud for de unge kvinder har dog stedse været i gang.

Erhvervstræningen vil muligvis i de kommende år få et andet præg i retning af observations- og tilvænningsværksteder, medens den egentlige erhvervsmæssige oplæring - faglig eller anden - måske i højere grad vil foregå uden for institutionerne.

Samtidig tyder udviklingen på, at *undervisningen* vil få større betydning i arbejdet.

Det spiller her en rolle, at skolekunderskab og evnen til at modtage teoretisk træning vil spille en større rolle i samfundet end hidtil - samtidig forlænges den obligatoriske skoleuddannelse fra 7 til 9 år eller måske endnu længere, således at det er nødvendigt at udvide skoleundervisningen væsentligt, dersom ungdomshjemmene skal være et acceptabelt tilbud. Hertil kommer, at man muligvis lettere når frem til et klientel af den »nye« type gennem undervisning end gennem erhvervstræning.

Undervisningen kan foregå på linie med ungdomsundervisning og kan eventuelt for et nogenlunde stabiliseret klientel tage form af forberedelse til anerkendte prøver. For et mere skadet klientel vil undervisningen snarere ligne samtaler, således at kundskabsmeddelelsen vil være underordnet i forhold til arbejdet med at motivere til kundskabs tilegnelse.

Som ved de øvrige hjem for adfærds- og tilpasningsvanskelige børn og unge (skolehjem, behandlingshjem) er det nødvendigt, at **alt** arbejdet indgår i en behandlingsmæssig helhed, hvilket forudsætter en væsentlig intern og ekstern kommunikation.

b) *Den interne kommunikation* kan sammenlignes med kommunikationen ved skole- eller behandlingshjem; på grund af de mange faggrupper der deltager i arbejdet, er det nødvendigt at forene arbejdet i en fælles referens ramme.

Hvor der er ansat en psykolog, vil han/hun i sit arbejde som personalerådgiver få en væsentlig andel i at få den interne kommunikation til at fungere.

c) *Den eksterne kommunikation og*

d) *For ældrearbejdet*: Med hensyn til dette arbejde kan i det hele sammenlignes med ungdomspensionerne men der er gennemgående tale om et mere behandlingstrfængende klientel og samtidig et klientel, der i højere grad er i konflikt med samfundets normsystem. Dette medfører større kontakt til andre hjælpeinstanser, men også til retssystemet. Tillige er det »nye« af stofmisbrug prægede klientel ofte fysisk sygt (f. eks. af leverbetændelse), således at kontakten til læge, hospital m. v. er blevet væsentlig.

e) *Praktisk arbejde uden direkte relation til eleverne*: Herom kan henvises til, hvad der er nævnt under ungdomspensionerne; men det må bemærkes, at ungdomshjemmene oftere ligger i landdistrikter, og at navnlig hjemmene for unge mænd ofte har et betydeligt areal, hvilket forudsætter et forholdsvis stort arbejde med havebrug, landbrug og evt. skovbrug; det må dog bemærkes at landbrugene i stigende grad bortforpagtes, efterhånden som landbrug træder tilbage som led i hjemmenes erhvervstræning.

f) *Kontorarbejde*: Herom kan henvises til skolehjemmene.

Da mange hjem har erhvervstræning med en betydelig produktion, vil regnskabsføring etc. blive mere omfattende end ved de øvrige institutioner.

g) *Ledelses-funktioner*: Disse vil i det hele svare til, hvad der er nævnt under skolehjem (og behandlingshjem); men til dette kommer imidlertid ledelsen af hjemmenes erhvervs-virksomhed (værksteder, køb og salg, regnskab).

4. Hvem udfører hjemmets funktioner?

a) *Det direkte arbejde*: Arbejdet i leve-grupperne og i fritidsbeskæftigelsen varetages af

børneforsorgspædagog-gruppen (assistenter og afdelingsledere); men de øvrige personalegrupper indgår dog mere eller mindre i fritidsarbejdet, især som støtte i lørdag-søndagene.

Skolearbejdet varetages af lærere, eventuelt med støtte af timelønnede lærere udefra.

Erhvervstræningen ledes af de normerede faglærere, ved de største værksteder dog med hjælp af svende, der lønnes efter overenskomst med faget, landbrugsmedhjælper etc.

Endelig varetager specialisterne (læge, psykolog, psykiater, socialrådgiver) den del af det direkte arbejde, der falder ind under deres særlige område.

b) Med hensyn til den *interne kommunikation* kan henvises til, hvad der er anført tidligere; men antallet af kontakter forøges væsentligt derved, at den erhvervsmæssige træning og værkstedspersonalet må deltage i dette arbejde.

c) *Den eksterne kommunikation* vil ved de hjem, der har normeret socialrådgiverstillinger, i høj grad påhvile denne i samarbejde med leder, overlærer og afdelingsledere; men som tidligere nævnt er der kun normeret socialrådgivere ved et mindretal af ungdomshjemmene. Som følge heraf er den eksterne kommunikation næppe tilstrækkelig, da den må udføres af medarbejdere, der er fuldt optaget af andre pædagogiske opgaver.

Det bør nævnes, at regnskabsføreren ved i alt fald de større hjem varetager en stor del af den eksterne kommunikation.

d) *For ældrearbejdet*: Om dette henvises til, hvad der er anført under c.

e) *Praktisk arbejde uden direkte relation til det pædagogiske arbejde*: Herom kan i det hele henvises til, hvad der er nævnt under de øvrige institutionstyper.

f) *Kontorarbejde*: Herom kan henvises til skolehjemmene.

g) *Ledelsesfunktioner*: I det hele kan henvises til skole- og behandlingshjemmene.

Det må endvidere bemærkes, at værkstedslederne har lederfunktion i deres arbejdsfelt, jfr. foran (4.a).

5. Normeringsmæssige aspekter.

I direktoratets normerings-indstilling af 13. december 1963 fremlagdes en model for et

ungdomshjem med 30 elever, men uden afdelings-opdeling. Man regnede i denne skitse med en vågen tid fra kl. 06.45 til kl. 23 på hverdage og fra kl. 07 til kl. 23 på søndage, således at den samlede fritid i hver gruppe var 64½ time ugentlig, idet man regnede med 42 timers erhvervsmæssig beskæftigelse af eleverne og med 10 timers undervisning i 2 hold.

For værkstederne regnede man med en faglærer for hver 6 elever.

Den skitse, der herefter dannede grundlag for direktoratets normeringsønske for ungdomshjem var således:

- 4 assistenter,
- 5 faglærere,
- 1 socialrådgiver,
- 1 overlærer og
- 1 forstander.

Den udvikling, der siden har fundet sted, er gået i retning af en mere udpræget opdeling i afdelinger af udvidet skoleundervisning og af øget ekstern kommunikation (forældrearbejde, efterværn etc.); tillige må man regne med forkortet arbejdstid og øget tid til intern kommunikation.

Dette vil føre til forøgelse af antallet af børneforsorgspædagoger, af lærere og af socialrådgivere; derimod kan man antagelig regne med et nogenlunde uændret antal faglærere, idet den interne beskæftigelse til dels vil blive erstattet af skoleundervisning og af ekstern beskæftigelse.

For lærernes vedkommende må man formentlig regne med i alt fald en fordobling af det nuværende antal undervisningstimer; dette er måske snarest i underkant.

For socialrådgivernes vedkommende må man regne med de samme forholdstal, som er anført under skolehjem og behandlingshjem for børn, det vil sige 1 socialrådgiver for hver 10 indskrevne elever ved behandlings- og observationshjem for unge og 1 so-

cialrådgiver for hver 20 indskrevne elever ved de øvrige ungdomshjem.

Med hensyn til antallet af børneforsorgspædagoger må man som udgangspunkt vælge en afdeling med 2 grupper; dette vil da - jfr. foran - forudsætte omtrent 130 ugentlige medarbejdertimer i elevernes fritid; men hertil kommer at udviklingen i klientellets art antagelig vil forudsætte, at der derudover er personale til stede i elevernes arbejdstid, idet visse elever muligvis bedst behandles i afdelingerne.

Det er derfor rimeligt at regne med 1 afdelingsleder og 4 medarbejdere i afdelingerne i alt fald ved behandlings- og observationshjemmene for unge; det er muligt, at de øvrige ungdomshjem vil kræve mindre arbejdskraft.

Et groft skøn vil således forudsætte, at der ved behandlingshjemmene og observationshjemmene for unge vil være en børneforsorgspædagoguddannet medarbejder for hver ca. 2,5 elever, mens der ved de øvrige ungdomshjem bør være en børneforsorgspædagoguddannet medarbejder for hver ca. 3,5—4 elever.

Det sidste tal (4) giver dog muligvis noget svagere personaledækning end rimeligt; i nedenstående skema er der regnet med en kvotient på ca. 3,6.

Endelig må man regne med 1 psykolog for hver 15 elever ved behandlings- og observationshjem for unge, medens der kun ved de større af de øvrige ungdomshjem og ved dem, der modtager klientel der nærmer sig behandlingshjemmene, vil være behov for heltidspsykologer.

Efter de foreliggende prognoser må man groft regne med, at ca. 150 af de 590 pladser for unge mænd og ca. 100 af de 320 pladser for unge kvinder, skal være i behandlings- eller observationshjemmene.

Det samlede forventede behov kan herefter opgøres sådan:

	Behandlings- og obs.hjem	Andre hjem	i alt
Børneforsorgspædagoge	60	180	240
Faglærere	40	110	150
Socialrådgivere	25	30	55
Underviseie	15	100	115
Psykologer	15	10	25
Ledere	8	25	33

Af de 240 børneforsorgspædagoger skal ca. 60 være afdelingsledere.

Lederne af behandlings- og observationshjemmene forventes at være psykolog-uddannede.

6. Uddannelsesmæssige aspekter.

Med hensyn til disse kan i det hele henvises til, hvad der er anført for de øvrige institutionsgrupper; men særlige forhold gør sig dog gældende for visse personalegrupper - dette gælder især d. *socialrådgivere*, e. *børneforsorgspædagoger* og f. *lærere*; desuden kommer som en ny gruppe h. *faglærere* m. fl.

d. *Socialrådgivere*: Det vil være naturligt, at socialrådgivere gennemgår et indføringskursus, der særlig lægger vægt på problemer for denne aldersklasse (16-20 år, herunder i erhvervsforberedelse).

e. *Børneforsorgspædagoger*: Vanskeligheder med hensyn til rekrutteringen af børneforsorgspædagoger til ungdomshjem vil i nogen grad kunne afhjælpes ved indføring i nogle af de emner, der vil være relevante for arbejdet i ungdomshjem - herunder et bredt kendskab til samfundets hjælpemidler især i forbindelse med uddannelsessystemet, samtaleteknik og muligvis tillige kriminologi. Hertil kommer særlige teknikker med hensyn til fritidsbeskæftigelse.

f. *Lærere*: For lærerne må gælde, at de bør have indføringskurser på samme måde som lærere ved skolehjem og ved behandlingshjem for børn; herudover kan det være naturligt at give speciel efter- og videreuddannelse i undervisning svarende til folkeskolens ældste klasser og til den kommunale ungdomsskole.

h. *Faglærere*: For denne gruppe har hidtil været krævet, at de pågældende havde gennemgået en faglig uddannelse, som var relevant for det pågældende arbejdsområde, og det har været sædvanligt tillige at forudsætte, at de gennemgik en pædagogisk uddannelse (til børneforsorgspædagog eller erhvervspædagogisk kursus).

Faglærernes uddannelse overvejes for tiden i børneforsorgens pædagogiske nævn, men det vil være naturligt, at pege på betydningen af et indføringskursus, der gav kendskab til pædagogik, psykologi og børneforsorgsforhold samt vejledning og kommunikation med de øvrige faggrupper inden for børne- og ungdomshjemmene.

7. Konklusioner.

Udviklingen gennem de senere år inden for gruppen af ungdomshjem (herunder behandlingshjem for unge) peger på en væsentlig ændring i arten af symptomer, der fører til institutionsanbringelse.

Samtidig vil den stigende betydning af uddannelse og evnen til at skaffe sig teoretisk viden føre til en ændring i hjemmenes erhvervsforberedende arbejde, således at skoleundervisning vinder frem på bekostning af direkte erhvervstræning i hjemmene. Det vil være nødvendigt med en betydelig forøgelse i antallet af børneforsorgspædagoger, socialrådgivere og undervisere, ligesom det stigende antal behandlings- og observationshjem for unge vil føre til et behov for heltidsansatte psykologer.

Funktionsanalysen viser endvidere et betydeligt behov for indføring i særlige forhold ved ungdomshjemmene og i kommunikation med andre faggrupper inden for arbejdet.

Sammenfatning for børne- og ungdomshjem (bortset fra hjem for spæde børn).

Formål:

Børne- og ungdomshjemmene modtager børn fra 2 år og unge indtil 20 år og yder dem foruden totalomsorg pædagogisk og pædagogisk-psykologisk behandling.

De seneste tiårs udvikling har medført, at de rent forsmæssige anbringelser er blevet få i forhold til dem, der er begrundet i et

behandlingsbehov; samtidig er 1964-lovens tilbudstanke slået igennem således, at flertallet af anbringelser nu sker med forældrenes samtykke.

Som led i den pædagogiske behandling yder særlige institutioner (skolehjem, behandlingshjem, ungdomshjem) skoleundervisning og/eller erhvervsmæssig træning; til-

lige indgår eksternt forsorgsarbejde, især forældrearbejde, i stigende omfang i hjemmenes arbejde.

Opbygning:

Der er i Danmark i alt ca. 250 børne- og ungdomshjem (bortset fra spædbørnehjem) med et samlet belæg på knap 7.000 børn og unge.

De seneste prognoser tyder på, at antallet af elever vil være nogenlunde uændret eller måske lidt stigende; men udviklingen vil gå ret forskelligt for de forskellige typer af børne- og ungdomshjem, idet man kan regne med nogen tilbagegang for de »almindelige« børnehjem, nogenlunde uændret eller lidt dalende belæg ved ungdomshjemmene samt ret stærkt stigende belæg ved ungdomspensioner, skolehjem samt ved behandlings- og observationshjem såvel for børn som for unge.

Ved de forskellige typer af hjem er der normeret omtrent 1300 stillinger, der forudsætter uddannelse til børneforsorgspædagog (herunder afdelingslederstillinger samt forstanderstillinger ved børnehjem og ungdomspensioner); men på grund af den ringe uddannelseskapacitet er kun ca. 800 af disse stillinger besat med uddannede børneforsorgspædagoger og ca. 250 med personer uden adækvat uddannelse.

I øvrigt er der normeret 50 socialrådgivere, 300 undervisere, 130 værkstedsledere, 16 heltidspsykologer og 60 forstandere, der rekrutteres fra lærer- og psykologgrupperne.

Ud over disse er der ansat ca. 1.000 heltidsansatte medarbejdere ved husholdning, vask, syning etc., ca. 80 medhjælpere i gartneri, landbrug, skovbrug, ca. 50 heltidsansatte kontormedhjælpere og ca. 20 nattevagter. Hertil kommer, at flertallet af forstandernes og en del af afdelingsledernes koner modtager særligt vederlag for at lede hjemmenes/afdelingernes husholdninger. Der er endvidere ansat deltidsansatte medhjælpere i husholdning, kontor etc. På deltidsbasis er ansat forskellige konsulenter (psykologer, læger og psykiatere).

Endelig er der ansat 3-400 såkaldte praktikanter, der delvis afhjælper manglen på uddannede børneforsorgspædagoger.

Hertil kommer praktikanter fra børneforsorgsseminariene, hvis antal ikke har kunnet opgøres på årsbasis.

Funktioner: Analysen viser, at hjemmenes funktioner kan inddeles i funktioner uden direkte pædagogisk sigte (husholdning, kontorarbejde etc.) og i funktioner med pædagogisk sigte.

De sidste funktioner omfatter dels direkte arbejde med eleverne, dels intern og eksternt kommunikation. Samtlige medarbejdergrupper deltager i større eller mindre omfang i den interne kommunikation, der dels er formaliseret (medarbejdermøder, journalføring og lign.), dels består i uformel kontakt mellem medarbejderne.

Den eksterne kommunikation omfatter dels kontakten til andre myndigheder og hjælpeinstanser, dels arbejdet omkring elevernes genanbringelse i det normale liv, det vil sige, for eks. forældrearbejde, erhvervsforberedelse og efterværn. Dette arbejde vil naturligt påhvile socialrådgivere, hvor en sådan findes, eventuelt i samarbejde med psykologen; men da der i de færreste tilfælde er normeret socialrådgivere, vil arbejdet hvile på leder, afdelingsledere og eventuelt egnede og interesserede assistenter.

Det direkte pædagogiske arbejde hviler dels på specialister (faglærere, lærere, psykologer etc.); fælles for alle institutioner er imidlertid arbejdet i fritids- og levegrupperne, der påhviler børneforsorgspædagogerne. Arbejdet omfatter ikke alene arbejdet i organiseret fritidsbeskæftigelse, selv om børneforsorgspædagoger skal kunne varetage sådan beskæftigelse, men tillige situationsbetinget beskæftigelse, og situationsterapeutiske samtaler med enkelte elever eller grupper af elever. Endvidere indgår i børneforsorgspædagogernes arbejde en række omsorgsfunktioner i elevernes daglige liv.

Ledelsesfunktionerne påhviler forstanderne, men tendensen går i retning af større medarbejderindflydelse og af delegering af ansvaret: til andre - afdelingerne spiller således en større rolle som institutionens grundenhed end tidligere, også i tilfælde, hvor der (endnu) ikke foreligger bygningsmæssig opdeling. Endvidere har en ledende lærer — under ansvar over for forstanderen - ledelsen af skolen i de hjem, hvor der gives intern undervisning; faglærere, socialrådgivere og psykologer kan have ledende funktion hver for sit område.

Ledelsen af børne- og ungdomshjem vil

tilsyneladende tendere mod at blive kollegial snarere end hierarkisk.

Normeringsmæssige konsekvenser: Det er opgjort, at en bedre pædagogisk tilrettelæggelse af arbejdet - sammen med den stigende vægt på specialinstitutioner - vil medføre en væsentlig forøgelse af det pædagogiske personale ved børne- og ungdomshjemmene. Dette behov må dels ses på baggrund af behovet for en mere intens behandling af eleverne, der fordrer en nærmere kontakt i smågrupper, dels af behovet for intern kommunikation, forberedelsestid etc., og dels af den generelle samfundstendens mod forkortet arbejdstid.

Efter de i analysen foretagne beregninger bør man regne med ca. 2.600 stillinger for børneforsorgspædagoger, hvoraf ca. 700 med funktion som afdelings- eller institutionsleder; ca. 700 underviserstillinger (herunder ca. 100 som ledende lærer); ca. 300 socialrådgivere; godt 150 faglærere; ca. 100 psykologer.

Endelig må man regne med ca. 100 ledere (af skole-, ungdoms- og behandlingshjem), der traditionelt har været besat med personer med anden uddannelse end uddannelsen som børneforsorgspædagog.

Den foran omtalte udvikling i retning af kollegial ledelse vil næppe være af betydning for personalebehovet, idet selve funktionerne ikke ændres.

Uddannelsesmæssige konsekvenser: Der er stillet forslag om indføringskurser af forskellig art for de forskellige grupper af specialister, herunder læger, psykiatere, psykologer, socialrådgivere, værkstedsledere og

undervisere, samtidig med at der bør gives dem mulighed for efter- og videreuddannelse inden for deres respektive felter.

Endvidere er der foreslået en uddannelse af køkkenledere, medens der for kontormedarbejdernes vedkommende er henvist til den foreslåede uddannelse for socialassistenter.

For børneforsorgspædagogernes vedkommende er det anført, at uddannelsen skal sætte dem i stand til systematisk at lede og tilrettelægge dagen for den enkelte elev, for en gruppe og for en afdeling. Dette medfører, at børneforsorgspædagogerne bør have indblik i psykologi (udviklings-, individual- og gruppepsykologi) og kunne anvende denne viden i praksis.

Tillige skal han /hun have kendskab til beskæftigelse af børn og unge i de forskellige aldersklasser og være i stand til at improvisere beskæftigelse. Endvidere er det nødvendigt, at børneforsorgspædagogen behersker samtaleteknik, skriftlige udfærdigelser og har et godt og solidt kendskab til samfundsforhold.

Endvidere er det vigtigt, at der gives børneforsorgspædagogerne mulighed for efter- og videreuddannelse - denne efter- og videreuddannelse bør eventuelt koordineres med tilsvarende aktiviteter på beslægtede felter.

Det er formentlig af betydning for samarbejdet mellem de forskellige personalegrupper i børne- og ungdomshjemmene, såvel som for hjemmenes klima i det hele, at den gruppe, der i det daglige har den væsentligste kontakt med eleverne, ikke har en påfaldende lavere status end f. eks. lærere eller socialrådgivere.

Det normerede personale ved andre børne- og ungdomshjem
end spædbørnehjem.

	Antal børne- og ungd. hjem	Antal pladser	Antal normerede stillinger: fordeling					
			I alt	Heraf besat	Heraf uddan- net	Fst.	Bfs.- pæd.	Undervisere Arb.jedere - Faglærere
Almindelige børnehjem . . .	130	3300	600	480	120	130	470	
			ca.	ca.	ca.			
Skolehjem	40	1200	455	420	35	40	200	200
Behandlings- hjem for børn	12	300	200	200		12	120	50
Observations hjem for børn	2	65	20	20		2	16	
			ca.	ca.	ca.		ca.	
Ungdomspens. .	29	650	130	110	35	29	97	2
Mødrehjem		55	15					
			ca.				ca.	
Ungdomshjem .	25	750	330			25	140	40 110
Beh. for unge . .	3	120	66			3	28	7 21
Ventetidshjem f. børn	9	200						
			ca.		ca.	x)	xx)	
I alt	250	7000	1650		250	250	1100	300 130

b. = børneforsorgspædagog,

l. = læreruddannet,

p. = psykolog.

Foranstående tal er omtrentlige.

x heraf 60 lærer- og psykologuddannede.

xx incl. forstanderstillinger, kun 800 er besat med uddannede børneforsorgspædagoger.

			Behov for pladser	Behov for uddannet personale						
Soc. rød- givere	Psyko- loger	For- prakti- kanter		For- standere	Bfs.pæd.	Under- visere	Arbejds- ledere – Faglærere	Soc.rød- givere	Psyko- loger	I alt
			3300	130b	870- 970			50- 100		1050- 1200
15			1500	50 ¹	500	300		50- 100	10- 12	900- 1000
12	12		520	17p	260	170		50	35	ca. 535
2			300	10p	150	100		30	20	ca. 310
2	2		900	40b	300			20		ca. 360
					20			5	5- 10	30- 35
10	1	}910		25	180	100	110	30	10	455
4	3			8	60	15	40	25	15	163
50	16	300- 400	ca. 7500	ca. 300	2600	700	150	300	100	ca. 4200

Forstanderenqueten.

En forundersøgelse til belysning af arbejdslederens skøn over vigtige funktioner i børneforsorgspædagogers arbejde, og en vurdering af forventningernes opfyldelse, samt et spørgeskema udformet af et arbejdsudvalg. Materialet bearbejdet og rapporteret ved *P. V. Bentsen*.

Indholdsfortegnelse.

	Side.
T. INDLEDNING	
a. Enquétens forudsætninger	139
b. Arbejdsudvalg	140
II. ENQUETENS UDFORMNING	
a. Udgangspunkt	141
b. Udformning af spørgeskemaet	141
c. En forundersøgelse	142
d. Bearbejdningsplan	142
e. Udfyldning og anonymitet	143
III. INSTITUTIONSUDVALGET	
a. Valg af institutioner	144
b. Institutionernes gruppering	144
IV. FUNKTIONERNES KATEGORISERING	146
V. FORETRÆKKEN AF DELFUNKTIONER OG FUNKTIONSHELHEDER	
a. Variation i markering af delfunktioner	148
b. Hvilken delfunktion tillægges størst betydning	149
c. Hvilken delfunktion tillægges mindst betydning	149
d. Erfaringernes omfangs betydning for markeringen.	149
e. Forskelle i institutionskategoriernes markering af delfunktioner.	150
f. Hvilke funktionshelheder anses for mest betydningsfulde?	150
VI. VURDERING AF FUNKTION	
a. Vurderingspraksis	153
b. Variationer i praksis	153
c. Hvilke delfunktioner vurderes højest?	154
d. Hvilke delfunktioner vurderes lavest?	155
e. Hvordan vurderes funktionshelhederne?	155
f. Hvilke fund giver særlig anledning til overvejelse?	155
VII. METODISKE PROBLEMER	
a. Et lukket valgspørgeskema	157
b. Undersøgelsesteknikkens mulige påvirkning af resultaterne	157
c. Om skemaets éntydighed	158
VIII. SÆRLIG BEHANDLING AF ENKELTE BESVARELSER	159
IX. SAMMENFATNING OG KONKLUSION	161
Underbilag 1: Det udsendte spørgeskema.	
Underbilag 2: Funktionshelheder og delfunktioner.	

I. Indledning.

I, a. Enquetens forudsætninger

Det af *Skoleudvalget* vedrørende børneforsorgsseminarierne nedsatte *Underudvalg vedrørende ændring af reglerne for uddannelsen til børneforsorgspædagog* er i sit arbejde stødt på spørgsmålet om, hvilke forventninger der eksisterer inden for børne- og ungdomsforsorgens institutioner med hensyn til *børneforsorgspædagogernes* arbejde og deres funktion, samt på hvilken måde man finder, at pædagogerne faktisk fungerer. I udvalgets overvejelser indgår beskrivelser af, hvad en børneforsorgspædagog har brug for, såvel med hensyn til baggrund, holdnings- og uddannelsesforhold, som med hensyn til direkte faglig viden og kunnen. Man har interesseret sig for, om de forventninger, som er udtrykt i *uddannelsesbekendtgørelsen* (Bektg. nr. 174 af 1. juni 1964) bliver opfyldt, og om funktionen på grundlag af den nuværende målsætning kan anses for tidsvarende.

Socialuddannelseskommissionen har i en skrivelse af 5. februar 1968 præciseret sit ønske om at få oplyst, hvilke ændringer i personalesammensætning, der eventuelt kan anses for ønskelig inden for børne- og ungdomshjemmenes område. Kommissionen udtaler bl. a. der:

»For hver personalegruppe må derefter foretages en bedømmelse af, hvorvidt der kvantitativt eller kvalitativt er mangler ved personaleuddannelsen set i forhold til målsætningen for for sorgen nu og i en overskuelig fremtid. Der må herved ses både på grunduddannelse, efteruddannelse (supplement og ajourføring), videreuddannelse til speciale eller lederfunktioner«.

»Særlig interesse knytter sig til bedømmelsen af børneforsorgspædagoguddannelserne. Det er navnlig for denne personalekategori ønskeligt at få foretaget en bedømmelse af den nu i nogle år praktiserede liniedelte ud-

dannelse på baggrund af en beskrivelse af, hvilket arbejde børneforsorgspædagogerne faktisk udfører, og hvilke opgaver man i fremtiden kunne ønske udført. Der tænkes herved på, om man ved en forbedring af uddannelsen kan opnå en videreudvikling af for sorgen i retning af yderligere behandling, og i det hele fremme børnenes og de unges trivsel og udvikling, men tillige på, om uddannelsen bør tage sigte på et bredere arbejdsfelt end anerkendte børne- og ungdomshjem og daginstitutioner for spæde børn«.

Som i øvrigt anført i nærværende betænkning (s. 99 ff) har man på flere måder søgt at nærme sig besvarelsen af dette spørgsmål. Man har indhentet *job-beskrivelser* fra en række institutioner for alle de stillingskategorier, der fandtes. Disse stillingsbeskrivelser er ret detaljerede, idet de går ind på, hvilke opgaver børneforsorgspædagogerne og de øvrige medarbejderkategorier faktisk har. Beskrivelserne kan dog ikke i sig selv tilstrækkeligt tydeligt beskrive, hvordan børneforsorgspædagogen faktisk løser de opgaver, der stilles ham, om han har den fornødne teoretiske og praktiske baggrund, de fornødne færdigheder, overblik, om hans menneskelige baggrund og en hensigtsmæssig holdning i almindelighed er til stede, således at han kan handle relevant i konkrete og vanskelige situationer. Desuden er det ønskeligt at få belyst, om der er områder, som han ikke klarer med den aktuelle uddannelse og modenhed, men som det var ønskeligt, at han kunne påtage sig m. v.

For at supplere job-beskrivelserne er man gået andre veje. Man har herunder fundet det rimeligt at spørge en række arbejdsledere om pædagogernes opgaver, med udgangspunkt i nævnte job-beskrivelser og om, hvorvidt disse opgaver løses tilfredsstillende. Der er valgt den løsning at spørge institutionernes forstandere. 20 forstandere er spurgt, repræsenterende forskellige kategorier indenfor børne- og ungdomshjem som det cen-

trale virkefelt for børneforsorgspædagoger efter A-linjen.

Man har ikke medinddraget spædbørnehjem og har altså heller ikke udstrakt undersøgelsen til at omfatte S-linjens funktion. Selv om en beskrivelse af denne gruppe kan være lige så motiveret, er den undtaget her af to grunde: Dels adskiller dens uddannelsesprogram sig på en række punkter fra A-linjens, således at spørgeapparatet ikke med rimelighed kunne blive helt sammenfaldende, dels var S-linjens uddannelse på tidspunktet for materialeindsamlingen (sommer 1968) endnu så ny, at erfaringerne vel endnu dårligt kunne generaliseres.

I, b. Arbejdsudvalg.

Efter anmodning fra skoleudvalgets formand, direktør Holger Horsten, dannede forstander *Gunnar Andersen*, seminarieforstanderne *P. B. Johansen* og *H. C. Rasmussen*, konsulent *P. V. Bentsen* et arbejdsudvalg til udformning af enquetematerialet. Dette udvalg supplerede sig med inspektør *P. Whitta-Jørgensen* og fuldmægtig *Bente Aabye* fra Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, forstander *G. Vittrup* fra Es-

bjerg børnehjem, afdelingsleder *Leon Laurssen* fra Efterbehandlingshjemmet i Roskilde samt børneforsorgspædagogerne *Bent Høbye Mortensen* og *Gunhild Råhede Pedersen*.

Arbejdsudvalget har holdt to møder ved enquetens start.

Til detaljeret redaktion af spørgeskemaet med følgebrev blev *Whitta-Jørgensen*, *Laurssen*, *Aabye* og *Bentsen* udpeget.

Efter materialeindsamlingen har bearbejdningen og udarbejdelsen af nærværende rapport været overdraget undertegnede. Tabelopstillinger og beregninger er udført af stud. soc. *Maren Bak*.

En varm tak skal her rettes til de 20 forstandere, som beredvilligt har gennemarbejdet materialet, overvejet dets grundlag og udfyldt skemaet. Deres medvirken har været den enkle forudsætning for, at der er noget at rapportere.

De over hundrede børneforsorgspædagoger, hvis virksomhed var genstand for bedømmelsen, takkes også. Det skulle gerne fremgå af rapporten, at materialet tydeligt viser, hvor selvfølgelig uundværligt og værdifuldt pædagogernes arbejde er.

P. V. Bentsen.

II. Enquetens udformning.

II, a. Udgangspunkt

Det var allerede fra drøftelserne i skoleudvalget tanken, at undersøgelsen skulle udføres som et spørgeskema. I arbejdsudvalgets første møde blev opgaven udviklet til at søge belyst forstandernes forventninger til følgende væsentlige sider (hovedområder?) af pædagogernes arbejde:

daglige rutinefunktioner,
den organiserede beskæftigelse,
funktioner med særlig udnyttelse af pædagogens teoretiske viden om psykologi og institutionspædagogik,
administrative funktioner.

Samtidig var man dog enig om, at følgende sider af arbejdet også måtte tilgodeses:

initiativ,
professionel holdning,
funktion i konfliktsituationer,
kommunikationsfærdighed på institutionen,
samarbejdsfærdighed udadtil,
arbejdslederfunktioner,
orientering i samfundets og det sociale apparats struktur.

Desuden var det væsentligt at søge belyst, om fornøden teoretisk viden forelå, og om den blev udnyttet i praksis.

Man forestillede sig 4-6 hovedområder, hver med 5 linjer til udfyldning med de funktioner, som forstanderen lagde vægt på. Samtidig blev det klart, at det måtte anses for hensigtsmæssigt at anføre en række stikord ved hovedområderne til »inspiration«, idet deres belysning syntes særlig værdifuld. Fremstillingen burde derudover kunne suppleres med flere punkter fra forstanderens side og/eller med kommentarer.

II, b. Udformning af spørgeskemaet

I de følgende drøftelser blev det klart, at en sådan meget åben besvarelsesform, hvor for-

standerne selv udformede detailemnerne, ville gøre det vanskeligt at samordne besvarelsenerne. En fortolkning og samordning af ensartede besvarelser ville blive sagligt tvivlsom og derigennem også tidrøvende. Hvis man ville have en talmæssig opgørelse over, hvilke funktioner forstanderne anser for væsentlige, måtte de indkomne angivelser redigeres og genudsendes til besvarelse i den samme gruppe forstandere. Især ville anden del af undersøgelsen, forstandernes vurdering af, hvordan pædagogerne fungerer i den enkelte egenskab og færdighed, nødvendig-gøre en antagelig overensstemmelse i spørgsmåls-samlingen. For ikke at belaste forstanderne en ekstra gang, og for at forenkle bearbejdningen, afstod man fra den skitserede fremgangsmåde med genudsendelse.

Da man dog samtidig lægger stor vægt på at få et udsagn om, hvilke egenskaber forstanderne anser for væsentlige, er man gået en mellemvej imellem en fri angivelse af væsentlige egenskaber fra forstandernes side og besvarelse af en lukket spørgsmåls-samling.

Denne form består i, at man har anført et væsentlig større antal egenskaber, end man beder forstanderne besvare. Det omtalte redaktionsudvalg for spørgeskemaet har i nogle møder indenfor områderne psykologisk viden, institutionspædagogisk viden, institutionspædagogiske færdigheder, aktivitetsfag, kommunikation og professionel teknik samt diverse (administrative funktioner, nabofag m. v.) afsøgt feltet, bl. a. ved gennemgang af de nævnte job-beskrivelser og ved anvendelse af dansk og international emnekreds for faget institutionspædagogik. Herigennem og gennem indbyrdes drøftelser samt supplerende bistand af arbejdsudvalgets øvrige medlemmer, har man tilstræbt at få en så fyldig og dækkende liste, at der ikke skulle savnes væsentlige funktioner. Principielt tilstræbte man at tage alle relevante områder med, som ikke i realiteten var dækket af andre delfunktioner. Denne afsøgning

bestemte omfanget, som blev på 58 delfunktioner, hvoriblandt man bad forstanderne markere de 25, som de anså for de væsentligste.

Desuden gav man forstanderne lejlighed til at anføre andre forhold, hvis de mente, at væsentlige forhold ikke var anført på listen. Denne sidste mulighed blev kun benyttet i meget begrænset omfang (jfr. afsnit VIII, a). Dette er taget som et tegn på, at listen har fået de allerfleste væsentlige træk fra pædagogernes funktion med. På denne måde blev skemaet i realiteten et lukket spørgeskema (jfr. metodiske overvejelser, afsnit VII, a).

Brev til forstanderne med spørgeskemaet er aftrykt som *underbilag 1* (s. 164). Rækkefølgen af delfunktionerne afspejler - uden egentlig opdeling - i nogen grad den gruppering, der omtales i nærværende underafsnit. Dette er en teknisk svaghed. Det havde været at foretrække enten, at grupperingen fremgik udtrykkeligt, eller hellere at funktionerne helt var blandede efter tilfældighedsprincippet. Fordelingen har dog tilsyneladende ikke givet nogen systematisk skævhed i besvarelserne afhængigt af, om funktionen står i begyndelsen, i midten eller sidst i skemaet.

De videre overvejelser om funktionernes opdeling på kategorier er foretaget af Bentzen, jfr. afsnit IV.

II, c. En forundersøgelse

Enqueten må betragtes som en forundersøgelse. Teknikken er et forsøg på at opnå nogle af både det lukkede og det åbne spørgeskemas fordele og at undgå teknikernes svageste sider. Af tidsmæssige og økonomiske grunde har man ikke foreslået undersøgelsen fulgt op af en egentlig repræsentativ og korrigeret undersøgelse, der nærmere kunne efterprøve de kvalitative træk, som forundersøgelsen antyder. Som nærmere beskrevet i afsnit III er antallet af deltagende institutioner beskedent, og det kan ikke anses for repræsentativt for samlingen af børne- og ungdomshjem som helhed. Tværtimod har man lagt vægt på at få karakteristiske institutionsgrupper repræsenterede, om end hver med et beskedent antal institutioner.

Man har måttet afstå fra en nærmere statistisk bearbejdning med anvendelse af sig-

nifikansundersøgelser på fundne differencer eller spredningsmål på fordelinger af to grunde:

- 1) Antallet af institutioner er beskedent og ikke repræsentativt,
- 2) Der er ikke foretaget nogen talmæssig analyse af enkeltfunktionernes sammensætning og indbyrdes relationer.

At man alligevel i beregninger har anvendt vurderinger som en intervallskala og skønnet over differencer mellem gennemsnit på intervallskala og skønnet over differencer mellem gennemsnit på institutionsgrupper må gerne betegnes som en flothed. Det har været vilkårene at føre analyse af beskrivelser så langt, som man skønnede rimeligt ud fra de foreliggende data og under hensyn til de antydninger af fund, der kunne vise sig at være af interesse for den foreliggende opgave.

I øvrigt henvises til en række *metodiske overvejelser* i afsnit VII i forbindelse med undersøgelsens form. I samme afsnit vil også særlige besvarelser og de indkomne kommentarer til opgavens emne blive omtalt.

II, d. Bearbejdningsplan

De to aspekter for undersøgelsens resultater er således:

- a) at give en oversigt over de teoretiske og praktiske funktioner eller funktionshelheder, som arbejdslederne (forstanderne) finder er af særlig betydning for børneforsorgspædagoger i deres arbejde. Se afsnit V.
- b) at give en beskrivelse af, hvordan arbejdslederne finder disse forventninger opfyldt gennem en samlet vurdering af den anonyme gruppe af børneforsorgspædagoger, de har samarbejdet med i de sidste 2-3 år. Se afsnit VI.

For begge forholds vedkommende vil analysen blive søgt udstrakt til en beskrivelse af, hvorvidt det pågældende forhold viser ensartede eller forskellige tendenser på forskellige institutionskategorier, idet dette vil kunne have indflydelse på overvejelserne om mulig differentiering af uddannelsen.

II, e. Udfyldning og anonymitet

Man har fundet det naturligt, at institutionerne er anonyme i den forstand, at nærværende redegørelse ikke indeholder nogen navneliste over de udspurgte institutioner. Antallet af institutioner i alt og specielt indenfor undergrupperne er så lille, at den enkelte institutions besvarelser af enkeltforhold, eller placering i bearbejdningsvariablene måske ville kunne identificeres. Dette ville ikke tjene nogen af de formål, der er baggrund for undersøgelsen, som er en almen beskrivelse af funktionsforventninger og disses opfyldelse.

Det har også medført, at meget givende, supplerende redegørelser, jf. afsnit VII, forbliver anonyme.

Det har været en selvfølge, at de pædagoger, der er blevet vurderet, er ukendte for undersøgelsen. Forstandernes besvarelser indeholder kun oplysninger om antal pædagoger.

Af *underbilag 1*, s. 166, fremgår, hvordan spørgeskemaet er anvendt.

Her skal kun resumeres, at forstanderne for det første markerede de 25 af de 58 funktioner, han fandt var af særlig betydning for børneforsorgspædagogers viden og kunnen. Enkelte forstandere har benyttet en anden fremgangsmåde end den forudsatte. Sådanne særlige besvarelser er omtalt i afsnit VII.

For det andet anførte forstanderne, hvor mange pædagoger der dannede grundlag for hans bedømmelse. For hver af hans markerede funktioner fordelte han dette antal på en 5-skala fra »Særdeles tilfredsstillende« til »Ganske utilfredsstillende«, således at en besvarelse fra en forstander af funktion nr. 4 kunne se således ud:

(4) Viden om gruppepsykologi

$$\begin{array}{rccccccc} + & + & + & 0 & \div & \div & \div \\ \hline 2 & & 4 & & & & 1 \end{array}$$

hvoraf man aflæser, at ud af i alt 7 pædagoger har 2 fungeret særdeles tilfredsstillende i denne funktion, 4 har fungeret tilfredsstillende og 1 ganske utilfredsstillende.

III. Institutionsudvalget.

III, a. Valg af institutioner

Arbejdsudvalget udarbejdede en liste over 20 institutioner, som udgør en repræsentation af forskellige institutionskategorier.

De udtagne institutioner er *ikke* tilfældigt valgt. For såvidt kan de fremførte synspunkter fra forstandernes side ikke tages som et repræsentativt udtryk for samtlige institutionslederes synspunkt. Børneforsorgspædagoguddannelsen er med hensyn til større antal dimmitender endnu så ny, at et stort antal institutioner ikke har erfaring med uddannede børneforsorgspædagoger eller kun har erfaringer med en eller to i kortere tidsrum. Specielt kan de udvalgte børnehjem ikke umiddelbart anses for repræsentative for børnehjemsgruppen, idet kun relativt få børnehjem har så fyldige erfaringer om børneforsorgspædagoger, som de her valgte institutioner.

Af denne grund har man anset det for væsentligt at henvende sig til institutioner, som fortrinsvis havde en betydelig erfaring med et helst større antal børneforsorgspædagoger. Forstandernes holdning skulle herved i højere grad være præget af mere almene erfaringer, som ikke var knyttet til bestemte personer.

De 20 spurgte institutioner fordeler sig således:

Inden for bornealderen 4 børnehjem, 5 skolehjem (heraf 2 for normalt begavede og 3 for svagtbegavede), 3 behandlingshjem. Indenfor ungdomsalderen 4 ungdomshjem for mindre belastede og 4 for mere belastede. Inden for ungdomsalderen blev såvel ungdomspension som ungdomshjem for klientel af forskellig belastningsgrad samt begge køn repræsenteret.

Besvarelsene fra et af børnehjemmene (jfr. afsnit VIII, c) og et af ungdomshjemmene for mindre belastede (jfr. afsnit VIII, e) er delvis eller helt holdt udenfor de tal-mæssige opgørelser.

III, b. Institutionernes gruppering

Institutionerne er primært i de fleste beregninger grupperet i institutioner for børn og institutioner for unge.

Indenfor børneinstitutionerne er opdelingen på almindelige børnehjem og behandlingshjem i reglen fastholdt, i enkelte tilfælde er skolehjemsgruppen opdelt i institutioner for normalt begavede og for svagtbegavede.

Inden for ungdomsinstitutionerne er der som omtalt foretaget en opdeling i institutioner for mindre belastede og institutioner for mere belastede. Institutioner for mindre belastede omfatter ungdomspensioner og institutioner fortrinsvis for kortvarigt ophold. Institutioner for mere belastede omfatter ungdomshjem for længere varende ophold og behandlingshjem for unge.

I enkelte tilfælde er institutioner for de mest belastede - behandlingshjem for børn og ungdomshjem for længere varende ophold - grupperet over for resten - institutioner for mindre belastede.

Der er også foretaget en opdeling i institutionerne efter relativ *personaletæthed*. Denne opdeling har dog i hovedsagen kun givet resultater, som svarede til de før nævnte opdelinger, hvorfor den kun i ét tilfælde vil blive refereret.

De foretagne grupperinger af institutionerne begrundes sig i ønsket om at belyse problematikken omkring institutionernes specialisering. Stiller institutioner af en speciel art særlige krav til sine medarbejdere, krav som eventuelt kunne begrunde en differentiering i uddannelsen?

Man kunne fx. på forhånd antage:

- 1) At højere specialiserede institutioner med stor personaletæthed - som behandlingshjem for børn — har andre forventninger end mindre specialiserede institutioner som almindelige børnehjem,
- 2) at institutioner med et klientel med

- større tilpasningsvanskeligheder (institutioner for mere belastede) stiller andre krav til personalet end institutioner for klientel med mindre afvigelser,
- 3) at institutioner for børn og for unge i nogen grad adskiller sig med hensyn til forventninger til pædagogernes færdighed, idet forskellige aldersgrupper måske har brug for støtte på forskellige områder.
- Under hensyn til undersøgelsens karakter

af forundersøgelse bliver der ikke opstillet egentlige hypoteser, som testes. Derimod vil sådanne perspektiver som de tre nævnte blive søgt belyst gennem opdeling af materialet og beregning af hyppigheder i forekomsten.

Det antoges på forhånd, at såvel forstandernes markeringer af funktioner som deres bedømmelse af, hvordan pædagogerne fungerer, vil være præget af deres ønsker og forventninger.

IV. Funktionernes kategorisering.

Ved en kategorisering af en række funktioner (item)* - som her 58 - der skal dække et fagområde, vil man uundgåeligt komme i den situation, at en del af funktionerne med rimelighed kan placeres i flere af hovedkategorierne.

Det var et udgangspunkt for drøftelserne om skemaets udformning (jf. afsnit II), at der indenfor de opstillede kategorier kunne placeres de derhenhørende delfunktioner. Ved den nærmere drøftelse af delfunktionerne fremgik det, at de havde deres eget selvstændige indhold, som besvareren måtte tage stilling til. I nogle tilfælde beror det i høj grad på et skøn, om et spørgsmål hører under den ene eller den anden kategori. De spørgsmål, hvis indplacering har givet størst anledning til tvivl er her indplaceret i begge kategorier, for såvidt de umiddelbart opleves som beskrivende begge.

Ydermere virkede indplaceringen af en lang række item under institutionspædagogiske og under administrative, professionelle færdigheder noget anstrengt, idet det i høj grad drejede sig om funktionsområder, der var udtryk for pædagogens hele personlighed. En kategori, der i særlig grad omfattede væsentlige *personlighedsegenskaber*, trængte sig på. Det er indlysende, at alle nævnte funktioner - for såvidt de er til stede - udgør en del af pædagogernes personlighed, så man kan med nogen ret spørge, om ikke alle funktioner hører med til personlighedsegenskaberne.

Den nærmere begrundelse for opstilling af denne kategori er følgende:

- t) Der er viden og færdigheder, som i højere grad kan fungere uafhængigt af personlig holdning, livssyn, oprigtighed m. v. Det kan fx. gælde item 3 (viden om indlæringsmetodik) eller item 49 (kendskab til administrative funktioner).

- 2) Der er egenskaber, som er væsentlige for en pædagog, men som er så almene og så væsentlige for næsten enhver medmenneskelig relation, at det ville være urimeligt at kategorisere dem som institutionspædagogiske færdigheder, fx. item 30 (personlig følelsesmæssig stabilitet) eller 56 (loyalitet og åbenhed).
- 3) Valget af, hvilke der i særlig grad må betragtes som personlighedsegenskaber beror på nærværende bearbejders subjektive vurdering og skøn. Der er ikke lagt velafgrænsede personlighedsteoretiske eller statistiske modeller til grund. Der er valgt følgende kriterier som udgangspunkt:

Et item er betragtet som værende en personlighedsegenskab, når det deri formulerede må antages at være en sådan integrerende del af personen, at det også i andre faglige og menneskelige sammenhænge end institutionspædagogik vil være af central betydning for den pågældende funktion og kontakt med sine omgivelser.

- 4) Et mindretal af item (10) er i den endelige bearbejdning blevet placeret samtidigt i to kategorier. Fx. item 29 (færdighed i selvstændigt pædagogisk arbejde), som både er betragtet som en central, almen institutionspædagogisk funktion og som en personlighedsegenskab. Ligeledes item 51 (færdighed som personalevejleder), som er placeret både under administrative professionelle færdigheder og som en personlighedsegenskab.

Af *underbilag 2* vil indplaceringen af funktionerne i en eller to funktionshelheder fremgå. Ved placeringen er opnået en noget større overensstemmelse mellem antal item i funktionshelhederne (fra 9 - 15), end det var tilfældet i de første bearbejdninger, hvor der var helheder med 2 og 4 item, hvilket

*) item (lat.) = ligeledes, fremdeles. Her indført (fra den engelsksprogede brug af begrebet især i statistik) som udtryk for de elementer, der er genstand for undersøgelse, fordeling og talmæssig bearbejdelse. Bruges i det følgende synonymt med enkeltfunktion og færdighed blandt skemaets 58.

gav en uhensigtsmæssig følsomhed for item i helhedens resultat. Som det vil fremgå, er der indenfor visse funktionshelheder foretaget en underdeling. Hovedparten af optællinger og beregninger beskæftiger sig dog kun med funktionshelhederne A - F.

Der kan naturligvis opstilles andre kategoriseringssystemer end det her benyttede; og indenfor det benyttede system vil der kunne argumenteres for andre indplaceringer af de enkelte item. Som sagt er indplaceringen udtryk for et personligt valg.

	Antal item
A. <i>Psykologisk og institutionspædagogisk viden</i>	11
Herunder: psykologisk viden	4
Viden om afvigerproblematik	4
Institutionspædagogisk viden	3
B. <i>Almene institutionspædagogiske færdigheder</i>	13
C. <i>Specielle institutionspædagogiske færdigheder</i>	9
Dagliglivets funktioner	4
Aktivitetsfag	5
D. <i>Administrativ og professionel færdighed</i>	11
E. <i>Almen og nabofaglig orientering</i>	9
F. <i>Personlighedsfaktorer</i>	15
Flexibilitet i begavelsen	3
Emotionel stabilitet	3
Øvrige personlighedsfaktorer	9

Hvis man gennemser underbilag 2 med spørgsmålene placeret i kategorier, vil inddelingsgrundlaget antagelig træde frem. Her skal kun suppleres med enkelte bemærkninger:

ad A. En rent teoretisk gruppe, som foruden den psykologiske emnekreds berører institutionspædagogikken som selvstændigt fag og som del af socialpsykologien.

ad B. Omfatter den anvendte psykologi og pædagogik i arbejdet. I det væsentlige udtryk for pædagogens evner i den direkte kontakt med eleverne.

ad C. Omfatter som det ses 2 aspekter, hvoraf det ene er at udnytte dagliglivets situationer, være »miljøskabende«; mens det andet vedrører den organiserede aktivitet, fritidssysse, hobby m. v. Initiativ, teknik og organisation spiller en rolle her.

Det kan være svært at begrunde en adskillelse mellem B og C, og besvarelsen bestyrker måske også knap nok delingen. Man kan vel sige, at B udtrykker de pædagogiske virkemidler, medarbejderne eventuelt råder over. C udtrykker evnen til at anvende virkemidlerne i de givne og hyppigt forekommende situationer.

ad D. Foruden praktisk administrativt greb og kommunikations-indstilling og -færdighed omhandler gruppen en orientering i børneforsorgens apparat.

ad E. Denne gruppe skulle give udtryk for en åbenhed i orienteringen udover arbejdsmiljøet i snæver forstand. I en folke- eller gymnasieskolesammenhæng ville dette nærmest blive betegnet som orienteringsfagene.

ad F. Jf. det anførte under underpunkterne 1-4.

V. Foretrækken af delfunktioner og funktionshelheder.

V, a. Variation i markering af delfunktioner

Der er meget stor variation i hyppigheden, hvormed de enkelte item er medtaget af forstanderne. Tabel 1 viser, hvor mange institutioner, der har markeret hver af de 58 item. Af de 19 institutioner, der har arbejdet efter den angivne fremgangsmåde, har således de sytten været enige om at medtage ét bestemt spørgsmål, nr. 20: »Evnen til individuel kontakt med eleverne«. På samme måde anses item 53 for at være af væsentlig betydning af 16 institutioner. Item 15 og 29 anses for at være af væsentlig betydning af 15 institutioner. Det vil sige, at den altovervejende del af institutionerne anser de nævnte spørgsmål for at være af central betydning.

På den anden side har der været næsten fuldstændig enighed om ikke at markere andre spørgsmål. Kun én medtager spørgsmål 50: »Kendskab til regnskab og bogføring«. Ligeledes er item 13 kun markeret af én institution. Item 17 og 24 anses for at være væsentlige af to institutioner. Item 33 anses at være væsentligt af tre institutioner o. s. v. De her nævnte spørgsmål anser altså kun få institutioner for at høre til de vigtige.

Det at et spørgsmål er svagt besvaret, behøver ikke at betyde, at det anses for at være uden betydning (jf. metodiske overvejelser, afsnit VII, b), men der antages at være en sammenhæng mellem en gennemgående stærk repræsentation af et item og den betydning denne funktion må tillægges.

Tabel 1.

Hyppighed af markering af de enkelte item.

Hyppighed: h	Item nr.	Antal item med h. markering	
1	13-50.....	2	10 item
2	17-24.....	2	med 1-4
3	33.....	1	marke-
4	34-47-48-49-51.....	5	ringer
5	3-32-38-41.....	4	
6	7- 9-12-14-26-44.....	6	
7	11-16-18-37-45-46-54-55.....	8	39 item
8	19-28.....	2	med 5-13
9	58.....	1	marke-
10	23-27-31-39-57.....	5	ringer
11	10-25-36.....	3	
12	8-22-30-56-35.....	5	
13	1- 2- 5-40-43.....	5	
14	4- 6-21-42-52.....	5	9 item
15	15-29.....	2	med 14-17
16	53.....	1	marke-
17	20.....	1	ringer
I alt spm.....		58 Item	

V, b. Hvilke delfunktioner tillægges størst betydning?

Hvis man definerer særlig vigtige spørgsmål som de, der har fået 14 og flere besvarelser, kommer man til 9 stk. Hvad er det da for 9 egenskaber, som anses for at være særlig vigtige? Det er

(20) »Evnen til individuel kontakt med eleverne«,

(53) »Holdning overfor samarbejde med kolleger«,

(15) »Færdighed i at løse konflikter«,

(29) »Færdighed i selvstændigt pædagogisk arbejde«.

Det er desuden spørgsmålene (4 - 6 - 21 - 42 - 52). En analyse viser, at disse centralt placerede spørgsmål fordeler sig over alle funktionshelheder med undtagelse af kategorien »Almen og nabofaglig orientering«. Tre af dem kan placeres i to hovedkategorier, og det er værd at bemærke sig, at disse tre alle er placeret i hovedkategorien »Personlighedsfaktorer«, to af dem desuden i hovedkategorien »Institutionspædagogiske færdigheder«, og ét af dem i hovedkategorien »Administrativ professionel færdighed«. For en række items vedkommende er overensstemmelsen med hensyn til hyppig markering altså vidtgående.

V, c. Hvilke delfunktioner tillægges mindst betydning?

Her kan nævnes følgende item med hyppighed 1-3:

(13) »Kendskab til tilgrænsende funktioners begrebsområder« og

(50) »Kendskab til regnskab og bogføring«, som hver kun er nævnt af én institution. Desuden

(17) »Færdighed i arbejdsinstruktion og

(24) »Kan anvende sit kendskab til forskelle mellem familiemiljø og institutionsmiljø« samt

(33) »Stimulering af ansvarsbevidsthed«.

Desuden følgende item med hyppighed 4: 34-47-48-49-51.

Om den generelle betydning af svag besvarelse henvises til afsnit VII, b. Her skal kun anføres, at en del af de svagt besvarede spørgsmål i nogen grad overlappes af stærkt besvarede spørgsmål i betydningen. Det er

således værd at bemærke sig, at tre af de svagest besvarede spørgsmål findes indenfor gruppen af institutionspædagogiske færdigheder, hvor også tre af de stærkest besvarede spørgsmål findes. Den særlig svage besvarelse af item 13 kan dog give anledning til overvejelse af, om spørgsmålets tilsigtede indhold er blevet rigtigt forstået. I formuleringen var bl. a. tænkt på kendskab til samfundsforhold i almindelighed, sociallovgivningens områder og virkemidler, kendskab til børnepsykiatri m. v. Den næsten fuldstændige mangel på interesse fra forstandernes side for kendskab til bogholderi er bemærkelsesværdig. Den er i overensstemmelse med udvalgets synspunkter i øvrigt på dette fagområde og synes at være den delfunktion, som enquetens resultater øver en direkte indflydelse på vurderingen af.

En umiddelbar indholdssammenligning af de citerede item i V b og V c giver følgende skøn: Helt centrale egenskaber og færdigheder er anført alene gennem de 4 hyppigst markerede item: Kontakten med elever og kolleger, hensigtsmæssig konfliktløsning og selvstændighed i arbejdsituationen. Disse delfunktioner er alle implicerede i de konkrete situationer i det medmenneskelige arbejde, som er børneforsorgspædagogens centrale.

De sjældnest markerede item har - bortset fra item 50 - måske en mere abstrakt karakter af baggrundsviden og/eller almen holdning. Det - at andre færdigheder er mere umiddelbart nødvendige i det konkrete arbejde - kan være en grund til, at disse ikke har kunnet klare sig i »konkurrencen« om at høre til de væsentligste egenskaber.

V, d. Erfaringernes omfangs betydning for markeringen

Som nævnt i afsnit III har de valgte institutioner det særkende, at de har forholdsvis omfattende erfaringer med børneforsorgspædagoger. Alligevel er der stor forskel på bedømmelsesgrundlaget, idet vurderingen er sket på grundlag af et kendskab til mellem 2 og 12 pædagoger med en typeværdi på 5-6.

Der er forsøgt en analyse af forskelle mellem markeringer hos de mest erfarne og hos de mindst erfarne. Tallene bliver forståeligt nok meget små i de enkelte opdelinger. Analysen bliver derfor af tvivlsom værdi. Den

skal ikke gengives her i større omfang. Den tyder ikke på, at et større antal item skiller sig ud som forbeholdt de mest eller mindst erfarne på en måde, som giver anledning til omvurdering af de gjorte fund.

Forskellen er tydeligst på 2 item:

- (1) Viden om børns normale udvikling og
- (52) Præcision og gengivelse af iagttagelser.

Her har samtlige mest erfarne markeret, mens det kun gælder et mindretal af de mindst erfarne. Havde enketten været forbeholdt de mest erfarne, ville disse to item have været placeret i afsnit V b.

De item, der udviser særlig foretrukken blandt de mest eller mindst erfarne fordeler sig på alle funktionshelheder. Hovedindtrykket er fortsat, at overensstemmelsen mellem institutioner med forskellig baggrund er fremtrædende.

V, e. Forskelle i institutionskategoriernes markering af delfunktioner

Det samlede antal markeringer fra 19 institutioner er 507. Dette giver en gennemsnitlig* markeringsfrekvens pr. item på $507 : 58 = 8,7$. Gennemsnitsværdien for en institutions markering af hver item bliver derfor $8,7 : 19 = 0,46$.

De 9 stærkest besvarede item (jf. afsnit V b) er blevet markeret 133 gange af 171 mulige, eller med en gennemsnitsfrekvens på 0,78.

Med hensyn til markeringer er der vidtgående overensstemmelse mellem institutionskategorierne. Børnehjemmene har i gennemsnit markeret 8 af de 9 item (0,89), skolehjemmene 7,2 (0,80) og behandlingshjemmene 6,7 (0,74). Med hensyn til ungdomshjem har institutioner for det mindre belastede klientel gennemsnitlig markeret 6 (0,67) og institutioner for det mere belastede klientel 7 (0,78) af de 9 item.

Alle institutionskategorier har altså markeret disse item langt hyppigere end gennemsnitsværdien for alle item (0,46).

De 10 svagest besvarede item (jf. afsnit V c) er blevet markeret 29 gange af 190 mulige, eller med en gennemsnitsfrekvens på 0,15. Børnehjem har i snit markeret 2 af de 10 item (0,20), skolehjem 1,2 (0,12), be-

handlingshjemmene for børn har slet ikke markeret nogen (0,0). Hvad angår ungdomshjemmene har institutioner for det mindre belastede klientel gennemsnitlig markeret dem 3 gange (0,3), og de øvrige ungdomshjem 1 gang (0,13).

Også her er overensstemmelsen det fremherskende træk. Selv de ungdomshjem - der forholder sig knap så udpræget med hensyn til de svagest besvarede item - markerer dem væsentligt svagere end gennemsnitsværdien (0,46).

Det er altså et gennemgående træk, at der er betydelig overensstemmelse mellem institutionerne med hensyn til de enkeltfunktioner, som de tillægger stor, respektive mindre betydning. Man kunne tænke sig, at institutionsgrupper med forskellige opgaver og af forskellig specialiseringsgrader ville vise nok så forskellige synspunkter med hensyn til, hvilke egenskaber de lægger vægt på. Spørgsmålet vil blive fulgt op i det følgende med hensyn til funktionshelheder.

V, f. Hvilke funktionshelheder anses for mest betydningsfulde

Hvis man nu vender sig fra enkeltfunktionerne mod funktionshelhederne, kan man beskrive, hvilke helheder (kategorier af spørgsmål) der bliver tillagt særlig vægt, og hvilke der bliver tillagt mindre vægt. I alt er der af 18 institutioner (én, jf. afsnit VIII, c, er ikke medregnet her) foretaget 456 markeringer. Der er beregnet hyppighed af forekomst af item pr. institution i de nævnte institutionskategorier inden for de opstillede funktionshelheder.

Under hensyntagen til, at 10 item er dobbeltrepræsenterede i funktionshelhederne, bliver det faktiske antal item-markeringer i funktionshelheder større end 456, nemlig 548, og gennemsnitlig frekvens $548 : (58 + 10) = 81$. Gennemsnitlig sandsynlighed for, at en institution markerer et item i en funkti-

onshelhed blev da $\frac{548 : 68}{10} = 0,45$.

Af tabel 2 (side 151) fremgår det af nederste talrække, at personlighedsspørgsmålene er særlig tæt besvarede, at spørgsmålene om psykologisk viden og specielle institutionspædagogiske færdigheder er besvaret

*) gennemsnit: d. e. overalt brugt synonymt med aritmetisk middelværdi.

over gennemsnittet, at institutions-pædagogiske færdigheder er besvaret som gennemsnittet af samtlige spørgsmål, at de administrative professionelle færdigheder tillægges mindre vægt, og endelig at den almene og nabofaglige orientering kun er besvaret i et omfang på ca. halvdelen af de gennemsnitlige besvarelser.

Er nu dette billede sammenfaldende for de forskellige institutionskategorier?

Hvad angår funktionshelheden *psykolo-*

gisk og institutionspædagogisk viden synes ungdomsinstitutionerne i særlig grad at lægge vægt på denne viden.

Den funktionsmæssige rutine, som kommer til udtryk i gruppen *almene institutionspædagogiske færdigheder* viser nogen forskel, især mellem ungdomsinstitutioner og børneinstitutioner, idet ungdomsgruppen lægger vægt på disse færdigheder i et større omfang end børnegruppen.

Tabel 2

Gennemsnitligt antal item-markeringer pr. institution inden for funktionshelheder fordelt på institutionskategorier.

Funktionshelheder

	Ik	Psyk. og inst.- pæd. viden	Alm. inst. pæd. færd.	Spec. inst. pæd. færd.	Adm. prof. færdigh.	Alm. + nabofagl. orient.	Personl.h.
		It. fh. 11	13	9	11	9	15
Børneinstitutioner:							
Børnehjem.....	3	0,39	0,49	0,67	0,39	0,26	0,56
Skolehjem.....	5	0,51	0,40	0,62	0,36	0,18	0,55
Behandlingshjem.....	3	0,36	0,28	0,63	0,30	0,19	0,62
I alt.....	11	0,44	0,39	0,64	0,36	0,20	0,57
Ungdomsinstitutioner:							
Mindre belastning.....	3	0,61	0,59	0,33	0,42	0,37	0,51
Mere belastning.....	4	0,59	0,52	0,28	0,39	0,25	0,57
I alt.....	7	0,60	0,55	0,25	0,40	0,30	0,54
Alle institutioner.....	18	0,50	0,45	0,49	0,37	0,24	0,56

De pågældende item er markeret ret sjælden, især blandt behandlingshjem for børn, kun i et omfang af ca. halvdelen af det, der svarer til ungdomshjemmene. Børne- og skolehjemmene placerer sig der imellem.

De mere *specielle institutions-pædagogiske færdigheder*, som jo omfatter dagliglivets funktioner og aktivitetsfag, viser en betydelig forskel mellem børnehjemsgruppen og ungdomshjemsgruppen, idet den samlede gruppe af hjem for børn vurderer disse færdigheder højt, mens ungdomsinstitutionerne vurderer dem relativt lavt.

Med hensyn til de *administrative professionelle færdigheder* synes der at være enig-

hed om, at markere disse item sjældnere end den gennemsnitlige markering.

Muligvis er der en tendens til, at institutionerne med den svageste bemanning, børnehjem og de mindre belastede ungdomshjem, vurderer de administrative færdigheder højere, mens især behandlingshjem for børn, som jo har en mere differentieret medarbejderstab, lægger mindre vægt på disse egenskaber hos børneforsorgspædagogerne.

Hvad angår den *almene og nabofaglige orientering* er der vidtgående enighed om at give disse spørgsmål en svag placering. At det især er skolehjem og behandlingshjem for børn, der vurderer denne viden lavere,

kan skyldes tilfældigheder i det lille talmateriale. Måske kan det beskrive det virkelige sagsforhold, at man netop på disse institutioner mener, at den orientering af eleverne udad især påhviler andre personalegrupper (lærere, socialrådgivere). Det må dog siges at være tydeligt, at denne funktionshelhed, som peger på en udadorientering hos pæda-

gogerne, ikke har kunnet være med i »konkurrencen om de 25 svarmuligheder.«

Om *personligheds]aktorer* kan anføres, at alle institutionskategorier lægger vægt på disse item i et omfang, der er over gennemsnittet for samtlige markeringer. I særlig grad synes behandlingshjem for børn at fremhæve disse egenskaber.

VI. Vurdering af funktion.

VI, a. Vurderingspraksis

Forstanderens vurdering af den ham fra institutionen bekendte gruppe børneforsorgspædagoger skulle (jvf. afsnit II, d, s. 142) give en beskrivelse af, hvordan arbejdslederens forventninger til pædagogernes funktion er opfyldt. Det aftrykte spørgeskema (underbilag 1) viser instruktion og udfyldningsmåde.

De 19 forstandere har hver bedømt mellem 2 og 12 pædagoger, ialt er 113 indbefattet i bedømmelsen. Samme pædagog kan i kraft af sine ansættelsesforhold være bedømt mere end én gang. Dette er imidlertid uden betydning for analysen, da den enkelte pædagoogs funktion ikke er objekt i undersøgelsen.

Da der ikke er indarbejdet nogen justering af bedømmelserne, er den anvendte 5-skala formelt og reelt en *nominal-skala*, d. v. s. vi ved intet om afstandens størrelse mellem vurderingstrinene, vi kender kun rækkefølgen fra bedst til ringest.

Som det ofte er tilfældet i analyse af pædagogiske og andre bedømmelser, er skalaen ved udregning af gennemsnit og rangordning af vurderinger behandlet, som om den var en *interval-skala* med lige store skridt, og som om det havde god mening at udregne sum og gennemsnit på grundlag af den vilkårligt valgte talskala fra 5 (særlig tilfredsstillende) til 1 (ganske utilfredsstillende). Berettigelsen heraf er ikke underkastet nogen analyse.

Set under ét har de 19 forstandere brugt skalaen i hele dens udstrækning med en mindre forskydning i positiv retning og med sparsom benyttelse af ringeste bedømmelse. Den samlede bedømmelse af hele materialet er:

19	pct. ++	bedømmelse		(værdi 5)
24	— +		(— 4)	
31	— 0		(— 3)	
20	—		(— 2)	
06	- - -		(- 1)	

Det samlede intervalgennemsnit for samtlige bedømte pædagoger på de markerede item bliver 3,28 med den anvendte talskala.

Det ses, at 74 pct. af samtlige bedømmelser omfatter tilfredsstillende eller højere vurderinger. Heraf kan vel ikke sluttes, at uddannelse og funktion anses for tilfredsstillende. Men det er vel rimeligt begrundet at slutte, at de spurgte forstandere har accepteret bedømmelsesapparatet, samt at der ikke er givet udtryk for nogen generel, markant utilfredshed.

VI, b. Variationer i praksis

En række forhold spiller en rolle for variationer i vurderingspraksis. Fx. spiller bedømmerens personlige tilbøjelighed til at bruge en bedømmelsesskala i fuld udstrækning en rolle, respektive hans foretrukken af kun at anvende 3 eller 4 skalatrin, eller total undgåen af nederste skalatrin.

Gennemsnittet for den enkelte institutions samlede bedømmelse af pædagogerne på de markerede item varierer fra 2,1 til 4,2. Af hensyn til anonymiteten refereres der ikke tal fra enkelte institutioner. De nævnte yder-værdier befinder sig begge i ungdomshjemskategorien. Inden for institutionerne for børn varierer gennemsnittet fra 2,7 til 3,6, her synes spredningen at være noget mindre. Der kan konstateres en svag tendens til lavere vurdering blandt børneinstitutionerne (gennemsnit 3,2), end blandt ungdomshjemmene (gennemsnit 3,5). Forskellen er næppe af betydning. Ligheden i bedømmelsespraksis mellem børnehjem, skolehjem og behandlingshjem er det mest fremtrædende træk.

Institutionerne er opdelt i 3 grupper efter personaletæthed efter den i august 1968 gældende personale- og elevnormering:

- 1) Institutioner med lille personaletæthed, d. e. mere end 3,5 barn pr. norm. medarbejder. Hertil hører 6 institutioner,

børnehjem og ungdomspensioner, Denne gruppe havde et vurderingsgennemsnit på 3,1.

- 2) Institutioner med middel personaletæthed, d. e. fra 2,5 til 3,5 barn pr. medarbejder. Hertil hører 7 institutioner, skolehjem, observationshjem, og nogle ungdomshjem. Gruppens vurderingsgennemsnit var 3,1.
- 5) Institutioner med stor personaletæthed, d. e. mindre end 2,5 barn pr. medarbejder. Hertil hører 6 institutioner, behandlingshjem for børn, og nogle ungdomshjem. Gruppens vurderingsgennemsnit var 3,7.

Det er muligt, at denne forskel, hvis institutionerne er repræsentative for deres kategorier, vil vise sig at være signifikant. Skulle det være tilfældet, vil der være flere fortolkningsmuligheder. En af dem kunne være, at det mere differentierede og specialiserede arbejde på institutioner med stor personaletæthed i særlig grad tiltrækker højt kvalificerede - måske også på grund af bedre organiserede ydre rammer og højere bygningsmæssig standard.

De forskellige forstanderes vurdering ved hvert item er ikke direkte sammenlignelige. Hver har sit eget niveau, sin vurderingspraksis. I nogen grad er den tilpasset den givne situation og instruktion, men der er som nævnt individuelle forskelle, og deres praksis er ikke justeret i forhold til hinanden.

Ud over forstanderens vurderingspraksis vil det foreliggende vurderingsniveau også være påvirket gennem en for denne undersøgelse uigennemskuelig kombination af 2 andre faktorer: medarbejdernes kvalifikationer og arbejdets art (som må antages at hænge sammen med klientellets og institutionsstruktur).

VI, c. Hvilke delfunktioner vurderes højest?

Da forstandernes vurderingsniveau er forskelligt, er det ikke item's absolutte placering hos forstanderen, der har interesse. Det er hans indbyrdes placering af de enkelte item, der fortæller noget væsentligt om, hvilke delfunktioner og eventuelle funktionshelheder han finder vel tilgodeset, og hvilke han bedømmer svagere. En markering af hver forstanders højest vurderede og lavest vurderede item er forsøgt.

På grund af tekniske vanskeligheder ved at sammenholde resultaterne fra flere forstandere, er den enklere teknik, at udregne et samlet gennemsnit for vurderingen af hvert item, foretrukket. Herved er nogle individuelle differencer gået tabt. Desuden er en analyse af forskelle i vurderingsniveau på funktionshelhederne mellem forstandere af forskellig uddannelsesbaggrund ikke gennemført af tidsmæssige grunde. Til gengæld fremkommer oplysninger om de træk i relativ placering af item og funktionshelheder, der er mere gennemgående for det samlede undersøgelsesmateriale.

For at vurderingen skal have interesse, må det forudsættes, at det pågældende item er nogenlunde hyppigt markeret. Fra tabel 1, s. 148, er medtaget de 30 item af ialt 58, der havde en hyppighed på 9 eller derover. Det vil sige, at halvdelen af de 18 institutioner eller flere havde markeret pågældende item.

Selv om forstandernes vurderingsniveau varierer (jf. s. 153), er der regnet et gennemsnit ud for vurderingen af hvert item, idet delfunktionens relative placering hos den enkelte forstander er skønnet at ville slå igennem også hos den samlede gruppe af forstandere ved additionen. Den gennemsnitlige vurdering for de enkelte item varierer fra 3,85 til 2,44, hvis hyppighedskravet (mindst 9 markeringer) skal opfyldes, jf. at det samlede vurderingsgennemsnit er 3,28.

Højeste vurdering, 3,85, for item 20: »Evnen til individuel kontakt med eleverne«. Denne delfunktion er samtidig den hyppigst markerede overhovedet med 17 markeringer.

Derefter følger item 56: »Loyalitet og åbenhed« (vurd. 3,78), item 21: »Respekt for barnets person« (3,77), og item 22: »Egennethed som forbillede ved personlig ydre fremtræden« (3,70).

Alle fire er placeret i funktionshelheden *personlighedsfaktorer*. Item 20 er desuden placeret i helheden *Almene institutionspædagogiske færdigheder*.

De følgende højt vurderede, over 3,49, som alle opfylder hyppighedskravet, er item 29: »Færdighed i selvstændigt pædagogisk arbejde«, item 30: »Personlig følelsesmæssig stabilitet«, item 23: »Funktion som deltager i måltiderne«, item 35: »Evne til at skabe orden og hygge«, samt item 15: »Færdighed i at løse konflikter«. Alle nævnte item hører

enten til de 2 funktionshelheder vedrørende institutionspædagogik og/eller til personlighedsfaktorerne.

Det synes karakteristisk for de højt vurderede delfunktioner, at de enten hører til personlighedsegenskaberne i snævrere forstand, eller hører til de færdigheder, der er centrale i den direkte medmenneskelige kontakt med eleverne. Der er ingen udprægede videns-funktioner repræsenteret.

VI, d. Hvilke delfunktioner vurderes lavt?

Laveste vurdering, 2,44 får item 57: »Færdighed i skriftlig formulering«, der er markeret af 10 institutioner.

Derefter følger item 4: »Viden om gruppepsykologi« (vurd. 2,76), som er markeret af 14, (funktionshelhed: psykologisk viden). Der er ikke flere lavt vurderede item, som opfylder hyppighedskravet.

De følgende lavt vurderede, med en vur-

dering under 2,81, og som havde en hyppighed mellem 5 og 9, er item 44: »Kendskab til børne- og ungdomsforsorgslitteratur, item 55: »Beherskelse af forhandlings- og konferenceteknik, item 9: »Kendskab til behandlingsmuligheder uden for børneforsorg«, og item 28: »Viden om børneforsorgens fagsprog«. De omtalte item er placeret i funktionshelheden *Administrativ professionel færdighed*, ligesom item 57.

Her synes det karakteristisk, at de lavt vurderede delfunktioner er udtryk for relativt videns-prægede funktioner. Nogle af dem med nær tilknytning til fag og færdigheder, der hører til seminariernes teoretiske undervisning.

VI, e. Hvordan vurderes funktionshelhederne?

Funktionshelhederne har fået følgende gennemsnits vurderinger:

Gruppe A:	Psykologisk og institutionspædagogisk viden	3,31
— B:	Almene institutionspædagogiske færdigheder	3,34
— C:	Specielle institutionspædagogiske færdigheder	3,21
— D:	Administrative og professionelle færdigheder	2,84
— E:	Almen og nabofaglig orientering	3,08
— F:	Personlighedsfaktorer	3,51

Materialet viser en tendens til at vurdere de delfunktioner og funktionshelheder højt, som flertallet af institutioner anser for særlig vigtige. Mens de funktioner, som kun færre har tillagt særlig betydning, har tendens til lavere vurdering, også hos dem, der har markeret dem. (Jf. afsnit V f. s. 80-82.

Der er vidtgående enighed om at vurdere Personlighedsfaktorer relativt højt; de fleste høj t vurderede delfunktioner fandtes i denne kategori, ligesom de markeredes hyppigst. Inden for personlighedsfaktorerne er der dog også enkelte institutioner, som har en del lave markeringer, og en række institutioner som har enkelte lave markeringer. Grupperne A, B og C ligger ret nær det samlede gennemsnit (3,28), ligesom tilfældet var med antal markeringer (jf. s. 151).

De administrative professionelle færdigheder modtog de fleste lave vurderinger og placerede sig som funktionshelhed lavest; næstlavest ligger den almene og nabofaglige viden.

VI, f. Hvilke fund giver særlig anledning til overvejelser?

Af variationerne i vurderingspraksis er det rimeligt at hæfte sig ved, at ungdomshjemmene som gruppe ikke er mere kritiske i deres bedømmelse end børneinstitutionerne. At der er enkelte ungdomsinstitutioner, der angiver, at de ikke anser funktionsniveauet for tilfredsstillende, ændrer intet ved det hovedindtryk, at børne- og ungdomsinstitutioner anlægger ensartet vurdering af pædagogens funktion.

Ensartetheden i vurderingspraksis mellem børne-, skole- og behandlingshjem påkalder ligeledes opmærksomhed. Selv om børnehjem modtager den del børn med relativt store tilpasningsvanskeligheder, er forskellen i de krav og belastninger, pædagogen kan blive udsat for, dog stor mellem de forskellige kategorier af børneinstitutioner. Undersøgelsens opgørelser tyder i almindelighed ikke på, at børneforsorgspædagogerne

er mindre egnet til de mere belastende opgaver.

At personlighedsegenskaber og konkrete anvendte pædagogiske virkemidler gives en højere vurdering end mere vidensprægede funktioner, måske af abstrakt karakter, *kan* hænge sammen med, at de førstnævnte måske er lettere at iagttage i det direkte pædagogiske arbejde. Det kunne også hænge sammen med, at man anså baggrundsviden

og teoretisk overblik for at være for dårligt repræsenteret. At det sidste i almindelighed ikke synes at være tilfældet fremgår af, at de fleste af de relativt lavt vurderede item kun er markerede af et beskedent antal forstandere. Resultaterne synes at have direkte sammenhæng med det i afsnit V, c, s. 149 anførte. Ganske enkelte delfunktioner synes der at være en mere overensstemmende svag vurdering af.

VII. Metodiske problemer.

VII, a. Et lukket valgspørgeskema

Et åbent spørgeskema har en sådan form, at det indenfor et emneområde kan lade svareren udforme svaret selv. Man begrænser således ikke på forhånd svarmulighederne, og kan derigennem få en større rigdom af besvarelser end den, skemaets udformer kan forestille sig eller ønsker at medtage.

Bearbejdningsmæssigt har det åbne skema betydelige svagheder, idet svar, der ligner hinanden, i reglen må kombineres for at muliggøre talmæssige opgørelser. Denne kombination vil blive mere eller mindre vilkårlig.

Et lukket spørgeskema har et givet antal svarmuligheder, som svareren i reglen vælger et af i hvert spørgsmål. Svareren bliver henvist til at vælge mellem muligheder, som han måske ikke finder dækkende for sine svar. På forhånd begrænser udformningen mulighederne for svar, og en talmæssig opgørelse er forholdsvis enkel, idet der er lige mange svar på hvert spørgsmål, fordelt på ret få muligheder.

Nærværende spørgeskema er i praksis med hensyn til markeringerne et lukket skema (jf. afsnit II b, s. 141). Men det er i kraft af udformningsproceduren — hvor et antal sagkyndige har opstillet et så stort antal spørgsmål af så alsidig karakter som emnet gav inspiration til — udviklet på grundlag af en teknik, der ligger nær ved et åbent skema. Man kunne istedet have bedt en mindre gruppe forstandere om at angive vigtige delfunktioner, og så bagefter bedt en større gruppe vælge mellem dem.

Den anvendte teknik skulle bevare det åbne skemas fordele med hensyn til mange svarmuligheder. Samtidig sker der en begrænsning ved, at antallet af svar fastsættes arbitrært til 25. Man afskærer svareren fra selv at skønne, hvor mange funktioner der er væsentlige. Markeringerne behøver derfor ikke at betyde, at man anser ikke-markerede item for betydningsløse. Det betyder måske kun, at man har brugt de 25 svarmuligheder på item, som var endnu vigtigere.

Man opnår nogle af det lukkede skemas fordele, idet antallet af svarmuligheder er begrænset, og det fremmer muligheden for talmæssige opgørelser.

Teknikken har ulemper:

- 1) Den presser et bestemt, ganske vist relativt stort antal (25) item frem, hvor den enkelte stillet over for en fri opfordring: »Markér hvilke af følgende egenskaber og færdigheder, De anser for særlig vigtige« måske ville have anført færre eller flere.
- Spørgsmål som at undgå overlappende besvarelser, respektive fremhæve bestemte grupper ved at markere flere af samme art, er ikke under kontrol ved denne teknik. En let administrerbar enquete-teknik — som der her har været brug for — formår i øjeblikket næppe at give talmæssige resultater, og samtidig tilgodese alle relevante sproglige, psykologiske og sociologiske hensyn.
- 2) En del af de svagtbesvarede item overlappes indholdsmæssigt i nogen grad af stærkt besvarede item.
- 3) Den talmæssige opgørelse vanskeliggøres stadig ved, at antal item inden for grupperingen (her funktionshelheden) og antallet af besvarelser på hvert item varierer fra én til alle udsurgte.

Med nærmere gennemprøvning og statistisk gennemarbejdning skulle denne skemateknik have nogle muligheder for at supplere de almindeligt anvendte spørgeskemateknikker.

VII, b.. Undersøgelsesteknikkens mulige påvirkning af resultaterne

Det er muligt, at selve den i item opdelte spørgeform teknisk set fremmer - i hvert fald i sit læselige resultat - en detailorienteret holdning til delfunktionerne (pædagogerens færdigheder og forudsætninger). Fra et

teoretisk psykologisk synspunkt kunne den massive placering af personlighedsegenskaber og den svage placering af almen og nabo-faglig orientering således være modsigende i og med, at en hensigtsmæssig orientering fagligt og generelt må kunne regnes som en naturlig del af en moden personlighed med tilstrækkelige faglige kvalifikationer.

Udvalgsteknikken - fra spørgeskema som her er brugt - svækker muligvis et helhedssyn på personen i sin besvarelse. Den adspurgte blev ikke bedt om at tegne et billede af en velfungerende børneforsorgspædagog. Han skulle derimod med færdigheden i centrum overveje, om hver færdighed nødvendigvis bør være med hos pædagogen. Og så slipper han for at overveje, hvilke af egenskaberne, der faktisk ofte hænger sammen hos et virkeligt menneske.

Sådanne overvejelser kan bidrage til forståelse af tilsyneladende uoverensstemmelser eller manglende sammenhæng i besvarelserne af dette skema og i andre skemaer,

fx. af typen: »Nævn de vigtigste egenskaber for den profession eller for den funktion«.

VII, c. Om skemaets éntydighed

Forståelsens ensartethed hos svarer-gruppen er ikke kontrolleret. Arbejdsgruppens alsidige sammensætning, og sammensætningen af redaktionsudvalget (børneforsorgspædagog + psykolog + jurist) samt genforelæggelse for arbejdsgruppen, skulle fremme, at den umiddelbart oplevede betydning er nogenlunde sammenfaldende (jf. afsn. VIII, b). Under hensyntagen til arbejdets karakter af forundersøgelse har man måttet afstå fra en interviewmæssig forståelseskontrol hos repræsentanter for svarer-gruppen.

Som nævnt i afsnit V, c giver den svage markering af item 13 (Kendskab til tilgrænsende funktioners begrebsområder) fx. grund til at tro, at denne delfunktion i sin formulering næppe har haft det konkrete indhold, som tanken var hos udformerne.

VIII. Særlig behandling af enkelte besvarelser.

a. Af de 20 besvarelser har kun én forstander benyttet sig af lejligheden til at anføre andre forhold end de gennem de 58 beskrevne funktioner. Den pågældende har anført tre andre funktioner, som var:

Kendskab til lovgivning m. v.,

Kendskab til problemer vedrørende familiebehandling,

Relevant udnyttelse af informationskanaler.

Disse tre funktioner er ikke medtaget i optællinger og beregninger, mens resten af den pågældende besvarelse - 22 markeringer - er medtaget. Det er tre centrale funktioner, som det havde været rigtigt at medtage, hvis man havde »fundet på dem« inden skemaets udarbejdelse. I betragtning af, at ingen andre har medtaget ekstra funktioner, har man afstået fra at etablere nogen særprocedure for dem.

b. En anden forstander har ved fire spørgsmål præciseret sin fortolkning af den beskrevne funktion. Da denne fortolkning kun på én af de fire funktioner afviger fra arbejdsgruppens fortolkning, er den pågældende besvarelse af de fire spørgsmål medregnet uden forbehold.

c. En tredje forstander har ment, at 51 i stedet for 25 forhold var af særlig betydning. Dette materiale har ikke kunnet medtages i bearbejdelsen af hvilke forhold, der anses for særlig væsentlige (kap. V), mens det er indgået i bearbejdelsen af, hvordan børneforsorgspædagogerne fungerer (kap. VI).

d. En fjerde og femte institution har i stedet for 25 medtaget 29 og 30 markeringer. Disse to besvarelser er medtaget uden reduktion eller forbehold.

e. Et ungdomshjem har ikke ment at kunne afgrænse 25 forhold som værende væsentlige, men har givet et mundtligt udsagn om betydningen af hver af de 58 funktioner. Dette materiale har ikke kunnet medtages i den almindelige bearbejdning.

Af besvarelsen kan anføres, at institutionen betragter en række delfunktioner som værende af uvurderlig betydning. Mange af disse ligger i funktionshelhederne Personlighedsfaktorer og i Psykologisk og institutionspædagogisk viden. I øvrigt finder man næsten alle 58 funktioner nødvendige, væsentlige eller af betydning.

Man finder beherskelsen af registrering og formuleret iagttagelse, praktisk brug af samarbejdsteknik samt lommepengeregnskab, for ringe udviklet. Man mener, at maskinskrivning og kørekort burde være en optagelsesbetingelse. Ligeledes lægger man vægt på aktiv musikudøvelse på instrument, for så vidt man har mulighed for det. Man mener, at praktisk institutionsarbejde (forpraktik) fortsat bør være en optagelsesbetingelse, ligesom praktikken fortsat bør være en væsentlig del af uddannelsen. Man mener, at selve uddannelsen har så væsentlig indflydelse på pædagogernes funktion, at uddannelsen må bringes kvantitativt og kvalitativt mindst på højde med læreruddannelsen.

Tre institutioner har i et følgebrev verbalt formuleret nogle almene synspunkter, som her kort skal resumeres (f, g, h):

f. En forstander for et skolehjem anfører, at pædagogerne efter hans skøn slår mindst til, når det drejer sig om ganske almindelige daglige ting, som børnenes tøj, fodtøj, værelser m. v. Desuden mener han, at det kniber med at følge en vedtagen behandlingsplan. Han mener, at sport og idræt burde være obligatoriske fag.

Han finder, at pædagogerne er ret gode til at iagttage og formulere iagttagelserne. Endelig anfører han, at det vil være meget farligt, såfremt fremtidens forsorgspædagoger bliver for teoretiske og mister jordforbindelsen.

g. En forstander for et behandlingshjem for børn gør dels opmærksom på vanskeligheden ved at begrænse sig til 25 delfunktioner, og dels gør pågældende opmærksom på

overlapninger mellem item. Man anbefaler, på grund af uddannelsens kortvarighed, at man satser på det almene og normale; der skønnes ikke at være tid til at indhente større viden om det afvigende. Endelig gøres der opmærksom på, at pædagoger, der har været længe på en enkelt institution, kan have lært så meget dér, som kan være svært at se bort fra, hvis det er grunduddannelsen man skal interessere sig for.

h. En anden forstander for et behandlingshjem for børn fremhæver 6 delfunktioner som de mest fundamentale evner, respektive færdigheder. Af disse 6 hører de 5 til funktionshelheden Personlighedsfaktorer, som han uafhængigt af undersøgelsen viser hen til som begreb. Specielt henviser han til betydningen af høj etisk standard, som han explicit kun finder henvisning til i item 5(5 (Loyalitet og åbenhed).

I øvrigt lægger han betydelig vægt på en række færdigheder, som hører til funktionshelheden Almene institutionspædagogiske færdigheder.

Han siger direkte, at de fundamentale færdigheder og basale personlighedsegenskaber er afgørende, mens summen af faglig og almen kulturel viden er mindre væsentlig.

Direkte dårligt udviklet finder han evnen til at gengive egne iagttagelser og den mundtlige og skriftlige udtryksform. På disse punkter anbefaler han mere intensiv træning.

Endelig advarer han stærkt mod at sænke optagelsesalderen.

i. En forstander gør opmærksom på, at alle derværende pædagoger under deres uddannelse har været praktikanter på institutionen, hvorfor de må betragtes som »plusvarianter« for så vidt angår deres egnethed med det pågældende klientel (som er en særlig afvigende gruppe). Dette har relation til det anførte s. 154 om mulig årsag til øget gennemsnit hos institutioner med stor personaletæthed.

/. En forstander har taget et generelt forbehold for udfyldningen.

IX. Sammenfatning og konklusion.

IX, a. Referat

En belysning af de forventninger, forstandere stiller til børneforsorgspædagogens arbejde og deres funktion, og en belysning af, hvorledes disse forventninger anses for opfyldt, har udvalget anset for motiveret.

Der er derfor i 1968 lavet et rundspørge («Forstanderenqueten») til 20 forstandere, repræsenterende forskellige institutionskategorier, idet dog spædbørnshjemmene ikke er medtaget, da erfaringsmaterialet med højst 1½ års funktion af pædagoger af S-linien blev anset for at være for spinkelt.

Her skal om teknikken anføres, at enqueten må anses for en forundersøgelse. Den talmæssige baggrund — 20 forstanderes vurdering på grundlag af deres kendskab til 113 børneforsorgspædagoger uddannet gennem A-linjen - er dels for lille til at tillade statistiske slutninger for undergrupperes vedkommende, dels er forstanderne specielt udvalgt blandt dem, der havde særlig omfattende erfaringer med uddannede pædagoger. Forstandergruppen er altså ikke repræsentativ.

Hovedformålet har været at finde visse kvalitative træk ved forstandernes vurdering, der evt. 1) kunne være støttende for udvalgets overvejelser og 2) som evt. kunne benyttes som et udgangspunkt for en egentlig repræsentativ undersøgelse. Det sidste er der ikke fundet anledning til at stille forslag om.

Enquetens materiale har været et spørgeskema med 58 specielle funktioner, holdninger og færdigheder, som forstanderen skulle vælge de 25 funktioner iblandt, som han/hun anså for særlig væsentlige for pædagogens virke på institutionen. De 58 funktioner fordelte sig inden for følgende kategorier:

- Psykologisk viden
- Institutionspædagogiske færdigheder
- Administrative, professionelle færdigheder
- Almen nabofaglig orientering
- Personlighedsegenskaber.

De 20 institutioner omfattede børnehjem, skolehjem for normalt og for svagtbegavede, behandlingshjem for børn, ungdomshjem hvoriblandt ungdomspensioner, almindelige ungdomshjem og behandlingshjem for unge.

Ved vurderingen af personalets funktion måtte det have interesse at undersøge, om der var forskel på institutionstypers oplevelse af pædagogens funktionsegnet. Hovedinteressen samlede sig om 1) hvorvidt behandlingshjemmene for børn med det mest belastede klientel og den største personaletæthed adskilte sig fra de almindelige børnehjem, og 2) om ungdomshjemmenes forventninger og funktionsbedømmelse adskilte sig væsentligt fra børnehjemmenes.

Hvad angår spørgsmålskategorierne, viser der sig vidtgående overensstemmelse mellem institutionstypernes vægt på enkeltspørgsmål og på kategorier.

Størst vægt tillægges de spørgsmål, der henviser til *personlighedsudviklingen* hos pædagogerne, tæt fulgt af kategorien *psykologisk viden* og *institutionspædagogiske færdigheder*. De *administrative professionelle færdigheder* og især den *almene og nabofaglige orientering* er tillagt mindst vægt.

Vægten på personligheden er gennemgående for alle institutionstyperne, den er særlig tydelig fra behandlingshjemmenes side.

De mere specielle institutionspædagogiske færdigheder, som omfatter *dagliglivets* funktioner og *aktivitetsfagene*, viser en betydelig forskel mellem børnehjemsgruppen, hvor samtlige hjem vurderer disse færdigheder særlig højt, mens ungdomsinstitutionerne samstemmende vurderer dem relativt lavt. Derimod lægger ungdomshjemmene ret stor vægt på den *almene institutionspædagogiske rutine*, mens behandlingshjemmene for børn tillægger denne relativt mindre vægt.

Med hensyn til *administrative professionelle færdigheder* er der enighed om at vurdere dem relativt svagt. Det synes at være karakteristisk, at institutioner med den svageste bemanning (alm. børnehjem og ungdomspensioner) vurderer disse færdigheder

højere end de institutionstyper med større og mere specialiseret personalestab (behandlingshjem).

Hvad endelig angår *den almene og nabofaglige orientering*, er der ret vidtgående enighed om at give disse spørgsmål en relativt svag placering. Den gruppe spørgsmål, som specielt peger på en vis udadorientering hos pædagogerne, har ikke kunnet hævede sig i vurderingen af de mest nødvendige funktioner.

Udover at angive hvilke spørgsmål forstanderne fandt vigtigst, har den enkelte forstander vurderet de børneforsorgspædagoger, han havde arbejdsmæssigt kendskab til på en 5-skala fra særdeles tilfredsstillende til ganske utilfredsstillende (disse oplysninger er lavet helt anonyme af den enkelte forstander, således at det ikke er personer, der er vurderet, men den måde funktionerne er tilgodeset).

5-skalaen er brugt meget ensartet for de forskellige institutionstyper, der er ingen type, der adskiller sig særlig karakteristisk med hensyn til det generelle bedømmelsesgrundlag.

Det synes karakteristisk for de højtvalgte delfunktioner, at de enten hører til personlighedsegenskaberne i snævrere forstand, eller hører til de færdigheder, der er centrale i den direkte medmenneskelige kontakt med eleverne.

Med hensyn til funktionshelhederne gør der sig generelt det forhold gældende, at de kategorier, forstanderne ifølge det foregående har vurderet som vigtigst, også i almindelighed af den enkelte forstander er relativt højest bedømt.

Blandt funktionshelhederne er *personlighedsegenskaberne* den kategori, der som helhed af de fleste typer institutioner er vurderet højest. Nogle ungdomshjem med særligt vanskeligt klientel finder dog de personlige egenskaber mindre velrepræsenterede. Hvad angår *psykologisk viden* gør der sig en vis forskel gældende, idet behandlingshjemmene vurderer denne viden noget lavere end skolehjemmene og de øvrige ungdomshjem. Det kan her erindres, at behandlingshjemmene også tillagde den psykologiske viden relativt mindre vægt end andre bestående kategorier. Der er vidtgående enighed om at vurdere de mere vidensprægede færdigheder inden for det administrativt professionelle

område og den almene nabofaglige viden som de svagest repræsenterede, jf. at netop disse to områder blev tillagt mindst betydning af de 6 kategorier.

Sammenfattende kan de påviste tendenser i materialet siges at uddybe og supplere de mere umiddelbare indtryk, udvalget har haft angående børneforsorgspædagogernes funktion. Resultaterne har ikke været af så overraskende art, at de har givet anledning til forslag om uddybning gennem en egentlig repræsentativ undersøgelse.

IX, b. Konklusion

Forstanderenquetens tendenser giver anledning til følgende bemærkninger fra udvalgets side:

Forstandernes påpegning af *personlighedsegenskaberne* særlige betydning bestyrker udvalget i sin opfattelse af

1) at der optages elever med personlighedsegenskaber, der indbefatter velegnede kvaliteter og/eller lovende udviklingsmuligheder med hensyn til modenhed, etisk standard, åbenhed, initiativ,

2) at der må lægges særlig vægt på sådanne undervisnings- og arbejdsformer, som giver mulighed for personlig vækst. Initiativopmuntrende undervisning og arbejdsform, arbejdsproblemcenterede fremlæggelser og drøftelser med højt niveau af elevaktivitet, forarbejdning af praktikerfaringer både på stedet og på seminariet, lejlighed til personlig vejledning både på holdbasis og individuelt. Derudover må aktiv tilegnelse af produktivt, musisk og orienterings stof anses for uomgængeligt. Problemer ved rekruttering af personale med personlighedskvalifikationerne i centrum er påpeget fra nogle ungdomshjem med særligt vanskeligt klientel. Udvalget er enig i, at dette spørgsmål kræver opmærksomhed.

Forstandernes i hovedsagen enige fremhæven af betydningen af *psykologisk og institutionspædagogisk viden og institutionspædagogiske færdigheder* bestyrker udvalgets opfattelse. Den går - som det fremgår af s. 19 i betænkningen - ud på, at disse områder er så centrale for uddannelsen, at man gennem de foreliggende ændringsforslag tilstræber større bredde i undervisningen her.

Hvad angår *differentiering* mellem arbej-

det for forskellige aldersgrupper, synes aktivitetsfagene (fritidsbeskæftigelsen) efter forstandernes skøn at have betydelig krav på opmærksomhed især i børnehjemsarbejdet og antagelig større opmærksomhed end det nu er muligt. Dette er tilgodeset i her foreliggende udkast til timefordeling.

Ungdomsinstitutionerne vurderer *aktivitetsfagene* i den nuværende form relativt lavt; *dette kan* muligvis hænge sammen med den særlig komplicerede problematik omkring kontaktforholdene mellem pædagoger og ungdomselever. Udvalget skønner, at disse forhold kræver opmærksomhed både med hensyn til formidling af teoretisk viden og forarbejdning af de studerendes praktiske erfaringer med henblik på særligt interesse-rede i ungdomsarbejdet.

Det er muligt, at holdningen til disse fag fra ungdomsinstitutionernes side hænger sammen med, at fagene i deres hidtidige form har været ret stærkt børneorienterede. Der er taget hensyn til dette spørgsmål gennem omtalen af differentieringsmulighederne, jf. afsnit II E, spec. s. 42 i nærværende betænkning.

Med hensyn til de *administrativt professionelle færdigheder* er enquetens tendens en bestyrkelse af udvalgets opfattelse af, at visse administrative færdigheder, specielt regnskabsføring, med fordel kan reduceres i forsgspædagoguddannelsen og/eller hen-skydes til videreuddannelsen.

Ligeledes er den betydelige vægt, der er lagt på samarbejde og kommunikation i overensstemmelse med nærværende betænk-nings sigte.

Hvad derimod angår den professionelle orientering, som kommer til udtryk i denne funktionshelhed, og den udadrettede orientering, som *Almen og nabofaglig orientering* er udtryk for, finder udvalget ikke, at den svage repræsentation i enqueten kan tages til indtægt for en svækkelse af undervisning og aktivitet på disse felter. Udvalget afstår fra at forsøge at forklare den svage repræsentation, men føler sig foranlediget til at fremhæve, at denne orientering - velintegreret i pædagogens samlede viden - kan være en ikke ubetydelig del også af den modne personlighed.

Som det formentlig er Dem bekendt, har skoleudvalget nedsat et underudvalg, som bearbejder problemerne omkring en ændring af reglerne for børneforsorgspædagoguddannelsen. Dette arbejde vedrører bl. a. optagelsesbetingelser, uddannelsens omfang, undervisningsplan og fagligt indhold og forholdet mellem teoriuddannelsen og praktikken på institutionerne.

En række institutioner har udarbejdet arbejdsanalyser for børneforsorgspædagogerne - og for de andre medarbejderkategoriers - områder. Disse analyser beskriver ret detaljeret, hvilke opgaver børneforsorgspædagogen (efter A-linien) faktisk har. Derimod kan analyserne ikke tilstrækkelig tydeligt beskrive, hvordan børneforsorgspædagogen faktisk løser de opgaver, der stilles ham, om han har den fornødne teoretiske og praktiske baggrund, de fornødne færdigheder, overblik, hans menneskelige baggrund og en hensigtsmæssig holdning i almindelighed og i konkrete vanskelige situationer; samt om der er områder, som han ikke i kraft af sin uddannelse og modenhed klarer, men som det var ønskeligt, om man kunne overdrage ham m. v. For at få suppleret beskrivelserne på disse områder, vil man dels spørge forstanderne om medarbejdernes funktioner, dels vil man bede en række børneforsorgspædagoger beskrive en række situationer, hvor de oplevede, at der virkelig stilledes krav til deres professionelle kunnen.

Med henblik på den førstnævnte af disse to opgaver tillader man sig at anmode om Deres velvillige bistand, idet man herved spørger ca. 20 forstandere repræsenterende forskellige institutionskategorier fra børnehjem til ungdomshjem. I denne opgave er spædbørnshjemmene ikke medtaget, idet erfaringsmaterialet med hensyn til børneforsorgspædagogernes funktion endnu er så begrænset, da de højst har virket i 1 ½ år. Man har specielt henvendt sig til forstandere,

som man antager har ret fyldige erfaringer med hensyn til ansatte uddannede børneforsorgspædagoger.

Man har anset det for væsentligt, at forstanderne selv præciserede funktionsområder, hvor de i særlig grad på grundlag af deres erfaring med et antal pædagoger følte trang til at fremsætte bemærkninger om uddannelsens tilstrækkelighed og pædagogens egnethed. De bedes derfor om at anføre 25 funktioner, som De personlig på grundlag af Deres samlede erfaring fra de seneste 3 års arbejde finder det begrundet at fremhæve.

Det er klart, at der må finde nogle konklusioner sted i et sådant skøn, der ikke kan være retfærdigt for alle de ansatte pædagoger under ét; men man må alligevel bede forstanderen foretage en syntese på grundlag af sit erfaringsmateriale, da man naturligvis ikke ønsker nogen vurdering af enkeltpersoner.

Man behøver dog ikke ved udarbejdelsen at føle sig forpligtet til at begrænse sig til de anførte funktioner, andre funktioner kan påføres til sidst.

Bemærkninger kan - om ønskes - anføres på løst papir med evt. supplerende bemærkninger, - dels om enkelte situationer, hvor man finder det nødvendigt at udbygge argumentationen for sine synspunkter, - dels kommentarer for så vidt denne spørgeform ikke har givet tilstrækkelig mulighed for at give udtryk for forstanderens vurdering af børneforsorgspædagogens funktion.

Det bemærkes, at vurderingen kun bedes omfatte medarbejdere med uddannelse fra et børneforsorgsseminarium, for så vidt de har fungeret i pædagogstillinger, inklusive afdelingslederstillinger.

Som det vil ses, er det **ikke tanken at bede** Dem tage stilling til, hvilken struktur De mener, uddannelsen bør have. Det er det mere grundlæggende -: Om børneforsorgspædagogerne fungerer tilfredsstillende? samt på hvilke områder der må skønnes at være

mangler ved uddannelsen, vurderet gennem utilstrækkelig eller uhensigtsmæssig funktion - der er forespørgslens hovedsigte.

På forhånd siger vi Dem tak for Deres bistand, som vil kunne betyde et vægtigt bi-

drag til at gøre en evt. ændret uddannelse i bedst mulig overensstemmelse med børneforsorgens behov. Undersøgelsens hovedresultater vil blive Dem tilsendt, når de foreligger,

P. Whitta-Jørgensen

inspektør

Bente Aabye

fuldmægtig

P. V. Bentsen

konsulent

Leon Laursen

afdel.leder

Forstanderenquete. Institutionens navn:.

De bedes i medfølgende liste omringe ledetallet for de 25 funktioner, som De finder er af særlig betydning for børneforsorgspædagogens viden og kunnen.

De bedes dernæst anføre, i hvilket omfang De finder, at de børneforsorgspædagoger, der er eller har været ansat ved institutionen, har gjort fyldest i de funktioner, De har fundet mest betydningsfulde, jfr. ovenfor.

Ved besvarelsen bedes De udfylde rubrikkerne til højre i overensstemmelse med disse signaturforklaringer:

- + + særdeles tilfredsstillende
- + meget tilfredsstillende
- 0 tilfredsstillende
- mindre tilfredsstillende
- ÷ ÷ ganske utilfredsstillende

Antallet af børneforsorgspædagoger, der danner grundlag for bedømmelsen, er:—

Ved besvarelse af hvert spørgsmål bedes anført antallet af de under hver kategori hørende børneforsorgspædagoger.

Eksempel:

$$\begin{array}{c} \textcircled{4} \quad \text{Viden om gruppepsykologi} \\ \hline + + + 0 \div \div \div \\ 2 \quad 4 \quad 1 \end{array}$$

Heraf kan udledes, at ud af ialt 7 børneforsorgspædagoger har to fungeret særdeles tilfredsstillende i funktionen, 4 har været tilfredsstillende og 1 ganske utilfredsstillende.

Hvis der efter Deres mening er funktioner af særlig betydning, som ikke er anført i listen, bedes De selv formulere disse på de sidste blanke linier og vurdere dem som de øvrige.

Kopien af det fremsendte materiale er De velkommen til at beholde.

Besvarelsen bedes så vidt muligt indsendt til fuldmægtig, fru Aabye, direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, inden den 15. juli 1968.

den

(underskrift)

Forstanderenquete.

	++	+	0	÷	÷÷
1. Viden om børns normale udvikling.....					
2. Viden om unges normale udvikling.....					
3. Viden om indlæringsmetodik.....					
4. Viden om gruppepsykologi.....					
5. Evne til at udnytte gruppestrukturen.....					
6. Viden om tilpasningsvanskeligheder.....					
7. Kendskab til specielle psykiske lidelser.....					
8. Opmærksomhed overfor afvigende symptomer.....					
9. Kendskab til behandlingsmuligheder uden for børneforsorg.....					
10. Forståelse af forbilledet som pædagogisk faktor.....					
11. Forståelse af seksualundervisningens betydning.....					
12. Forståelse for de svagt begavedes særlige forhold.....					
13. Kendskab til tilgrænsende funktioners begrebsområder..					
14. Færdighed som arbejdsleder.....					
15. Færdighed i at løse konflikter.....					
16. Færdighed i at hjælpe ved skolearbejde.....					
17. Færdighed i arbejdsinstruktion.....					
18. Forståelse af udadvendte kontakter.....					
19. Færdighed i udnyttelse af udadvendte kontakter.....					
20. Evnen til individuel kontakt med eleverne.....					
21. Respekt for barnets person.....					
22. Egnethed som forbillede ved personlig ydre fremtræden.					
23. Funktion som deltager i måltiderne.....					
24. Kan anvende sit kendskab til forskelle mellem familiemiljø og institutionsmiljø.....					
25. Engagement uden uhensigtsmæssig følelsesmæssig indstilling.....					
26. Færdighed i at omformulere fremgangsmåder på grundlag af erfaringer.....					
27. Personlig sikkerhed i fremtræden.....					
28. Viden om børneforsorgens fagsprog.....					
29. Færdighed i selvstændigt pædagogisk arbejde.....					
30. Personlig følelsesmæssig stabilitet.....					

	++	+	0	÷	÷÷
31. Disciplinære evner					
32. Kendskab til hygiejne og sygdomme.....					
33. Stimulering af ansvarsbevidsthed					
34. Kendskab til erhvervsmuligheder.....					
35. Evne til at skabe orden og hygge.....					
36. Evne til at bruge hverdagens praktiske sysler pædagogisk					
37. Alsidighed indenfor aktivitetsfag.....					
38. Sans for den rigtige opgave i en givet gruppesituation ..					
39. Sans for de rigtige opgaver overfor en støttesøgende elev					
40. Åbenhed overfor nye ideer.....					
41. Personlige færdigheder inden for musiske fag.....					
42. Færdighed i at organisere indendørs aktiviteter.....					
43. Færdighed i at organisere udendørs aktiviteter.....					
44. Kendskab til børne- og ungdomsforsorgslitteratur.....					
45. Aktivitet med hensyn til specielle arrangementer (lejrskole, fester, festdage o. l.).....					
46. Orientering med hensyn til samfundslivet.....					
47. Orientering med hensyn til kulturlivet.....					
48. Orientering med hensyn til sport og fritid.....					
49. Kendskab til administrative funktioner.....					
50. Kendskab til regnskaber og bogføring.....					
51. Færdighed som personalevejleder					
52. Præcision i gengivelse af iagttagelser.....					
53. Holdning overfor samarbejde med kolleger.....					
54. Interesse for samarbejde med specialister og andre institutioner.....					
55. Beherskelse af forhandlings- og konferenceteknik					
56. Loyalitet og åbenhed.....					
57. Færdighed i skriftlig formulering.....					
58. Åbenhed i forarbejdning af iagttagelser.....					

	Gruppe	Item plac. 2 steder	Antal svar
A Psykologisk og institutionspædagogisk viden			
Vurderings-	1. <i>Psykologisk viden</i>		
gnsnt:			
3,29	Viden om børns normale udvikling		.13
3,48	Viden om unges normale udvikling		.13
3,17	Viden om indlæringsmetodik		.5
2,76	Viden om gruppepsykologi		.14
	2. <i>Viden om afvigerproblematik</i>		
3,51	Viden om tilpasningsvanskeligheder.		.14
3,16	Kendskab til specielle psykiske lidelser.		.6
3,19	Opmærksomhed overfor afvigende symptomer	jf. gr. B	.12
4,19	Forståelse for de svagtbegavedes særlige forhold		.6
	3. <i>Institutionspædagogisk viden</i>		
3,06	Forståelse af forbilledet som pædagogisk faktor		.11
3,58	Forståelse af seksualundervisningens betydning.		.7
4,03	Forståelse af udadvendte kontakter.		.7
B Almene institutionspædagogiske færdigheder			
2,94	Evne til at udnytte gruppestrukturen.		.13
3,19	Opmærksomhed overfor afvigende symptomer	jf. gr. A	.12
3,08	Færdighed som arbejdsleder.		.6
3,49	Færdighed i at løse konflikter.		.15
3,50	Færdighed i arbejdsinstruktion.		.2
3,40	Færdighed i udnyttelse af udadvendte kontakter		.8
3,85	Evnen til individuel kontakt med eleverne	jf. gr. F	.17
—	Kan anvende sit kendskab til forskellen mellem familiemiljø og institutionsmiljø		.2
3,56	Færdighed i selvstændig pædagogisk arbejde.	jf. gr. F	.15
3,11	Disciplinære evner.		.10
3,36	Stimulering af ansvarsbevidsthed	jf. gr. F	.3
3,36	Sans for den rigtige opgave i en given gruppe- situation.		.5
3,12	Sans for de rigtige opgaver overfor en støttesø- gende elev.		.10
C Specielle institutionspædagogiske færdigheder			
	1. <i>Dagliglivets funktioner</i>		
2,98	Færdighed i at hjælpe ved skolearbejde.		.7
3,52	Funktion som deltager i måltider.		.10
3,50	Evne til at skabe orden og hygge	jf. gr. F	.13

	Gruppe	Item plac. 2 steder	Antal svar
Vurderings- gnsnt:			
3,32	Evne til at bruge hverdagens praktiske sysler pæ- dagogisk		11
	2. Aktivitetsfag		
3,21	Alsiddighed indenfor aktivitets fag		7
2,83	Personlige færdigheder indenfor musiske fag. . .		5
3,17	Færdigheder i at organisere indendørs aktiviteter		4
3,12	Færdigheder i at organisere udendørs aktiviteter		13
3,21	Aktiviteter med hensyn til specielle arrangemen- ter (lejrskole, festdage o. 1).		
	D Administrativ professionel færdighed		
2,78	Kendskab til behandlingsmuligheder udenfor børneforsorg jf. gr. E		6
2,81	Viden om børneforsorgens fagsprog		8
2,67	Kendskab til børne- og ungdomsforsorgens litte- ratur.		6
2,29	Kendskab til administrativ funktion		4
—	Kendskab til regnskab og bogføring		1
2,58	Færdighed som personalevejleder. jf. gr. F		4
3,02	Præcision i gengivelse af iagttagelser.		14
2,95	Holdning overfor samarbejde med kolleger. . . . jf. gr. F		16
3,78	Interesse for samarbejde med specialister og an- dre institutioner. jf. gr. E		7
2,78	Beherskelse af forhandlings- og konferenceteknik		7
2,44	Færdighed i skriftlige formuleringer. jf. gr. E		10
	E Almen og nabofaglig orientering		
2,78	Kendskab til behandlingsmuligheder uaeenfor børneforsorgen jr. gr. D		6
—	Kendskab til tilgrænsende funktioners begrebs- områder.		1
3,95	Kendskab til hygiejne og sygdomme.		5
3,81	Kendskab til erhvervsmuligheder.		4
3,17	Orientering med hensyn til samfundslivet		7
2,85	Orientering med hensyn til kulturlivet		4
2,69	Orientering med hensyn til sport og fritid.		4
3,78	Interesse for samarbejde med specialister og an- dre institutioner. jf. gr. D		7
2,44	Færdighed i skriftlig formulering jf. gi. D		10
	F Personlighedsfaktorer		
	1. Flexibilitet i begavelsen		
3,16	Færdighed i at omformulere fremgangsmåden på grundlag af erfaringer.		6

Vurderings- gnsnt:	Gruppe	Item plac. 2 steder	Antal svar
3,49	Åbenhed overfor nye ideer.		13
3,33	Åbenhed i forarbejdning af iagttagelser.		9
<i>2. Emotionel stabilitet</i>			
3,47	Engagement uden uhensigtsmæssig følelsesmæs- sig indstilling		11
3,60	Personlig sikkerhed i fremtræden.		10
3,55	Personlig følelsesmæssig stabilitet		12
<i>3. Øvrige personligheds/aktorer</i>			
3,85	Evnen til individuel kontakt med eleverne. jf. gr. B		17
3,77	Respekt for barnets person.		14
3,70	Egnethed som forbillede ved personlig ydre frem- træden.		12
3,56	Færdighed i selvstændig pædagogisk arbejde. jf. gr. B		15
3,36	Stimulering af ansvarsbevidsthed. jf. gr. B		3
3,50	Evne til at skabe orden og hygge. jf. gr. C		13
2,58	Færdighed som personalevejleder. jf. gr. D		4
2,95	Holdning overfor samarbejde med kolleger.... jf. gr. D		16
3,78	Loyalitet og åbenhed.		12

PER JENSEN
ELEVKREDSSEN

Bilag nr. 6

Den 13. maj 1971
i. nr. 5.4

Skoleudvalget
v/ hr. fuldmægtig H. Winther,
Arbejdsministeriet,
Laksegade 19,
1065 Kbh. K.

Angående udkast til betænkning vedrørende ændring af reglerne for uddannelsen til børneforsorgspædagog.

Ved et mode i skoleudvalget den 12. maj 1971 drøftedes udkast til betænkning vedrørende ændring af reglerne for uddannelsen til børneforsorgspædagog, herunder også karaktergivning ved eksamen.

Dette spørgsmål har gentagne gange været til forhandling i elevkredsens bestyrelse samt blandt de studerende på børneforsorgsseminarierne.

Elevkredsens bestyrelse samt langt den overvejende del af de studerende er imod eksamen som sådan, idet man finder, at en alt for stor del af undervisningstiden medgår til egentlig eksamensforberedelse, hvor tiden mere hensigtsmæssigt kunne have været anvendt til udvidelse af undervisningsstoffet.

Hvis der endelig skal være regler om eksamen og dermed om karaktergivning, bør reglerne herom være så enkle, at de mindst muligt får karakter af at virke konkurrencefremmende.

På ovennævnte grundlag skal jeg som beskikket medlem af skoleudvalget, repræsenterende DBS' elevkreds og dermed de studerende ved børneforsorgsseminarierne, udtale mig imod den beslutning, der blev truffet af skoleudvalgets flertal og foreslå, at karaktergivningen ændres, således at der kun kan gives én af to karakterer, nemlig bestået eller ikke bestået.

Med venlig hilsen

Per Jensen.